

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet

Jasna Novak Milić

**KATEGORIJA ASPEKTA DVOČLANIH
ŠVEDSKIH GLAGOLA U ODNOSU PREMA
VIDU HRVATSKIH GLAGOLA**

Doktorska disertacija

Zagreb, 2008.

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, Zagreb

Jasna Novak Milić

**KATEGORIJA ASPEKTA DVOČLANIH
ŠVEDSKIH GLAGOLA U ODNOSU PREMA
VIDU HRVATSKIH GLAGOLA**

Doktorska disertacija

mentor: dr.sc. Goranka Antunović

Zagreb, 2008.

Mojim roditeljima, sestri,
suprugu i djeci

• SADRŽAJ

1. UVOD	6
1.1. Osnovni problem	6
1.2. Uže područje rada i teorijski okvir	7
1.3. Ciljevi istraživanja	8
1.4. Svrha rada	9
1.5. Ustroj i metodologija rada	9
2. ASPEKT I AKTIONSART	11
2.1. Kratka povijest istraživanja i terminologije	11
2.1.1. Aspektologija do 1908.	13
2.1.2. Aspektologija nakon 1908.	17
2.1.3. Aspektologija nakon 1957.	19
2.1.3.1. Ponovno povezivanje tradicija	22
2.1.3.2. Aspekt kao univerzalna jezična kategorija	24
2.1.4. Zaključak	30
2.2. Aspektološka problematika	30
2.2.1. Definiranje aspekta	31
2.2.2. Odnos glagolskoga vremena i aspekta	34
2.2.3. Aspekt – značajka glagola ili glagolske fraze?	37
2.2.4. Vrste aspekta	38
2.2.5. Aspektne opreke	41
2.2.5.1. Opreka PERFEKTIVNO:IMPERFEKTIVNO	41
2.2.5.1.1. Obilježnost i opreka PERFEKTIVNO:IMPERFEKTIVNO...	42
2.2.5.1.2. Definicije perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta...	45
2.2.5.1.3. Morfološke značajke opreke	
PERFEKTIVNO:IMPERFEKTIVNO	48
2.2.5.1.4. Aktionsart i aspektna tvorba	51
2.2.5.1.5. Fleksija ili derivacija	53
2.2.5.1.6. Aspektni parovi	54
2.2.5.2. Opreka PROGRASIVNO:NEPROGRESIVNO	55
2.2.5.3. Teličnost	57
3. ASPEKT I AKTIONSART U ŠVEDSKOME JEZIKU	64
3.1. Aspekt u švedskoj jezikoslovnoj literaturi	65
3.2. Aktionsart u švedskoj jezikoslovnoj literaturi	69
3.3. Švedski glagolski sustav	78
3.3.1. Švedski glagoli	79
3.3.1.1. Morfološko-tvorbena obilježja švedskih glagola	79
3.3.1.2. Morfološko-sintaktička obilježja švedskih glagola	81
3.3.1.3. Semantička obilježja švedskih glagola	82
3.3.2. Dvočlani glagoli	83
3.3.2.1. Odrednica i vrste	83
3.3.2.2. Fonološka razina	85
3.3.2.3. Morfološko-tvorbena razina	86
3.3.2.4. Sintaktička razina	88
3.3.2.5. Semantička razina	91
3.3.2.5.1. Leksikaliziranost dvočlanih glagola	91

3.3.2.5.2.	Značenjske razlike između dvorječnih i jednorječnih dvočlanih glagola	93
3.3.2.5.3.	Semantički kriteriji za određivanje dvočlanih glagola..	95
3.4.	Čestice	97
4.	ASPEKT I AKTIONSART U HRVATSKOME JEZIKU	103
4.1.	Glagolski vid u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi	104
4.2.	Vidska tvorba	108
4.2.1.	Imperfektivizacija	108
4.2.2.	Perfektivizacija	109
4.3.	Aktionsart u radovima hrvatskih jezikoslovaca	111
4.4.	Vidski parovi	115
5.	USPOREDBA HRVATSKOGA I ŠVEDSKOGA JEZIKA S OBZIROM NA ASPEKT	118
5.1.	Sličnosti i razlike između švedskih glagolskih čestica i hrvatskih prefiksa	120
5.2.	Pretpostavke o suodnosu švedskoga i hrvatskoga aspektnoga sustava	125
6.	RAŠČLAMBA GRAĐE	128
6.1.	Grada	128
6.2.	Glagolska čestica <i>an</i>	131
6.3.	Glagolska čestica <i>av</i>	136
6.4.	Glagolska čestica <i>bakom</i>	139
6.5.	Glagolska čestica <i>bort</i>	141
6.6.	Glagolska čestica <i>dit</i>	143
6.7.	Glagolska čestica <i>efter</i>	145
6.8.	Glagolska čestica <i>emellan</i>	146
6.9.	Glagolska čestica <i>emot</i>	147
6.10.	Glagolska čestica <i>fast</i>	148
6.11.	Glagolska čestica <i>fram</i>	150
6.12.	Glagolska čestica <i>för</i>	153
6.13.	Glagolska čestica <i>förbi</i>	155
6.14.	Glagolska čestica <i>före</i>	156
6.15.	Glagolska čestica <i>hem</i>	157
6.16.	Glagolska čestica <i>hit</i>	159
6.17.	Glagolska čestica <i>i</i>	160
6.18.	Glagolska čestica <i>ifatt</i>	161
6.19.	Glagolska čestica <i>ifrån</i>	162
6.20.	Glagolska čestica <i>igen</i>	163
6.21.	Glagolska čestica <i>igenom</i>	165
6.22.	Glagolska čestica <i>igång</i>	166
6.23.	Glagolska čestica <i>ihjäl</i>	167
6.24.	Glagolska čestica <i>ihop</i>	169
6.25.	Glagolska čestica <i>ihåg</i>	172
6.26.	Glagolska čestica <i>ikapp</i>	173
6.27.	Glagolska čestica <i>in</i>	174
6.28.	Glagolska čestica <i>inne</i>	182
6.29.	Glagolska čestica <i>isär</i>	183

6.30.	Glagolska čestica <i>itu</i>	184
6.31.	Glagolska čestica <i>iväg</i>	185
6.32.	Glagolska čestica <i>loss</i>	187
6.33.	Glagolska čestica <i>med</i>	188
6.34.	Glagolska čestica <i>ned/ner</i>	190
6.35.	Glagolska čestica <i>om</i>	195
6.36.	Glagolska čestica <i>omkring</i>	198
6.37.	Glagolska čestica <i>omkull</i>	200
6.38.	Glagolska čestica <i>på</i>	201
6.39.	Glagolska čestica <i>runt</i>	205
6.40.	Glagolska čestica <i>samman</i>	207
6.41.	Glagolska čestica <i>sönder</i>	208
6.42.	Glagolska čestica <i>till</i>	210
6.43.	Glagolska čestica <i>tillbaka</i>	215
6.44.	Glagolska čestica <i>undan</i>	217
6.45.	Glagolska čestica <i>under</i>	220
6.46.	Glagolska čestica <i>upp</i>	221
6.47.	Glagolska čestica <i>ur</i>	228
6.48.	Glagolska čestica <i>ut</i>	230
6.49.	Glagolska čestica <i>åt</i>	236
6.50.	Glagolska čestica <i>över</i>	238
7.	ODNOS DVOČLANIH ŠVEDSKIH GLAGOLA	
	I HRVATSKOGA VIDA U PRIJEVODIMA	241
7.1.	Uloge glagolskih čestica	241
7.2.	Istovjetne leksičke uloge čestica i prefiksa	245
7.3.	Utjecaj određenih objekata na odabir vida u prijevodima	249
7.4.	Švedski dvočlani glagoli prema vidu u hrvatskim prijevodima	250
7.4.1.	Perfektivno tumačenje dvočlanih glagola	253
7.4.1.1.	Ograničenost	253
7.4.2.	Imperfektivno tumačenje dvočlanih glagola	255
7.4.2.1.	Sadašnjost	255
7.4.2.2.	Stanje	256
7.4.2.3.	Durativnost	256
7.4.2.4.	Habitualnost	257
7.4.2.5.	Iterativnost	259
7.4.2.6.	Općenitost	259
7.4.3.	Dvojako tumačenje	260
8.	ZAKLJUČAK	262
9.	SAŽETAK	268
10.	SUMMARY	269
11.	LITERATURA	272
12.	ŽIVOTOPIS	283
13.	Prilozi	284
13.1.	Dvočlani glagoli prema učestalosti pojavljivanja u građi	285
13.2.	Glagolske čestice prema glagolskome vidu u prijevodima	293

• 1. UVOD

1.1. OSNOVNI PROBLEM

Aspekt je složena i još uvijek nedostatno opisana jezična kategorija. Premda se kao tema jezikoslovnih opisa i istraživanja pojavljuje od vremena antičke Grčke, još ni danas ne postoji jedinstvena odrednica kojom bi se obuhvatilo poimanje aspekta u različitim jezicima niti se pod tim pojmom podrazumijeva samo i isključivo jedna jezična pojava.

Tijekom povijesti proučavanjem ove jezične kategorije bavile su se dvije tradicije – germanistička i slavistička, a obje su podjednako značajne za ovaj rad. Jedna im je od osnovnih značajki što različito poimaju aspekt u jezicima koje proučavaju, unatoč tome što su se razvile iz iste jezikoslovne tradicije. Početna zajednička i sukladna istraživanja ove pojave s vremenom su krenula u dva različita smjera, koji se u novije vrijeme ponovo pokušavaju povezati. Općenito govoreći, može se reći da se jezikoslovci slažu s tvrdnjom da je u slavenskim jezicima aspekt jasno izražen i to kao opća značajka glagolske morfologije (glagolski vid), međutim, ne slažu se svi u tome može li se govoriti o aspektu u germanskim jezicima. Dio jezikoslovaca zapadnjačke tradicije smatra da kategorija aspekta nije prisutna u germanskim jezicima, upravo stoga jer je to isključivo gramatička kategorija koja može biti prisutna samo u jezicima u kojima je morfološki obilježena i u kojima pripada isključivo glagolu (npr. Norén 1996). Drugi polaze od pretpostavke da je aspekt dio dubinske strukture svih jezika, ali je njegov ostvaraj na površinskoj razini različit od jezika do jezika pa se aspekt katkada može iščitati tek iz glagolske fraze ili iz konteksta cijele rečenice, što znači da ne mora biti ostvaren kao značajka isključivo glagola (npr. Verkuyl 1972, 1993, 1999, Schoorlemmer 1995, Filip 1999 itd.). Takvo viđenje aspekta smatra ga subjektivnom jezičnom kategorijom, za razliku od srodnoga mu i s njime usko povezanoga *aktionsarta*, koji se odnosi na objektivne jezične značajke glagola.

Neujednačene odrednice i različita shvaćanja aspekta posljedica su razvoja aspektologije i njezine terminologije tijekom povijesti. U određenome je trenutku jezikoslovne povijesti došlo do poistovjećivanja dviju različitih jezičnih kategorija – gramatičke (vid, aspekt u užem smislu) i leksičke (*aktionsart*), odnosno do nesustavne primjene termina *aspekt* u nekoliko različitih značenja. Takva nesustavna terminologija dopušta da se termin aspekt još uvijek rabi i u germanističkoj i u slavističkoj tradiciji, a

razlike se, i to značajne, u tome što se pod tim terminom podrazumijeva, mogu otkriti tek kada se usporede neki germanski i slavenski jezik.

1.2. UŽE PODRUČJE RADA I TEORIJSKI OKVIR

Žele li se usporediti švedski i hrvatski jezik s obzirom na aspekt, jedno se pitanje, u čijem je središtu odnos švedskih dvočlanih glagola i hrvatskoga glagolskoga vida, neprestano nameće: je li odnos među švedskima glagolima, *äta* i *äta upp* isti kao među hrvatskima *jesti* i *pojesti*? Podrobnije proučavanje literature pokazalo je da se švedski jezikoslovci, kao ni mnogi drugi, ne slažu u tome može li se u švedskom jeziku uopće govoriti o aspektu (Teleman 1972, Ejerhed 1978, Lindvall 1996, 1997, 1999, 2000, 2001) ili ne (Norén 1996), pa onda ni u tome mijenjaju li čestice, koje su sastavni dio dvočlanih glagola kakav je *äta upp*, aspekt švedskih glagola. Razilaženje u mišljenjima posljedica je različitih poimanja aspekta o kojima je već bilo riječi.

Dvočlani glagoli u švedskome su jeziku općenito slabo istraženi. Postoji tek nekoliko knjiga (Bodegård 1994, Holmgren Ording 1998) i doktorskih disertacija (Norén 1996, Strzelecka 2003) te razmjerno skroman broj članaka koji se bave isključivo tom temom. Dvočlani se glagoli na različite načine obrađuju i u različitim udžbenicima za švedski kao strani jezik, ali u pravilu nesustavno. Razlog je slaboj istraženosti dvočlanih glagola složenost problematike dvočlanih glagola i nemogućnost da se oni obrade u cjelini, jer se njihova posebnost odražava na svim jezičnim razinama – od fonetike i morfologije preko sintakse do semantike i pragmatike. No, švedski su dvočlani glagoli neizostavan dio svakodnevne komunikacije, česti su i uobičajeni u svim jezičnim situacijama i svim stilovima pa ih se ni u jezikoslovnim proučavanjima ne bi trebalo zaobilaziti.

Sastavni dio dvočlanih glagola čine glagolske čestice (*verbpartiklar*). Njima se u dijelu švedskih gramatika i znanstvenih radova, uz ostalo, pripisuje mogućnost promjene aspekta glagola uz koji stoje (Teleman 1972, Lindvall 1999). Također se tvrdi da su neke od njih semantički ekvivalenti slavenskih prefiksa i da bi se sustavnom obradom jednih i drugih mogle utvrditi podvrste (glagolskih) vidova (Lindvall, 1997). No, je li zaista riječ o glagolskome vidu o kakvom se govori u slavenskim jezicima ili je posrijedi nešto drugo, temeljno je pitanje na koje se pokušava odgovoriti u ovome radu.

Teorijsku podlogu ovome radu čine uglavnom radovi s područja aspektnosti u germanskim i slavenskim jezicima te radovi o glagolskim česticama u germanskim jezicima i o glagolskome vidu u hrvatskome jeziku.

Rad se osvrće na brojna istraživanja i djela švedskih, hrvatskih i drugih jezikoslovaca – poznatih svjetskih aspektologa koji aspekt promišljaju kao opću jezičnu kategoriju (na primjer, Comrie 1976; Verkuyl 1972, 1993, 1999; Dahl 1985; Krifka 1989a, 1989b, 1998 itd.), mladih aspektologa, koji svoj rad nastavljaju na rad prethodnoga naraštaja, posebno na Verkuyla (npr. Filip 1999; Schoorlemmer 1995; Smith 1997; Lindvall 1998, 1999, 2000; Młynarczyk 2004), hrvatskih jezikoslovaca (Silić 1977, 1978; Gojemrac 1980; Opačić 1978, 2001a, 2001b) i drugih. Važnu ulogu u radu zauzimaju i radovi znanstvenika s drugih područja, kao što je, na primjer, filozofija (Vendler 1967).

1.3. CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Ovome radu nije cilj u potpunosti razriješiti zamršenu problematiku aspektnosti u germanskim jezicima ili problematiku švedskih dvočlanih glagola. Njime se želi prikazati dio opće aspektološke problematike i posebno aspektološke problematike u švedskome jeziku, a u usporedbi s hrvatskim. Posebno se želi pokazati eventualna usporedivost švedskih dvočlanih glagola i hrvatskih glagola, odnosno švedskih čestica i hrvatskih prefiksa. Jasno je da je u hrvatskome, kao i u drugim slavenskim jezicima, vid morfološka kategorija i da se zasigurno može iščitati iz glagolskih sufiksa. Budući da problem vidskih parova u slavenskim jezicima nije sasvim razriješen, isto se ne može s apsolutnom sigurnošću tvrditi za prefikse. Postoji li kakav odnos između švedskih čestica i hrvatskih prefiksa i izražavaju li jedni i drugi uistinu aspekt ili je aspekt u švedskome ipak izražen nekim drugim jezičnim sredstvima, osnovno je problemsko pitanje ovoga rada.

Kontrastivnom analizom pokušava se odgovoriti na to, ali i na mnoga druga pitanja: ima li sličnosti između švedskih dvočlanih glagola i hrvatskih glagola s obzirom na to koju ulogu imaju u rečenici; mogu li se uopće uspoređivati švedske čestice i hrvatski prefiksi; što su pravi vidski parovi i postoje li i u švedskom; je li na prvi pogled uočljiva sličnost između čestica i prefiksa obilježje vida, *aktionsarta* ili nečega trećega.

1.4. SVRHA RADA

Svrha je ovoga rada rasvijetliti odnose, tj. eventualne sličnosti između švedskih dvočlanih glagola i hrvatskih glagola, jer je tematika zanimljiva i neistražena. Naročito je važna moguća praktična primjena budućih saznanja, jer će se uočene pojave moći primijeniti u nastavi na studiju švedskoga jezika i u izradi priručnika švedskih dvočlanih glagola prilagođenoga studentima izvornim govornicima hrvatskoga jezika i, eventualno, kao pripomoć govornicima drugih slavenskih jezika.

Osim što se bavi kontrastivnom analizom dvaju, s obzirom na problematiku, manje istraživanih jezika (švedski je, s obzirom na aspekt, od slavenskih jezika do sada sustavnije istraživan samo u usporedbi s poljskim), dio rada koji se odnosi na prikaz terminologije i istraživanja aspekta, glagolskoga vida i *aktionsarta* također donosi činjenice koje su u nas poznate tek užem krugu jezikoslovaca, ponajviše stoga što se kao pomoć u izradi ovoga rada rabi značajan broj novih naslova s područja aspekta i aspektnosti (v. popis literature).

1.5. USTROJ I METODOLOGIJA RADA

Rad se sastoji od dva dijela: teorijskoga i praktičnoga. U teorijskome dijelu, koji je podijeljen na tri poglavlja, govori se o povijesti razvoja terminologije i istraživanja aspekta u slavenskoj i germanskoj aspektologiji, zatim se prikazuju najznačajnije teorije o aspektu, donosi se prikaz značajki švedskih dvočlanih glagola i hrvatskoga vidskoga sustava. U ovome se dijelu također kritički govori o različitim pristupima proučavanju aspekta u germanskim i slavenskim jezicima, daje se teorijski okvir unutar kojega će se provesti raščlamba građe te se opisuje i obrazlaže terminologija.

U praktičnome se dijelu na temelju prikupljene građe provodi sintaktičko-semantička analiza prijevoda švedskih rečenica u kojima se pojavljuju dvočlani glagoli. Cilj je analize potvrditi ili osporiti pretpostavke donesene u teorijskome dijelu rada o sukladnosti švedskih dvočlanih glagola, tj. njihovih čestica i hrvatskih glagola, odnosno njihovih prefiksa, a s obzirom na aspekt. Dvočlani su glagoli u tome dijelu analizirani prema česticama, a skupni su podaci izneseni u zasebnom poglavlju.

Građu čine švedske rečenice u kojima se pojavljuju dvočlani glagoli, koje su izdvojene iz djela poznatih, uglavnom suvremenih, švedskih književnika (Fredriksson, Lindgren, Gardell, Marklund, Niemi), i njihovi hrvatski prijevodi (v. popis literature).

2. ASPEKT I AKTIONSART

2.1. KRATKA POVIJEST ISTRAŽIVANJA I TERMINOLOGIJE

The study of aspect has been likened to a dark and savage forest full of obstacles, pitfalls, and mazes which have trapped most of those who have ventured into this much explored but poorly mapped territory.
(Macaulay 1978:416ff, u Binnick 1991:135)

U mnogim su jezicima, osim glagolskoga vremena, glagolskoga načina, lica i broja, glagoli obilježeni i aspektom¹. Što je zapravo aspekt nije uvijek sasvim jasno, jer se tim terminom označavaju različite jezične pojave. Općenito govoreći, načelno postoji suglasnost o tome da je aspekt značajka slavenskih jezika i, na primjer, klasičnoga grčkoga (Ljung i Ohlander 1972). U tim je jezicima aspekt glagolska kategorija, pa se stoga govori o glagolskome aspektu ili vidu. S druge strane, zbog različitih shvaćanja i definiranja aspekta kao jezične kategorije ne postoji opća suglasnost o tome postoji li aspekt u svim jezicima ili je značajka samo slavenskih. Pri tome se pojavljuju dva osnovna problema – prvi je različita uporaba termina, a drugi je različito shvaćanje same pojave.

U promišljanju aspekta kao jezične kategorije primjenjuju se suštinski različiti pristupi pa su i postojeće definicije aspekta nastale prema općim jezikoslovnim okvirima iz kojih potječu – formalnom, kognitivnom, funkcionalnom i sl. Općenito govoreći, izdvojiti se mogu dvije skupine jezikoslovaca – oni koji polaze od uvjerenja preuzetoga iz transformacijske gramatike prema kojemu je aspekt sadržan u dubinskoj strukturi, a ona je univerzalna (npr. Comrie 1976; Verkuyl 1972, 1993, 1999; Dahl 1985 itd.) i oni koji smatraju da je aspekt isključivo gramatička, ili točnije, morfološka kategorija² i stoga svojstven samo onim jezicima u kojima je gramatikaliziran, tj. u kojima je morfološki obilježen, što znači ponajprije u slavenskim jezicima (npr. Norén 1996, Zandvoort 1962 itd.). Prema jezikoslovcima prve skupine, koji govore o aspektu u širem smislu, razlike se među jezicima

¹ U ovome se radu razlikuju termini aspekt (glagolski vid), kao gramatička, tj. morfološka kategorija, i aspektnost, kao opća jezična kategorija. U ovome povijesnome pregledu rabe se tradicionalni termini, pa aspekt na ovome mjestu označava opću jezičnu kategoriju, koja će se kasnije nazivati aspektnošću, a glagolski vid potkategoriju koja pripada glagolima, na što će kasnije biti ograničen i termin aspekt. O problemu terminologije govori se u nastavku poglavlja.

² (Tradicionalni) aspektolozi u opreku često stavljaju gramatičko i leksičko. Pritom pod gramatičkim podrazumijevaju gramatičke morfeme. Kad se pojavljuje u opreci prema leksičkome, i u ovome se radu rabi termin gramatička kategorija (ponajprije u povijesnome pregledu kako bi se što vjernije prikazao povijesni razvoj aspektologije i aspektoloških termina). Kasnije, kada se govori i o sintaktičkoj sastavnici aspektnosti, koja je također gramatička, ono što se u tradicionalnoj literaturi naziva gramatičkim, naziva se morfološkim s time da se morfološko u tome smislu odnosi na gramatičke morfeme, a ne i na leksičke, koji su obuhvaćeni terminom *aktionsart*.

očituju samo u različitim ostvarajima dubinske strukture na površinskoj. Ti različiti ostvaraji mogu biti vidljivi na morfološkoj, leksičkoj ili sintaktičkoj razini.

Do različitih je shvaćanja i definiranja aspekta došlo postepeno tijekom povijesti, a važna je značajka povijesnoga razvitka aspektologije još jedna podjela i razilaženje aspektologa u dva osnovna smjera – germanski i slavenski. Tijekom povijesti ove su se dvije struje povremeno sasvim razilazile, a katkada izravno utjecale jedna na drugu. Uslijed toga došlo je do nesustavne terminologije i niza različitih definicija pa je stoga lako zaključiti da je aspekt „nesretan” termin, kako ga je nazvao Weinrich (1964:152, u Klein 1974). Malo je koji termin kao *aspekt* povezan s toliko različitih definicija i jezičnih pojava. Njime se, i tijekom povijesti, ali i danas, imenuju najrazličitije gramatičke, ali i leksičke značajke pojedinih jezika. Izjednačavan je s *aktionsartom*, glagolskom perifrazom, a često i s progresivnim oblicima. Njegovo definiranje nije ni lako ni jednostavno, a neki smatraju da je zbog različite primjene i definiranja termina, ugrožena čitava gramatička kategorija aspekta:

Though the term 'aspect' has a fairly clear meaning in the Slavic languages it has been applied to such a variety of verb forms in English that its value as a grammatical category has been brought into doubt. (Hirtle 1975:1)

Premda Hirtle govori o engleskome u usporedbi sa slavenskim jezicima, isto se može reći i za druge germanske jezike.

Termin *aspekt* znatno je mlađi od pojave ove jezične kategorije koju su poznavali već stari Grci³. Termin je u jezikoslovlje uveden početkom 17. stoljeća, ali tada nije označavao razliku između perfektivnoga⁴ (svršenoga) i imperfektivnoga (nesvršenoga) aspekta. Poimanje aspekta prema kojem se razlikuju perfektivni i imperfektivni aspekt, a koji proizlazi iz činjenice da se ista situacija može promatrati iz dva kuta, po prvi se puta pojavljuje polovicom 19. stoljeća, a usustavljen je tek 30-ih godina 20. stoljeća. Francuski termin *aspect*, koji su kasnije preuzeli i mnogi drugi jezici, prevedenica je ruskoga termina *видъ*, što znači, kao i u hrvatskome, pogled, a on je prevedenica grčke riječi *εἶδος* (*eidos*). Još u 19. stoljeću razgraničen je od glagolskih vremena, a u prvoj polovici 20. stoljeća i od tzv. *aktionsarta* (načina vršenja glagolske radnje⁵). Prekretnica je u razvoju aspektologije Agrellov rad o poljskim glagolima *Aspektänderung und Aktionsartbildung beim polnischen Zeitworte* iz 1908., a njegovi su zaključci i konačno razlikovanje aspekta i *aktionsarta* rezultat paralelnih

³ Budući da se u ovome povijesnome pregledu navode samo najznačajniji autori i djela, antička se i neka kasnija proučavanja aspekta tek spominju.

⁴ Zbog nedosljedne i neprecizne terminologije, u ovome se radu radi jasnoće često rabe internacionalni nazivi. U povijesnom se pregledu zadržavaju najbliži ekvivalenti termina tako da zadržavaju korijen termina kako ga rabi autor o kojemu je riječ.

⁵ Prijevod termina prema Gojmerac 1980.

istraživanja i međusobne suradnje jezikoslovaca dvaju različitih polazišta – slavista, koji su aspekt proučavali na morfološki bogatim jezicima, i germanista, koji su se njime bavili proučavajući jezike znatno oskudnijega morfološkoga inventara. U kasnijim su se razdobljima *aspekt* i *aktionsart*, tj. slavenski i germanski pristup, počeli sve više udaljavati i razvijati zasebno (prema Młynarczyk 2004).

Do Agrella se, dakle, može govoriti o zajedničkim počecima aspektologije u germanskim i slavenskim jezicima. Za to je razdoblje značajno miješanje termina i shvaćanja pa se *aspekt* i *aktionsart* često poistovjećuju, a katkada se pod aspektom smatra ono što je suštinski *aktionsart*. Značajka je razdoblja nakon Agrella značajnije razlikovanje dviju tradicija, od kojih jedna – slavenska – proučava morfološke osobitosti glagola (aspekt, tj. glagolski vid), a druga – germanska – njihove leksičke značajke (*aktionsart*).

Nakon Agrella značajniji je utjecaj na razmatranje aspekta imao tek Chomsky. Razdoblje nakon objave njegova djela *Syntactic Structures* (1957) predstavlja treće važno razdoblje u proučavanju aspekta, a izravne ili neizravne posljedice njegova naučavanja primjećuju i danas. Osnovna je značajka aspektoloških rasprava istovremeno još veće razdvajanje dviju tradicija, slavenske i germanske, ali i ponovno paralelno proučavanje germanskih i slavenskih te mnogih drugih jezika (finski, mandarinski itd.). Dok aspektolozi slavenske tradicije uglavnom nastavljaju sa strukturalističkim pristupom proučavanju aspekta, aspektolozi zapadnjačke tradicije (ne nužno samo germanske) u proučavanju aspekta u različitim jezicima naglašavaju da je aspekt opća jezična kategorija, katkada gramatikalizirana, katkada ne, ali sasvim sigurno prisutna na sintaktičkoj razini. Aspekt izražen u glagolima samo je jedan od načina njegove pojavnosti na površinskoj razini. Među suvremenim se aspektolozima ističu, na primjer, Verkuyl, Dowty, Smith, Schoorlemmer, Dahl, Binnick i mnogi drugi.

2.1.1. ASPEKTOLOGIJA DO 1908.

Smatra se da je za uvođenje termina glagolski vid (*видъ*) zaslužan Nikolaj Greč (1827, prema Gojmerac 1980 i Młynarczyk 2004). U svojoj je gramatici ruskoga jezika Greč taj termin odvojio od glagolskih vremena i uporabio ga za označavanje okolnosti radnje⁶.

⁶ Termin vid uporabio je već u 17. stoljeću Meleity Smetriskiy, no vid nije označavao binarnu opreku između perfektivnosti i imperfektivnosti (prema Młynarczyk 2004).

Njegovo je semantičko tumačenje vida otvorilo mnoga pitanja i označilo početak sustavnoga istraživanja ove pojave u slavenskim jezicima, ali se odrazilo i na germanske. U prijevodu njegove gramatike na francuski, vid je, a kod Greča ih ima šest, preveden kao *aspect* i od tada je taj termin raširen u jezikoslovnoj praksi.

U ovome razdoblju neki slavisti počinju govoriti o podvidu (npr. A.Ch. Vostokov⁷), odnosno o semantičkim obilježjima glagola, što zapravo znači otprilike isto što se u razdoblju nakon Agrella naziva *aktionsart*.

Germanisti su u početku Grečev vid, tj. francuski termin *aspect*, prevodili terminom *aktionsart* i njime označavali vrstu, odnosno način radnje. Termin je predložio Brugmann 1885. kao zamjenu za Curtiusov naziv *Zeitart*, koji je on u svojoj gramatici grčkoga jezika (*Griechische Schulgrammatik* 1852, prema Gojmerac 1980) uveo kao termin kojim se razlikuje glagolsko vrijeme (*Zietstufe*) od različitih značenja glagolskih osnova (*Zeitart*). *Aktionsart* se odnosi na način vršenja glagolske radnje, a izriče se glagolskom osnovom, prefiksom i sl., dakle, gramatičkim sredstvima. U tome je on istovjetan aspektu i Grečevu vidu. U skladu s time, razlikuje se perfektivni (*perfektiv*) i imperfektivni (*imperfektiv*) *aktionsart*.

Brugmann ne razdvaja *aktionsart* kao leksičku kategoriju od aspekta kao gramatičke i zapravo pod tim terminom označava tri različite kategorije, koje je kasnije razgraničio Isačenko (1962): aspekt, način vršenja glagolske radnje i glagolske značajke (*Verbalcharacter*). Budući da aspekt podrazumijeva samo binarnu opreku između perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta, u to je vrijeme termin *aktionsart* znatno širi od termina aspekt.

Međutim, germanska aspektologija ne započinje ni Curtiusom ni Brugmannom već joj korijeni sežu još u prvu polovicu 19. stoljeća i radove Jacoba Grimma, koji je u predgovoru svojega prijevoda Vukove srpske gramatike (1824) ukazao na to da se slavenska podjela glagola na perfektivne i imperfektivne može primijeniti i na njemački (prema Wellander 1964). Time je među prvima započeo s primjenom koncepta aspekta na germanske jezike. U tome je u mnogočemu slijedio slavensku tradiciju i aspekt je promatrao kao gramatičku kategoriju, kao razliku između jednostavnih i složenih glagola, odnosno jednostavnih (imperfektivnih) i prefigiranih glagola (npr. glagoli s prefiksima *ver-*, *be-*, *hin-*, *durch-* itd.). Grimmovo shvaćanje aspekta snažno je utjecalo na mnoge jezikoslovce, među kojima i Wilhelma Streitberga, čija je želja bila uspostaviti vezu između slavenskih i germanskih

⁷ Vostokov razlikuje tri vida (imprefektivni, perfektivni i iterativni) i više podvidova (ingresivni, egresivni, durativni, semelfaktivni itd.).

jezika. U svojoj studiji *Perfektive und imperfektive Aktionsart im Germanischen* (1891, prema Młynarczyk 2004) Streitberg je pokušao dokazati da je razlika između perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta⁸ sačuvana u nekim germanskim jezicima, na primjer, gotskom. Streitberg tvrdi da glagolskim sustavima slavenskih i, na primjer, baltičkih jezika zapravo upravljaju tri semantičke kategorije: imperfektivni aspekt, koji predstavlja radnju u trajanju, u kontinuitetu; perfektivni aspekt, koji značenju glagola dodaje završenost i sastoji se od dvije podkategorije – trenutačnoga perfektivnoga aspekta, koji naglašava trenutak završenosti radnje i trajnoga perfektivnoga, koji izražava završetak radnje, ali i njezino trajanje; iterativni aspekt, koji izražava iterativnost, ponavljanje.

Streitberg je utjecao na mnoge mlađe jezikoslovce i ostavio dugotrajan trag u njemačkoj aspektologiji. No, tijekom druge polovice 20. stoljeća, pojavio se veći broj Streitbergovih kritičara (npr. Scherer 1954, Coleman 1996, Trnka 1982) koji se većinom protive poistovjećivanju slavenskoga aspekta s pojavama zabilježenima u gotskom.

Među slavenskim aspektolozima svakako treba spomenuti Franca Miklošiča (1926. – 1973., pretpisak djela iz 1868. – 1875.), koji glagole dijeli na perfektivne i imperfektivne, navodeći trajanje kao osnovno obilježje imperfektivnih glagola. Premda se takva definicija može primijeniti na veći broj aspektnih parova, u kojima jedan član označava radnju u njezinu trajanju (imperfektivni glagol), a drugi završenu radnju (perfektivni glagol), teško je pomoću takve definicije objasniti glagole kao što je, na primjer, *zaigrati se*, u kojima je završen početak radnje. Svojom je definicijom Miklošič pridonio nerazlikovanju aspekta i *aktionsarta*, jer trajanje radnje poistovjećuje s imperfektivnošću, a trenutačnost s perfektivnošću. Miklošičevoj je definiciji Vinogradov (1947, prema Forsyth 1970) dodao da se radnja promatra u odnosu prema nekoj unutrašnjoj granici pa perfektivni glagol izražava radnju s unutrašnjom granicom, a ona može biti točka njezina završetka ili početka ili se može odnositi na izvedbu tijekom zadanoga vremena. Miklošičevoj se definiciji u sljedećem razdoblju aspektologije usprotivio i Leskien (1962, prema Młynarczyk 2004) naglašavajući da je važno gledanje, subjektivni stav prema određenoj radnji, a ne stvarna duljina trajanja radnje. Time je aspekt, objektivna morfološka kategorija, sveden na razinu subjektivnoga, kao što je to tvrdio već Agrell (v. 2.1.2.).

Miklošič glagole, osim na imperfektivne i perfektivne, dijeli na nekoliko podskupina, tj. podvidova, koji se međusobno razlikuju prema različitim semantičkim kriterijima. Sve do

⁸ Streitberg rabi termin *aktionsart*.

polovice 20. stoljeća na sličan su način mnogi vid (aspekt) i podvid smatrali srodnim kategorijama, a to je katkada dovelo do njihova miješanja i izjednačavanja.

Sporadično se tijekom razvoja gramatičke kategorije aspekta događalo da neki od podvidova dobije status vida, tj. da se izjednači s perfektivnošću i imperfektivnošću (npr. iterativnost kod Leskiena i Streitberga). Međutim, binarnost je prevladala kao jedno od osnovnih obilježja vida u slavenskim jezicima.

Jedan je od najznačajnijih koraka u razvoju terminologije već spomenuti Agrellov rad o poljskim glagolima (1908). Agrell je, zahvaljujući dvama prijevodima ruskoga termina *видъ*, francuskoga *aspect* i njemačkoga *Aktionsart*, razdvojio aspekt kao gramatičku kategoriju od semantičkoga značenja glagola (*aktionsart*, način vršenja glagolske radnje). Aspekt je za Agrella govornikov način gledanja na glagolsku radnju, subjektivna kategorija. Za razliku od toga *aktionsart* se odnosi na objektivna svojstva glagola, na stvarno trajanje glagolske radnje (v. 2.1.2.). *Aktionsart* označava dodatno obilježje glagola pored aspekta:

Unter Aktionsart verstehe ich (...) nicht die beiden Hauptkategorien des slavischen Zeitwortes, die unvollendete und die vollendete Handlungsform (das Imperfektivum und das Perfektivum) – diese nenne ich Aspekte. Mit dem Ausdruck Aktionsart bezeichne ich bisher fast gar nicht beachtete – geschweige denn klassifizierte – Bedeutungsfunktionen der Verbalkompozita (sowie einiger Simplicia und Suffixbildungen), die genauer ausdrücken wie die Handlung vollbracht wird, die Art und Weise ihrer Ausführung markieren. (Agrell 1908:78, prema Młynarczyk 2004)⁹

Prefiks, prema Agrellu, najčešće ne pridonosi novome značenju glagola već isključivo označava da je radnja završena i ne govori o tome na koji način. Međutim, neki smatraju da zapravo postoje dvije vrste prefiksa (npr. Wellander 1964): prefiksi koji zaista označavaju samo aspektnu promjenu (imperfektivni glagol postaje perfektivni) i prefiksi koji pobliže označavaju kako je neka radnja izvršena, u kojem slučaju mogu mijenjati aspekt glagola, ali mijenjaju i njegov *aktionsart*. Sam Agrell tvrdi da prefiks istovremeno može vršiti obje uloge (npr. njemački prefiks *aus-* može imati mjesno i nemjesno značenje, kao i poljski *wy-*) (Agrell 1908:47). Uspoređujući njemački i poljski, također je ustvrdio da germanski jezici često ne mogu u potpunosti prenijeti nijanse izražene slavenskim prefiksima.

⁹ „Kada govorim o *aktionsartu* ne mislim na dvije osnovne kategorije slavenskih glagola, nesvršenu i svršenu radnju (imperfekt i perfekt) – njih nazivam aspektima. Pojmom *aktionsart* označavam dosada uopće nepromatranu, a kamoli klasificiranu značenjsku ulogu glagolskih složenica (kao i nekih jednostavnih glagola i sufikslnih izvedenica) koje točnije izražavaju način na koji se izvodi radnja, koje označavaju način provođenja radnje.”

Razlikovanje triju različitih kategorija – vremena, aspekta i *aktionsarta*, na način kakav je kod mnogih aspektologa prihvaćen i danas, po prvi se puta, dakle, susreće u radu ovoga Šveđanina.

2.1.2. ASPEKTOLOGIJA NAKON 1908.

Ovako postavljena granica između aspekta i *aktionsarta* u slavenskome jezikoslovlju počela se uvažavati 30-ih godina 20. stoljeća pri čemu je pojam *aktionsarta* bio zapostavljen i počeo se pojavljivati u gramatikama tek krajem stoljeća. Od 30-ih godina 20. stoljeća pa nadalje jezikoslovci se bave pitanjem postoji li aspekt kao gramatička kategorija, kako ga za slavenske jezike definira Agrell, u germanskim, odnosno neslavenskim jezicima, a termini *aktionsart* i *aspekt* zapravo su se nastavili razvijati u odvojenim pravcima, s povremenim dodirima i međusobnim utjecajem.

Na Agrellov se rad nadovezuje rad Erwina Koschmiedera, koji je naglašavao da je aspekt gramatička, a ne semantička kategorija. Aspekt predstavlja način promatranja radnje, subjektivan pogled, ali je u slavenskim jezicima gramatikaliziran i predstavlja objektivnu gramatičku kategoriju glagola.

Jedan je od najznačajnijih doprinosa u razlikovanju aspekta i *aktionsarta* nakon Agrella dao i Walter Porzig (1927) koji, slično kao i Koschmieder, u njima vidi suprotnost između subjektivnoga i objektivnoga. Porzig smatra da su subjektivno i objektivno dvije dimenzije glagolskoga značenja pri čemu je aspekt „pogled” s kojega se radnja ili zbivanje promatra, a *aktionsart* način na koji se radnja ili zbivanje odvija. I premda se, tvrdi Porzig, svaka radnja može promatrati u tijeku ili kao završena, ima li određeni jezik aspekt, moguće je utvrditi samo ako je to vidljivo na morfološkoj razini (1927:152).

Za razliku od Porziga, Hermann, polazi od semantike, ne od morfologije. On (1927:227) govori o subjektivnome i objektivnome *aktionsartu*. Subjektivni se *aktionsart* odnosi na govornikov subjektivni pogled na radnju, a objektivni na svojstva glagolske radnje, npr. stvarno trajanje radnje. Prvi Hermannov termin odgovara današnjemu poimanju aspekta, a drugi *aktionsarta*. Takvome su se razmišljanju priklonili mnogi lingvisti (Jacobsohn, Deutschbein, Renicke, Agricola itd.), a uz navedene služili su se i terminima *kursiv/komplexiv*, *Schau von innen her/Schau von aussen her*, *introspektiv/retrpspektiv* itd.

Tijekom prve polovice 20. stoljeća u raspravama se germanskih jezikoslovaca općenito raspravlja o tome postoji li u germanskim jezicima aspekt kako ga je definirao Agrell. Nitko, pritom, nije dvojio imaju li germanski jezici *aktionsart*. Dio jezikoslovaca tvrdi da, unatoč tome što kategorija aspekta u germanskim jezicima nije gramatički obilježena, aspekt u njima postoji i izvorni ga govornici jezika osjećaju:

Es ergibt sich aber dann das überraschende Resultat, daß unsere Muttersprache ein überaus feines Empfinden für die Aspekte hat.
(Deutschbein 1940:76f, prema Młynarczyk 2004).¹⁰

Drugi, a među njime se ističe Porzig, smatraju da je pogrešno slavensko poimanje aspekta primjenjivati na germanske jezike, jer su oni međusobno značajno drugačiji – slavenski morfološki bogati, germanski siromašni. Otto Jespersen također smatra da je primjena aspektne opreke perfektivnost:imperfektivnost (PF:IMPF) sasvim neprikladna za germanske jezike pa preporuča kolegama da se suzdrže od takvih opisa, a da se umjesto toga posvete proučavanju značenja glagola, prefiksa i značenja izvedenica, odnosno složenica (prema Wellander 1964). Na tragu takvih shvaćanja aspekta, tridesetak godina kasnije, Reinard W. Zandvoort (1962:398) ustvrdio je da aspekta u engleskome jeziku nema, kao što kasnije isto za švedski tvrdi Norén (1996), koja se također vodi Porzigovom tvrdnjom da se o aspektu može govoriti samo ako je izražen gramatičkim sredstvima.

Općenito se za ovo razdoblje može reći da je prevladalo mišljenje da se vremenske i aspektne razlike u jezicima mogu izražavati na različite načine, a aspekt i *aktionsart* promatraju se kao glagolske značajke. Međutim, koncept aspekta kakav postoji u slavenskim jezicima više se ne pokušava izravno preslikati na germanske jezike, već im se prilagođava.

Agrellov utjecaj na slavensku aspektologiju nije bio identičan utjecaju na germansku. Germanski su aspektolozi od Agrella preuzeli poimanje aspekta kao apstraktne kategorije neovisne o sustavu glagolskih vremena koja se ostvaruje različito u različitim jezicima, a služi za izricanje načina na koji se radnja vrši. Za razliku od toga, slavenski su se aspektolozi pod Agrellovim utjecajem usmjerili na proučavanje glagolske morfologije.

¹⁰ „No iz toga proizlazi iznenađujući rezultat – naš materinjski jezik (njemački, op.a.) ima vrlo istančan osjećaj za aspekt.”

2.1.3. ASPEKTOLOGIJA NAKON 1957.

Nakon izlaska knjige Noama Chomskoga „*Syntactic Structures*” (1957) dvije lingvističke struje, koje su se i do tada razlikovale, počinju se još više udaljavati jedna od druge. Chomsky je tom svojom knjigom započeo s formalnijim pristupom jezikoslovlju koji je ubrzo zavladao istraživanjima sintakse i fonologije, a kasnije i semantike. Na razvoj germanske aspektologije značajan su utjecaj izvršili radovi Chomskoga i Montaguea. Aspekt je ponovo postao jednom od čestih tema. Proučava se, naravno, u slavenskim, ali i drugim jezicima i pokušava se opisati formalnim sredstvima. Među mnogim jezikoslovcima koji proučavaju aspekt u neslavenskim jezicima ističu se, na primjer, Dowty (1972, 1979), Verkuyl (1972, 1993, 1999), Kamp (1981a,b), Krifka (1989), Moens (1987) itd.

U ovome je razdoblju objavljen članak koji je ostavio značajan trag u aspektologiji. To je članak filozofa Zena Vendlera „*Verbs and Times*” objavljen u časopisu *The Philosophical Review* 66 1957. godine¹¹. U tome je članku Vendler glagole podijelio u četiri skupine: glagoli stanja (*states*), radnje (*actions*), glagoli koji označavaju (iz)vršenje radnje koja implicitno podrazumijeva da u nekom vremenu *t* postoji završna točka te radnje (*accomplishments*) i glagole koji označavaju sam trenutak ostvarivanja cilja (*achievements*). Glagoli vrste *accomplishments* mogu se nazvati glagolima postizanja, a glagoli vrste *achievements* glagolima postignuća¹². Primjer je glagola stanja glagol *voljeti* (*A loved somebody from t_1 to t_2 , 1967:106*) ili glagol *pušiti* u kontekstu *Pušite li?*, a u smislu *Jeste li pušač?* (prema Vendler 1967:108). Glagol radnje je, na primjer, *trčati* (*A was running at time t*) ili glagol *pušiti* u kontekstu *Sada pušim cigaretu*. *Trčati* u kontekstu *trčati jedan kilometar* glagol je koji označava vršenje radnje u određenome vremenu *t* i radnju koja implicitno sadrži svoj završetak (jedan kilometar), dakle glagol postizanja, bez obzira je li rezultat postignut (otrčan cijeli kilometar) ili je izvršen samo njegov dio. Razlika je između tih i glagola postignuća upravo u tome što *trčati kilometar* podrazumijeva određeno trajanje, dok je postignuće trenutačna radnja: *dosegnuti vrh* (*reaching the top, 1967:103*). Granice među

¹¹ Nadopunjena inačica istoga članka, kojom se služila autorica, objavljena je pod istim naslovom kao poglavlje u knjizi „*Linguistics in Philosophy*” 1967.

¹² Odabir upravo ovih termina zasigurno nije najbolji mogući. Međutim, oba se engleska termina u hrvatskome prevode istim imenicama (*postignuće, dostignuće, ostvarenje, ispunjenje* itd.) i stoga nije lako pronaći odgovarajuće zamjene. Razlog je odabiru dvaju sličnih oblika glagolske imenice, jedne nastale od svršenoga, a druge od nesvršenoga oblika glagola, taj što ilustriraju značajke pojedinih vrsta glagola opisanih u definiciji – glagoli vrste *accomplishments* podrazumijevaju vrijeme *t* (*postizanje*), a glagoli vrste *achievements* sam trenutak ostvarenja cilja (*postignuće*). Inače, upravo ovi termini, i kad se rabe u engleskome jeziku, dovode u nedoumicu mnoge aspektologe koji su ih često pogrešno tumačili upravo zbog nijansi u njihovu značenju.

skupinama nisu oštre, a isti glagol može pripadati i dvjema skupinama ovisno o kontekstu u kojem se pojavljuje (npr. *trčati* ili *pušiti* iz gore navedenih primjera).

Vendlerovu klasifikaciju mnogi smatraju aspektnom (npr. Dowty 1979), a slična se, ali troslojna klasifikacija glagola, može pronaći još kod Aristotela. Verkuyl (1972) je kasnije pokazao da to zapravo nije klasifikacija glagola već izraza na razini rečenice, jer, kao što je već rečeno, isti glagol može se klasificirati različito ovisno o kontekstu u kojemu se pojavljuje. Prema Binnicku (1991) aristotelovsko-vendlerovska klasifikacija glagola¹³, *aktionsart* i aspekt čine tri različite, ali isprepletene kategorije koje je teško jednoznačno definirati, a dodatna je otežavajuća okolnost što se i dalje, unatoč pokušajima s početka 20. stoljeća da se razriješi problem terminologije, iste jezične kategorije nazivaju različitim imenima, odnosno isti se termin često rabi za opis dviju ili više različitih pojava. Ukratko, prema Binnicku aspekt je potpuno gramatikalizirana, obvezatna, sustavna jezična kategorija kojoj je u osnovi opreka PF:IMPF, koja se naziva i glagolskim vidom. *Aktionsart* je isključivo leksička kategorija, negramatička, izborna i nesustavna. Aristotelovsko-vendlerovski aspekt također nije morfološki obilježen i leksička je kategorija, a ne gramatička, ali je, kao i aspekt, obvezatan, jer su svi glagoli njime inherentno obilježeni. Aristotelovsko-vendlerovski aspekt širi je termin od *aktionsarta*, a uži od aspekta. Mnogi ga smatraju aspektom, ili barem „aspektom” kategorijom (Binnick 1991:170-171). Inačice aristotelovsko-vendlerovske podjele mogu se pronaći, na primjer, u Kenny (1963)¹⁴, Mourelatos (1981)¹⁵, Kučera (1983)¹⁶, Smith (1997) itd.

Knjiga Davida Dowtyja „*Word Meaning and Montague Grammar*” (1979) također se smatra važnim doprinosom ovoga razdoblja općoj aspektologiji. U njoj se Dowty oslanja na Montaguea i predlaže povezivanje njegove sintaktičko-semantičke analize prirodnih jezika i metodologije te rezultata generativne semantike. Želeći dokazati da je to moguće, Dowty je Vendlerovu klasifikaciju glagola primijenio na Montagueovu semantiku¹⁷, a time što je naziva aspektnom klasifikacijom, zapravo je bliže *aktionsartu* u tradicionalnoj aspektologiji – to je objektivna i stalna leksička kategorija. Međutim, Dowty se ne oglašuje na postojeće teorije i definicije aspekta te je svjestan različite uporabe termina aspekt. Naglašava da se

¹³ Kod Binnicka *Aristotelian aspect*.

¹⁴ Razlikuje *activities*, *performances* i *states*.

¹⁵ Razlikuje *states* i *occurrences (actions)*, koji se dalje dijele na *processes (activities)* i *events (performances)*, a *events* se dijele na *developments (accomplishments)* i *punctual occurrences (achievements)*.

¹⁶ Kučera razlikuje *processes*, *events* i *states*. Glagoli vrste *processess* mogu biti *telic*, *atelic* i *end-in-sight*, glagoli vrste *events* mogu biti *atelic*, *accomplishments* i *achievements*, a glagoli vrste *states* na „*stative*” i „*habits*”, koji se dalje mogu podijeliti. Zanimljiv je njegov pokušaj povezivanja ovakve podjele situacija s imperfektivnim i perfektivnim aspektom u slavenskim jezicima (u Kučera 1983).

¹⁷ Sažet prikaz Montagueove gramatike na hrvatskom može se pronaći u Mihaljević (1979 i 1982/83).

razlikuje aspekt kako ga on rabi za aspektne razrede glagola (*aspectual class*), a po uzoru na Aristotelovu (i Vendlerovu, op.a.) podjelu, i aspekt kao aspektni oblik glagola (*aspectual form*), koji se odnosi na određeno aspektno obilježje ili obilježja koja se pojavljuju u određenoj rečenici:

It is necessary to distinguish the two uses of aspect, we can (...) distinguish the aspectual class of the verb (the Aristotelian class to which the basic verb belongs) from the aspectual form of the verb (the particular aspect marker or markers it occurs within a given sentence). (Dowty 1979:52)

Slično stoji u Johnson (1981), koja također razlikuje aspektni razred (*aspect class*) i aspektni oblik (*aspect form*). U svojoj se knjizi Dowty bavi gotovo isključivo aspektnim razredima.

Za razliku od jezikoslovaca zapadne lingvističke tradicije, većina je slavenskih aspektologa u početku ovoga razdoblja i nakon radova Chomskoga i Montaguea nastavila s deskriptivnim pristupom u proučavanju aspekta zadržavajući pri tome tradicionalno poimanje aspekta kojemu je u središtu morfologija, a ne semantika glagola. U ovome se razdoblju među slavistima ističu Maslov (1962, 1963) i Isačenko (1962).

J.S. Maslov (1962, 1963) je, nadovezujući se na Agrella i Koschmeidera, učinio završni korak u gramatikalizaciji aspekta smatrajući aspektnom tvorbom samo sufiksaciju, a ne i prefiksaciju, jer svaki, pa i prazni prefiks, glagolu mijenja osnovno značenje, a glagolski aspekt nije leksička kategorija. Prema Maslovu, perfektivizacija imperfektivnih glagola u većini slučajeva ne vodi tvorbi aspektnih parova, već tvorbi različitih vrsta *aktionsarta*, koji se mogu povezati s perfektivnim aspektom. Rasprave o tome je li prefiksacija aspektna tvorba vode se i dalje, a više o tome govori se u sljedećim poglavljima (v. 2.2.5.1.4. i 2.2.5.1.5).

Isačenko (1962), kao što je već rečeno prije, razlikuje tri kategorije – aspekt, *aktionsart* i *Verbalcharacter*, u čemu je sličan mlađem od sebe Brinnicku. Aspekt je u ruskome jeziku gramatička kategorija, a *aktionsart* podrazumijeva opće glagolsko značenje koje izražava način vršenja inherentne radnje, a izražen je pomoću formalnih obilježja: prefiksima, sufiksima, prijeglasom i naglascima. *Aktionsart* se uvijek nalazi unutar jednoga aspekta i za razliku od njega ne može se upariti. On je, dakle, *perfektiva tantum* ili *imperfektiva tantum*. To ga razlikuje od ostalih prefigiranih glagola koji se pojavljuju u aspektnim parovima (Isačenko 1962:387 – 388). *Verbalcharacter* je povezan i s aspektom i s *aktionsartom*, a označava inherentno značenje glagola. To je „allgemeine semantische Züge, die sich in einer Reihe von Verben wiederholen und sich aus der individuellen Verbbedeutungen abstrahieren

lassen” (1962:419)¹⁸. Isačenkov je poseban značaj u tome što naglašava važnost *aktionsarta* u proučavanjima slavenskih glagola, a koji je do tada bio zanemaren:

Ohne eine grundsätzliche Trennung zwischen Verbalaspekt und Aktionsart ist heute eine wissenschaftliche Erörterung des slavischen Verbs kaum mehr möglich. (1962:385)¹⁹

2.1.3.1. PONOVO POVEZIVANJE TRADICIJA

Značajno je obilježje aspektologije u drugoj polovici 20. stoljeća pa do danas ponovno približavanje dviju tradicija nakon dugoga razdoblja odvojenih stremljenja. Isačenkovo naglašavanje važnosti razlikovanja triju kategorija i primjena tipično germanskih jezičnih kategorija na ruski jezik označava prvi korak u tome procesu. Međutim, osim toga, u radovima nakon i pod utjecajem Chomskoga sve se češće govori da se aspekt ne može proučavati isključivo na razini glagola i da temelj za proučavanje aspekta treba biti glagolska fraza, odnosno rečenica. To znači da su središtu aspektoloških istraživanja više nije glagol, već odnos aspektnih (glagolskih) konstrukcija i predikatnih argumenata. U skladu s time, slavenski se aspektni sustav počinje uspoređivati s germanskim sustavom članova. Među prvim je na mogućnost takve povezanosti aspekta u germanskim i slavenskim jezicima ukazao Henk J. Verkuyl (1972, 1993). Prema njegovoj paralelističkoj ideji, pojednostavljeno rečeno, uloga slavenske oznake za perfektivnost odgovara ulozi određenoga člana u germanskim jezicima (vidi niže).

Polazeći od generativno-transformacijske gramatike i formalne Montaguove semantike, Verkuyl pretpostavlja da je aspekt sastavni dio dubinske strukture te ga stoga imaju svi jezici, ali se on na površinskoj strukturi ostvaruje na različite načine. Aspekt (aspektnost)²⁰, dakle, postoji i u jezicima kao što su nizozemski ili engleski (1972:ix). On je za Verkuyla binarna kategorija, a članovi se para u binarnoj opreci razlikuju prema tome izražavaju li završenost (*terminativity*) ili nezavršenost (*aterminativity*). Rečenica je završena ako se može slagati s prijedlozima koji odgovaraju formuli „in (*x time*)”, a nezavršena ako se slaže s prijedlozima kao u formuli „for (*x time*)”. Verkuyl tvrdi da takva binarna opreka u

¹⁸ „... zajedničko semantičko obilježje, koje se ponavlja u nizu glagola i koje se može dokučiti iz značenja pojedinih glagola.”

¹⁹ „Bez temeljitoga razlikovanja glagolskog aspekta i *aktionsarta* danas više nije moguće znanstveno proučavati slavenske glagole.”

²⁰ Verkuyllov aspekt, koji je sintaktička kategorija, Schoorlemmer (1995) naziva aspektnošću, kako bi tu pojavu jasno razgraničila od aspekta, gramatičko-morfološke kategorije.

velikoj mjeri odgovara tradicionalnoj u kojoj se razlikuju perfektivni i impperfektivni aspekt. Aspekt je, zapravo, sadržan u glagolu i njegovim argumentima, dakle u sintagmi koja se sastoji od predikata, subjekta i izravnoga objekta.

Osnovni je doprinos ideje paralelizma u tome što proučavanju slavenskoga aspekta dodaje semantičku sastavnicu. Prema Verkuylu (1993), perfektivni prefiks je ili služi kao determinator, odnosno pruža istovrsne obavijesti kao u germanskim jezicima određeni članovi. Osnovna ideja paralelizma počiva na činjenici da slavenski jezici imaju morfološki obilježen glagolski aspekt, ali nemaju određeni član (iznimka su bugarski i makedonski). Nasuprot tome, germanski jezici nemaju morfološki obilježen aspekt, ali imaju određeni član. Pretpostavka o paralelizmu obično se provjerava parovima rečenica kojima na mjestu izravnoga objekta stoji zbirna ili gradivna imenica ili imenica u množini. Verkuyl kao primjer navodi imperfektivnu rečenicu *Jan pīl wino* („Jan je pio vino”) i perfektivnu *Jan wypīł wino* („Jan je popio vino”). Tvrdi se da izvorni govornici germanskih jezika izravni objekt *vino* u prvoj, imperfektivnoj rečenici, tumače kao neodređenu količinu vina, a u drugoj, perfektivnoj kao određenu količinu. (Verkuyl, 1999:129). U germanskim bi se jezicima ta razlika bilježila prisustvom (u perfektivnoj rečenici) ili odsustvom (u imperfektivnoj) određenoga člana. Stoga prijevod prve rečenice na engleski glasi *Jan drank wine*, a druge *Jan drank the wine (up)*. Radnja se prve rečenice opisuje kao nezavršena ili neograničena (*atelic/aterminative/imperfective*), a druge kao završena ili ograničena (*telic/terminative/perfective*).

Uz Verkuyla, zagovaratelj je teorije paralelizma i Manfred Krifka (1989b), a pristup su na slavenske jezike primijenile Filip (1999), Schoorlemmer (1995), Borik (2002) i Młynarczyk (2004), koje su pod izravnim utjecajem zapadnjačke tradicije. Uspoređujući odnos aspektnosti rečenice i aspekta glagola, tj. rečenice u češkom, ruskom i poljskom, one su samo djelomično potvrdile Verkuyllove pretpostavke. Schoorlemmer i Filip ustvrdile su da se o ideji paralelizma može govoriti u slučaju perfektivnoga aspekta, odnosno o potpunosti podudarnosti perfektivnoga aspekta i teličnosti rečenice²¹, ali ne i imperfektivnoga, koji se nužno ne podudara s ateličnošću, jer na imperfektivnost mogu utjecati i drugi čimbenici (npr. prisutnost kvantifikatora HAB, koji označava habitualnost, Schoorlemmer 1995) Młynarczyk (2004) je utvrdila da se u poljskom ideja paralelizma ne može podržati ni u slučaju perfektivnoga niti imperfektivnoga aspekta, a Borik (2002) je u svojem radu dokazala da su,

²¹ Schoorlemmer ne govori o teličnosti i ateličnosti rečenice nego o određenosti ili neodređenosti imenske fraze. Međutim, budući da je određenost imenske fraze jedan od osnovnih preduvjeta da rečenica bude telična, onda se na isti način može govoriti o uporabi određenoga, tj. neodređenoga člana ili o teličnosti, tj. ateličnosti rečenice. O preduvjetima za teličnost govori se u poglavlju 2.2.5.3.

barem u ruskome, dvije aspektne domene (teličnost i gramatički aspekt) jasno odvojene kategorije.

Među slavistima vezu je između slavenskih i germanskih jezika na drugačiji način pokušao pronaći Trnka (1982). On smatra, uspoređujući glagolske sustave češkoga i engleskoga jezika, da se termin aspekt zapravo rabi za tri različite kategorije od kojih su sve tri prisutne u slavenskim, a samo dvije u germanskim jezicima. Prve se dvije odnose na unutrašnju strukturu događanja (razlike se mogu izraziti prefiksima, priložima i prijedlozima, dakle, leksički ili kontekstom). Treća je prisutna samo u slavenskim jezicima i odnosi se na razliku između perfektivnih i imperfektivnih glagola. U tome se Trnkino shvaćanje podudara s Binnickovim shvaćanjem glagolskih kategorija (1991).

2.1.3.2. ASPEKT KAO UNIVERZALNA JEZIČNA KATEGORIJA

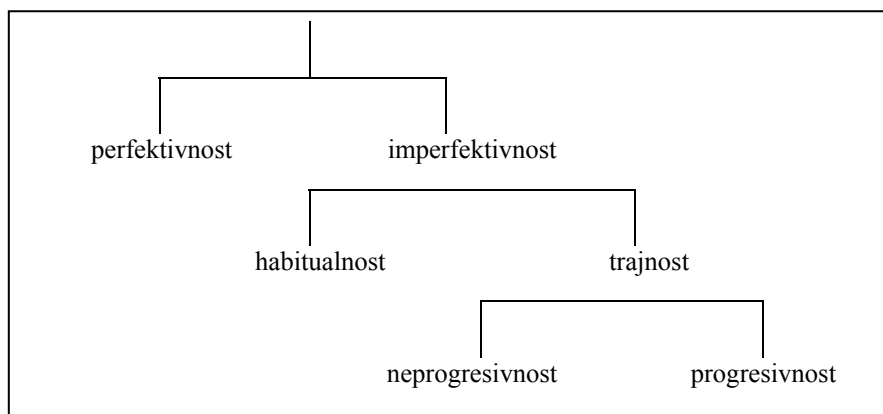
Osim ponovnoga povezivanja dviju tradicija, značajka je ovoga razdoblja pojava niza autora i djela koji proučavaju aspekt kao univerzalnu jezičnu kategoriju pa ga pokušavaju definirati analizirajući čitav niz različitih jezika – od slavenskih i germanskih, preko romanskih do, na primjer, kineskoga ili jezika australskih aboridžana. Istaknuti svakako treba Bernarda Comriea i Östena Dahla, a ovdje će se ukratko prikazati i zaključci Carlote Smith.

Knjiga Bernarda Comriea „*Aspect: An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*” (1976) može se smatrati osnovom svakoga sustavnijega aspektološkoga istraživanja. Bilo da se potvrđuju ili osporavaju, Comrievi zaključci su općepoznati. Comrie smatra da je aspekt dio opće lingvističke teorije i stoga kategorija prisutna u svim jezicima, uključujući i germanske. Opća je gramatička kategorija i može se izraziti različitim sredstvima, a govoriti se može o više vrsta aspekta:

(...) *aspects are different ways of viewing the internal temporal constituency of a situation.* (1976:3)

Prema Comrieu, razlika između perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta samo je jedna od aspektnih opreka. Druge su opreka između habitualne i trajne radnje (*habitual:continuous*) te između neprogresivne i progresivne (*nonprogressive:progressive*) (Slika 1).

U opreci PF:IMPF, perfektivnost predstavlja pogled na radnju kao cjelinu, bez razlikovanja odsječaka radnje (faza) koji zajedno čine situaciju, dok je imperfektivnost odraz unutrašnje strukture situacije.

Slika 1. Aspektne opreke prema Comrie 1976

Na početku svoje knjige Comrie želi ukazati na česte nelogičnosti i netočnosti u poimanju aspekta, među kojima su najčešće one o shvaćanju perfektivnosti (v. 2.2.5.1.2.). Perfektivni oblici izriču cjelokupnost, dakle, početak, sredinu i kraj radnje, a ne samo njezin završetak, kako se često misli. Imperfektivnost je različito izražena u jezicima, a način njezina izražavanja ovisi o formalnim sredstvima koja postoje u određenome jeziku. U mnogim jezicima imperfektivnost se izražava jednom kategorijom, međutim u drugim je jezicima imperfektivnost podijeljena u potkategorije pa katkada neka od potkategorija samo djelomično izražava značenje imperfektivnosti (Slika 1).

Osim spomenutih, Comrie navodi i druge aspektne opreke. Jedna je od semantičkih opreka i ona između trajnosti (durativnosti) i trenutačnosti. Dok je imperfektivnost pogled na situaciju s obzirom na njezinu unutrašnju strukturu, durativnost se odnosi na činjenicu da određena radnja traje određeno vrijeme. Suprotna joj je trenutačnost, koja podrazumijeva da situacija ne traje u vremenu, tj. da nema čak ni vrlo kratko trajanje. Stoga je trenutačnost u neskladu s imperfektivnošću. Druga opreka teličnost:ateličnost (*telic:atelic*) odnosi se na razliku u završenosti radnje. Telične situacije nužno sadrže podatak o točki u kojoj se radnja završava (*John is making a chair*). Atelične (*atelic*) su one koje ne podrazumijevaju takvu završenost (*John is singing*). To za prvu rečenicu znači da postoji trenutak u kojem će stolica biti završena, dok pjevanje u drugoj rečenici može trajati neograničeno.

Definirajući razliku između aspekta i *aktionsarta*, Comrie se oslanja na svoje prethodnike i zaključuje da aspekt pretpostavlja gramatikalizaciju relevantne semantičke razlike, a *aktionsart* njezinu leksikalizaciju. U slavenskim jezicima ta se leksikalizacija provodi pomoću derivacijske morfologije (1976:7). Za razliku od *aktionsarta*, aspekt može biti izražen pomoću flektivne morfologije (npr. u španjolskom) ili pomoću perifraze (npr. u engleskom). Comrie ne smatra *aktionsart* presudnim za razmatranje aspekta pa o njemu ni ne govori mnogo više od navedenoga.

Temeljeći svoju analizu na Comrievim teoretskim postavkama, u svojoj knjizi „*Tense and Aspect Systems*” (1985) Östen Dahl uspoređuje čitav niz jezika s obzirom na to kako je u njima oblikovana kategorija koju on naziva *TMA*, dakle kategorija koja obuhvaća glagolsko vrijeme (*tense*), način (*modus*) i aspekt (*aspect*). Sustavnim istraživanjem šezdeset i četiri jezika, Dahl je pokušao utvrditi sličnosti i razlike među njima pretpostavljajući da su sve kategorije *TMA* sustava u svjetskim jezicima izabrane iz ograničenoga broja jezičnih kategorija (1985:31).

Dahl smatra, slično kao i Comrie, da aspektnih kategorija ima više, a najvažnije su među njima PERFECTIVE:IMPERFECTIVE (PF:IMPF), PROGRESSIVE (PROG) i skupina kategorija pod zajedničkim nazivom „*habituals and generics*”, kojoj pripadaju načini izražavanja iterativnosti i općih tvrdnji.

Opreka PF:IMPF katkad se smatra jedinom pravom aspektnom oprekom, ponajviše među slavenskim aspektolozima, koji su neskloni bilo kakvu opreku koja odstupa od ove priznati kao aspektnu (1985:69). Dahl je postojanje ove opreke potvrdio u četrdeset i pet jezika, u kojima se pojavljuju različite inačice njezinih ostvaraja. On tvrdi da je u ovoj opreci teško odrediti koji je član obilježen. Obilježenost pojedinoga člana može ovisiti o jeziku, pa je, na primjer, u ruskome obilježen perfektivni član (Comrie 1976).

Što se tiče semantičke strane opreke PF:IMPF, Dahl navodi da su u literaturi najčešće prisutni primjeri u kojima se pokušavaju pronaći zajednička obilježja perfektivnih članova opreke, odnosno odgovoriti na pitanje što je suštinsko obilježje perfektivnosti. Dahl kritizira takve pokušaje uključujući i Comrievu odrednicu prema kojoj perfektivnost označava pogled na situaciju kao jedinstvenu cjelinu, koja se ne može podijeliti na dijelove, dok se imperfektivnost odnosi na unutrašnju strukturu situacije. On smatra da takvo shvaćanje perfektivnosti nije prikladno za sve jezične kategorije na koje se primjenjuje. Kao dokaz tome navodi primjer (1985:74):

(Q.13)

*Context A: What did your brother do after dinner yesterday?**Sentence: He WRITE letters.*

Ova se rečenica u većini jezika prevodi perfektivnim oblikom, a izuzetak su slavenski jezici (*On je pisao pisma*). Dahl tvrdi da je u ovoj rečenici presudna ograničenost radnje (*boundedness*²²), koja se ne spominje u Comrievoj odrednici, a koja je ključna za uporabu perfektivnih oblika. Da bi se u slavenskim jezicima u ovakvome primjeru mogao uporabiti perfektivan oblik, radnja mora biti ograničena: npr. *Napisao je pismo* (usp. **Napisao je.*).

U slavenskim jezicima imperfektivni se oblici mogu rabiti za izricanje općih činjenica, u iskazima u kojima je činjenica da se nešto dogodilo važnija od ostalih podataka (Comrie, u Dahl 1985:75):

(Q.53)

*Context A: I want to give your brother a book to read, but I don't know which. Is there any of these books that he READ already?**B: Sentence: (Yes,) he READ this book.*

U ruskom se ova rečenica prevodi imperfektivnim oblikom (*On čital etu knigu*), a isto je moguće i u hrvatskom (*Čitao je tu knjigu*)²³. Premda je riječ o sveukupnosti radnje (*totality*), u slavenskim se jezicima rabe imperfektivni oblici pa Dahl zaključuje da sveukupnost radnje nije presudan čimbenik za uporabu perfektivnih oblika, nego postoje drugi čimbenici koji utječu na to.

Jedan je od često razmatranih problema supojavljivanje aspekta i priložnih fraza koje označavaju duljinu vremena. Priložna fraza kao, na primjer, dva mjeseca, povezana je s imperfektivnim aspektom (*Pisao je knjigu dva mjeseca*) i perfektivni bi oblik u takvoj rečenici bio negramatičan (**Napisao je knjigu dva mjeseca*). Slični su tome mnogi prilozi načina koji su također često povezani s imperfektivnim aspektom u slavenskim jezicima (*Pisao je pismo sporo*). Za takve se primjere kaže da je imperfektivni aspekt uporabljen stoga što je sama radnja važnija od rezultata. U sličnim primjerima neslavenski jezici mogu rabiti i perfektivne oblike²⁴.

Na temelju podataka prikupljenih pomoću korpusa, Dahl zaključuje (1985:78):

²² Važno je napomenuti da ono što Dahl naziva *boundedness*, mnogi nazivaju terminom *telicity*.

²³ Hrvatski su prijevodi i primjeri autoričini, a nastali su na temelju Dahlovih, najčešće ruskih.

²⁴ Ako je rezultat važniji od radnje, i u slavenskim je jezicima moguće uporabiti perfektivan glagol. Na primjer: *Sporo je napisao pismo*.

A PFV verb will typically denote a single event, seen as an unanalyzed whole, with a well-defined result or end/state, located in the past. More often than not, the event will be punctual, or at least, it will be seen as a single transition from one state to its opposite, the duration of which is disregarded.

Kao poseban problem Dahl navodi realizaciju PF:IMPF opreke u iterativnom i(li) habitualnom kontekstu.

Naglašavajući ograničenost radnje, ulogu priložnih fraza i problematiku iterativnih situacija, Dahl je na tragu Verkuylove teorije. Ipak, jednim dijelom Dahl je vjeran tradicionalnome slavenskome pristupu pa jezike razlikuje prema tome uolikoj mjeri dopuštaju uporabu perfektivnih oblika u neprošlim glagolskim vremenima. U slavenskim jezicima uporaba perfektivnih oblika u prezentu nije moguća, osim kada se njime izriče budućnost (pr. ruski). Perfektivni se oblici, dakle, mogu rabiti samo u prošlim glagolskim vremenima ili, u nekim slavenskim jezicima, u svim glagolskim vremenima koja nisu prezent. Upravo se nemogućnost uporabe u prezentu često navodi kao *sine qua non* semantike perfektivnoga aspekta. Načelno je pak slavenska opreka manje ovisna o vremenu nego odgovarajuće kategorije u drugim jezicima.

Germanske jezike u načelu karakterizira odsutnost opreke PF:IMPF (1985:167). Međutim, kao poveznicu germanskih i slavenskih jezika Dahl ističe glagolske čestice, koje u mnogočemu u svojoj ulozi slične slavenskim prefiksima. Semantika čestica (morfema) povezuje ih s aspektnim kategorijama. Na primjer, *eat upp* rjeđe će se naći u imperfektivnome kontekstu od jednočlanoga glagola *eat* (1985:86). Čestice od prefikasa, ipak, razlikuje negramatikaliziranost.

Zanimljiva je Dahlova teorija koja se temelji na analizi grama (gramatičkih morfema, gramatema) (Dahl 1985, 1989). On smatra da se grami mogu povezati s ograničenim brojem univerzalnih gramskih vrsta (*gram types*) koje karakterizira njihov prototipni kontekst uporabe i njihovo morfosintkatičko ponašanje (1989). Između semantike i izražajnih osobina grama postoji uska povezanost. Svaka gramaska vrsta ostvaruje se na jedan od tipičnih načina – infleksijski, derivacijski ili perifrastički. Većina morfološki izraženih vremensko-aspektnih grama pripada jednoj od tri univerzalne gramске vrste: PAST, FUTURE i PERFECTIVE/ IMPERFECTIVE. Ove se tri kategorije mogu smatrati središtem vremensko-aspektnoga sustava, a periferiju čine manje česti grami koji su najčešće izraženi perifrastični: PERFECT, EXPERIENTIAL, RESULTATIVE, HABITUAL, QUOTATIVE (EVIDENTIAL), PROSPECTIVE, PROGRESSIVE. Na krajnjoj se periferiji nalaze negramatikalizirane, idiomatske konstrukcije

koje se mogu rabiti za izražavanje vremenskih i aspektnih pojmova (npr. *progressive* u germanskim jezicima, osim u engleskome). Pod utjecajem Bybee (1985, u Dahl 1989), Dahl smatra da postoji ograničen broj mogućih dijakronijskih putova razvoja kojima morfem ili neka konstrukcija prolaze tijekom povijesti jezika i svima je zajedničko da vode s periferije prema središtu sustava. Najvažniji su putovi: a) *resultative* → *perfect* → *perfective* ili *past*, b) *modals* → *future*, c) *progressive* → *imperfective*. Ti se putovi mogu promatrati kao sukcesivni procesi gramatikalizacije u kojima grami postaju sve više flektivni tako što gube svoju sintaktičku, semantičku i fonološku neovisnost poprimajući leksička svojstva i postajući obvezatni (1989).

Carlota S. Smith (1997), kao i mnogi drugi, polazi od pretpostavke da je aspektni sustav univerzalna jezična značajka. Polazeći, dakle, od univerzalne gramatike i uzimajući u obzir teoriju obilježenosti (markiranosti) Praške škole, teoriju prototipnosti kognitivnih lingvista i mnoge značajnije radove s područja aspektnosti u novije doba (Vendler, Verkuyl, Comrie, Dahl itd.), Smith zaključuje da su aspektni sustavi različitih jezika vrlo slični, jer se temelje na istovrsnim konceptima, odnosno utemeljeni su na ljudskim kognitivnim sposobnostima. Istovremeno se oni više ili manje razlikuju (1997:13). Različiti su ponajprije ostvaraji istih koncepta na lingvističkoj razini. Smith razlikuje dva odvojena dijela aspektnoga sustava – aspekt (*viewpoint aspect*) i aspektnost (*situation type*)²⁵. Aspekt je najčešće morfološki obilježen afiksima ili drugim morfemima i u osnovi mu je opreka PF:IMPF, dok je aspektnost izražena apstraktnije – pomoću glagola i njegovih argumenata ili glagolskoga sklopa i temelji se na razlikovanju događaja (*event*)²⁶ i stanja (*state*). Oblici koji određuju jednu i drugu aspektnu sastavnicu supostojе u rečenici (1997:xiv). Aspektni je sustav, dakle, dvodijelan, a aspektno je značenje rečenice, u skladu s time, složeno od obavijesti sadržanih u aspektu i aspektnosti (1997:1). U naglašavanju složenosti aspektne prirode Smith je u svojim razmišljanjima bliska Verkuylu, Schoorlemmer i drugima.

²⁵ Radi pojednostavljivanja i usklađivanja terminologije, ovdje se rabe termini *aspekt* i *aspektnost* kao što je to kod Schoorlemmer (1995). U zagradama su navedeni termini kako ih rabi Smith.

²⁶ Drugi autori često govore o situacijama (*situation*).

2.1.4. ZAKLJUČAK

Nakon što su se čitav niz godina germanska i slavenska tradicija razvijale u odvojenim i različitim smjerovima, svojom ih je teorijom paralelizma Verkuyl ponovo povezao, a nakon njega to su nastavili činiti mnogi drugi. Verkuyl, premda na tragu tradicionalne aspektologije i oslanjajući se u mnogočemu na Streitberga, ipak ne prihvaća jednu od osnovnih činjenica tradicionalne slavenske aspektologije – da je aspekt kategorija (slavenskih) glagola i time znatno proširuje značenje termina. Proširenjem značenja termina *aspekt* pred aspektolozima se pojavljuje niz novih pitanja, a na neka se pokušava odgovoriti novim teorijama aspekta kojima se pokušava obuhvatiti veći broj ili čak svi jezici (Comrie, Dahl, Smith). Premda su mnoga novija promišljanja aspekta na istome tragu, čini se da je upravo Carlota S. Smith svojom teorijom dvodijelnosti (*two-component theory*) na „elegantan” način (1997:xiv) uspjela spojiti nekoliko novijih, općepoznatih i raširenih lingvističkih pristupa i teorija te na taj način donekle pomiriti različite pristupe u proučavanju aspekta.

Ovdje spomenuti autori, uz brojne druge, koji su pokrenuli novi smjer u istraživanju aspekta, tj. aspektnosti, ukazali su na sličnosti i razlike između niza jezika, i to ne samo onih iz indoeuropskoga kruga. Ipak, nisu uspjeli dati jednoznačne odgovore na mnoga aspektološka pitanja. Aspektologija je i dalje područje prepuno nedoumica, nesustavne terminologije i neusklađenih definicija što otežava čak i najjednostavnija aspektološka razmatranja. Vidljivo je to iz upravo prikazanoga kratkoga pregleda, a o suvremenim se nedoumicama više raspravlja u sljedećem poglavlju.

2.2. ASPEKTOLOŠKA PROBLEMATIKA

Iz povijesnoga pregleda razvoja aspektologije i terminologije može se zaključiti da je riječ o izrazito složenome području jezikoslovlja koje je već dugo u središtu zanimanja mnogih jezikoslovaca, koje je mnogo istraživano, ali u kojem još uvijek postoje mnoge nedoumice i nerazjašnjena pitanja. Posljedica je to činjenice da se aspektologijom bave jezikoslovci različitih usmjerenja i tradicija, činjenice da se aspekt proučava u različitim jezicima i iz različitih perspektiva te terminološke zbrke koja je prisuta u aspektologiji. Međutim, u suvremenoj se aspektologiji neke jezične pojave uvijek iznova promišljaju i čine

nezaobilazan dio većine aspektoloških istraživanja. Između mnogo drugih, u proučavanju se aspekta najčešće govori o problemu definiranja aspekta i u svezi s time o odnosu između glagolskih vremena i aspekta, o tome je li aspekt značajka glagola ili glagolske fraze odnosno rečenice te o terminološkim problemima. Važna je aspektološka tema određivanje broja i vrsta aspekta, što su aspektne opreke i koji glagoli mogu činiti aspekti par. U novije vrijeme gotovo da nema aspektološkoga djela bez osvrta na teličnost glagola i rečenica. O tim se temama stoga govori i u ovome radu, a s ciljem boljšeg razumijevanja temelja za proučavanje sličnosti i razlika između švedskoga i hrvatskoga u izražavanju aspektnosti.

2.2.1. DEFINIRANJE ASPEKTA

U samim počecima istraživanja aspekta, shvaćanje i pojam aspekta nisu se odvajali od glagolskih vremena. Tek kada je aspekt prepoznat kao zasebna jezična kategorija, pojavio se problem njegova definiranja. Proistekao iz slavenske tradicije, aspekt (Grečev *vid*) označavao je posebnost ruskoga jezika, a kasnije je primjenjivan na druge, neslavenske jezike pri čemu su se pod istim terminom najčešće opisivale slične, ali ipak različite jezične pojave. O terminološkoj je zbrci, o aspektu i *aktionsartu* i definiranju termina aspekt već bilo riječi u povijesnome pregledu razvoja aspektologije. Da bi se različitosti u definiranju aspekta zornije predočile, definicije su nekih najutjecajnijih aspektologa prikazane u Tablici 1²⁷.

Tablica 1. Neke definicije aspekta

<u>AUTOR</u>	<u>ASPEKT</u>	<u>AKTIONSPORT / (NAPOMENA)</u>
Agrell	(...) die bieten Hauptkategorien des slavischen Zeitwortes, die unvollendete und die vollendete Handlungsform (das Imperfektum und das Perfektum)" (1908:79; prema Isačenko, 1962) ²⁸	<i>Aktionsart</i> je opće glagolsko značenje koje "die Art und Weise der Ausführung von Verbalhandlungen" (ausdrücken). (1908:79; prema Isačenko, 1962) ²⁹
Isačenko	Der <i>Aspekt</i> ist im Russischen eine grammatische Kategorie, die sich in der	Die <i>Aktionsarten</i> (lat. <i>actions verbi</i>) sind im Russischen allgemeine Verbbedeutungen,

²⁷ Izbor je definicija autoričin. Nemoguće je obuhvatiti sve aspektologe i sve definicije, a nije ni nužno, jer se one dijelom preklapaju i ponavljaju. U pregledu su zanemarene definicije aspekta prije Agrella, jer za ovaj rad nisu od većeg značaja.

²⁸ „(...) dvije osnovne kategorije slavenskih glagola, nesvršenu i svršenu radnju (imperfekt i perfekt).”

²⁹ (...) „izražava način vršenja glagolske radnje.”

	Fähigkeit, ja in der Notwendigkeit äußert, jeden verbal ausgedrückten Sachverhalt entweder als ganzheitlich aufgefaßtes und in sich geschlossenes Ereignis zu kennzeichnen, oder aber aus Geschehen ohne dieses Merkmal der Ganzheitlichkeit und inneren Geschlossenheit zu nennen. (1962:387) ³⁰	welche die Art und Weise des inneren Ablaufs eines Geschehens betreffen, von einem gegebenem Ausgangsverb gebildet werden und durch formale Kennzeichen (Präfixe, Suffixe, Laut- und Akzentwechsel) charakterisiert sind. Die Aktionsarten liegen immer nur in einem Aspekt vor und sind somit "unpaarig" (Perfektiva oder Imperfektiva tantum). Dadurch unterscheiden sie sich von jenen präfigierten Verben, die in Aspektpaaren austreten. (1962:387-388) ³¹
Verkuyl	(...) aspectuality, roughly, the property that makes it possible for a sentence to signal whether or not it pertains to something bounded, can be characterized compositionally by a system of rules of interpretation (...) (1993:xi)	(...) there is nothing against making a practical distinction between aspect and aktionsart, but that the opposition does not play any theoretically significant role. (1993:11)
Comrie	(...) aspects are different ways of viewing the internal temporal constituency of a situation. (1976:3, prema Holt 1943)	(<i>Aktionsart</i>) represents lexicalisation of the (relevant semantic, op.a.) distinctions, irrespective of how these distinctions are lexicalized. (1976:6)
Dowty	(...) It is because of this intricate interaction between classes of verbs and true aspect markers that the term <i>aspect</i> is justified in a wider sense to apply to the problem of understanding these classes of verb as well, and it turns out to be this same classification of verbs which is the subject of the Aristotelian categorization. (1979:52)	(Dowtyjevo poimanje aspekta razlikuje se od aspekta kao gramatičke kategorije, ali i od <i>aktionsarta</i> kakav je opisan u većini definicija.)
Johnson	Verb aspect involves reference to one of the temporally distinct phases in the evolution of an event through time. (...) that an event is said to evolve through a series of temporal "phases". One of the temporal phases is the actual time of the event itself, inclusive of its end-point. (1981: 152) ³²	The aspect class of a verb is the lexical classification of the verb, which determines which part of a complex event is the basic denotation of a verb stem. (...) The aspect class of a verb might be modified by the aspect form of the verb.
Platzack	(...) we will use the term <i>aspect</i> to refer to the way a speaker (or writer) chooses to present a situation in relation to deictic time, provided that the language offers a systematic way to express the choice in question (1979:39)	(...) aktionsart has to do with the inherent temporal constitution of a situation, independent of deictic time (i.e., time in its relation to speaker or hearer), (...) (1979:39)
Dahl	(...) some languages distinguish different morphological forms of the same lexeme, called 'aspects', according to the context in which the verbs are used (1985:26-27)	Verb lexemes differ as to their 'Aktionsart', or 'inherent aspectual meaning' (...) (1985:26-27)

³⁰ „Aspekt je u ruskome gramatička kategorija koja se izražava u sposobnosti, štoviše nužnosti da se svako izraženo stanje stvari navede kao cjelovito shvaćen zatvoren događaj ili pak kao događaj bez tog obilježja cjelovitosti i unutarnje zatvorenosti.”

³¹ „Vrste *aktionsarta* (lat. *Actions verbi*) u ruskome su općenita značenja glagola, koja se odnose na način odvijanja neke radnje, tvore se od zadanoga osnovnoga glagola, a karakteriziraju ih formalna obilježja (prefiksi, sufiksi, izmjena glasova i akcenata). Načini vršenja glagolske radnje postoje uvijek samo u jednom aspektu i stoga su „nepareni“. Tako se razlikuju od određenih prefigiranih glagola, koji se javljaju u više aspekata.”

³² Johnson (1981) razlikuje tri aspekta: completive (perfective), imperfective, perfect.

Binnick	Aspect is grammatical. Virtually any Slavic verb may have either perfective or imperfective stems. It is an obligatory category of the Slavic verb and pervades the system of tense and aspect. (1991:148)	(...) <i>Aktionsarten</i> are lexical, pertaining to classes of verbs of larger expressions. (1991:148)
Smith	Aspect concerns the temporal organization of situations and temporal perspective. The aspectual meaning of a sentence results from interaction between two independent aspectual components, situation type and viewpoint. Both are realized in linguistic categories. (1997:xiv)	

Iz definicija i napomena te iz onoga što je rečeno u povijesnome pregledu, vidljivo je da različiti aspektolozi katkada vrlo različito shvaćaju aspekt. Ipak se može govoriti o nekoliko osnovnih pretpostavki na kojima se zasnivaju navedene i druge definicije. Jedna je od njih da se u definicijama jasno razlikuju dvije različite, ali povezane jezične kategorije – aspekt kao gramatička kategorija i *aktionsart* kao leksička, koja se najčešće izražava pomoću prefiksa i sufiksa. Danas se ova, izvorno Agrellova, podjela može smatrati općeprihvaćenom, premda tome nije uvijek bilo tako. Treća je, ovima srodna, ali sasvim zasebna kategorija, inherentno značenje glagola. To je također leksička kategorija na čiji je važan značaj ukazao Vendler. Važno je upozoriti da se ove kategorije, premda konceptualno jasno definirane i odvojene, terminološki često isprepliću pa se pod, na primjer, aspektom katkada smatraju inherentno značenje glagola (npr. Dowty) ili sintaktički aspekt, tj. aspektnost (Verkuyt). Također se, na primjer, *aktionsartom* katkada naziva i Vendlerova klasifikacija, ali se tim terminom još češće označavaju glagoli izvedeni prefiksacijom ili sufiksacijom.

U novije vrijeme prevladava pretpostavka o postojanju više vrsta aspekta ovisno o tome na koje se načine može izražavati u različitim jezicima. Najčešće se razlikuju leksički aspekt (*aktionsart*) i gramatički (gramatičko-morfološki) aspekt, sve češće i sintaktički aspekt (aspektnost). Katkad se govori o jednome aspektu, ali o većem broju aspektnih opreka (npr. Comrie, Dahl). Postoje podjele i na analitički, sintaktički, leksički i imanentni aspekt (Hewson i Bubenik 1997). O vrstama se aspekta i podjelama detaljnije govori niže.

Sljedeća je pretpostavka, sve češće prisutna u aspektološkim istraživanjima, razlikovanje sintaktičkoga aspekta (aspektnosti) i morfološkoga (gramatičkoga)³³ aspekta. Važan je značaj ove pretpostavke u tome što naglasak pomiče s glagola na predikat i njegove argumente, odnosno na čitavu rečenicu. Zahvaljujući tako promatranomu aspektu, lakše je pronaći vezu između, na primjer, germanskih i slavenskih jezika, odnosno uvidjeti da je

³³ Tradicionalan je naziv gramatički. Međutim, u opreci zapravo stoje morfološko i sintaktičko, a obje su kategorije gramatičke.

morfološki aspekt samo jedan od mogućih načina izražavanja opće jezične kategorije koja se naziva aspektom, aspektnim sustavom, aspektnošću i sl. Najčešće se naziv općejezične kategorije podudara s jednom od svojih podvrsta (npr. aspekt je nadređeni pojam, a čine ga aspekt i aspektnost)³⁴.

Značajnu ulogu u aspektnim sustavima, uz gramatička obilježja, vrše i leksičke značajke ponajprije glagola, jer glagol je aspektno središte rečenice (Smith 1997:36). Stoga su i *aktionsart* (leksički aspekt) i inherentno glagolsko značenje neizbježan dio svakoga aspektnoga sustava³⁵.

Ovisno o tome gdje se i kojim sredstvima izražava aspektnost, aspektolozi se načelno dijele na one koji smatraju da je to značajka (isključivo) glagola (uglavnom aspektolozi slavenske tradicije) i one koji smatraju da se aspektnost ostvaruje u širem kontekstu – u glagolskoj frazi, predikatu i njegovim argumentima ili rečenici (aspektolozi zapadnjačke tradicije, npr. Platzack, Verkuyl, Filip, Dahl, Schoorlemmer itd.).

2.2.2. ODNOS GLAGOLSKOGA VREMENA I ASPEKTA

Premda se obično tvrdi da su aspekt³⁶ i glagolsko vrijeme kao termini odvojeni još u 19. stoljeću, neosporna je činjenica da se katkada te dvije kategorije još uvijek isprepliću i da većina aspektoloških studija započinje njihovim definiranjem s naglaskom na međusobnim

³⁴ Da bi se izbjegle nejasnoće, u ovome će se radu preuzeti kombinacija termina Carlote S. Smith i Maaïke Schoorlemmer – općejezična kategorija naziva se aspektnim sustavom, a njezine su podvrste (gramatičko-morfološki) aspekt i aspektnost (sintaktički aspekt). Međutim, teško je izbjeći da se kao nadređeni termin ne rabi ili aspekt ili aspektnost, jer termin aspektni sustav označava konkretne ostvaraje u jezičnome sustavu, a kao općejezična značajka aspekt/aspektnost je apstraktan pojam. Budući da je aspektnost prisutna u svim jezicima, a aspekt samo u onima u kojima je morfološki obilježen gramatičkim morfemima, aspektnošću će se u ovome radu katkada nazivati i općejezična značajka. Termin aspekt ostaje rezerviran za gramatičko-morfološki aspekt, a kao takvoga ga u tom slučaju može zamijeniti i hrvatski naziv glagolski vid, jer je kao jezična kategorija obilježena gramatičkim morfemima značajka isključivo glagola. To se, dakako, odnosi na hrvatski, a u slučaju švedskoga to se tek treba potvrditi ili osporiti.

³⁵ Premda mnogi aspektolozi glagolima koji izražavaju *aktionsart* nazivaju samo one prefigirane glagole koji se ne mogu sekundarno imperfektivizirati te stoga ostaju neupareni, u ovome će se radu takvim glagolima smatrati i oni prefigirani glagoli koji imaju svoj aspektni par, ali je prefiks utjecao na promjenu značenja polaznoga jednostavnoga glagola. *Inherentno glagolsko značenje* također nije zadovoljavajući termin, ali je teško pronaći odgovarajući zamjenu iz koje bi odmah bilo vidljivo o čemu je riječ. U ovome se radu tim terminom označavaju osobine glagola prema Vendlerovoj klasifikaciji, a termin se primjenjuje i na jednostavne glagole.

³⁶ Katkada se, unatoč prethodnoj napomeni da će se u ovome radu općejezična kategorija nazivati aspektnošću, u istome smislu rabi termin aspekt. To je posebice slučaj kada se govori o povijesti aspektologije, jer se, kao prvo, prije upravo termin aspekt rabio u tom značenju, a često nije bio odvajan od leksičkoga, a pogotovo ne od sintaktičkoga aspekta. Aspektnost i kao opći pojam i kao sinonim za sintaktički aspekt razvili su se u novije vrijeme i čini se neodgovarajućim rabiti ih u prikazu starijih definicija i pristupa.

razlikama. Posebno se to odnosi na razlikovanje i nužno odvajanje temporalne kategorije perfekta i aspektne perfektivnosti. Njihova međusobna povezanost, s druge strane, nije sporna.

Glagolsko vrijeme i aspekt dva su različita načina prikazivanja radnji u vremenu (Hewson i Bubenik 1997:2). To su složene mentalne konstrukcije i nije ih lako definirati, a mnogi su pokušali. Prema Comrieu (1976) razlika je između aspekta i glagolskoga vremena u tome što je glagolsko vrijeme deiktička kategorija, dakle, smješta situaciju u vrijeme, najčešće u odnosu prema sadašnjosti ili prema drugim situacijama:

Aspect is not concerned with relating the time of the situation to any other time-point, but rather with the internal temporal constituency of the one situation” (1976:5).

Jedan se od najzanimljivijih odnosa, prema Comrieu, između aspekta i glagolskih vremena pojavljuje kada je neki aspekt ograničen na jedno ili više glagolskih vremena, a glagolsko vrijeme najviše izloženo aspektnim razlikama je prošlo vrijeme. U mnogim indoeuropskim jezicima razlika između aorista i imperfekta postoji samo u prošlome vremenu i nema odgovarajuće razlike u drugim vremenima (1976:71).

Prema Jakobsonu osnovna je razlika u tome što je glagolsko vrijeme deiktička kategorija koja „characterizes the narrated event with reference to the speech act”, a aspekt označava radnju, tj. događaj „without the reference to the speech act” (1984:45). Slično je kod Dahla: „...tenses are typically deictic categories, in that they relate time points to the moment of speech. Aspects, on the other hand are non-deictic categories” (1985:25). Valin kaže:

This common feature by which one can always, despite different states of definition, recognize grammatical aspect, is, here as elsewhere, the setting up of a distinction involving, not the time that contains the event, but the time contained in the event. This opposition between a universe time which contains and an event time which is contained – an opposition which corresponds to a difference not of nature (time is always time), but of position (time in the position of container and time in the position of content) – is the key to all problems concerning grammatical aspect. (1975:133)

Smith (1997) naglašava kako i aspekt i aspektnost sadrže obavijesti o temporalnosti situacije u smislu da označavanju njezin početak, kraj, promjenu stanja ili trajanje. Međutim, takvu temporalnost treba razlikovati od vremena u koje je smještena radnja³⁷. Obje su vrste temporalnosti, međutim, povezane:

³⁷ Smith rabi termin *temporal location*.

Aspect is the semantic domain of the temporal structure of situations and their presentations. (Smith 1997:1)

Vrijeme u tome smislu i aspekt komplementarni su temporalni sustavi. Prvi smješta situaciju u vrijeme, a drugi određuje unutrašnju temporalnu strukturu situacije. Vrijeme je jednostavna, neograničena dimenzija konceptualno analogna prostoru (1997:57-58). Vremena i situacije smješteni su u dijelove intervala u odnosu na „stvarno vrijeme” ili „vrijeme govora”. Budući da je vrijeme jednostavna dimenzija, broj je mogućih odnosa među situacijama malen. Situacije se mogu pojavljivati u sekvencama ili se mogu preklapati u potpunosti ili djelomično (1997:68). Glagolsko vrijeme i prilozi zajedno označavaju vremensku točku, a glagolsko vrijeme je gramatička kategorija vidljiva u nizu glagolskih nastavaka ili drugih glagolskih oblika. Neki jezici imaju glagolska vremena koja označavaju prošlost, sadašnjost i budućnost, neki označavaju samo razliku između prošlosti i ne-prošlosti, a neki razliku između sadašnjosti i ne-sadašnjosti. Neki jezici uopće nemaju gramatičku kategoriju glagolskoga vremena, pa se u tim jezicima aspekt odnosi na uvijek iste vremenske točke (1997:58).

Smith, kao i mnogi drugi, posebno naglašava važnost razlikovanja perfektivnoga aspekta i perfekta (1997:62). Premda im naziv potječe od iste latinske riječi (*perfectus*), tim se terminima označavaju dvije povezane, ali ipak različite jezične kategorije. Perfektom se najčešće označavaju konstrukcije koje imaju određeno temporalno i aspektno značenje, neovisno o tome uključuju li i glagolsko vrijeme ili ne. Perfektivan aspekt odnosi se samo na aspektnu značajku.

Općenito govoreći, aspekt i glagolsko vrijeme povezane su, ali istovremeno odvojene jezične kategorije. Promotri li se jezična povijest, jasno je da su određena glagolska vremena izravno povezana s jednim aspektom (aorist i imperfekt u hrvatskome i drugim slavenskim jezicima). Neosporna je također činjenica da je, na primjer, u hrvatskome imperfektivni aspekt, češći i uobičajeniji u prezentu nego što je to perfektivni. Međutim, glagolsko je vrijeme za proučavanje aspektnoga sustava nekoga jezika važno onoliko koliko su važne i ostale značajke glagolske fraze, odnosno rečenice. Na primjer, govornici će hrvatskoga jezika rečenicu

**Napišem.*

prepoznati kao negramatičnu, jer je perfektivni aspekt u neskladu s prezentom. Međutim, u određenim okolnostima, tj. širem kontekstu, rečenica može biti gramatički prihvatljiva:

Obično to napišem za dva sata.

Primjer pokazuje da perfektivan glagol može stajati i u prezentu, ali u određenome kontekstu i s određenom promjenom u značenju (habitualnost). Uloga je glagolskoga vremena u aspektnosti glagola važna, ali ne i presudna.

2.2.3. ASPEKT – ZNAČAJKA GLAGOLA ILI GLAGOLSKE FRAZE?

Osim što ne postoji jedinstvena i općeprihvaćena terminologija, razlike se u različitim pristupima aspektu očituju i u određivanju toga čija je aspekt kategorija – glagola, glagolske fraze, glagolskoga predikata i njegovih argumenata ili rečenice. Filip (1999), na primjer, ističe da se može govoriti o dvije osnovne strategije za izražavanje aspekta: usredotočena na glagol (*verb-centered*), kakva se ističe u slavenskim jezicima, i usredotočena na imenice (*noun-centered*), kakva se sreće od Verkuyla (1972) nadalje.

Pod terminom *aspekt* tradicionalno se najčešće smatra opreka perfektivno:imperfektivno (PF:IMPF), koja se izražava flektivnim morfemima na glagolu ili pomoću morfema s posebnim ulogama unutar glagolskoga sustava. Takav se aspekt naziva i gramatički³⁸ aspekt. Gramatičkim se aspektom često smatraju i progresivni oblici u engleskome jeziku (*be + -ing*), a katkada i slični oblici u drugim jezicima (npr. *hålla på (med) att* u švedskome jeziku³⁹). U nekim se aspektnim klasifikacijama spominje jedna aspektna opreka (PF:IMPF), u drugima nekoliko njih. S druge su strane, usko povezani s gramatičkim aspektom, ali sasvim drugačije prirode, tzv. leksički aspekt, tj. *aktionsart* i inherentno glagolsko značenje, koje podrazumijeva podjelu prema aristotelovsko-vendlerovskoj klasifikaciji.

Smatra se da se u slavenskim jezicima donekle može govoriti o imperfektivnosti ili perfektivnosti na razini glagola, međutim i tu postoje razilaženja. Filip (1999) smatra da čak ni tako poimani aspekt nije vezan isključivo uz glagole ili glagolske konstrukcije, već je izražen i u padežnim obilježjima imenica ili u različitim morfemima s izvorno lokativnim ili partitivnim značenjem (1999:157). S proučavanjem aspekta na razini višoj od morfološke sustavno se započelo sedamdesetih godina 20. stoljeća, a među aspektolozima ovoga smjera

³⁸ Kad stoji u opreci prema terminu sintaktički aspekt, gramatički se aspekt u ovome radu naziva (gramatičko-) morfološkim.

³⁹ U literaturi se govori o frazi *hålla på att + infinitiv*, međutim, trajanje radnje (imperfektivnost) se najčešće izražava frazama *hålla på med att + infinitiv* i *hålla på och + infinitiv*. Fraza *hålla på + infinitiv* češće ima suprotno, perfektivno značenje (‘zamalo/gotovo + infinitiv’; ‘početi + infinitiv’).

istakao se Verkuyl (1972, 1993), koji pretpostavlja da se aspektnost očituje u predikatu i njegovim argumentima te da postoji izravna povezanost između (ne)određenosti imenskih fraza i perfektivnosti, tj. imperfektivnosti (slavenskih) glagola. Od tada se aspekt proučava na razini rečenice, barem u jezicima u kojima nije izražen gramatičkim morfemima kao što je to u slavenskim jezicima.

S obzirom na novi pristup u proučavanju aspekta i aspektnosti, pojavile su se i nove poteškoće u definiranju termina, pa se uz stare, pojavljuju i nove terminološke poteškoće. Problem je donekle riješen tako da se gramatičko-morfološki aspekt najčešće naziva aspektom, a aspekt izražen na sintaktičkoj razini aspektnošću (Verkuyl 1993, Schoorlemmer 1995).

2.2.4. VRSTE ASPEKTA

Većina se aspektologa 20. i 21. stoljeća barem u nekoj mjeri oslanja na Agrella i prepoznaje dvije vrste aspekta – gramatički i leksički – neovisno o tome kako ih pojedini autori nazivaju. Neki smatraju da je ovakva podjela nedostatna i govore o više od dvije vrste aspekta. Koliko su zapravo različite vrste aspekta zaista aspekti, upitno je.

U Comrieu (1976) se radu razlikuje pojam semantičkih aspektnih razlika i aspekta. Pod semantičkim aspektnim razlikama podrazumijevaju se opreke perfektivno:imperfektivno (PF:IMPF), habitualno:trajno (HAB:KONT) i progresivno:neprogresivno (PROG:NEPROG) (v. Slika 1, str. 25), neovisno o tome jesu li te razlike u nekome jeziku gramatikalizirane ili leksikalizirane (1976:7). Termin je *aspekt* (tj. *aspekti*), s druge strane, rezerviran za gramatičke kategorije koje mogu biti izražene flektivnim morfemima ili perifrazom. Premda ih navodi u množini, Comrie ne imenuje različite aspekte. To su različiti načini gramatikalizacije navedenih semantičkih opreka, ali nije sasvim jasno čini li svaki par opreke aspekt. Comrie samo neke od semantičkih razlika izričito naziva aspektima: perfektivan i imperfektivan aspekt, progresivan aspekt, a aspektom smatra i perfekt (premda i sam izražava sumnju u to treba li ga zaista smatrati aspektom (1976:52)). Uz semantičke opreke i aspekte, Cormie razlikuje i situacije: telične, atelične, durativne, trenutačne, semelfaktivne itd. Implicitno, govoreći o tome tek u jednoj bilješci, Comrie priznaje razliku između leksičkoga (*aktionsarta*) i gramatičkoga aspekta.

Dahl (1985) također preuzima Agrellovu podjelu na gramatički aspekt i *aktionsart*, pa se može reći da razlikuje gramatički i leksički aspekt. Unutar kategorije (gramatičkoga) aspekta, Dahl razlikuje aspektne kategorije od kojih neke dolaze kao opreke (PF:IMPF), druge samostalno – progresivnost, habitualnost i dr.

Dowty (1979) preuzima Vendlerovu klasifikaciju glagola smatrajući da označava aspektne kategorije s čime se ne slaže Verkuyl (1993) smatrajući da u Vendlerovoj klasifikaciji nema ništa aspektno:

(...) the implication that each of his [Vendler's, op.a.] lexical classes can be used in the theory of aspectuality constitutes a setback. (...) In my view, these two things cannot be married as they are incompatible: if aspect formation is a process at a structural level it is hard to see how a lexical division can be maintained. (1993:33)

Prema Verkuylu (1972, 1993) razlika između gramatičkoga aspekta i druge leksičke kategorije, uz inherentno značenje glagola, *aktionsarta*, nema značajniju teorijsku ulogu, već se i jedna i druga kategorija mogu promatrati u okviru pojma aspektnosti (1993:11). On razlikuje unutrašnji (*inner*) od vanjskoga (*outer*) aspekta pri čemu unutrašnji aspekt podrazumijeva odnos između glagola i njegovih argumenata (1993:14), a vanjski je aspekt ostvaren gramatičkim, tj. morfološkim sredstvima.

Ni Schoorlemmer (1995) aspektom ne smatra leksičke kategorije, već samo gramatičko-morfološki i sintaktički aspekt. Leksički aspekt (*aktionsart*) ima značajnu ulogu u aspektnosti rečenice, ali sam po sebi nije aspekt:

If aspect were a lexical feature there seems to be no reason why it should derive pairs of verbs that only differ in aspect value. (Schoorlemmer 1995:88)

Slično kao Schoorlemmer aspekte kategorizira Smith (1997). Ona kaže da aspekt funkcionira kao leća kamere – čini predmete vidljivima primatelju, a u slučaj aspekta predmeti su situacije (1997:61). Premda se služi drugačijom terminologijom, može se reći da Smith razlikuje gramatičko-morfološki (*viewpoint aspect*) i sintaktički aspekt (aspektnost kod Schoorlemmer, *situation type* ili situacijski aspekt kod Smith). Gramatički se aspekt izražava pomoću gramatičkih morfema povezanih s glavnim glagolom u rečenici. Taj morfem može imati isključivo aspektnu ili aspektnu i leksičku ulogu. U analizi aspektnih sustava, međutim, uz sam aspekt u obzir treba uzeti i vremensku točku izraženu glagolskim vremenom, priložima ili modalnim glagolima (1997:66).

Smith razlikuje perfektivan, imperfektivan i neutralan aspekt. Svaki aspekt ima konzistentno semantičko značenje za jezik u kojem se pojavljuje. Neutralan, morfološki neobilježen aspekt imaju rečenice bez eksplicitnoga aspektnoga morfema. Osnovna je razlika među aspektima koliki odsječak situacije čine vidljivom. Perfektivan aspekt označava situaciju u njezinoj sveobuhvatnosti uključujući njezin početak i kraj. Postoje neobilježeni i obilježeni perfektivni aspekt, što se razlikuje od jezika do jezika. Imperfektivni aspekt označava dio radnje, interval koji isključuje početak i kraj. Neobilježeni imperfektivni aspekt odnosi se na interval koji je sadržan u samoj situaciji. Najčešće su vrste imperfektnoga aspekta opći imperfektivni aspekt i progresiv. Dok se prvi može pojaviti sa svim vrstama glagola, drugi se pojavljuje samo s nestatalnima. Neutralni aspekt uključuje početnu točku i barem jednu razinu situacije.

Borik (2002) razlikuje dvije vrste koje se, radi lakšega snalaženja, mogu nazvati teličnošću (kod Borik *telicity aspect*) i gramatičko-morfološkim aspektom (*viewpoint aspect*). Po uzoru na Verkuyla (1993), Borik teličnost definira kao unutrašnji aspekt (*inner aspect*), dakle kao odnos glagola i njegovih argumenata, tj. sintaktički aspekt, a gramatičko-morfološki aspekt kao vanjski (*outer aspect*). Teličnim se aspektom, koji Borik naziva i predikacijskim aspektom (*predicational aspect*), izražava opreka teličan:ateličan (T:AT), a gramatičko-morfološkim se mogu izražavati čak tri različite opreke: PF:IMPF, PROG:NEPROG i perfekt:ne-perfekt (2002:2).

Čini se katkada, zbog neujednačene terminologije, da se istim terminom nazivaju različite pojave, međutim, tome najčešće nije tako. Različitim se terminima nazivaju iste jezične pojave, što je ukratko sažeto u MacDonald (2006):

Aspect is a term that has been used in linguistics to refer to (at least) two distinct domains of study. We can refer to these two domains respectively as inner and outer aspect (Travis 1991), situation and viewpoint aspect (Smith 1991), or lexical and grammatical aspect. This is a study of the syntactic nature of inner aspect. Intuitively, inner aspect is the study of the way in which a predicate describes an event. Minimally, the event can be described either as possessing an endpoint or as not possessing an endpoint. (...) Outer aspect has morphological manifestations that inner aspect does not. Outer aspect is not affected by the nature of the internal argument, inner aspect is. These are just two examples to show that these two domains are distinct. (2006: 8-9)

Drugim riječima, unutrašnji se aspekt ostvaruje kao opreka T:AT, a vanjski kao gramatičko-morfološka kategorija, gdje su nositelji aspektnoga značenja najčešće flektivni morfemi.

I dok Verkuyl, Smith, Schoorlemmer i drugi navode dvije vrste aspekta, neki jezikoslovci govore o čak nekoliko vrsta (npr. Hewson i Bubenik (1997) razlikuju četiri aspekta prema odnosu aspekta i glagolskoga vremena: izvedbeni (*performative*), progresivni (*progressive*), retrospektivni (*retrospektive*) i prospektivni (*prospektive*), a svaki može biti obilježen kao prošlost ili ne-prošlost (1997:12)). Međutim, moguće je govoriti i o samo jednome aspektu, aspektu kakav se pojavljuje u slavenskim jezicima (gramatičko-morfološki), ali o nekoliko načina izražavanja aspektnosti – pomoću aspekta (gramatičkih morfema), *aktionsarta* (*leksičkih* elemenata) ili predikatnoga skupa, tj. strukture rečenice. Takav pristup prihvaćen je u ovome radu.

2.2.5. ASPEKTNE OPREKE

2.2.5.1. OPREKA PERFEKTIVNO:IMPERFEKTIVNO

Opreka PF:IMPF smatra se prototipnom aspektnom oprekom. Jasno je izražena u slavenskim jezicima, u kojima je morfološki obilježena flektivnim morfemima i/ili afiksima. Podrazumijeva pojavljivanje glagola različitoga glagolskoga vida, a iste semantičke vrijednosti u parovima, npr. *kupiti – kupovati, razmisliti – razmišljati* i sl. Aspektnim parovima smatraju se i parovi kao što su *pisati – napisati*, a često i parovi koji se jasno razlikuju ne samo po aspektu nego i po značenju: *pisati – ispisati, ići – stići* itd. Premda je postojanje ove aspektne opreke neupitno, nerazjašnjeno je koji glagoli mogu činiti vidske parove. Jedina su vrsta parova u koje se ne sumnja da čine pravi vidski par oni parovi glagola u kojima je imperfektivni član sufiksacijom izveden iz leksički i semantički istovjetnoga jednostavnoga perfektivnoga glagola (*kupiti – kupovati, razmisliti – razmišljati*). Mnogi aspektolozi samo ovu vrstu parova smatraju aspektnima, a samo sufiksaciju aspektnom tvorbom (npr. Isačenko 1962, Filip 1999 itd.). Dio aspektologa smatra da postoje tzv. „prazni” prefiksi, pomoću kojih se također mogu izvoditi aspektni parovi, jer oni ne mijenjaju osnovno značenje glagola, već samo aspekt (npr. Forsyth 1970, Dahl 1985, Schoorlemmer 1995). Takav je prefiks u hrvatskome, na primjer, *na-*. Parovi kao što su *pisati – ispisati, ići – stići* nesumnjivo se razlikuju u aspektnoj vrijednosti, ali je također očigledno da imperfektivni član nema u potpunosti isto značenje kao perfektivni. Dapače, navedeni se glagoli na isti način mogu uparivati s drugim sličnim glagolima, npr. *pisati – prepisati* itd. U slučaju je nekih

jednostavnih nesvršenih glagola moguć čitav niz svršenih parnjaka: *pisati – prepisati, zapisati, ispisati* itd. Često je moguće od tako dobivenih perfektivnih glagola tzv. sekundarnom sufiksacijom izvesti nove imperfektivne članove pa se katkada govori i o aspektnim nizovima s tri člana: *pisati – prepisati – prepisivati, ići – stići – stizati* i sl. Čine li ovakvi parovi, tj. trojci zaista vidske parove, tema je mnogih aspektoloških rasprava već više od jednoga stoljeća. Može se reći da je u novije vrijeme prihvaćeno tumačenje prema kojemu su prefigurirani članovi treće navedene skupine zapravo glagoli kojima je izražen *aktionsart*, način vršenja radnje te stoga oni s jednostavnim glagolima ne čine pravi aspektni par premda se razlikuju po aspektu. Pravim se aspektnim parovima, dakle, mogu smatrati samo oni u kojima se članovi razlikuju isključivo po aspektu. Čak ni ovdje ne postoji jedinstveno mišljenje, jer se katkada glagolima s izraženim *aktionsartom* („*aktionsart* glagolima”) nazivaju samo oni prefigurirani glagoli koji su neupareni (npr. *pojesti – *pojediti*)⁴⁰.

Istina je da izvorni govornici slavenskih jezika čak i aspektne parove dobivene prefiksacijom doživljavaju u opreci PF:IMPF. Također je, međutim, istina da takvi članovi para imaju drugačije značenje od polaznoga jednostavnoga glagola. Neki stoga predlažu podjelu na prave i naprave aspektne parove (npr. Gojmerac 1980).

Osim problema definiranja aspektnih parova, uz aspektnu se opreku PF:IMPF veže problem definiranja imperfektivnosti, odnosno perfektivnosti, a s time je u uskoj vezi i problematika obilježenosti.

2.2.5.1.1. OBILJEŽENOST I OPREKA PERFEKTIVNO:IMPERFEKTIVNO

Pojam obilježenosti u lingvistiku su uveli predstavnici Praške škole (Trubetzkij, Jakobson i dr.), a njime se opisuju odnosi među članovima jezičnoga sustava. Na različitim jezičnim razinama pojedini jezični elementi nalaze se u oprekama pri čemu jedan član može biti obilježen, a drugi neobilježen. Obilježeni je član opreke na neki način, morfološki ili semantički, obilježen. Taj je član najčešće, premda ne uvijek, složeniji u svojoj strukturi od svojega neobilježenoga para.

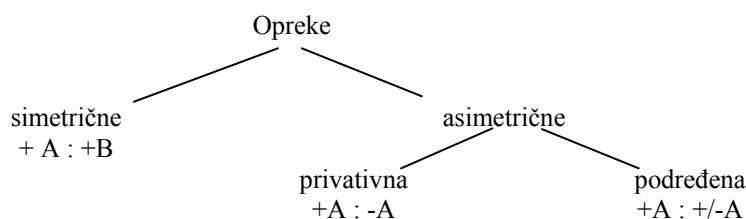
Članovi u opreci mogu stajati u različitim odnosima. Odnos među njima može biti simetričan ili asimetričan. U simetričnome odnosu članovi opreke stoje ako su oba obilježena

⁴⁰ U ovome se radu „*aktionsart* glagolima” smatraju složeni glagoli izvedeni od jednostavnih postupkom prefiksacije, neovisno o tome mogu li se dalje imperfektivizirati.

pozitivnim vrijednostima, ali označavaju suprotnost, na primjer *muškarac* – *žena*. Članovi su u takvim oprekama jednako vrijedni, ni jedan se svojim značajkama ne ističe u odnosu na drugi.

Dva su moguća asimetrična odnosa među članovima opreke. Privativan označava da jedan od članova sadrži pozitivnu vrijednost A (+A), a drugi se može definirati odsutnošću te vrijednosti (-A). U subordiniranome odnosu prema obilježenome članu stoji neobilježeni član koji ne daje obavijesti o vrijednosti A.

Odnosi među oprekama mogu se prikazati na ovaj način (prema Borik 2002):

Teoriju je obilježenosti Jakobson (1932, 1957) primijenio na aspektnu razliku između perfektivnih i imperfektivnih glagola u ruskome jeziku pri čemu je zaključio da članovi ove aspektne opreke stoje u subordinativnome odnosu, a perfektivni je oblik obilježen. Perfektivni član označava prisutnost nekoga svojstva A i obilježen je prefiksom, što znači da je semantički i morfološki obilježen. S druge strane, imperfektivnost ne donosi obavijesti o svojstvu A i nema prepoznatljiv prefiks, pa je stoga neobilježen (1957:136). Shematizirano se to može prikazati kao kod Kučere (1981:179):

OBILJEŽEN = LZ (leksičko značenje) + α (,razlikovno obilježje’)

NEOBILJEŽEN = LZ (bez indikacija o α , ili u nekim kontekstima - α).

Dahl (1985), za razliku od Jakobsona, smatra da su perfektivni i imperfektivni član u simetričnom odnosu, jer se često ne može odrediti koji je član opreke obilježen:

In the case of PFV:IPFV (...) it seems rather to be typical situation that even in individual languages, we cannot choose one member of the opposition as being clearly marked. This is the reason why I have chosen to treat PFV:IPFV as an ‘equipollent’ opposition in the sense of European structuralism, although this term could be misinterpreted to imply that the two members of the opposition are equivalent, which is certainly too strong a statement. (1985:72)

Oba člana opreke, prema ovakvome opisu, donose pozitivne obavijesti o aspektu situacije – perfektivan član, prema jednoj od definicija, o krajnjim točkama radnje, imperfektivni o njezinim unutrašnjim stupnjevima.

Većina jezikoslovaca smatra da je perfektivan član obilježen u slavenskim jezicima, no o vrsti odnosa među članovima mišljenja se razilaze. Za razliku od Jakobsona, Borik (2002) smatra da je odnos među članovima PF:IMPF opreke privativan, tj. da se imperfekt može opisati odsustvom značajki koji posjeduje perfektivan član. Borik je utvrdila postojanje dvaju uvjeta za perfektivnost, od kojih oba moraju biti zadovoljena da bi se perfektivnost i ostvarila. Ako samo jedan od uvjeta nije zadovoljen, rezultat je imperfektivnost. Taj se argument smatra dokazom da je riječ o privativnome odnosu⁴¹.

Neki jezikoslovci obilježenost shvaćaju na drugačiji način – ne (samo) kao gramatičku i/ili semantičku obilježenost, već i u smislu toga što je u jeziku češće, uobičajenije, manje specifično. Da bi ih razlikovao od gramatički obilježenih, Dahl (1985:19), nastavljajući se na Comria, za takve neobilježene članove, koji nisu nužno neobilježeni stoga što, na primjer, nemaju jasno vidljive morfeme koji ih razlikuju od drugih, nego stoga što su u određenoj situaciji uobičajeniji i učestaliji, rabi engleski naziv „default”. Takvi se neobilježeni članovi, dakle, izdvajaju prema svojoj uporabi. Nešto kasnije, pod utjecajem kognitivnih lingvista, slično se tumačenje pojavljuje u Smith (1997):

(...) although people categorize things in more than one way, not all categories have the same cognitive status. This conclusion has interesting implications for the treatment of aspectual choice. I shall say that standard, basic-level choices are ‘unmarked’, while choices that depart from the standard are ‘marked’. This notion of markedness is related to that of the Prague School, but not identical to it. (Smith 1997: 11)

Smith smatra da se izbor aspekta temelji na kategorizaciji, a ne na gramatičnosti pa bi stoga obilježenost aspektne opreke PF:IMPF trebalo promatrati upravo s toga stajališta. Obilježen aspektni član najčešće je sasvim gramatičan, a postoje situacije kada je odabrani aspektni oblik i ngramatičan i uporabno obilježen. Ove mogućnosti ovise o morfološkom inventaru pojedinoga jezika. Kao primjer Smith (1997:12) navodi primjer iz engleskoga:

- a. *The cake has been looking done for the last 5 minutes.*
- b. *Peter is believing in ghosts these days.*

Obje su rečenice gramatički obilježene – statičan glagol uporabljen je u progresivnome aspektu. Međutim, takve su rečenice česte i smatraju se obilježenima, ali ne i ngramatičnima.

⁴¹ Borik (2002) zaključuje, na temelju Verkuyllove teorije, da je i opreka T:AT također privativne prirode, što znači da se ateličnost može tumačiti kao [-teličan].

2.2.5.1.2. DEFINICIJE PERFEKTIVNOGA I IMPERFEKTIVNOGA ASPEKTA

Različito tumačenje odnosa među članovima katkada je povezano s različitim definicijama perfektivnosti i imperfektivnosti. Kao i gotovo sve do sada spomenute aspektološke kategorije, imperfektivni i perfektivni aspekt također predstavlja poteškoću s obzirom na svoje jednoznačno definiranje unatoč tome što su razlike među njima intuitivno sasvim jasne izvornim govornicima u čijim je jezicima opreka PF:IMPF jasno izražena.

Kao obilježena kategorija, perfektivnost je dio opreke koju je lakše definirati. Stoga se u definicijama perfektivnosti jezikoslovci u načelu slažu. Osnovna je značajka svih definicija perfektivnosti da perfektivan aspekt smatraju na neki način „ograničenim”:

(...) perfectivity indicates the view of a situation as a single whole, without distinction of the various separate phases that make up the situation (...)(Comrie 1976:16)

A PFV verb will typically denote a single event, seen as an unanalyzed whole, with a well-defined result or end-state, located in the past. More often than not, the event will be punctual, or at least, it will be seen as a single transition from one state to its opposite, the duration of which can be disregarded. (Dahl 1985:78)

(...) while the perfect(ive) has punctual, iterative, and resultative uses. (Binnick 1991:156)

Perfectives signal that the situation is viewed as bounded temporarily. Perfective is the aspect used for narrating sequences of discrete events in which the situation is reported for its own sake, independent of its relevance to other situations (Hopper 1982). It is thus often used to refer to situations that occurred in the past. (Bybee i dr. 1994:54)

The main semantic difference among aspectual viewpoints is in how much of a situation they make visible. Perfective viewpoints focus a situation in its entirety, including endpoints (...) (Smith 1997:62)

It may be proposed that what all perfective verbs share is the entailment that the denoted event (which itself may be a transition into an event, state or process) has run its whole ‘natural course’, and constitutes from this point of view an ‘integrated whole’. (Filip 1999:184)

Smatrajući da se imperfektivni aspekt može opisati pomoću odsustva pozitivne vrijednosti koju posjeduje perfektivni aspekt, posebnih definicija imperfektivnosti kod nekih autora nema (npr. Dahl 1985). Drugi imperfektivan aspekt definiraju na ove načine:

(...) while the imperfective pays essential attention to the internal structure of the situation (Comrie 1976:16)

The imperfect(ive) has continual, habitual, and generic uses in many languages (...) (Binnick 1991:156)

Imperfective is treated (...) as the contrast partner of perfective, and thus views the situation not as a bounded whole, but rather from within, with explicit reference to its internal structure (...). In more concrete terms, an imperfective situation may be one viewed as in progress at a particular reference point, either in the past or present, or one viewed as characteristic of a period of time that includes the reference time, that is, a habitual situation.

Imperfective forms are typically used in discourse for setting up background situations, in contrast with perfective forms (...).

Imperfectives may be applicable to either past, present, or future time, as in Russian, or, more commonly, restricted to the past (...) (Bybee i dr. 1994:126)

Imperfective viewpoints focus an interval that excludes endpoints; natural viewpoints include the initial point and at least one stage of a situation. (Smith 1997:62)

Imperfective verbs have a range of contextually determined interpretations. The most frequently mentioned interpretations are the following four:

- a. on-going ('progressive' use) or incomplete ('partitive' or 'conative' use);*
- b. completed events or events viewed in their entirety ('perfective' use);*
- c. 'general factual' or 'simple denotative' use;*
- d. iterated and habitual use. (Filip 1999:185)*

Iz većeg je broja definicija vidljivo da se imperfektivni aspekt najčešće definira onime što nije u odnosu prema perfektivnome (npr. Bybee i dr. 1994, Smith 1997 itd.) ili prema ulogama koje mogu imati imperfektivni glagoli (izražavanje radnje u trajanju, učestale radnje i sl.). Forsyth (1970) smatra da takva određenja imperfektivnosti nisu dovoljna, jer nisu inherentna samome glagolu, iako su mu često pridodana, već ovise o kontekstu, ponajprije o prisustvu odgovarajućih priloga (1970:4).

Budući da je aspekt važno promatrati u kontekstu, često se govori o kontekstualnim značenjima perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta. Najčešća su kontekstualna značenja perfektivnoga aspekta (Forsyth 1970):

- a. promjena stanja (*postojalo je staklo – razbio je staklo – staklo je razbijeno (razbio je označava prijelaz između dva stanja)*)

- b. rezultat ili posljedica radnje: *otvorio je vrata* – podrazumijeva da su vrata sada otvorena
- c. potpuna izvedba radnje i njezin rezultat preduvjet su za novu radnju: *otvorio je vrata i izašao*
- d. izražavanje dijelova radnje – pojava perfektivnih oblika jedan iza drugoga jasno izražava da se radnja dogodila u nizu: *ustao je, umio se, obukao...*

Slična značenja navodi i Rassudova (1975, prema Binnick 1991:155):

- a. *concrete-factual* (stvarno-činjenično, određeno): *Ponovio mi je pitanje.*
- b. *aggregate* (iterativno): *Ponovio je pitanje nekoliko puta.*
- c. *graphic-exemplary* (oprimjerujuće, ne odnosi ni na koju stvarnu epizodu): *Ako ne razumijete objašnjenje, ponovit ću vam ga bilo kada.*

Za imperfektivni aspekt Rassudova navodi ova kontekstualna značenja :

- a. *concrete-processual* (kontretno-procesuralno, durativno): *Djevojka je sjedila i čitala.*
- b. *indefinite-iterative* (neodređeno-iterativno, habitualno): *Katkada bih ponovo iščitavala pisce koje volim.*
- c. *general-factual* (općečinjenično): *Jeste li čitali tu priču?*

Za razliku od Rassudove, Forsyth ne navodi kontekstualna značenja imperfektivnih oblika smatrajući da broj uloga koje oni imaju nije konačan, odnosno da imperfektivni glagoli mogu imati sve one uloge koje ne mogu imati perfektivni. Iz toga je vidljivo da Forsyth opreku PF:IMPF promatra kao privativnu. On, dapače, imperfektivne oblike smatra neaspektnima, jer su u njima sadržane samo dvije značenjske sastavnice – leksička i osnovna gramatička (vrijeme i način). Perfektivni oblici, s druge strane, imaju tri značenjske sastavnice – leksičku i dvije gramatičke (vrijeme/način i aspekt). Aspekt pri tome nije ovisan o kontekstu ili prisustvu priloga, već je sadržan u samome glagolu, tj. nastaje prefiksacijom neaspektnoga (imperfektivnoga) glagola (Forsyth 1970:15).

Comrie (1976:16-21) ukazuje na nekoliko pogrešnih tvrdnji o imperfektivnome i perfektivnome aspektu koje su izrazito česte u literaturi. Prva je zabluda da perfektivni oblici označavaju radnju kratkoga trajanja, a imperfektivni dugoga. Druga je da se isključivo perfektivni aspekt opisuje kao situacija s ograničenim trajanjem (jer se i perfektivni i imperfektivni aspekt mogu pojavljivati s priložima koji označavaju ograničeno trajanje – *jedan sat, deset godina* itd.). Nadalje, pogrešna je tvrdnja da se perfektivnim oblicima izražava završenost radnje pri čemu se misli na sam kraj radnje. Perfektivna radnja izražava

cjelovitu radnju, ali završna točka nije nužno naglašena. S tom je zabudom povezana ona o rezultativosti perfektivnih oblika. Neki perfektivni glagoli, zaista izražavaju rezultativnost (npr. *nagovoriti*), ali nikako ne svi. Posljednja je zabuda, smatra Comrie, da perfektivni oblici izražavaju čistu i jednostavnu radnju pa se stoga mogu smatrati neobilježenim članovima opreke.

Problem definiranja perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta samo je jedan u nizu. Terminologija je i ovdje često neujednačena ili neprecizna. Binnick (1991) smatra da se često različite vrste opreka smatraju istovjetnima opreci PF:IMPF, a zapravo niti jedna se od njih u potpunosti ne podudara s oprekom PF:IMPF (1991:154):

Perfective	Imperfective
<i>non-progressive</i>	<i>progressive</i>
<i>semelfactive</i>	<i>iterative</i>
<i>punctuative</i>	<i>habitual</i>
<i>dynamic</i>	<i>static</i>
<i>transitory</i>	<i>permanent</i>

Prema Binnicku, ove opreke izražavaju drugačije vrijednosti i mogu se supojavljivati u određenome jeziku i pri tome biti različito obilježene. One su neovisne jedna o drugoj.

2.2.5.1.3. MORFOLOŠKE ZNAČAJKE OPREKE PERFEKTIVNO:IMPERFEKTIVNO

Opreka PF:IMPF, tj. aspekt, usko je povezana s oblikom glagola. Kao što je već nekoliko puta rečeno ranije, opreka PF:IMPF najčešće se smatra tipičnom aspektnom oprekom gramatičkoga aspekta, dakle, aspekta koji je izražen gramatičkim morfemima. Međutim, ima i drugačijih razmišljanja, prema kojima se aspekt ne može iščitati samo iz glagolskoga oblika, već je za iščitavanje aspekta važan kontekst, ali i takvih prema kojima se aspekt može izražavati i leksičkim morfemima.

Problematika je tvorbe aspektnih parova koji se temelje na opreci PF:IMPF još jedno kontroverzno područje, pretežito slavenske, aspektologije, a usko je povezana s problematikom definiranja i razlikovanja aspekta i *aktionsarta*, ali i pitanjima je li aspekt flektivna ili derivacijska kategorija. Središnje je pitanje nastaju li aspektni parovi isključivo sufiksacijom ili i prefiksacijom.

SUFIKSACIJA

Parovi nastali sufiksacijom smatraju se pravim i nedvojbenim aspektnim parovima. Aspektnim sufiksima, kojih je znatno manje nego prefiksa, od perfektivnih se glagola izvode imperfektivni, a samo jedan slavenski sufiks⁴² ima sposobnost perfektivizacije (-*nu*-). Upravo se stoga aspektna sufiksacija često poistovjećuje s procesom imperfektivizacije.

Najprepoznatljiviji je slavenski sufiks za tvorbu imperfektivnoga aspekta -*va*-, kojim se od jednostavnoga ili izvedenoga perfektivnoga glagola izvodi imperfektivni glagol:

kupiti – kupovati

zapisati – zapisivati

potpisati – potpisivati

zaraditi – zarađivati.

Ovako nastali aspektni parovi razlikuju se samo u aspektnoj vrijednosti dok su im leksičko-semantičke značajke iste. Takvi se katkada nazivaju „pravim” aspektnim parovima⁴³.

Premda se smatra da sufiksi nikada ne utječu na promjenu osnovnoga značenja glagola već imaju isključivo gramatičku, imperfektivizacijsku ulogu (Dickey 2000:9), postoje sufiksi za koje se kaže da, kao i neki prefiksi, utječu na značenje glagola tako da mijenjaju njegovo osnovno značenje i opisuju na koji se način radnja vrši. Glagoli s takvim sufiksima također se mogu smatrati „*aktionsart* glagolima” (Forsyth 1970). Takvim se sufiksom u hrvatskome smatra semelfaktivni -*nu*- (*viknuti, pljesnuti, skoknuti*), dodavanjem kojega nastaju perfektivni glagoli, a katkada i sufiksi kojima glagol dobiva iterativno ili habitualno značenje, rezultat čega su imperfektivni glagoli.

PREFIKSACIJA

Dva su osnovna pristupa prefiksaciji u aspektologiji. Prema prvome, prefiksacija je proces kojim nastaju perfektivni aspektni članovi, jer prefiksi utječu na promjenu aspekta glagola, tj. imperfektivni glagol pretvaraju u perfektivni. Većina aspektologa s time u svezi pretpostavlja postojanje tzv. „praznih” prefiksa, tj. prefiksa koji imaju samo aspektne, a ne i

⁴² Ovdje se -*nu*- naziva sufiksom kao što je uobičajeno u literaturi. Točnije bi bilo govoriti o infiksu.

⁴³ Pravi aspektni parovi, osim sufiksacijom, mogu nastati i promjenama u glagolskoj osnovi, na primjer: *stati – stajati, sjesti – sjediti* ili se članovi međusobno razlikuju samo u naglasku: *pògledati – poglédati*.

leksičke značajke. Binnick (1991) i Schoorlemmer (1995), na primjer, smatraju da postoji veći broj takvih prefiksa, drugi da ih je tek nekoliko. Prema drugome pristupu „prazni” prefiksi ne postoje, a prefiksacija se ne može smatrati aspektnim procesom (Isaćenko 1962, Filip 1999). Pođe li se od takve pretpostavke, da su prefiksi isključivo leksičke jedinice i da nemaju gramatičku ulogu, prefiksacija kao aspektna tvorba postaje upitna. Drugim riječima, tvrdnja da je perfektivizacija, koja je nesumnjivo derivacijski proces, aspektna kategorija, kontradiktorna je s definicijom aspekta kao gramatičke kategorije.

„Prazni” prefiksi

Postojanje ili nepostojanje praznih prefiksa tema je mnogih aspektoloških rasprava. Prema nekima, prazni prefiksi ne postoje, jer svaki prefiks, u većoj ili manjoj mjeri, doprinosi promjeni značenja osnovnoga glagola (npr. Filip 1999). Dio aspektologa smatra da je broj praznih prefiksa malen (npr. Forsyth 1970), a katkada se spominje i samo jedan (najčešće slavenski prefiks *po-*). Manji dio aspektologa tvrdi da praznih prefiksa ima mnogo (Binnick 1991, Schoorlemmer 1995).

Prema Forsythu (1970) „prazni” prefiksi mijenjaju samo aspekt glagola, dakle ne utječu na promjenu značenja ishodišnoga imperfektivnoga glagola te se stoga mogu smatrati aspektnim oznakama. Je li prefiks zaista prazan, utvrđuje se na temelju rezultata imperfektivizacije prefiksacijom dobivenih perfektivnih glagola. Smatra se da se pomoću „praznih” prefiksa dobiveni perfektivni glagoli ne mogu dalje imperfektivizirati, tj. da je rezultat sekundarne imperfektivizacije u tome slučaju negramatičan oblik (Forsyth 1970):

*pisati – napisati – *napisivati*

*jesti – pojesti – *pojedati*

Filip (1999) smatra ovaj argument vrlo slabim jer je broj glagola koji se ne mogu sekundarno imperfektivizirati ograničen i malen pa je i problem tih glagola marginalan i ne rješava pitanje ostalih prefiksa i njihove uloge. Nadalje, smatra Filip, detaljnom se semantičkom analizom može dokazati da svaki, pa i „prazni” prefiks utječe na semantičke značajke glagola. Niz argumenata govori tome u prilog. Prvi je mogućnost sekundarne imperfektivizacije, o čemu je bilo riječi. Drugi je argument da nema „praznih” prefiksa postojanje nekoliko prefigiranih glagola koji se mogu upariti s polaznim imperfektivnim glagolom (pr. *pisati – napisati, prepisati, ispisati* itd.). Treći je da perfektivni oblik u takvim

parovima zanemaruje dio značenja imperfektivnoga oblika. Na primjer, *On piše romane*, u značenju ‚on je pisac‘ ne može se izreći odgovarajućim perfektivnim oblikom.

Smith (1997:228) se donekle slaže s Filip u tome da „prazni” prefiksi nisu prazni, ali smatra da ti prefiksi sadrže minimalan leksički sadržaj te da su oni u mnogočemu drugačiji od ostalih „leksičkih” prefiksa koji nose više leksičkoga značenja. Glagoli prefigirani prefiksima s „punim” značenjem obično se nazivaju glagolima koji su obilježeni s obzirom na *aktionsart* („*aktionsart* glagolima”)⁴⁴.

2.2.5.1.4. AKTIONSART I ASPEKTNA TVORBA

Prefiksacija imperfektivnih glagola „praznim” prefiksima jedan je od mogućih načina perfektivizacije. Drugi je način pomoću „leksičkih” prefiksa, dakle prefiksa koji utječu na promjenu značenja imperfektivnoga glagola. Tako dobiveni glagoli mijenjaju leksičko značenje glagola, ali najčešće i aspekt (Schoorlemmer 1995). Aspektna promjena pri tome je nusproizvod leksičke prefiksacije, a ne njezin primaran učinak (Maslov 1961:167, prema Dickey 2000, Forsyth 1970).

Glagolima obilježenima s obzirom na *aktionsart* („*aktionsart* glagolima”) najčešće se smatraju glagoli koji su izvedeni pomoću prefiksa koji mijenjaju osnovno značenje glagola tako da opisuju kako se radnja razvija ili odvija u određenim okolnostima:

The prefix may leave unaltered the basic meaning of the original verb (i.e. it still denotes exactly the same type of action) but indicate how that action develops or proceeds in particular circumstances (...) (Forsyth 1970)⁴⁵

(...) [prefix] modifies it [basic meaning of a verb] in some way, usually with respect to time or intensity (Townsend 1975:118, prema Dickey 2005)

Rjeđe se pod tim nazivom misli na neuparene prefigirane glagole (Schoorlemmer 1995). „*Aktionsart* glagolima” ne smatraju se prefigirani glagoli u kojima prefiks u potpunosti mijenja osnovno značenje glagola pa se značenje glagola više ne može dobiti iz zbroja

⁴⁴ U ovome se radu i glagoli prefigirani „praznim” prefiksima u hrvatskome smatraju „*aktionsart* glagolima”, tj. smatra se da „prazni” prefiksi nisu sasvim leksički „prazni”. Prefiksi kao što su *na-* i *po-* također donose novo značenje jednostavnome glagolu, a to je rezultativnost.

⁴⁵ Forsyth (1970) „*aktionsart* glagole” naziva *procedural forms and nuances*.

značenja njegovih sastavnica (Forsyth 1970, Dickey 2000). Takav je, na primjer, hrvatski glagol *ishoditi*.

Prefiksi pomoću kojih nastaju *aktionsart* glagoli mogu se podijeliti prema svojem značenju, odnosno načinu na koji mijenjaju osnovno značenje glagola. Podjele se međusobno više ili manje razlikuju. Forsyth (1970), na primjer, „*aktionsart* glagole” dijeli na⁴⁶:

- a) *incipitives*: izražavaju početak radnje (*progovoriti, zapjevati*)
- b) *absorptives*: izražavaju potpunu posvećenost radnji (*zaigrati se, zagledati se*)
- c) *attenuatives*: označavaju razvoj radnje do određene mjere (*pozabaviti se*)
- d) *terminatives*: označavaju završetak radnje (*dogorjeti, pročitati*)
- e) *totalising*: označavaju ukupnost radnje koja se vrši dio po dio (*provježbati, nabrati*)
- f) *resultatives*: izražavaju ostvarenje željenoga cilja ili izvedbu radnje do neželjenoga ili apsurdnoga stupnja (*naigrati se, dozvati*)
- g) *duratives*: označavaju razvoj radnje u vremenu – trajanje, simultanost i ponovno pojavljivanje (*prostajati*)
- h) *comitatives, intermittent action*: izražavaju radnju koju prati druga radnja ili je o drugoj radnji ovisna – nastaju imperfektivni glagoli⁴⁷.

Isačenko (1962) razlikuje čitav niz različitih „*aktionsart* glagola” od kojih Dickey (2000) kao najvažnije ističe:

- a) *ingresivni* – označava početak radnje (*progovoriti, zapjevati*)
- b) *evolutivni* – označava da se radnja postupno pojačava do maksimalnoga intenziteta (*razbježati se, razvikati se*)
- c) *delimitativni* – označava da je radnja vremenski ograničena (*poraditi, poigrati se*)
- d) *rezultativni* – označava da je radnja uspješno okončana (*zakupjeti, popraviti*)

Svaki „*aktionsart* glagol” pripada imperfektivnome ili perfektivnome aspektu. Može se pojavljivati u aspektnom paru ili kao *imperfectiva tantum*, odnosno kao *perfectiva tantum* (Isačenko 1962: 387), što je u skladu s tvrdnjom da „*aktionsart* glagoli” nisu samo oni koji dolaze u aspektnom paru.

Premda se može činiti jasnom i logičnom, veza *aktionsarta* i aspekta, međutim, još je uvijek kontroverzna i nedovoljno razjašnjena.

⁴⁶ Za ruske primjere v. Forsyth 1970:20-25.

⁴⁷ Ovo je značenje vidljivo samo u kontekstu i u hrvatskome nije uočljivo kao u ruskome. Za Forsythove ruske primjere v. Forsyth 1970:24.

2.2.5.1.5. FLEKSIJA ILI DERIVACIJA

Perfektivizacija nesumnjivo utječe na promjenu aspekta, ali i na leksičku promjenu (Filip 1999:195). Stoga se postavlja pitanje je li aspekt flektivna ili derivacijska kategorija. Andersson (1972), na primjer, imperfektivne i perfektivne oblike slavenskih jezika smatra flektivnima. Prema Dahlu (1985) slavenska perfektivna i imperfektivna kategorija nisu flektivne kategorije, nego derivacijske, ali su djelomično gramatikalizirane. Spencer (1991:197) kaže da se može govoriti o flektivnoj morfologiji koja se ponaša kao derivacijska.

Da je perfektivizacija derivacijski proces dokazuje se nizovima glagola u kojima se isti prefiks pojavljuje s različitim značenjima (npr. *napisati* (rezultativan) i *nagledati se* (kumulativan)). Također, različiti prefiksi mogu se dodavati istome imperfektivnome glagolu pri čemu svaki nosi novo značenje: *ispisati*, *napisati*, *opisati*, *otpisati*, *potpisati*, *popisati*, *prepisati*, *upisati*, *zapisati*. Uz iznimku prefiksa *na-*, svi se ostali izvedeni glagoli jasno semantički razlikuju od polazišnoga glagola *pisati* (prema Filip 1999:192).

Dodatni se argumenti da je riječ o derivaciji, a ne fleksiji mogu dobiti ako se usporede jezici u kojima su aspektne oznake jasno gramatički izražene – na primjer, u engleskome i francuskome (Filip 1999). Analizirajući aspektni par PROG:NEPROG primjećuje se da ne postoji progresivni oblik već progresivnoga oblika (**John was being running*), dok je prisutnost više prefiksa u jednom glagolu rijetka, ali moguća i gramatična: pr. *poisprepadati*. Također, prefiksi se pojavljuju s aspektnim sufiksom *-va-*: *za-pis-i-va-ti*. Nadalje, sufiks *-va-*⁴⁸ uvijek označava glagol kao imperfektivan neovisno o tome sadrži li glagol prefiks ili ne. Dakle, sama prisutnost prefiksa ne znači da je glagol perfektivan.

Da prefiksi, uz neospornu leksičku, imaju i gramatičku ulogu, Schoorlemmer (1995) dokazuje načinom prilagodbe glagolskih posuđenica u ruskome. Glagolske su posuđenice najprije dvoaspektne. U drugome stupnju prilagodbe osnovni oblik posuđenice zadržava dvoaspektnost, ali se u razgovornome jeziku pojavljuje prefigirana inačica s perfektivnim značenjem. U trećem stupnju osnovni glagol postaje isključivo imperfektivan, a prefigirana inačica mu je perfektivan par:

1. <i>osnova-PF/IMPF</i>	
2. <i>osnova-PF/IMPF</i>	<i>pref-osnova -PF</i>
3. <i>osnova-IMPF</i>	<i>pref-osnova -PF</i>

(Schoorlemmer 1995:88)

⁴⁸ U hrvatskome se češće navode sufiksi zajedno s tematskim vokalom: *-ava-*, *-iva-*, *-java-*, *-ijeva-* itd. (v. 4.2.1.).

Čini se stoga razumnim zaključiti da aspektni oblici nastaju derivacijom, ali su tako dobiveni oblici barem djelomično gramatikalizirani (Dahl 1985), jer uz primarno leksičko, nose i gramatičko značenje aspekta. Kako su i gdje u prefiksima, koji su očigledno prvotno leksički elementi, skrivena gramatička obilježja, jedno je u nizu neodgovorenih aspektoloških pitanja.

2.2.5.1.6. ASPEKTNI PAROVI

Binarne opreke osnova su strukturalističkoga pristupa jezicima koji još uvijek prevladava u opisima slavenskih jezika. U skladu s time i aspekt se prikazuje kao binarna opreka perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta.

U literaturi se često govori o pravim i lažnim aspektnim parovima, što je usko povezano s pitanjem o aspektnoj ulozi prefiksa. Pravim se aspektnim parovima smatraju samo parovi u kojima je značenje glagola istovjetno, a članovi se para razlikuju samo u aspektu. Pravi su parovi, na primjer, *kupiti – kupovati* i *potpisati – potpisivati*. Lažnim, nepravim ili pseudo parovima rjeđe se smatraju parovi sastavljeni od jednostavnoga imperfektivnoga i perfektivnoga glagola prefigiranoga leksičkim prefiksom (*pisati – potpisati*), a najčešće se takvim parovima smatraju parovi jednostavnoga imperfektivnoga glagola i perfektivnoga glagola nastalog prefiksacijom pomoću „praznoga” prefiksa (*pisati – napisati*). Kad se ne smatraju nepravim parovima, parovi kao što je *pisati – potpisati* smatraju se sasvim pogrešnima, jer *potpisati* čini pravi par s glagolom dobivenim sekundarnom imperfektivizacijom – *potpisivati*. Katkada se, s druge strane, kaže da takvi glagoli čine nizove od tri člana: *pisati – potpisati – potpisivati*.

Premda većina glagola u slavenskim jezicima dolazi u parovima utemeljenim na opreci PF:IMPF, manji dio glagola nema svojega para. Jedan je dio takvih glagola dvoaspektan, na primjer, *ručati*, dok su drugi ili *imperfectiva tantum* (*putovati*), što podrazumijeva imperfektivni glagol bez svojega perfektivnoga para, ili *perfectiva tantum* (*vidjeti*), što se odnosi na perfektivne glagole bez imperfektivnoga para.

Valjanost aspektnih parova može se provjeriti određenim testovima. Jedan je od njih već spomenut, a zapravo je test za provjeru je li neki prefiks „prazan”. Glagoli prefigirani „praznim” prefiksom ne mogu se dalje imperfektivizirati (Forsyth 1970), što bi se moglo primijeniti i na provjeru aspektnih parova. Ako se prefigirani perfektivni glagol može

sekundarno imperfektivizirati, njegov je pravi par samo taj glagol nastao sekundarnom imperfektivizacijom, a ne i polazni jednostavni glagol. Aspektna veza između jednostavnoga glagola i sekundarnoga imperfektivnoga glagola nesumnjivo postoji (Forsyth 1970), ali je prisutna i leksička promjena.

Maslov (1948, prema Forsyth 1970) je predložio drugačiji test za provjeru valjanosti aspektnih parova. Ako se niz događaja u perfektivnome prošlome vremenu može izravno „prevesti” u imperfektivni historijski prezent bez dodavanja novih leksičkih elemenata, glagoli tvore aspektni par:

On je ustao, prišao prozoru i otvorio ga : On ustaje, prilazi prozoru i otvara ga.

Forsyth (1970) uz Maslovljev, predlaže i test pomoću modalnih konstrukcija u kojem negativni oblik imperativa perfektivnoga glagola postaje imperfektivni:

Pročitaj to pismo : Ne čitaj to pismo.

Ako je takva preobrazba moguća, glagoli tvore aspektni par.

Isačenkov i Maslovljev zaključak (prema Forsyth 1970), koji su preuzeli i mnogi drugi nakon njih, da pravi aspektni parovi zapravo ne postoje, protivi se jezičnoj stvarnosti. Izvorni govornici, naime, glagole kao što su *pisati* – *napisati* doživljavaju i rabe kao leksički sinonim i kao da je razlika među članovima para isključivo aspektna (1970:39). Stoga Forsyth zaključuje da jedini kriterij za određivanje što je, a što nije aspektni par može biti uporaba, a u tu svrhu mogu poslužiti i dva navedena testa (Maslovljev i Forsythov). Kao aspektni parovi mogu se, dakle, prihvatiti i oni u kojima je perfektivan član prefigiran, a od njega ne može nastati novi imperfektivni oblik. Uvjet je i da se taj prefigirani glagol rabi kao sinonim s jednostavnim imperfektivnim oblikom iz kojega je izveden (1970:43).

2.2.5.2. OPREKA PROGRESIVNO:NEPROGRESIVNO

Opreka PF:IMPF smatra se karakterističnom za slavenske jezike. Ekvivalentnom u nekim germanskim jezicima, posebno engleskome, često se smatra opreka progresivno: neprogresivno (PROG:NEPROG). Odnosno, progresivnost se često poistovjećuje s imperfektivnim aspektom, kao što se perfekt povezuje s perfektivnim. Progresivnost, kao ni mnoge druge aspektne kategorije, nije jednoznačno definirana. Najčešće se govori o progresivnosti u engleskome jeziku. Za ovaj je rad progresivnost nužno spomenuti stoga što neki aspektolozi smatraju da je progresivnost prisutna u švedskome jeziku i izražava se

konstrukcijom *hålla på att* + infinitiv⁴⁹ (Dahl 1985). Progresiv u hrvatskome ne postoji, ali mu je sličan imperfektivni aspekt.

I Comrie (1976) i Dahl (1985), kao i mnogi drugi, progresivnost smatraju jednom od osnovnih aspektnih kategorija. Ostvaruje se, dakle, u opreci PROG:NEPROG, pri čemu je progresivni član para obilježen, a neprogresivni neobilježen. Protivnici ove pretpostavke da je progresivnost isto što i imperfektivnost upravo ovu činjenicu navode kao argument protiv, jer je u slavenskim jezicima, obilježen perfektivni član, a ne imperfektivni (Binnick, 1991: 283). Međutim, taj se argument teško može prihvatiti, jer u različitim jezicima nije nužno obilježen perfektivan član (Dahl 1985, Smith 1997 itd.).

Za Comriea (1976) je progresivnost potkategorija imperfektivnosti (v. Sliku 1, str. 25), koja često, u tradicionalnoj gramatici nije jasno razgraničena od nje pa se imperfektivnost i progresivnost često poistovjećuju. Progresivnost je slična kontinuitetnosti (*continuousness*), koja se može opisati kao imperfektivnost bez sastavnice habitualnosti (Comrie, 1976). Prema Dahlu (1985) progresivnost ima određenih sličnosti s imperfektivnošću, ali se od nje ipak jasno razlikuje. Prototipni kontekst za progresivnost je imperfektivan, ali za razliku od imperfektivnosti, progresivnost nije usko povezana s glagolskim vremenima i može se pojaviti u bilo kojem od njih. Za razliku od imperfektivnosti, progresivnost se rijetko proširuje na habitualna značenja, a najčešće se rabi samo za dinamične situacije (Dahl, 1985:92).

Prema Kučeri (1983), ako aspekti

(...) have to do – not with localisation of some situation in time – but rather with a ,temporal distribution or contour‘ (Hockett, 1958: 237) or ,internal temporal constituency of a situation‘ (Comrie, 1976: 3), the so-called progressive vs. non-progressive opposition in English is surely an excellent candidate for aspectual status, with the perfect vs. non-perfect contrast a possible one. (1983:172).

Dahl (1985) je ustvrdio da se o progresivnosti, koja je najčešće obilježena perifrastički pomoću pomoćnih glagola, može govoriti u dvadeset i osam od šezdeset i četiri proučavana jezika te da je to kategorija karakterističnija za indoeuropske jezike. Njezino je prototipno značenje kontinuitetnost, ali u, na primjer, engleskome jeziku ima, u usporedbi s progresivnim oblicima u drugim jezicima, znatno širu primjenu (Comrie, 1976:33; Dahl, 1985:93). U engleskome, naime, postoji niz specifičnih značenja koja se mogu izraziti progresivom, a koja ne označavaju kontinuitetnost. Jedno je od njih mogućnost izražavanja trenutačnoga stanja

⁴⁹ v. bilješku na str. 37

(*contingent situation*) kao u, na primjer, *I am living in London* (Comrie, 1976:38). U švedskome se jeziku konstrukcijom koja se smatra progresivom *hålla på (med) att* + infinitiv mogu izraziti tek neka značenja engleskoga progresiva.

Ako se prihvati Comriea i Dahlova tvrdnja o progresivnosti kao aspektnoj kategoriji, onda se također može govoriti o aspektu u švedskome jeziku. Međutim, područje je ovoga rada suženo na aspektnu ulogu dvočlanih glagola, odnosno glagolskih čestica pa se o progresivnosti neće podrobnije raspravljati osim kada je to nužno. Za ovaj rad također nisu relevantne druge aspektne opreke koje se katkada navode u literaturi.

2.2.5.3. TELIČNOST

Teličnost⁵⁰ (*telicity, boundedness*), slično kao i termin aspekt, nije jednoznačno definirana te postoje razlike u shvaćanjima teličnosti u prvome redu među jezikoslovcima zapadne i onih istočne, tj. slavenske tradicije, ali i među aspektolozima iste tradicije. Često je neprecizno definirana – postoje situacije koje u sebi sadrže točku završetka, i one koje ju ne sadrže; i jedne i druge mogu se prikazati kao proces, ali su prve telične (završene, ograničene) i ako se nastave, jednom će rezultirati konačnim završetkom; druge su atelične (nezavršene, neograničene), i nemaju nužno točku završetka (npr. Comrie 1976, Kučera 1983). Krifka, koji teličnost promatra iz perspektive formalne semantike i oslanja se na Vendlera, opisuje istu pojavu s nešto više detalja:

(...) the crucial property that distinguishes telic from atelic actions or verbs is that the former require some time till they are completed. They have to reach a “set terminal point”, in Vendler’s words. But these descriptions also implicitly take account of the starting point. For example, Vendler compares run and run a mile, and says that if a person stops in between, then this person did run, but did not run a mile. Hence the same event, with the same starting point, is compared under two descriptions. This suggests that if a telic predicate applies to an event e, then it does not apply to a part of e that begins or ends at a different time. Avoiding talk about time points, we can characterize telicity as the property of an event predicate X that applies to events e such that all parts of e that fall under X are initial and final parts of e. (1998:9)

⁵⁰ Teličnost (*telicity*) se u literaturi naziva još i *measuring out* ili *aspectual delimitedness* (Tenny 1989), *quantification* (Krifka 1992), terminativnost (Silić 1977) itd.

Premda je ovakva definicija najraširenija i, moglo bi se reći, općeprihvaćena, nailazi na kritike. Najozbiljniji je prigovor da se govori o teličnosti situacija, a situacije su ontološka, a ne jezikoslovna kategorija (Borik 2002). Borik zapravo upozorava na dva pristupa definiranju teličnosti od kojih je prvi, upravo naveden, neprikladan za jezikoslovna promišljanja, a ipak je često prisutan. Takav je pristup primijenjen u Verkuyllovoj teoriji i pretpostavlja da telična radnja, tj. situacija ima završnu točku (*end-point*), a situacije se ne bi smjele uzimati kao polazište jezikoslovne analize. Predikat, s druge strane, sam po sebi ne može imati završnu točku kao što to može situacija. U drugome pristupu, koji Borik naziva ‚homogeneity approach‘, i koji je prema njezinu mišljenju primjereniji, teličnost je sadržana u predikatima, dakle, jezikoslovnim jedinicama, a analiza se temelji na svojstvu predikata da budu homogeni u svojoj strukturi, na način kakav je opisan kod Vendlera (1967)⁵¹. Krifka (1998) tvrdi slično – situacije se ne mogu opisati kao telične ili atelične, već je teličnost značajka predikatnoga skupa:

(...) it is misleading to think that particular events can be called “telic” or “atelic”. For example, one and the same event of running can be described by running (i.e., by an atelic predicate), or by running a mile (i.e., a telic, or delimited, predicate). Hence the distinction between telicity and atelicity should not be one in the nature of the object described, but in the description applied to the object. This is similar to the way how we refer to objects: One and the same entity can fall under the predicates apples and two apples.”(Krifka 1998:9)

Zanimljivo je da Borik, premda u svojoj analizi aspekta u ruskome jeziku odbacuje ontološki pristup u definiranju teličnosti, istovremeno pokušava objediniti dvije teorije smatrajući da zapravo dopunjuju jedna drugu:

The synthesis of the two approaches, namely, Verkuyl’s compositional theory and the homogeneity approach, can both explain how a telic predicate is formed and provide the required diagnostics and the definition of telicity. (Borik 2002:38)

Pitanje je li teličnost značajka situacija ili predikatnih skupova, samo je jedno od mnogih kojima se aspektolozi bave. Iz već rečenoga, vidljivo je da se dio definicija teličnosti zadržava na razini glagola ili predikatnoga skupa, a dio ih prelazi granice jezikoslovnih okvira i ulazi u područje logike i filozofije.

⁵¹ (...) *running (...) goes on in time in a homogeneous way; any part of the process is of the same nature as the whole. Not so with running a mile or writing a letter; but they [predikatni skupovi ‘run a mile’ or ‘write a letter’, op.a] proceed to a terminus which is logically necessary to their being what they are. (Vendler 1967:101)*

Opreka T:AT rabi se katkada, između ostaloga, za opreku PF:IMPF kako bi se izbjegli ti problematični termini, koji se katkada miješaju s glagolskim vremenima perfektom i imperfektom. Prema Dahlu (1981) opreka T:AT samo je jedno od imena za istu semantičku razliku koja se može izraziti primjerima *sing : make a chair, ride a bicycle : go to London* itd. Prvi članovi opreke dolaze s priložnim izrazom npr. *dva sata* (engl. *for two hours*), a drugi s prijedložnim izrazom *za dva sata* (engl. *in two hours*) (slično i kod drugih: de Groot 1985:74, prema Kabakčiev 1989, Verkuyl 1972, Filip 1999 itd.). Ovakve su se semantičke razlike, kaže Dahl, pokušavale opisati još od vremena Aristotela i često su ponovo otkrivane i preimenovane (1981: 80): *energeia:kinesis* (Aristotel), *imperfektive:perfektive*, *cursive:terminative*, *durative:nondurative*, *activity:accomplishment*, *atelic:telic* itd. Razlike u nazivlju dijelom su posljedica toga što neki aspektolozi razlikuju jednu (zapadnjačka tradicija), a drugi dvije pojave (slavenska tradicija), od kojih jedna opisuje razliku između *I was writing* s jedne strane te *I was writing a letter* i *I wrote a letter* s druge strane, a druga razliku između *I was writing* i *I was writing a letter* s jedne te *I wrote a letter* s druge strane (Dahl, 1981:81). *I was writing* označava situaciju koja traje i koja nema završnu točku. *I was writing a letter* označava situaciju koja traje i koja ima impliciranu završnu točku (*a letter*). *I wrote a letter* (označava trenutačnu završenu radnju, rezultat). Hrvatski bi ekvivalenti bili *Pisao sam* (imperfektivna, atelična radnja), *Pisao sam pismo* (imperfektivna telična radnja) i *Napisao sam pismo* (perfektivna telična radnja).

Kabakčiev (1989) smatra da se teličnost ipak ne može izolirati (samo) kao osnovna značajka glagolskih predikata osim ako je izjednačena s perfektivnošću (morfološki obilježenom ili ne) i ograničenošću (*boundedness*), koja podrazumijeva opću semantičku značajku primjenjivu ne samo na glagole već i na imenice ili ako je izraženije povezana upravo s nominalnim značajkama. Povezanost teličnosti i nominalnih značajki također se ističe u radu Hane Filip (1999), prema kojoj je teličnost glagolskih predikata pod izravnim utjecajem imenskih fraza. Ona ukazuje na iznenađujuće paralele između semantike nominalnih fraza i glagolskih predikata i izravnu povezanost s osnovnim principima koji upravljaju odnosom semantičke i sintaktičke strukture. Prema Filip, teličnost je neovisna o semantici gramatičkoga imperfektivnoga ili perfektivnoga aspekta, dakle, nije samo drugi naziv za opreku PF:IMPF. Slično tvrdi i Schoorlemmer (1995):

The aspectual system in Russian is complicated by the fact that in Russian the phenomena described by the two usages of the term 'aspect' are not equivalent; in other words it is not enough to know whether a clause expresses an inherent end-point in order to know whether the verb will be perfective or imperfective. Because of this

mismatch, different terms will be used for either phenomenon: the presence or absence of an inherent end-point will be referred to as telic vs. atelic aspectuality; the expression of one by grammatical means as perfective vs. imperfective aspect. (Schoorlemmer, 1995:77)

U svojoj definiciji aspektnosti Schoorlemmer se, kao i Filip, oslanja na Verkuyla (1972, 1993)⁵², koji za svaku rečenicu, na temelju kombinacije glagola kao događaja ili stanja, strukture njegovih argumenata, prirode argumenata i prisutnosti određenih modifikatora u rečenici, izvodi aspektnosnu vrijednost [$\pm$ telic] (prema Schoorlemmer 1995:78). Aspektnost je rečenični aspekt, aspekt gramatičko-morfološki, a *aktionsart* leksički⁵³. Slijedom teorije o aspektnosti pretpostavlja se da postoji veza između aspekta i aspektnosti i to tako da se telične rečenice izražavaju perfektivnim glagolom, a atelične imperfektivnim. Schoorlemmer (1995) je dokazala da u ruskom ta pretpostavka vrijedi samo u jednome smjeru, tj. da se telične rečenice izražavaju perfektivnim aspektom, ali ne i obratno – da se atelične rečenice nužno izražavaju imperfektivnim. Zapravo, za ruski je Schoorlemmer utvrdila da postoje sintaktički čimbenici koji izvode imperfektivne glagole unatoč njihovoj očitoj teličnosti. Stoga se, tvrdi ona, može govoriti o dvostrukoj kompozicionalnosti (složenosti) u ruskome jeziku: jedan podsustav izvodi aspektnost, drugi aspekt. Da su aspekt i aspektnost u ruskome dvije različite i odvojene aspektne domene potvrdila je i Borik (2002). Prema Schoorlemmer, složena je aspektnost važna samo u onim slučajevima kada ne postoje drugi izravno perfektivni ili imperfektivni okidači (1995:130). Aspekt je presudna kategorija ruskih rečenica – aspektnost može biti nevažna ili neodređena, a aspekt ne. U ruskom aspekt počiva na leksičkim značajkama *aktionsart* glagola (kod Schoorlemmer su to glagoli koji nemaju svojih aspektnih parova), na prisutnosti čimbenika kao što su habitualnost ili telična pretpostavka (imperfektni okidač), a na aspektnosti samo ako ne postoji ni jedno od navedenoga. Općenito se može govoriti o barem dvije vrste teličnosti – inherentnoj i složenoj (1995:131). Neke jezike, npr. ruski i hrvatski, obilježavaju obje vrste, dok je u drugima prisutna, na primjer, samo složena aspektnost (švedski, njemački itd.).

Prema Verkuylu (1972, 1993) postoji nekoliko uvjeta da bi rečenica mogla biti telična, odnosno atelična. Prvi se uvjet tiče izbora glagola. Glagoli mogu biti [+ADD TO], što znači da glagol nije statičan, da izražava određena svojstva u vremenu i prostoru, ili [-ADD TO], što je

⁵² U Verkuyllovim se radovima *teličan* naziva *terminativan* (*terminative*), a *ateličan* je *durativan* (*durative*). Postoje i drugi nazivi: npr. kod Krifke se *teličan* naziva *kvantitivan* (*quantized*).

⁵³ Schoorlemmer *aktionsart* naziva leksičkim aspektom jer je tako uvrješeno u aspektološkoj tradiciji, ali sama ovu kategoriju ne smatra aspektom, već kategorijom koja je s aspektom i aspektnošću povezana, ali sama po sebi to nije (1995:88). Taj je stav prihvaćen i u ovome radu.

oznaka za statičan glagol⁵⁴. Telična rečenica zahtijeva [+ADD TO] glagol, a atelična [-ADD TO]. Drugi je uvjet struktura nominalne fraze, tj. prijelaznost glagola. Samo prijelazni i glagoli s unutrašnjim argumentom mogu biti telični. Treći je uvjet da je izravan objekt vrste [+SQA], što znači da mora označavati određenu količinu onoga što se denotira imenicom – imenska fraza mora biti određena ili označavati partitivnost. Četvrti je uvjet da i subjekt prijelazne rečenice mora biti [+SQA]. Peti, posljednji uvjet, koji rečenica mora zadovoljiti da bi bila telična je da ne smije sadržavati priloge kao što su *stalno*, *uvijek*, *često* i sl.

Rečenica je, dakle, telična samo ako su zadovoljeni svi navedeni uvjeti. Ne zadovoljava li i samo jedan uvjet, atelična je. Složena se aspektnost može sažeti kao u Schoorlemmer (1995:97):

(32) <i>atelicity triggers</i> :	
	• <i>no e-role</i> • <i>no internal argument</i> • <i>a [-SQA] internal or external argument</i> • <i>adjuncts deriving habituality</i> • <i>progressive</i>
<i>one or more atelicity triggers:</i>	<i>atelic aspectuality</i>
<i>no atelicity triggers:</i>	<i>telic aspectuality</i>

Slika 2. Schoorlemmer – složena aspektnost

Povezanost teličnosti predikata i imenskih fraza pokušava se, uz već spomenute, dokazati u nizu drugih radova. Tako, na primjer, Kiparsky (1998) uspostavlja vezu između teličnosti predikata i izravnoga objekta u finskome, Kratzer (2002) u njemačkome itd. Već je ranije rečeno kako se u nizu radova prema Verkuylovoj definiciji teličnosti, koja izrijeком povezuje predikate i imenske fraze, analiziraju slavenski jezici, pri čemu se pokušava utvrditi povezanost određenosti u germanskim jezicima i glagolskoga vida u slavenskim (Filip 1999, Schoorlemmer 1995, Borik 2002, Młynarczyk 2004 itd.).

Neki aspektolozi izjednačavaju teličnost i ograničenost (*boundedness*), pa rabe jedan ili drugi termin, dok manjem broju njih ti pojmovi označavaju dvije različite jezične pojave. Dok je teličnost ponajprije značajka glagolske fraze ili čitave rečenice, ograničenost može, smatra se, biti i značajka imenica.

⁵⁴ Kod Verkuyla su glagoli podijeljeni u dvije skupine: statični (*states*) i dinamični, koji obuhvaćaju preostale tri kategorije Vendlerove podjele (*actions, accomplishments, achievements*).

Izjednačavanje teličnosti s perfektivnošću, s ograničenošću, s aspektom, kako god da je on definiran, ili s *aktionsartom*, doprinosi općoj terminološkoj zbrci u aspektologiji. S druge strane, definicija teličnosti, odnosno aspektnosti kakvu donose Verkuyl (1972, 1993) i Schoorlemmer (1995), premda djelomično izlazi iz okvira jezikoslovlja (Borik 2002), doprinosi boljem razumijevanju aspekta u različitim jezicima, pa i ovdje proučavanima – švedskome i hrvatskome. Aspektnost je značajka rečenice, dakle sintaktička kategorija. Za određivanje je li neka rečenica telična ili atelična presudna su i leksička svojstva glagola. A aspekt, odnosno opreka PF:IMPF, u tome slučaju podrazumijeva samo jedan od mogućih ostvaraja aspektnosti na gramatičkoj razini i nesumnjivo je prisutan u slavenskim jezicima.

Razgraničavanje aspektnosti i aspekta ukazuje na to da je aspektnost opća jezična kategorija, a aspekt značajka tek nekih jezika – onih u kojima postoje gramatičko-morfološke oznake za njegovo izražavanje. Ovo razmjerno jasno terminološko razgraničavanje daje prednost ovoj teoriji. Druga je prednost ove definicije aspektnosti što omogućava izravnu usporedbu dvaju, već na prvi pogled različitih jezičnih sustava – slavenskoga i germanskoga, što je posebno značajno za ovaj rad u kojem se pokušava usporediti hrvatski glagolski vid i aspekt, ili točnije, aspektnost švedskih rečenica. Nedostatak je njihova pristupa manje precizno izraženo mjesto leksičkoga aspekta i inherentnoga glagolskoga značenja u sustavu iako je logično zaključiti da te dvije kategorije imaju ulogu u oba podsustava – i u aspektu i u aspektnosti.

Teličnost se rečenice može odrediti pomoću niza provjera (npr. Dowty, 1979). Tim se provjerama dokazuje različitost teličnih i ateličnih predikata, što također izravno ukazuje na važnost teličnosti u proučavanju aspektnih sustava. Najčešće su korištene provjere pomoću vremenskih (priložnih) izraza (npr. *jedan sat/za jedan sat*; primjer (1) (Verkuyl 1972, Dowty 1979 itd.), provjera povezanosti situacija (*conjunction test*; primjer (2) (Verkuyl 1972, 1993) i provjera progresivnosti (primjer (3) (Dowty 1979). Na primjer (prema Borik 2002):

- (1) a. *Mary drove the car for an hour/*in an hour.*
b. *Mary ran a mile *for an hour/in an hour.*
- (2) a. *Mary drove her car on Monday and Tuesday.*
b. *Mary ran a mile on Monday and Tuesday.*
- (3) a. *Mary was driving the car → Mary drove the car*
b. *Mary was running a mile → Mary ran a mile.*

Telični predikati (1b), za razliku od ateličnih, dopuštaju modifikaciju pomoću tzv. priložnih okvira, kao što je *za jedan sat (in one hour)*. Atelični predikati (1a) dolaze uz priložne izraze kojima se izražava trajanje, npr. *jedan sat (for one hour)*.

U (2b) jasno je da je riječ o dvije istovjetne, ali odvojene radnje i jedino je takvo tumačenje moguće. U (2a) moguća su dva različita tumačenja – ili je Mary vozila dva dana bez prekida, pa se u tome slučaju rečenica odnosi na jednu situaciju, ili je riječ o dvije situacije – jednoj koja se dogodila u ponedjeljak i drugoj u utorak. Tada je radnja te rečenice telična.

Razlika je između (3a) i (3b) u tome što je istinitost prve rečenice zadržana i nakon preoblikovanja progresiva u jednostavno prošlo vrijeme, što nije slučaj s drugom, teličnom rečenicom.

Nazivi teličan i ateličan imaju svojih nedostataka i toga je svjesna većina aspektologa. Ipak, u nedostatku boljih termina⁵⁵, ovi su postali gotovo općeprihvaćeni.

Nesustavnost terminologije i nepodudarnost odrednica najveća su prepreka komparativnome proučavanju (glagolskoga) aspekta. Stoga je razgraničavanje obilježja švedskoga i hrvatskoga jezika s obzirom na aspekt, točnije aspektnost, prvi korak u ovome istraživanju, a s ciljem da se pronađu eventualne dodirne točke, odnosno da se ukaže na razlike. U ovome je poglavlju prikazan aspektološki okvir, odnosno različite teorije i pristupi koji su mogući u proučavanju aspektnih sustava te najproblematičniji dijelovi aspektologije nužni za razumijevanje toga jezikoslovnoga područja, a u sljedećim se poglavljima pokazuje kako su teorije i predloženi pristupi prihvaćeni u lingvistikama ovdje proučavanih jezika – švedskoga i hrvatskoga.

⁵⁵ Prema najčešćem tumačenju teličnosti, prema kojem su situacije telične ako imaju završnu točnu i ograničeno vrijeme, telične bi se situacije mogle nazvati završenima, a atelične nezavršenima. No, kako diskusije o tome je li završna točka jedina i presudna u definiranju teličnosti traju, hrvatski prijedlozi čine se neprikladnima jer imaju znatno ograničenije značenje nego engleski termini. Također, u hrvatskom bi postojala opasnost od miješanja svršenih i nesvršenih glagola sa završenom i nezavršenom situacijom/predikatom. Opreka T:AT ujedno ukazuje na neprimjerenost hrvatskih termina svršeni za perfektivni i nesvršeni za imperfektivni glagol, jer, kao i termin teličan u odnosu na završen, imperfektivan podrazumijeva više od nesvršenosti, koja implicira trajanje radnje, kao što i perfektivan sadrži više obavijesti od svršen.

3. ASPEKT I AKTIONSART U ŠVEDSKOME JEZIKU

Jedna je od prvih aspektoloških tema u germanskim jezicima na prijelazu 19. u 20. stoljeće bio odnos dvočlanih glagola i aspekta, odnosno utjecaj glagolskih čestica na aspekt. Glagolske se čestice često, pod utjecajem istraživanja u slavenskoj aspektologiji, promatraju kao prefiksi s aspektnom ulogom (Andersson 1972:22), odnosno kao flektivna kategorija (Diderchen 1966:375, prema Norén 1996). Kao i općenito u germanistici, tako i švedski jezikoslovci, još od početka 20. stoljeća pa do danas intenzivno razmišljaju o tome može li se govoriti o aspektu u švedskome jeziku, a mišljenja su različita. Osnovni se pristupi i pretpostavke podudaraju s tvrdnjama navedenim u uvodnim poglavljima ovoga rada, a koje se općenito odnose na germanske jezike. Katkada se u proučavanju aspekta u švedskome pojedini autori posebno osvrću na ulogu glagolskih čestica, što je posebno značajno za ovaj rad, a katkada se česticama negira bilo kakva aspektna uloga.

Zanimljivo je primijetiti da je upravo Šveđanin, proučavajući poljske glagole, imao jednu od najvažnijih uloga u razgraničavanju aspekta kao gramatičke kategorije i *aktionsarta* kao leksičke (Agrell 1908, v. 2.1.2.). Međutim, to nije pomoglo da aspekt u švedskom bude jasno i jednoznačno opisan u budućim švedskim gramatikama i priručnicima, pa čak ni da se jasno utvrdi je li i kako aspekt izražen u švedskome jeziku. Izdvojiti se mogu dvije osnovne skupine jezikoslovaca – oni koji tvrde da aspekta u švedskome jeziku nema, odnosno da kategorija aspekta u švedskome nije izražena gramatičkim sredstvima, i oni koji smatraju da je aspekt, kao i u većini jezika, gramatički obilježen i u švedskome jeziku. U drugoj se skupini mišljenja razlikuju prema tome gdje je u gramatičkoj strukturi švedskoga jezika aspekt izražen (v. niže).

Kao i drugi aspektolozi, i švedski jezikoslovci, neovisno o tome koje jezike proučavaju, pokušavaju jasnije odrediti razliku između aspekta (mišljenoga u tradicionalnome smislu, u smislu glagolskoga vida) i *aktionsarta*, a u novije vrijeme i odnos prema drugim aspektnim potkategorijama (npr. teličnosti). Općenito se prema svojem odnosu prema aspektu i *aktionsartu* razlikuju tri skupine istraživača i definicija: prva skupina ne razlikuje aspekt od *aktionsarta* (npr. Wellander 1964, Vannebo 1969), druga oblik i značenje smatra jednakovrijednima u opisu ovih dviju kategorija (npr. Andersson 1977, Platzak 1979), a treća polazi isključivo od oblika (Pettersson 1980, Strzelecka 1988).

Osim utvrđivanja razlika između aspekta i *aktionsarta*, u novije se vrijeme u švedskoj aspektologiji pokušava utvrditi postojanje veze između aspekta u jezicima u kojima je izražen

gramatičkim sredstvima i određenosti imenske fraze u, na primjer, germanskim jezicima, te, što je posebno zanimljivo za ovaj rad, između slavenskih prefiksa i švedskih glagolskih čestica, odnosno između prefigiranih perfektivnih slavenskih i dvočlanih švedskih glagola.

3.1. ASPEKT U ŠVEDSKOJ JEZIKOSLOVNOJ LITERATURI

Određeni broj švedskih jezikoslovaca u potpunosti negira postojanje aspekta u švedskome jeziku. Uglavnom je u tome slučaju riječ o jezikoslovcima koji, kao na primjer Norén (1996), pod terminom aspekt podrazumijevaju isključivo morfološku kategoriju primarno slavenskih glagola koja je dio gramatičkoga opisa (1996:16). Kako na isti način aspekt nije izražen u švedskome jeziku, s čime se slaže većina lingvista, o aspektu kao gramatičko-morfološkoj kategoriji u švedskome se ne može govoriti. Ako se ipak govori o aspektu germanskih jezika, onda se treba promatrati razlika između dosezanja i nedosezanja granice (*gränsuppnående*; engl. *attainment of a limit*), a to se obično eksplicira ili implicira u kontekstu (Norén, 1996:51). U tom smislu razlikuju se dva aspekta: *gränsuppnående*, koji se u literaturi češće naziva perfektivnim, opisuje je li stvarna radnja u situacijskom kontekstu stvarno dosegla prirodnu granicu; i *icke-gränsuppnående*, imperfektivni aspekt, koji opisuje radnju koja nije dosegla svoju prirodnu granicu.

Iz navedenoga je vidljivo da čak i oni koji općenito tvrde da se o aspektu, u tradicionalnome smislu, u švedskome ne može govoriti, o njemu ipak govore. Važno je istaknuti da je riječ o dva različita pristupa aspektu, odnosno o dvije pojave – aspektu kao gramatičkoj kategoriji, koja se odražava ponajprije u glagolskoj morfologiji, i aspektu kao sintaktičko-semantičkoj kategoriji. Dakle, o glagolskome vidu i aspektnosti kako je definira, na primjer, Schoorlemmer (1995). Ovo pokazuje da je terminološka zbrka prisutna i u švedskoj lingvistici, pa se pod aspektom proučavaju različite jezične pojave.

Mišljenje je mnogih jezikoslovaca da je aspekt u švedskome, kao i u mnogim drugim jezicima, ipak gramatički obilježen (npr. Noreen 1904, Ljung i Ohlander 1971, Andersson 1977, Holmberg 1977, Schneider 1977, Platzack 1979, Thorell 1973 i dr.). Međutim, razilaženja postoje u razmatranjima gdje je u gramatičkoj strukturi jezika aspekt izražen i što se pod aspektom zapravo misli.

Ljung i Ohlander (1971) aspekt prepoznaju u dvjema kategorijama koje se tradicionalno smatraju glagolskim vremenima – u perfektu i pluskvamperfektu. Njihova

primarna uloga nije smještanje radnje u prošlost (jer tu ulogu vrši preterit) nego izražavanje završenosti radnje. Perfekt označava radnju koja je završena u odnosu na sadašnjost, a pluskvamperfekt radnju koja je bila završena u trenutku kad se odvijala još neka radnja u prošlosti. Prema tome, perfekt i pluskvamperfekt izražavaju perfektivni aspekt u švedskome jeziku (1971: 99)¹. U tome se Ljung i Ohlander ne razlikuju od mnogih drugih jezikoslovaca koji naglašavaju aspektnu ulogu perfekta u različitim jezicima. Međutim, često se tim aspektolozima zamjera da definirajući perfekt kao aspekt, zapravo definiraju glagolsko vrijeme, odnosno da ne razlikuju dvije jezične kategorije (pr. Holmberg 1977).

Oslanjajući se na Isačenka i Comria i definirajući aspekt kao kut iz kojega govornik promatra glagolom izraženu radnju – iznutra, dakle radnju u tijeku (imperfektivni aspekt), ili izvana, kao završenu (perfektivni aspekt) – Thorell (1973), slično kao i Ljung i Ohlander, smatra da u slučaju perfekta i pluskvamperfekta katkada prevladavaju aspektne značajke (čl. 389). Njima se najčešće izriče perfektivni aspekt, dok se imperfektivni izriče prezentom i preteritom, ali samo kad su u izravnoj opreci prema perfektu i pluskvamperfektu. Prema Thorellovu poimanju aspekta, futur izražen pomoću *komma att + infinitiv* označava perfektivni aspekt, a futur izražen prezentom imperfektivni. O aspektu izraženom pomoću glagolskih vremena govore i Schneider (1977), Platzack (1979:66ff), S.G. Andersson (1983:199ff) i dr., najčešće stavljajući u opreku prezent i perfekt s jedne, i preterit s druge strane. Schneider (1977, prema Holmberg 1977) definira aspekt kao govornikov slobodan izbor kako će promatrati, tj. izraziti radnju. Psihološki angažirano promatranje rezultira imperfektivnim aspektom, jer postoji čvrsta veza između govornika i onoga o čemu govori, a neangažirano promatranje izražava se perfektivnim vidom, pri čemu je govornik psihološki „završio” s radnjom te je prikazuje kao povijesnu činjenicu. Da je aspekt uporabna kategorija smatra i Platzack:

... we will use the term *aspect*, to refer to the way a speaker (or writer) chooses to present the situation in relation to deictic time, provided that the language offers a systematic way to express the choice in question. (1979:39)

Za Holmberga (1977) je aspektologija nezaobilazan dio gramatike. Njegovo se razmatranje aspekta i *aktionsarta* temelji na oštroj kritici Schneiderove doktorske disertacije. Uvažavajući germansku i slavensku aspektološku tradiciju, Holmberg Schneideru zamjera na definiciji aspekta i nizu drugih tvrdnji. Holmberg smatra da je u osnovi Schneiderove

¹ Ljung i Ohlander (1971) u opisu „aspekta” ne osvrću se na futur egzakti (*futurum exaktum*).

definicije aspekta zapravo definiran glagolski način (modus), a za usporedbu navodi Thorellovu definiciju glagolskoga načina:

*Kategorin modus representerar den talandes inställning till det skeende som verbet uttrycker.*² (Thorell 1973:420f)

Holmbergov bi se prigovor jednako mogao primijeniti i na Platzakovu definiciju. Uz upravo navedeni, drugi je važan Holmbergov prigovor Schneideru i drugim istomišljenicima da ne razlikuju glagolsko vrijeme od aspekta, ni aspekt od *aktionsarta*.

Da je aspekt možda gramatički izražen, ali ne u samome glagolu i jedinstvenim aspektnim morfemima, nego u glagolskoj frazi, točnije u određenosti imenske fraze, pretpostavila je Lindvall (1998). Temeljeći svoj rad na radovima Verkuyla, Filip, Givóna i drugih, Lindvall definira aspekt kao semantičku kategoriju koja je zajednička osobina svih jezika, a samo je u nekim jezicima morfološki obilježen. Aspekt u švedskome nije morfološki obilježen, ali se može izraziti na druge načine, na primjer, pomoću glagolskih čestica ili sintaktičkim sredstvima, a dokazala je da postoji značajna korelacija između aspekta i određenosti imenske fraze. Proučavajući širi kontekst, Lindvall kao i Norén zapravo govori o aspektnosti u švedskome jeziku.

Lindvall u svojim radovima razlikuje aspekt kao funkcionalnu kategoriju, koja uključuje i inherentni, tj. leksički aspekt, *aktionsart* ili semantički aspekt, i aspekt kao gramatičku kategoriju, koja je karakteristična za slavenske i, na primjer, za grčki jezik (1998:25). U kontrastivnoj analizi švedskih, grčkih i poljskih rečenica, Lindvall je uspoređivala odnos gramatičkoga aspekta poljskih i grčkih glagola (glagolskoga vida) i uporabe određenih članova u švedskome i grčkome. U tome se kontekstu bavila imperfektivnim i perfektivnim glagolima kako ih definira slavenska tradicija i u skladu s time promatrala je isključivo glagolsku morfologiju. Jedna je od njezinih pretpostavka bila da postoji korelacija između aspekta i određenosti objekta. Zaključila je da su perfektivni glagoli nešto češći od imperfektivnih, a određeni objekti znatno češći od neodređenih. Njezino je istraživanje pokazalo da postoji pozitivna korelacija između perfektivnoga aspekta i određenih objekta u svim proučavanim tekstovima i to i intralingvistički (u grčkom) i u prijevodima (1998:187). Međutim, također je utvrđeno da objekti češće određuju glagolski vid nego što predikati određuju određenost objekta. Nadalje, perfektivni se glagoli češće pojavljuju uz određene objekte nego imperfektivni, ali se imperfektivni glagoli također češće pojavljuju s određenim objektima nego s neodređenima, ali rjeđe od perfektivnih. S druge

² „Kategorija načina predstavlja govornikov stav prema radnji koja je izražena glagolom.”

strane, određeni objekti češće stoje uz perfektivne glagole nego uz imperfektivne, a neodređeni se objekti češće javljaju s imperfektivnima nego s perfektivnima (1998:188). Općenito Lindvall zaključuje, isto kao prije nje Verkuyl (1872, 1993), Dahl (1985), Filip (1993) i drugi, da određenost objekta utječe na glagol s obzirom na aspekt. Promjena objekta iz određenoga u neodređeni za posljedicu ima promjenu perfektivnoga čitanja u imperfektivno. Zašto se u obratnom smjeru (utjecaj glagola na objekt) primjećuje slabija veza, nije utvrđeno. Lindvall naglašava da opći zaključci ne vrijede za sve vrste glagola i glagolskih oblika i sve vrste objekta. Na njihov odnos mogu utjecati brojni drugi čimbenici, među kojima su najvažniji podaci sadržani u diskursu (datost, pozadina pripovijedanja) ili širem rečeničnom kontekstu (teličnost).

Osim što je dokazala relativnu povezanost određenoga objekta i perfektivnoga glagolskoga vida, Lindvall se u dijelu svojih radova (1999, 2000) bavila odnosom švedskih glagolskih čestica i poljskih prefiksa i utvrdila da postoji razmjerno jasan obrazac prema kojem se glagolske čestice ponašaju u švedskome jeziku u odnosu na poljski glagolski vid, tj. da je uporaba glagolskih čestica istovjetna gramatičko-morfološkom aspektu u slavenskim jezicima (200:151). Norén (1996), s druge strane, tvrdi da u germanskim jezicima, dakle ni u švedskome, nisu pronađeni dokazi da, na primjer, čestice, s kojima se slavenski aspekt često dovodi u vezu, vrše aspektnu ulogu. Aspekt u švedskome, smatra Norén, uopće nije gramatička kategorija, naročito ne s česticama kao njegovim osnovnim obilježjem³.

Prema švedskoj jezikoslovnoj literaturi i tvrdnjama iznesenim u prethodnome poglavlju, o aspektu u švedskome može se zaključiti da nije izražen kao gramatička kategorija, barem ne na isti način kao što je to u slavenskim jezicima; da su značenja koja slavenski jezici izražavaju oprekom PF:IMPF u švedskome eventualno izražena na sintaktičkoj razini i stoga u svojoj prirodi bitno drugačija od glagolskoga vida; da, prema nekim autorima, postoji mogućnost da glagolske čestice imaju aspektnu ulogu ili da je aspekt izražen u opreci između preterita i perfekta. Međutim, u literaturi se katkada navodi i mogućnost da je aspekt u švedskome izražen pomoću glagolske konstrukcije *hålla på (med) att + infinitiv*⁴, za koju se smatra da odgovara progresivnim oblicima u engleskome (Dahl 1985, Christensen 1995⁵ itd.). Odgovoriti na pitanje izražava li konstrukcija *hålla på (med) att + infinitiv* zaista imperfektivni aspekt, nije lako, a nije ni tema ovoga rada. U ovome je radu cilj utvrditi samo

³ Norén je suprotno tvrdila u svojim ranijim radovima (npr. 1985), gdje je upravo sposobnost promjene aspekta navodila kao jednu od značajki glagolskih čestica.

⁴ v. bilješku na str. 37

⁵ Christensen spominje ovu konstrukciju isključivo u kontekstu *aktionsarta*, ali je, kao Dahl i drugi, dovodi u vezu s engleskim progresivnim oblicima koji se češće smatraju aspektom. Da je ova konstrukcija *aktionsart*, smatra i Philström (1988).

odnos između glagolskoga vida hrvatskih glagola i švedskih dvočlanih glagola. U tu je svrhu važno promotriti kako se u švedskoj jezikoslovnoj literaturi obrađuje *aktionsart*.

3.2. AKTIONSART U ŠVEDSKOJ JEZIKOSLOVNOJ LITERATURI

Premda se germanistika često i iscrpno bavila *aktionsartom*, i premda se ne sumnja u prisutnost ove leksičke kategorije u švedskome jeziku, definicije su i pristupi ovome problemu u švedskome jezikoslovlju raznoliki. *Aktionsart*, premda nešto jasnije definiran, najčešće se dovodi u vezu s aspektom i definira u odnosu prema njemu. U uvodnom je dijelu ovoga poglavlja rečeno da se aspektolozi općenito, pa i švedski, mogu podijeliti u tri skupine prema tome kako definiraju aspekt i *aktionsart*. Jedni ne razlikuju aspekt od *aktionsarta* (Wellander 1964, Vannebo 1969), druga skupina polazi od oblika i zanemaruje značenje ili ga stavlja u drugi plan (npr. Pettersson 1980, Strzelecka 1988), a za treću su skupinu oblik i značenje jednakovrijedni u opisu dviju kategorija (npr. Andersson 1977, Platzack 1979). I u odnosu prema aspektu *aktionsart* se različito određuje, sukladno definicijama i teorijama u svjetskoj literaturi – kao vrsta aspekta, uz gramatički, sintaktički i sl. aspekt, kao kategorija šira od aspekta i u kojoj aspekt (opreka IMPF:PF) čini samo jedan u nizu različitih vrsta *aktionsarta*, kao kategorija jasno odijeljena, ali istovremeno usko povezana s aspektom i sl.

Aktionsart i aspekt u germanskim jezicima, pa i u švedskome, ne razlikuju mnogi jezikoslovci (npr. Wellander 1964, Vannebo 1969) itd. Razlozi nerazlikovanja dvaju termina mogu se naslutiti iz onoga što je rečeno u uvodnim poglavljima ovoga rada – najčešće je riječ o poistovjećivanju dvaju termina koji su u počecima svoje uporabe bili samo različiti prijevodi istoga ruskoga termina. Kako je termin preuzet iz slavistike, a u germanskim jezicima nije zabilježena istovjetna gramatička pojava, termini aspekt i *aktionsart* počeli su se rabiti u opisima *aktionsarta* germanskih jezika.

Noreen (1904) i Lindroth (1906), Agrellovi suvremenici, aspekt definiraju opisom *aktionsarta* ili se definicije jednoga i drugoga u mnogočemu preklapaju. Za Noreena je aspekt također leksička kategorija, i premda spominje i *aktionsart*, granica je među njima nejasna. Među njima postoji uska povezanost i neke se vrste *aktionsarta* zbog svoje prirode usko vežu s rezultativnim (znači perfektivnim) aspektom (1904:655, prema Norén 1996).

Lindroth (1906) je proučavao *aktionsart* u švedskome, ali isključivo u infinitivima glagola. Prema Lindrothu dvije su osnovne vrste *aktionsarta* prisutne u švedskim glagolima –

kursiv aktionsart, radnja bez početka i kraja, i *successiv aktionsart*, radnja s početkom i krajem. Sukcesivni se *aktionsart* može dalje podijeliti u dvije podvrste pa se govori o terminativnome *aktionsartu* (*terminativ aktionsart*), u kojem je sama radnja najvažnija (npr. *slå* ,tući'), i o resultativnome *aktionsartu* (*resultativ aktionsart*), u kojemu je rezultat radnje važniji od same radnje (npr. *utmatta* ,izmoriti'). Prema klasifikaciji kakva se navodi u Norén (1996) i u skladu s terminologijom ovoga rada, kurzivni glagoli odgovaraju ateličnima, a sukcesivni teličnima ili neutralnima.

Wellander (1964) zamjera Lindrothu što proučava isključivo infinitive pri čemu zanemaruje mogućnost nekih glagola da mijenjaju *aktionsart* s obzirom na kontekst u kojemu se pojavljuju:

*Ett sådant verb som ro är utan tvivel imperfektivt i Flyktningarna rodde hela natten utan att nå land, men avgjort perfektivt i Fem östtyskar rodde i jolle till Öst-Falster*⁶ (Wellander, 1964:194).⁷

Prema Wellanderu, *aktionsart* se može proučavati isključivo u rečeničnome kontekstu, a razlikuju se dva (1973): imperfektivni (*imperfektiva verb, fortgångsverb*) i perfektivni (*perfektiva verb, övergångsverb*). Imperfektivni glagol označava radnju ili stanje s obzirom na sastavnicu durativnosti, dakle neovisno o početku ili kraju radnje: *han sover, han vakar, han skrattar, han äter*. Obično ga prati izraz koji označava vremensko razdoblje (*hela natten*).

Druga skupina aspektologa, koja u razmatranju aspekta i *aktionsarta* polazi od oblika glagola, jasnije se prepoznaje među slavistima nego među germanistima. Zapravo, većina slavista polazi upravo od oblika glagola, pri čemu se ponajprije misli na vezu osnove i različitih afiksa. Švedski jezikoslovci germansko-slavenskoga usmjerenja (npr. Pettersson, Strzelecka), kao polazište za proučavanje aspekta i *aktionsarta* također uzimaju afikse i njihov odnos s glagolskom osnovom (prema Norén 1996). Tako, na primjer, Strzelecka (1988:58) za poljski navodi:

I och med att aspekt i polskan är en grammatisk kategori, vilket inte är fallet i svenskan, fungerar polska prefix på två plan: 1) det grammatiska – då de är aspektens exponenter och 2) den lexikala – då de karakteriserar verbalrektionen i fråga om rums- och tidsrelationer (...). Enligt den gängse föreställningen kan prefix ha aktionsartsfunktion, aspektfunktion, aspekt- och aktionsartsfunktion eller derivativ funktion

⁶ Glagol kao što je *ro* (,veslati') nesumnjivo je imperfektivan u rečenici *Flyktningarna rodde hela natten utan att nå land* (,Izbjeglice su veslale cijele noći kako bi stigli na kopno'), ali perfektivan u rečenici *Fem östtyskar rodde i jolle till Öst-Falster* (,Pet istočnih Nijemaca veslalo je u čamcu do Istočnog Falstera').

⁷ Kod Wellandera imperfektivni *aktionsart* odgovara ateličnome, a perfektivni teličnome.

(...) *I de flesta prefixverben uppbär både aspekt- och aktionsartsfunktionen.*⁸

Prefiksi u poljskom, a to se može reći i za hrvatski, mogu, dakle, imati višestruku ulogu: aspektnu, ulogu izražavanja *aktionsarta*, ulogu istovremenoga izražavanja *aktionsarta* i aspekta ili derivacijsku ulogu. Premda se i jedan i drugi mogu izražavati prefiksima, Strzelecka razlikuje aspekt kao gramatičku od *aktionsarta* kao leksičke kategorije.

Mnogi slavisti obje kategorije smatraju leksičkima koje se razlikuju po značenju i ulozi. Na primjer, Pettersson (1980:197, prema Norén 1996), koji, kao i mnogi drugi, navodi da od glagola imperfektivnoga vida pomoću prefiksa nastaje novi glagol perfektivnoga vida. Dodavanjem infiksa tako se dobiveni glagol može dalje imperfektivizirati (sekundarna imperfektivizacija) pri čemu infiks može utjecati na promjenu značenja glagola, tj. na *aktionsart*, i dati mu iterativno značenje. Granica između *aktionsarta* i aspekta, smatra Norén, ovdje nije sasvim jasna, jer je *aktionsart* smješta dijelom u glagolsku osnovu, a dijelom u afikse. Aspekt je izražen različitim afiksima, a iterativ se naziva *aktionsartom* premda je sadržajno aspekt (podrazumijeva niz završenih radnji) (Norén 1996:53).

Sadalska (1993) ističe usku povezanost i međusobno prožimanje aspekta i *aktionsarta*, razlikuje ih, ali u definicijama također polazi od oblika. Ona kaže da se aspekt u različitim jezicima izražava različitim sredstvima, a u švedskome se izražava leksičkim, katkad leksičko-gramatičkim sredstvima. Katkad se smatra jednom od vrsta *aktionsarta*. *Aktionsart* je leksičko-semantička kategorija za koju u većini jezika ne postoje sustavna gramatička sredstva kojima se bilježi. Najčešće se označava leksičkim sredstvima ili, katkada, gramatičko-leksičkim u obliku derivacijskih morfema i perifrastičnih konstrukcija (1993:63-64).

Jasno je da predstavnici ove skupine jezikoslovaca razlikuju aspekt od *aktionsarta* i da uvažavaju i važnost značenja, ali obliku ipak daju određenu prednost. Također, premda čine određeni pomak u odnosu na predstavnike prethodno spomenute skupine, i kod ovih se jezikoslovaca primjećuju kolebanja u definiranju dvaju termina.

Treća skupina aspektologa također razlikuje aspekt i *aktionsart*, ali u opisima jedne i druge kategorije presudnu ulogu daje značenju.

⁸ Budući da je aspekt u poljskome gramatička kategorija, što nije slučaj u švedskome, prefiksi djeluju na dvije razine: 1) na gramatičkome, kad su aspektni eksponenti i 2) na leksičkome, kada označavaju glagolsku rekciju u pitanjima prostornih i vremenskih odnosa (...). Prema takvome poimanju, prefiks može imati ulogu izražavanja *aktionsarta*, aspektnu ulogu i ulogu izražavanja aspekta i *aktionsarta* ili derivacijsku ulogu (...). U slučaju većine prefigiranih glagola pokazuje se i uloga izražavanja aspekta i *aktionsarta*.

Andersson (1977) smatra da se ono što on smatra aspektom može promatrati i sa sadržajne, ali i sa strane oblika, što ga donekle povezuje s prethodnom skupinom jezikoslovaca. Andersson polazi od glagolskih fraza koje prema aspektu dijeli na imperfektivne (*oavslutade*, nesvršene), perfektivne (*slutade*, svršene). Ova je opreka najvažnija u njegovu sustavu, a daljnja podjela aspekta zapravo je podjela na vrste *aktionsarta*. Za razliku od aspekta, *aktionsart* je, smatra Andersson, isključivo semantička kategorija koja nema značaja na razini sintaktičkoga opisa (1977:82f). Imperfektivni se aspekt dijeli na glagolske fraze za stabilne radnje (*verbfraser för stabila tillstånd*) i glagolske fraze za temporalne radnje (*verbfraser för temporära tillstånd*). Perfektivni se aspekt dijeli na durativne i trenutačne glagolske fraze (*verbfraser för durativa händelser*, *verbfraser för momentana händelser*). U osnovi je ovakve Anderssonove taksonomije *aktionsarta* Vendlerova klasifikacija glagola: stabilna stanja odgovaraju Vendlerovim glagolima vrste *state*, temporalna stanja isto su što i *activity* kod Vendlera. Durativne fraze odgovaraju glagolima postizanja (*accomplishment*), a trenutačne glagolima postignuća (*achievement*). Vendlerovoj klasifikaciji Andersson dodaje kategoriju perfektivno-nerezultativnih glagolskih fraza. Njima se označavaju radnje koje imaju prirodan završetak, ali se u njima ne prepoznaje započinjanje novoga stanja (npr. *blinka* 'trepnuti'⁹). Andersson smatra da ova kategorija predstavlja sponu i međustupanj između perfektivnih i imperfektivnih glagolskih fraza, odnosno između perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta. Nije sasvim jasno treba li je smatrati trećim aspektom ili petim *aktionsartom*. Prema shematskome prikazu sam Andersson smatra je ravnopravnim aspektima (1977:137):

Slika 3. Podjela aspekta i *aktionsarta* prema Andersson 1977.

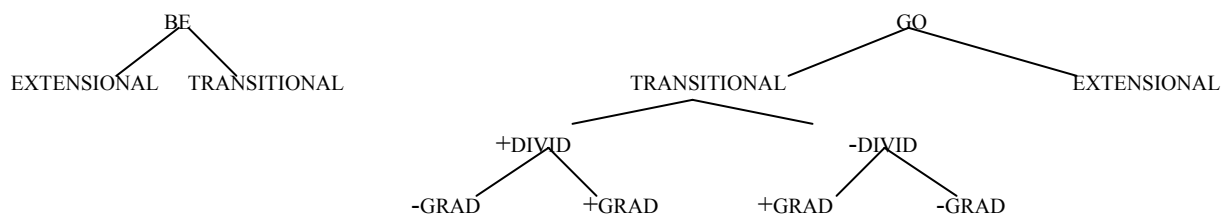
Platzack (1979) smatra da je *aktionsart* značajka rečenice, odnosno rečenične semantike. To je, dakle, nesumnjivo semantička kategorija, kao i aspekt:

⁹ *Blinka* može značiti i 'svjetlucati', 'treptati' i sl. U Anderssonovoj se taksonomiji, dakle, pojavljuje samo jedno od mogućih značenja.

... a reflection of our conception of the inherent temporal constitution of the situations referred to by these sentences (1979:67).

Od aspekta se *aktionsart* razlikuje po tome što je aspekt uporabna kategorija (v. citat str. 66)

Aspekt je, dakle, subjektivna kategorija, a *aktionsart*, koji nije isključivo leksička kategorija, već je izrazito ovisna o kontekstu cijele rečenice, inherentno je sadržan u situacijama. Za Platzacka je, dakle, *aktionsart* sličniji aspektnosti. Platzack razlikuje dvije osnovne semantičke funkcije: BE i GO (1979:68f). BE funkcijom označava se stanje, a GO funkcijom promjena. BE funkcija u švedskom se najčešće izražava kopulom *vara* (biti), a GO funkcija kopulom *bli* (,postati/postajati'). Obje funkcije mogu podrazumijevati „ekstenzivnost” (EXTENSIONAL) ili „tranzitornost” (TRANSITIONAL). Rečenice obilježene kao „EXTENSIONAL”, bezvremenske su (npr. *Hennes ögon var bruna*¹⁰), a rečenice sa značajkom „TRANSITIONAL” vremenske (npr. *Väggen var brun*¹¹). Podjela je kategorije „BE” na „EXTENSIONAL” i „TRANSITIONAL” istovjetna Anderssonovoj podjeli na stabilna i temporalna stanja. „GO EXTENSIONAL” odnosi se na rečenice kao što su *Kjolen går till knäna*¹², a kategorija „GO TRANSITIONAL” dalje se dijeli na četiri vrste *aktionsarta*, koji ponovo podsjećaju na Vendlerovu podjelu. Za razlikovanje četiriju *aktionsarta*, Platzack uvodi kategoriju $\pm$ DIVID, kojom se označava je li radnja djeljiva na manje, istovjetne jedinice ili ne. Kategorijom $\pm$ GRAD označava trajanje (durativnost). Platzackovim oznakama Vendlerovi glagoli vrste *activity* mogu se označiti kao +DIVID +GRAD, *accomplishment* -DIVID +GRAD, *achievement* -DIVID -GRAD. Kategorija +DIVID -GRAD ne postoji kao zasebna kategorija kod Vendlera, a Platzack takve situacije naziva *intransformative events*. Tako se nazivaju situacije izražene glagolima kao što su *behålla* (,zadržati'), *förbli* (,(pre)ostati'), *stanna kvar* (,ostati') itd.

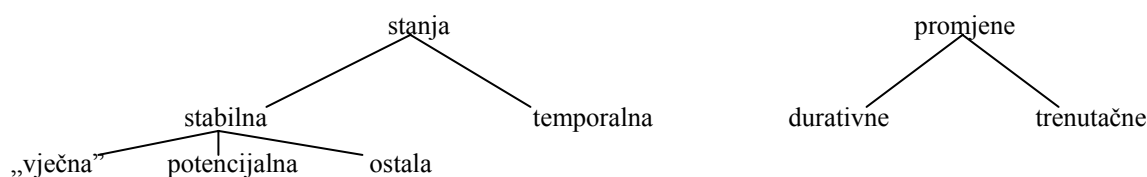
Slika 4. Prikaz vrsta *aktionsarta* prema Platzack 1979.

¹⁰ 'Njezine su oči bile smeđe.'

¹¹ 'Zid je bio smeđ.'

¹² 'Suknja dosiže do koljena'. Glagol *gå* (,ići') u prenesenom značenju označava stabilno stanje.

Malmgren (1990) *aktionsart* vidi u glagolima, glagolskim frazama i pridjevima, a temelj za proučavanje *aktionsarta* čini opreka između stanja (*tillstånd*) i promjene (*förändringar*; usp. E. Andersson 1977, Platzack 1979). Osnova za razlikovanje različitih vrsta *aktionsarta* je pojam granice¹³. Stanja se mogu podijeliti na temporalna i stabilna (usp. E. Andersson 1977). Stabilna se stanja dalje mogu podijeliti na „vječna” (*Två plus två är fyra*¹⁴, 1984:31), potencijalna (*Han dansar bra*¹⁵, ibid.) i ostala (*bo i Göteborg*¹⁶, ibid.), a promjene se dijele na durativne i trenutačne (usp. E. Andersson 1977). Malmgrenov se model može sažeti kao na Slici 5.

Slika 5. Prikaz vrsta *aktionsarta* prema Malmgren 1984.

Ekberg (1989, prema Christensen 1995 i Norén 1996) donosi svoj model. Ona, kao i Malmberg, polazi od razlike ograničeno:neograničeno (*gränsrelaterad:icke-gränsrelaterad*), a zatim unutar kategorije „ograničeno” razlikuje egresivan i ingresivan *aktionsart* te durativan i trenutačan *aktionsart*. Ingresivan *aktionsart* označava prijelaz u novu radnju ili stanje (npr. *somna* ‚zaspati’; *ilskna till* ‚razbjesniti se’), a egresivan izlaz iz nekoga stanja ili radnje (npr. *blomma ut* ‚ocvasti’; *slockna* ‚ugasiti se’). Trenutačan se *aktionsart* dijeli na apsolutno trenutačne i ne-apsolutno trenutačne prijelazne fraze. Apsolutno trenutačne prijelazne fraze nikad ne mogu stajati s prilogom *långsamt* (‚polako’) ili pomoćnim glagolom *börja* (‚početi’), dok ne-apsolutne to mogu.

Na sličan način kao Ekberg, *aktionsart* definira i Norén (1996). Ona smatra da su i aspekt i *aktionsart* povezani s pojmom granice (*gräns*), koja podrazumijeva početak ili kraj glagolske radnje prije koje radnja ne može započeti ili nakon koje se radnja ne može nastaviti. Takva je granica, zajedno sa sastavnicom durativnosti, dio mnogih opisa aspekta i *aktionsarta*. Uz aspekt i *aktionsart*, Norén govori i o akcionalitetu (*aktionalitet*)¹⁷, a pod tim

¹³ Malmgren rabi terminologiju S.G. Anderssona (1972) prema kojem glagoli mogu biti „grenzbezogen oder terminativ” (*gränsrelaterade*) i „nichtgrenzbezogen oder aterminativ” (*icke-gränsrelaterade*) (1972:28).

¹⁴ ‚Dva plus dva je četiri.’

¹⁵ ‚On dobro pleše.’

¹⁶ ‚živjeti u Göteborgu’

¹⁷ Kod Anderssona (1972:25) je *aktionalitet* isto što Norén naziva *aktionsartom*.

terminom podrazumijeva skupni opis značenja koja se tiču prisutnosti, odnosno odsutnosti prirodne granice glagolske radnje (*gränsrelatering*) te stvarnoga dosezanja, odnosno nedosezanja te granice (*gränsuppnående*). *Gränsrelatering* je za Norén isto što se u literaturi pisanoj engleskim jezikom najčešće naziva terminom *telicity* (teličnost), katkada i *boundedness*. *Gränsrelateraterade verb* označavaju, dakle, telične glagole, a *icke-gränsrelateraterade verb* atelične glagole. Telični i atelični glagoli su vrste *aktionsarta*, no za *aktionsart* se osim „granice” mogu rabiti i druge značenjske sastavnice. S obzirom na sastavnicu povezanu s pojmom granice, Norén, kao i Ekberg, razlikuje terminativni (*terminativ*; drugdje durativni) i trenutačni (*punktuell*) *aktionsart*, a s obzirom na sastavnicu durativnosti razlikuje ingresivni (granicu čini početak radnje) *aktionsart* i egresivni (granicu čini završetak radnje) *aktionsart*. Za razliku od Ekberg, Norén uvodi semelfaktivni *aktionsart* za glagole kao što su *hosta* (,kašljati’), *knacka* (,kucati’), *slå* (,tući’) i sl. Semelfaktivan *aktionsart* kod drugih se autora katkad smatra aspektom.

Aktionsart je, tvrdi Norén, leksički izražena značenjska kategorija u švedskome jeziku, a leksički se izraz može sastojati od jednoga ili više morfema. Premda govori o *aktionsartu* glagola, Norén načelno prihvaća Wellanderov (1964, 1972) opis *aktionsarta*, prema kojem se *aktionsart* može promatrati isključivo u kontekstu, ali utvrđuje da postoje glagoli čiji se *aktionsart* ne mijenja ovisno o kontekstu i čije referencijalno značenje uvijek ostaje isto. Tek je za dio glagola kontekst presudan, jer njihovo referencijalno značenje nije određeno s obzirom na *aktionsart* pa se on može iščitati tek iz konteksta. *Aktionsart* takvih glagola Norén naziva neutralnim (1996:58):

*Aktionsarten antas i denna undersökning vara lexikalt neutral hos sådana verb som i en användningskontext får en bestämd gränsbetydelse genom olika slags realiseringar (negativa eller positiva) av vissa bestämda komponenter i den relationella lexikala betydelsen. Ett exempel är rörelseverb som ro (...).*¹⁸

Norén (1996) kritizira postojeće definicije aspekta i *aktionsarta* smatrajući da se međusobno razlikuju jer polaze s različitih stajališta. Tako, na primjer, navodi da Comrie (1976) razlike između *aktionsarta* i aspekta pronalazi u izrazu leksičkih i gramatičkih jedinica, a ne u sadržaju, pretpostavljajući da je sadržaj u *aktionsartu* i u aspektu isti. Kao i Comrie, općenito se proučavanjem izraza bave slavisti promatrajući vezu između različitih afiksa i glagolskoga korijena, a zanemarujući sadržaj. No, prema Norén, nije pogrešno

¹⁸ „*Aktionsart* se u ovome istraživanju smatra leksički neutralnim kod glagola koji u određenom kontekstu dobivaju jasno značenje ograničenosti kroz različite ostvaraje (pozitivne ili negativne) pojedinih određenih sastavnica u relacijskome leksičkome značenju. Primjer su glagoli kretanja kao što je i glagol *ro*.”

promatrati izraz (u njezinome radu obilježen terminom *gränsuppnående*), ako se pri tome ne zanemaruje sadržaj, tj. leksičko značenje (*gränsrelatering*). Sadržaj, tj. *aktionsart* može se odrediti pomoću niza pravila (1996:57-58). Na primjer, ako se riječ u rječniku objašnjava pomoću glagola *fortsätta* (‘nastaviti’), *vidare* (‘dalje’), *vara* (‘biti’), *ha* (‘imati’) i sl., atelična je. Riječi s mjesnim značenjem (*sitta* ‘sjediti’; *belägen* ‘smješten’; *i* ‘u’; *på* ‘na’ i sl.) atelične su, a riječi sa značenjem kretanja mogu biti telične (*fylla* ‘puniti’; *till* ‘do’; *av* ‘od’). Poveže li se glagol s prilogom smjera, rezultat je teličnost (*ro till Öst-Falster* ‘veslati do Öst-Falster’), u suprotnom ateličnost (*ro hela natten* ‘veslati cijele noći’) (Norén, 1996:58). Na teličnost, dakle, utječe sintaktički kontekst, a uz adverbijale smjera to može biti i određena imenska fraza, tj. ograničenost ili neograničenost objekta (*Hon byggde ett hus : Hon byggde hus*¹⁹), vremenski adverbijali (*Hon sprang i tio minuter : Hon sprang på tio minuter*²⁰) i sl.²¹ Zanimljivo je također primijetiti da govoreći o teličnosti Norén govori o riječima, ne isključivo o glagolima.

Na temelju iscrpne analize devet različitih modela *aktionsarta* uglednih jezikoslovaca i aspektologa (Vendler, E. Andersson, Platzack, Malmgren, Moens, Ekberg, Smith, Ehrich, Verkuyl), Christensen (1995) u svojoj knjizi *Svenskans aktionsarter* donosi vlastiti model pomirujući naizgled nepomirljive razlike između pojedinih pristupa. Smatrajući da Vendler i Verkuyl (v. 2. poglavlje) i nisu toliko različiti kako se na prvi pogled čini, već da samo pozornost pridaju različitim dijelovima sustava, Christensen zaključuje (1995:43):

*Jag menar att aktionsart är en semantisk kategori som uttrycks både lexikalt och strukturellt och tror att man måste ha en modell med fasta aspektuella klasser som definieras semantisk för att kunna fånga båda uttryckstyperna inom samma modell.*²²

Christensen smatra da u oblikovanju modela u obzir treba uzeti i leksički (glagole koji u svojem prototipnom značenju i ulozi uvijek izražavaju isti *aktionsart*), ali i strukturalni *aktionsart* (glagolske fraze i rečenice koje utječu na *aktionsart* na način kako to opisuje Verkuyl (1995:43). Svoj model smatra bliskim Vendlerovom, s tom razlikom što umjesto četiri, njezin model sadrži pet vrsta *aktionsarta*. Model se temelji na tri semantičke značajke:

¹⁹ ‘Sagradila je + određeni član + kuću’ : ‘Gradila je + ø + kuću’.

²⁰ ‘Trčala je deset minuta’ : ‘Pretrčala je za deset minuta’.

²¹ Slično se o utjecaju vremenskih priloga može pronaći u E. Andersson 1977, Platzack 1979 itd., a o određenosti ili neodređenosti objekta u Verkuyl 1972, 1993, 1999.

²² „Smatram da je *aktionsart* semantička kategorija koja se izražava i leksički i strukturno. Vjerujem da mora postojati model s čvrstim aspektnim razredima koji se definiraju semantički da bi se mogle obuhvatiti obje vrste unutar istoga modela.”

[±OGRANIČEN], [±PROCES] i [±REZULTATIVAN]²³. Značajke čine tri različita stupnja u hijerarhiji. Model je shematski prikazan na Slici 6.

Slika 6. Prikaz vrsta *aktionsarta* prema Christensen 1995

Christensen, dakle, razlikuje stanja (-OGRANIČEN, -PROCES) (*Två plus tre är fem* ‚Dva plus tri je pet’), neograničene procese (*Oskar sprang* ‚Oskar je trčao’), ograničene procese (*Mjölken rann ut* ‚Mlijeko je iscurilo’), rezultativne trenutačne radnje (*Lampan slocknade* ‚Svjetiljka se ugasila’) i nerezultativne trenutačne radnje (*Duken fladdrade till* ‚Stolnjak je zalepršao’).

U svojem radu, kojem je cilj uspostaviti model s jasno utvrđenim kategorijama kako bi se u sljedećoj fazi istraživanja različite vrste *aktionsarta* mogle dovesti u odnos s glagolskim vremenima, Christiansen smatra da *aktionsart* nije zatvoren sustav u kojem rečenica, glagolska fraza ili glagol uvijek moraju izražavati samo jedan *aktionsart*. Središnji dio sustava zapravo čine prijelazi između različitih vrsta *aktionsarta*, što znači da, ovisno o kontekstu, glagol, glagolska fraza ili rečenica mogu imati različiti *aktionsart*. Christensen razlikuje tri vrste prijelaza za koje sama kaže da su toliko slični jedan drugome da se mogu smatrati i različitim stranama iste pojave (1995:78-79). Ona razlikuje tumačenje (*omtolkning*), strukturalnu kompoziciju (*strukturell komposition*) i promjenu perspektive (*perspektivskifte*). Prvi se način promjene *aktionsarta* odnosi na različito tumačenje naizgled iste glagolske fraze ili rečenice. Na primjer, rečenice *Pelle springer maraton* može se tumačiti na dva načina: kao neograničeni proces – Pelle sada trči maraton, ili kao stanje – Pelle se bavi trčanjem maratona. Promjena koju Christensen naziva strukturalnom kompozicijom označava situacije kada rečenica bez nekoga strukturalnog elementa ima drugačiji *aktionsart* nego s njime: *Pelle cyklade* ‚Pelle se vozio biciklom’) označava neograničeni proces, a *Pelle cyklade till affären* ‚Pelle se vozio biciklom u dućan’) ograničeni. Promjena perspektive predstavlja subjektivnu sastavnicu sustava i odnosi se na različite načine na koje govornik može promatrati situaciju ovisno o tome što želi naglasiti. Ta se promjena u nekim jezicima može izraziti morfološkim

²³ U švedskom izvornom obliku: [±AVGRÄNSAD], [±PROCESS] i [±REZULTATIV].

sredstvima i izražava opreku između perfektivnoga i imperfektivnoga aspekta, tj. glagolskoga vida. Christensen naglašava kako u švedskome mogućnost morfološkoga obilježavanja ove promjene ne postoji, ali se ona može izraziti pomoću izraza s pomoćnim glagolima, npr. *hålla på (med) att*²⁴.

U nizu se drugih, ovdje nespomenutih, švedskih gramatika također govori o *aktionsartu*, katkada i aspektu, ali iznesene su tvrdnje slične ili istovjetne ovdje iznesenima (npr. Lindberg 1980, Jörgensen i Svensson 1986 itd.)

Čak i kad se aspekt i *aktionsart* u švedskome jasno razgraničavaju i jasno definiraju kao zasebne kategorije, teško je definicije jednoznačno primijeniti u praksi. Budući da švedski nema posebne gramatičke morfeme kojima bi se, poput slavenskih glagola, razlikovao imperfektivni od perfektivnoga aspekta, *aktionsart* i aspekt često se preklapaju (usp. Holmberg 1977:24) ili čak miješaju. Unatoč tome iz ovoga je prikaza moguće zaključiti da je za švedski, kao i za druge germanske jezike, znatno važniji *aktionsart* od aspekta, posebno govori li se o glagolima kao nositeljima ove kategorije. Međutim, važno je primijetiti da se o *aktionsartu* u švedskoj literaturi govori na ponešto drugačiji način nego je to slučaj u svjetskoj lingvistici koja se bavi slavenskim jezicima. Naime, *aktionsart* se spominje kao osobina svih glagola, a ne kao u slavenskim jezicima gdje se o *aktionsartu* češće govori kao o osobini prefigiranih glagola. Poimanje je *aktionsarta* u švedskome, dakle, sličnije inherentnome glagolskome značenju (usp. npr. Andersson 1977). Manji dio autora *aktionsart* povezuje s rečenicom pa se u tim slučajevima *aktionsart* poistovjećuje s teličnošću (usp. Platzack 1979). Ipak, kod većine je autora *aktionsart* obilježje glagola, a kako su glagoli tema i ovoga rada, u nastavku se ukratko govori o glagolskome sustavu švedskoga jezika i posebno o dvočlanim glagolima koji se često uspoređuju sa slavenskim prefigiranim glagolima.

3.3. ŠVEDSKI GLAGOLSKI SUSTAV

Prema do sada rečenome može se zaključiti da je govoriti o aspektu švedskih dvočlanih glagola razmjerno kontroverzno. Ipak, o aspektu se, posebice švedskih dvočlanih glagola, često govori. Aspekt u tome slučaju ne podrazumijeva nužno (i) gramatički aspekt, tj.

²⁴ v. 3.1. i bilješku na str. 37

glagolski vid. U ovom će se poglavlju razmotriti osnovne značajke švedskih glagola, podrobnije švedskih dvočlanih glagola i njihova eventualna aspektna uloga. Naime, često se navodi da glagolske čestice imaju upravo aspektnu ulogu u švedskome jeziku, odnosno da glagolu kojem su pridodane mogu promijeniti aspekt. O tome što švedski jezikoslovci smatraju aspektom, bilo je riječi u prethodnome poglavlju, a odgovor na pitanje imaju li čestice zaista aspektnu ulogu istovjetnu slavenskim glagolima pokušat će se pronaći raščlambom građe koja tek slijedi.

Prije nego što se usredotočimo na aspektnu ulogu dvočlanih glagola, tj. glagolskih čestica, i na njihov *aktionsart*, ukratko ćemo se osvrnuti na osnovne značajke švedskoga glagolskoga sustava u cijelosti, a zatim i na značajke i posebnosti dvočlanih glagola.

3.3.1. ŠVEDSKI GLAGOLI

Švedski glagolski sustav, kao i sustavi drugih jezika, ima svojih posebnosti. Cilj je ovoga kratkoga poglavlja prikazati najvažnije značajke švedskih glagola i istaknuti sličnosti i razlike s glagolima drugih jezika, ponajprije hrvatskima.

3.3.1.1. MORFOLOŠKO-TVORBENA OBILJEŽJA ŠVEDSKIH GLAGOLA

Švedski je jezik, u usporedbi s hrvatskim, morfološki znatno siromašniji. Prema tome kako tvore glagolska vremena, švedski se glagoli obično dijele u četiri konjugacije. To znači da se dijele u četiri skupine ovisno o tome kako od infinitiva tvore prezent, preterit²⁵ (imperfekt, *preteritum*), *supinum* i imperativ. U prve tri skupine (1., 2. i 3. konjugacija) prema većini podjela (Holm i Nylund 1991, Ljung i Ohlander 1982, Lindberg 1980, Hultman 2003, Holmes i Hinchliffe 1994, Jörgensen i Svensson 1986) ulaze slabi glagoli (pr. *arbeta* 'raditi', *tycka* 'misliti', *läsa* 'čitati'), četvrtu čine jaki (pr. *gå* 'ići', *skriva* 'pisati'). Petu, zasebnu skupinu čine nepravilni²⁶ (pr. *gåra* 'činiti, raditi', *skilja* 'razdvajati')²⁷. Podjela u konjugacije

²⁵ Hrvatskome bi primjeren bio naziv imperfekt, međutim, termin preterit odabran je za ovaj rad stoga što se njegovom uporabom izbjegava mogućnost miješanja imperfekta kao glagolskoga vremena i imperfektivnoga aspekta.

²⁶ Termin je nepravilni glagol (*oregelbundet verb*) izravno preuzet iz švedskih gramatika. Njegova prihvatljivost i točnost nije predmet ovoga rada.

posljedica je nastojanja da se dvadeset i četiri različita glagolska uzorka usustave i učine preglednima (Holmes i Hinchliffe 1994). Takva se podjela ponajprije zasniva na imperfektivnim oblicima: slabi glagoli dobivaju flektivni nastavak, a jaki mijenjaju otvornik u osnovi. Promjena glagolskih oblika po licima nije morfološki obilježena.

Prema tome kako su tvoreni, švedski se glagoli mogu podijeliti na jednostavne i složene (*sammansatta verb*). Primjer su jednostavnih glagola npr. *prata* (,govoriti'), *läsa* (,čitati'), *bo* (,stanovati'), *skriva* (,pisati') itd. Složeni²⁸ su *anställa* (,zaposliti'), *betala* (,platiti'), *förklara* (,objasniti') i *missförstå* (,pogrešno razumjeti'), ali i *arbeta över* (,raditi prekovremeno'), *tycka om* (,svidati se'), *läsa ut* (,pročitati'), *gå fram* (,ići (prema) naprijed'/,prići'), *göra av* (,staviti'). Iz primjera je vidljivo da se složeni glagoli mogu podijeliti na glagole koji imaju neodvojiv naglašeni (*anställa*, *missförstå*) ili nenaglašeni (*betala*, *förklara*) prefiks te na glagole koje se sastoje od glagola i čestice. Drugi se u ovome radu nazivaju dvorječnim dvočlanim glagolima (*löst sammansatta verb*), a prvi jednorječnim dvočlanim glagolima (*fast sammansatta verb*). Jednorječnim dvočlanim glagolima slične su glagolske izvedenice s nenaglašenim (*be-*, *ent-*, *för-*) ili naglašenim prefiksima (*bi-*, *er-*, *miss-*, *o-*, *und-* itd.), na primjer *betala* (,platiti'), *entlediga* (,otпустiti'), *förklara* (,objasniti'), *bistå* (,sastojati se'), *missunna* (,zavidjeti'), *oroa* (,uznemiravati'), *undkomma* (,izbjegavati'). Katkada nije jednostavno odrediti što je glagolska izvedenica s prefiksom (npr. *anställa* ,zaposliti'), a što dvočlani glagol (npr. *anlägga* ,izgraditi'). Zasebnu vrstu čine glagolske složenice s imenicama (*hungerstrejka* ,glad+štrajkati'/,štrajkati glađu', *tjuvlyssna* ,lopov+slušati'/,prisluškivati'), pridjevima (*storskratta* ,velik+smijati se'/,jako se smijati', *godkänna* ,dobar+znati'/,odobriti'), drugim glagolima (*brännmärka* ,paliti+obilježiti'/,osuđivati') i brojevima (*fyrdubbla* ,četiri+udvostručiti'/,učetverostručiti') kao prvim članom koje se također katkada nazivaju *fast sammansatta verb*. Takve složenice, međutim, nisu tema ovoga rada kao što to nisu ni glagolske izvedenice nastale prefiksalsnom tvorbom.

Dvočlani su svi glagoli (*partikelverb*) sastavljeni od jednostavnoga glagola i priloga ili prijedloga, a rjeđe i drugih vrsta riječi. Neki se dvočlani glagoli mogu pojaviti u jednorječnome obliku (*löst sammansättning*, *löst sammansatta verb*, *lös sammansättning med partikel*), dakle, kada im čestica stoji na mjestu prefiksa, i obratno, neki se glagoli složeni od priloga ili prijedloga i jednostavnoga glagola mogu pojaviti kao jednostavni glagoli s česticom kao posebnom vrstom priložja (*partikeladverbial*). Takvi se u ovome radu nazivaju

²⁷ Prema Lindberg (1980) prve tri glagolske konjugacije odnose se na slabe, a četvrta na jake glagole. Ona, kao ni Holmes i Hinchliffe (1994), ne spominje petu skupinu (nepravilne glagole).

²⁸ Složen ovdje ne označava nužno glagol nastao tvorbenim postupkom slaganja, nego je složen („kompozitan“) ovdje opći pojam suprotan pojmu jednostavan.

dvorječnim dvočlanim glagolima (*fast sammansättning, fast sammansatta, fasta sammansättningar med partikel*). Neki se od njih mogu pojaviti u obje inačice, neki samo u jednoj.

Kao što je katkada teško odrediti što je izvedenica, a što dvočlani glagol, također nije lako odrediti, i to ne samo u švedskome, već i u drugim jezicima u kojima su dvočlani glagoli mogući, što je dvorječni glagol, a što prijedložni izraz. O kriterijima koji moraju biti zadovoljeni da bi neki dvočlani izraz bio dvočlani glagol i o posebnostima švedskih dvočlanih glagola podrobnije se govori u sljedećim poglavljima.

3.3.1.2. MORFOLOŠKO-SINTAKTIČKA OBILJEŽJA ŠVEDSKIH GLAGOLA

Morfološki sustav švedskoga jezika odražava sintaktičke kategorije finitnosti, načina (modus), vremena (tempus) i dijateze (Teleman i dr. 1999).

Glagoli se prema svojoj rečeničnoj ulozi dijele na finitne i infinitne (Lindberg 1980). Finitni glagoli čine jezgru rečenice i nose njezinu osnovnu poruku. To su glagoli koji imaju morfološki obilježeno glagolsko vrijeme i/ili način (Jørgensen i Svensson 1986). Nasuprot tome, infinitni glagoli ne čine rečeničnu jezgru i ne nose njezinu osnovnu poruku.

Tri su različita finitna glagolska oblika: prezent (indikativ i rijetko rabljen konjunktiv), preterit (indikativ i niskofrekventan konjunktiv) i imperativ. Ostali su glagolski oblici (infinitiv, supinum, participi prezenta i imperfekta) infinitni.

Glagolski je način izražen samo u finitnim glagolskim oblicima, a pokazuje govornikov stav prema sadržaju rečenice. U švedskom se obično govori o indikativu, imperativu i konjunktivu. Konjunktiv je u suvremenom švedskom jeziku morfološki obilježen samo u oblicima manjega broja glagola. Može se govoriti i o optativu, koji u švedskom danas više nije produktivan glagolski način i njegovi su ostaci prisutni samo u nekim leksikaliziranim izrazima.

Glagolsko vrijeme izraženo je samo u indikativu²⁹, a obuhvaća prezent i preterit.

Dijateza je kategorija koja razlikuje glagolske oblike sa sufiksom *-s* (obilježene) i one bez njega (neobilježene). Sufiks *-s* može imati različita značenja, a najčešće mu je gramatičko značenje pasivnost. U načelu svi glagolski oblici, i finitni i infinitni, mogu tvoriti taj oblik.

²⁹ Osim iznimno u nekim slučajevima kada se rabi konjunktiv: npr. konjunktiv prezenta *vare* u frazama (*Tack vare dig*, 'Zahvaljujući tebi') ili konjunktiv preterita *vore* u pogodbenim rečenicama.

Švedski su glagoli, kao i hrvatski, prijelazni ili neprijelazni. Mogu biti a) samo prijelazni (pr. *köpa* ‚kupiti’), b) samo neprijelazni (pr. *dö* ‚umrijeti’) ili c) i prijelazni i neprijelazni (pr. *sluta* ‚završiti’). Dio prijelaznih glagola veže uz sebe dva objekta, što znači da švedski glagoli mogu biti bitranzitivni (dvostruko prijelazni) i monotranzitivni (jednostruko prijelazni): *låna sin bror tusen kronor* (‚posuditi bratu tisuću kruna’), *meddela skolan nyheten* (‚javiti školi vijest’) (Hultman 2003).

Prijelaznost se dijelom određuje leksički (bez konteksta), a dijelom u određenom kontekstu (Lindberg 1980). Kontekst je presudan u slučajevima kada je leksički moguće da određeni glagol bude i prijelazan i neprijelazan. Na primjer, *Per skriver* (u značenju ‚on je pisac’) : *Per skriver brev* (‚Per piše pismo/pisma’). U mnogim slučajevima neprijelazni jaki glagol ima odgovarajući slabi prijelazni glagol kao suprotnost: *dö* – *döda* (‚umrijeti’ – ‚ubiti’/‚ubijati’), *ligga* – *lägga* (‚ležati’ – ‚položiti’/‚polagati’), *sitta* – *sätta* (‚sjediti’ – ‚sjesti’/‚sjedati’). Glagoli su prijelazni ili neprijelazni neovisno o tome jesu li jednostavni ili složeni. Transitivnost je prema nekim jezikoslovcima važna u promatranju uloge glagolskih čestica i potencijalno može biti povezana s aspektom (ovisno o tome kako se definira aspekt).

Švedski glagoli mogu biti povratni ili nepovratni. Povratni su svi oni glagoli nakon kojih stoji povratna zamjenica (Ljung i Ohlander 1982). Neki su glagoli uvijek povratni (npr. *arta sig* ‚razvijati se’), dok se drugi mogu pojaviti i bez povratne zamjenice (npr. *bestämma (sig)* ‚odlučiti (se)’). Povratni se glagoli katkada smatraju trećom skupinom glagola u podjeli prema prijelaznosti (Lindberg 1980). Povratni mogu biti i jednostavni i složeni glagoli.

3.3.1.3. SEMANTIČKA OBILJEŽJA

Osnovno je značenje glagola da izražavaju radnju ili odnose među predmetima. Radnja se može razgraničiti na nekoliko vrsta, što ovisi o pojedinim autorima, o čemu je već bilo riječi u poglavlju o *aktionsartu* u švedskome jeziku. U švedskim se gramatikama najčešće razlikuju stanje (npr. *betyda* ‚značiti’; *beundra* ‚diviti se’; *ha* ‚imati’; *heta* ‚zvati se’; *vara* ‚biti’), trenutačna radnja (*anlända* ‚stići’; *ansöka* ‚tražiti’; *bryta* ‚kršiti’; *få* ‚dobiti’; *föreslå* ‚predložiti’; *tappa* ‚izgubiti’), ograničena i neograničena radnja (npr. Andersson 1977, Teleman i dr. 1999). Prema ograničenosti radnje glagoli se dijele na durativne i terminativne (npr. Lindberg 1980, Malmgren 1984). Durativnim je glagolima u središtu početak radnje, a

kraj se događa izvan vidokruga: *Erik står här (nu)* . *Erik åt (medan jag klädde mig)*³⁰.

Terminativnim je glagolima u središtu početak ili, češće, kraj radnje: *Erik ställde sig på trappan. Ballongen sprack*³¹. Terminativni glagoli su i trenutačni glagoli (*Jag tände lampan*³²). Neki se glagoli pojavljuju u paru: *stå – ställa sig* (,stajati' – ,stati se'), *hålla – gripa* (,držati' – ,uhvatiti'). Češće se, međutim, događa da čitava glagolska fraza određuje durativnost ili terminativnost:

*satt och skrev hela kvällen*³³ (durativnost)

*Min bror skrev upp telefonnumret*³⁴ (terminativnost)

Švedskim se glagolima često pridaje mogućnost izražavanja rezultativnosti (usp. Christensen 1995). Premda se granica između rezultativnih i nerezultativnih glagola često ne može strogo odrediti, načelno vrijedi da su rezultativni (Teleman i dr. 1999):

- a) svi glagoli koji izražavaju proces i impliciraju ograničenost radnje, npr. *bota* (,liječiti'), *flå* (,ljuštiti'), *fylla* (,puniti') (krajnji rezultat);
- b) mnogi glagoli koji izražavaju trenutačnost radnje, npr. *släcka* (,ugasiti'), *avgå* (,otići') (krajnji rezultat);
- c) mnogi glagoli koji označavaju procese i imaju neograničen način vršenja radnje, npr. *stiga* (,rasti', ,penjati se'), *växa* (,rasti'); radnja podrazumijeva sukcesivnu promjenu u određenome smjeru (akumulirani rezultat).

Glagoli stanja uvijek su nerezultativni. Rezultativnost je kod njih moguća samo kad proizlazi iz konteksta³⁵.

3.3.2. DVOČLANI GLAGOLI

3.3.2.1. ODREDNICA I VRSTE

Švedski su dvočlani glagoli (*partikelverb*) posebna vrsta složenih glagola koja se sastoji od glagola i kratke nepromjenjive riječi, tzv. (glagolska) čestica (*(verb)partikel*)

³⁰ ,Erik stoji ovdje (sada)'. ,Erik je jeo (dok sam se ja oblačio)'.

³¹ ,Erik je stao na stepenice.' ,Balon je pukao.'

³² ,Upalio sam svjetiljku.'

³³ ,sjedio i pisao cijele noći'

³⁴ ,Moj brat je zapisao telefonski broj.'

³⁵ Kako se glagoli švedskoga jezika prema svojstvu *aktionsarta* dijele u djelima istaknutih jezikoslovaca koji se bave ovim područjem navedeno je u poglavlju 3.2.

(Norén 1996:1). Ulogu čestice najčešće vrše prijedlozi ili prilozi. Dvočlani su, na primjer, glagoli: *arbeta över* (‘raditi prekovremeno’), *tycka om* (‘svidati se’), *läsa ut* (‘pročitati’), *gå fram* (‘ići naprijed’; ‘proizlaziti’), *göra av* (‘stavljati’). Neki se od tih glagola, osim u dvorječnome obliku, mogu pojaviti i u jednorječnome obliku, u kojem čestica stoji na mjestu prefiksa: *överarbeta* (‘previše razraditi’ (npr. tijesto); ‘preraditi’), *utläsa* (‘razabirati’), *framgå* (‘pokazivati se’), *avgöra* (‘odlučivati’). Postoje i glagoli koji se mogu pojaviti samo u jednorječnome obliku. S obzirom na mogućnosti pojavljivanja, najčešće se, dakle, govori o tri skupine dvočlanih glagola (npr. Johannisson 1954:162, Norén 1996:2): a) glagoli koji se pojavljuju samo kao glagol i odvojena čestica (*lös sammansättning*, *lös förbindelse*); b) glagoli koji se pojavljuju i kao glagol s odvojenom česticom i u „prefigiranome”³⁶, jednoleksemnome obliku (*varierande sammansättning*³⁷), i c) s česticom složeni glagoli koji se pojavljuju samo u jednorječnome obliku (*fast sammansättning*). U nekim se priručnicima posljednja skupina ne navodi (npr. Holmes i Hinchliffe 1994), a razlog je tomu vjerojatno taj što takvi glagoli ne udovoljavaju jednome od najvažnijih kriterija za određivanje dvočlanih glagola – da se dvočlani glagoli moraju moći pojaviti i u jednorječnome i u dvorječnome obliku (Johannisson 1954). Međutim, ni mnogi se drugi glagoli u tome smislu ne ponašaju pravilno te se pojavljuju samo u dvorječnome obliku, pa nema razloga da se dvočlanima ne smatraju i oni koji se mogu pojaviti samo u jednorječnome. Ipak, takvi glagoli ne zadovoljavaju veći broj kriterija, o kojima se govori niže, od onih koji se pojavljuju samo u dvorječnome obliku i na koje se zapravo najčešće misli kada se govori o dvočlanim glagolima.

³⁶ Premda se obično smatraju dijelom složenice, a ne izvedenice, čestice se katkada u švedskoj literaturi poistovjećuju s prefiksima (npr. Wellander 1964). Jedan je od razloga što se smatra da čestice, koje su u tako složenim glagolima uvijek naglašene, imaju sličnu ulogu kao i prefiksi u slavenskim jezicima. Drugi je taj što ih se opisuje iz sintaktičke perspektive na formalan način i pri tome se zanemaruju tvorbene značajke. Međutim, čestice se u jednorječnoj vezi s glagolom od pravih prefiksa u švedskome razlikuju po tome što se od glagola mogu odvojiti i stajati iza njega. Također se značenje čestica u načelu može lako parafrazirati, što nije slučaj s prefiksima (Norén 1996). U slučaju se, dakle, švedskih dvočlanih glagola, slično kao i u slučaju slavenskih prefigiranih glagola, može raspravljati o tome kako su tvoreni (v. 2.2.5.1.5., Fleksija ili derivacija). No, u slučaju švedskih glagola izbor je slaganje ili izvođenje, dok su u slučaju slavenskih glagola izbor izvođenje i fleksija.

³⁷ U većini se priručnika na sličan način govori o podjeli ovih glagola, ali se skupina glagola koji se mogu pojaviti u dvije inačice obično ne imenuje zasebno. Međutim, korisno je imati termin i za tu skupinu glagola kako bi se izbjeglo učestalo opisno objašnjavanje.

Tablica 2. Švedski dvočlani glagoli

DVOČLANI GLAGOLI		
JEDNORJEČNI	S OBJE INAČICE	DVORJEČNI
<i>anklaga</i> ,okriviti' / ,okrivljavati' <i>avlida</i> ,umrijeti' / ,umirati' <i>innebära</i> ,značiti' <i>tillfråga</i> ,pitati' <i>undersöka</i> ,ispitati' / ,ispitivati' <i>uppfinna</i> ,izumiti'	<i>avresa – resa av</i> ,polaziti' – ,otputovati' <i>inräkna – räkna in</i> ,uračunati' <i>nedstiga – stiga ner</i> ,padati' / ,pasti' <i>tala om – omtala</i> ,pričati' – ,spomenuti' <i>uppstiga – stiga upp</i> ,ustati' / ,ustajati' <i>utlåna – låna ut</i> ,posuditi' / ,poduživati'	<i>falla omkull</i> ,pasti' ,prevrnuti se' <i>gå vilse</i> ,izgubiti se' <i>köra om</i> ,pretjecati' <i>ligga i</i> ,prionuti' / ,prijanjati' <i>resa bort</i> ,otputovati' <i>slå ihjäl</i> ,ubiti'

Podjela na tri vrste dvočlanih glagola omogućava veću jasnoću u opisivanju značajki pojedinih dvočlanih glagola pa se stoga slična terminologija rabi i u ovome radu. Naziv se jednorječni dvočlani glagol rabi za one kombinacije glagola i čestice u kojima se čestica ponaša kao prvi dio složenice, a ta ista čestica uz isti se glagol može ili ne mora pojaviti i u dvočlanome obliku (dvočlani glagol s dvije inačice). Dvorječnim dvočlanim glagolom naziva se veza glagola i naglašene čestice koja se može, ali i ne mora pojaviti u inačici s česticom kao prvim dijelom složenice.

Pokušaj podjele ovih glagola na podvrste pokazuje raznolikost njihovih osobina te se pri njihovoj raščlambi nameće čitav niz pitanja: koji se glagoli mogu, a koji ne mogu pojaviti u oba oblika (jednorječni i dvorječni), postoji li i može li se predvidjeti semantička razlika između prefigiranih i dvorječnih oblika, koji se glagoli mogu vezati s kojim česticama itd. Ovi glagoli pokazuju svoje osobitosti na svim jezičnim razinama, od fonološke do semantičke pa ih je stoga važno opisati iz različitih perspektiva (fonološke, morfološke, sintaktičke, semantičke).

3.3.2.2. FONOLOŠKA RAZINA

Jedan je od kriterija za utvrđivanje dvočlanih glagola fonološki. Dvočlani se glagoli razlikuju od drugih sličnih konstrukcija posebnom naglasnom vezom. Za razliku od veze glagola i prijedloga ili priloga koji nisu čestica, u kojoj je glagol naglašen, a prilog ili prijedlog koji mu slijedi nenaglašen, u dvočlanim je glagolima glagol nenaglašen, a čestica

naglašena: *söka úpp* (,tražiti'), *skratta tíll* (,nasmijati se') itd. Takav se naglasak naziva „sažimajućim” naglaskom (*sammanfattningsaccent*)³⁸.

Jednorječni se („prefigirani”, v. gore) oblici dvočlanih glagola također razlikuju od drugih složenih glagola – njihov je „prefiks” naglašen: *ùppsöka* (,tražiti'), *gènomsökä* (,pretresati'), a imaju i sekundaran naglasak, što je obilježje svih složenica u švedskome jeziku.

Fonološkim kriterijem može se s velikom vjerojatnošću utvrditi je li neka veza glagola i čestice dvočlani glagol, međutim, znatno je teže taj kriterij primijeniti u razlikovanju jednorječnih dvočlanih glagola od drugih vrsta složenih glagola.

Nedostatak je ovoga kriterija što je primjenjiv samo na govoreni jezik, jer se naglasci u pisanome tekstu ne bilježe. Također je važno napomenuti da neki švedski dijalekti uopće ne poznaju tu vrstu naglasaka kojom je ostvarena veza glagola i čestice u dvočlanim glagolima. Značajnu, katkada presudnu, ulogu u prepoznavanju dvočlanih glagola na temelju njihovih naglasnih obilježja ima kontekst. On utječe na semantičku razliku između dvočlanih glagola i prijedložnih, tj. priložnih konstrukcija, dakle, utječe na razumijevanje teksta, a time i na to kako će se neki dvočlani izraz naglasiti.

3.3.2.3. MORFOLOŠKO-TVORBENA RAZINA

O morfološkim je, odnosno tvorbenim značajkama švedskih dvočlanih glagola već bilo riječi. Glagoli su to koji se mogu pojaviti u dva oblika – kao glagol i čestica koje veže zajednički naglasak – dvorječni ili jednorječni, kod kojih naglašena čestica postaje naglašeni „prefiks”. Neki smatraju da je prema tvorbenom kriteriju dvočlan samo onaj glagol koji se može pojaviti u i jednorječnome obliku. Razlog je tomu što se jednorječni oblici dvočlanih glagola smatraju dodatnim pokazateljem semantičke povezanosti (Norén 1995). Upravo stoga, primjenjujući doslovno to pravilo, autori nekih priručnika i gramatika u dvočlane glagole ne ubrajaju one među njima koji se pojavljuju isključivo u jednorječnome obliku (npr. Holmes i Hinchliffe 1994). Međutim, isti autori u dvočlane glagole ubrajaju one koji se pojavljuju samo u dvorječnome obliku, što također odstupa od tvorbenoga kriterija.

³⁸ Od *sammanfatta* što znači sažeti. Naziva se još i *slutledsbetoning*, *efterledsaccent*, *upptaktsbetoning*.

Sam za sebe tvorbeni kriterij nije dovoljan za određivanje dvočlanih glagola, jer granicu između ostalih vrsta složenih glagola (glagolskih složenica i naročito izvedenica) i jednorječnih dvočlanih glagola često nije lako odrediti.

Ovisno o čestici s kojom se vežu, može se predvidjeti koji se glagoli mogu pojaviti samo u dvorječnome, a koji mogu imati dvije inačice (Holmes i Hinchliffe 1994:319):

- a) uvijek se u dvorječnome obliku, osim u participu, pojavljuju glagoli s česticama *vilse, ihjäl, omkull*³⁹ i neki glagoli s česticama *av, upp, ur* i sl. (*stänga av* ‚isključiti‘, *äta upp* ‚pojesti‘, *dricka ur* ‚ispiti‘);
- b) dvočlani su glagoli s dvije inačice oni koji sadrže neku od ovih čestica, a koje se mogu podijeliti prema značenju:
 - mjesto: *upp, ned, in, till, fast, av, från, ut, (i)genom, över*;
 - vrijeme: *för, före*;
 - početak radnje: *till, in, på*.

Iscrpniji popis čestica s oznakama koje se od njih mogu, a koje ne mogu pojaviti u oba oblika može se pronaći u Ejerhed (1978:52-53, v. Tablica 3)⁴⁰.

Tablica 3. Distribucija čestica

ČESTICA	S OBJE INAČICE	ČESTICA	S OBJE INAČICE
<i>an</i>	+	<i>med</i>	+
<i>av</i>	+	<i>ned</i>	+
<i>bakom</i>		<i>om</i>	+
<i>bort</i>	+	<i>omkring</i>	
<i>efter</i>	+	<i>ovan</i>	
<i>emellan</i>		<i>på</i>	+
<i>emot</i>		<i>runt</i>	
<i>fast</i>	+	<i>samman</i>	+
<i>fram</i>	+	<i>sen</i>	
<i>från</i>		<i>till</i>	+
<i>för</i>	+	<i>undan</i>	+
<i>förbi</i>	+	<i>under</i>	+
<i>före</i>	+	<i>upp</i>	+
<i>genom</i>	+	<i>ur</i>	
<i>i</i>		<i>ut</i>	+
<i>ifrån</i>		<i>utanför</i>	
<i>igen</i>	+	<i>vid</i>	
<i>igenom</i>		<i>åter</i>	+
<i>in</i>	+	<i>åt</i>	+
<i>inne</i>	+	<i>över</i>	+

³⁹ Holmes i Hinchliffe u ovu skupinu ubrajaju i čestice *bort, igen* i *om* za koje se u rječnicima može naći niz dokaza da se pojavljuju i u jednorječnim oblicima (npr. *omarbeta* ‚preraditi‘; *bortse* ‚ne uzimati u obzir‘; *igenkänna* ‚prepoznati‘ itd.).

⁴⁰ U popisu koji navodi Ejerhed nalaze se samo čestice homonimne s prijedlozima, što znači da nedostaju čestice imenskoga (npr. *vakt, rum*) i priložnoga (npr. *vilse, ihjäl, omkull, bort, igen*) podrijetla, inačice nekih navedenih čestica (npr. *ner*). Njezin se popis stoga ne smije smatrati konačnim.

Neovisno kojoj konjugaciji i vrsti pripadaju, dvočlani se glagoli u tvorbi glagolskih vremena ne razlikuju od jednočlanih, a svi se participi ovih glagola tvore na isti način – od prefigiranoga, tj. jednorječnoga oblika glagola (npr. *vilsegången* ‚izgubljen’, *bortrest* ‚otputovao’, *omkörd* ‚zaobiđen’ itd.)

3.3.2.4. SINTAKTIČKA RAZINA

Na sintaktičkoj razini dvočlani glagoli imaju jednaku distribuciju kao i jednočlani. Na primjer (Ejerhed 1978:53-54):

<i>Det <u>ligger</u> på Hötorget.</i> Nalazi se na Trgu Hötorget.	:	<i>De <u>gick av</u> på Hötorget.</i> Sišli su na Trgu Hötorget.	
<i>Han <u>tog</u> honom i kragen.</i> Uhvatio ga je za okovratnik.	:	<i>Han <u>sparkade till</u> honom på smalbenet.</i> Udario ga je u potkoljenicu.	
<i>Han <u>kastade köttet till</u> lejonet. :</i> Bacio je meso lavovima.		<i>Han <u>delade ut</u> varorna till dem.</i> Podijelio im je stvari.	itd.

Drugim riječima, ne postoje ograničenja u distribuciji dvočlanih glagola u usporedbi s jednostavnim glagolima. Stoga se dvočlani glagoli smatraju produktivnima, jer se na različite načine mogu slagati s drugim jedinicama glagolske fraze.

Također su moguće sintaktičke kombinacije bilo kojega jednostavnoga glagola (bilo koje glagolske vrste i bilo kojega oblika) i naglašene čestice (Ejerhed 1978:54):

$\left. \begin{array}{l} \textit{lägga} \\ \textit{hålla} \\ \textit{brinna} \\ \textit{ta} \end{array} \right\} \textit{upp}$	$\textit{hålla} \left\{ \begin{array}{l} \textit{upp} \\ \textit{i} \\ \textit{av} \\ \textit{om} \end{array} \right.$
--	--

Dijelovi dvočlanoga glagola, dakle glagol i čestica, najčešće se pojavljuju tim redoslijedom jedno uz drugo. Međutim, u nekim slučajevima čestica stoji odvojeno od glagola. To se događa (Holmes i Hinchliffe 1994:323):

- a) u glavnoj rečenici s jednostavnim glagolskim vremenom i neodređenim ili rečeničnim prilogom:

Jag tyckte aldrig om henne
‚Nikad mi se nije sviđala’

- b) u glavnoj rečenici s jednostavnim glagolskim vremenom u inverziji, dakle kada subjekt slijedi nakon glagola:

Tycker du om henne?
,Sviđa li ti se ona?'

c) u imperativnim rečenicama s rečeničnim prilogom:

Slå inte ihjäl honom!
,Nemoj ga ubiti!'

U svim ostalim slučajevima čestica slijedi odmah nakon glagola: *Stryk under ordet!* (,Podcrtaj riječ!'); *Skriv upp det!* (,Zapiši to!'); *Jag ringer upp dem* (,Nazvat ću ih.'). To pravilo također može poslužiti za provjeru je li neki dvočlani izraz dvočlani glagol. Čestica „pravih” dvočlanih glagola stoji uz svoj glagol čak i kada on mijenja mjesto, dok se čestica u dvočlanim izrazima koji mogu, ali i ne moraju biti dvočlani glagol, može naći i na drugim mjestima u rečenici – u imenskoj ili priložnoj frazi. Norén (1985) tu činjenicu smatra dokazom da su dvočlani glagoli leksikalizirane fraze. Inačica je ovoga pravila da čestica stoji na mjestu prije objekta (Teleman 1974:66f, Bodegård 1985:43). Tako je oblikovan sintaktički kriterij češći u raščlambama i testovima. Norén (1996:13) navodi ove primjere:

a. <i>Hon körde pojken ut på landet</i>	(<i>ut</i> je prilog)
ona+voziti, <i>pret.</i> +dječak, <i>dir.obj.</i> +van+na+selo	
b. <i>Hon körde ut pojken på landet</i>	(<i>ut</i> je čestica)
ona +odvesti, <i>pret.</i> +dječak, <i>dir.obj.</i> +na+selo	
c. <i>Hon körde ut pojken ur klassrummet</i>	(<i>ut</i> je čestica)
ona+odvesti, <i>pret.</i> +dječak, <i>dir.obj.</i> +iz+razred	
d. <i>Hon tryckte dekalen på tröjan</i>	(<i>på</i> je prijedlog)
ona+pritisnuti, <i>pret.</i> +naljepnica, <i>dir.obj.</i> +na+majica	
e. <i>Hon tryckte på tröjan dekalen</i>	(<i>på</i> je čestica)
ona+zalijepiti, <i>pret.</i> (na)+majicu+naljepnica, <i>dir.obj.</i>	
f. <i>Hon tryckte på dekalen på tröjan</i>	(prvi je <i>på</i> čestica, a drugi prijedlog)
ona+zalijepiti, <i>pret.</i> +naljepnica+na+majicu	

Prema Norén (1985), ako objekt može stajati između glagola i „čestice”, takav izraz nije dvočlani glagol: *göra något åt saken* (,učiniti nešto s time'), odnosno nije „pravi” dvočlani glagol. Kod manje će se „pravih” dvočlanih glagola dugačak subjekt lakše smjestiti između glagola i čestice u prezentu i preteritu u rečenicama koje započinju priloškom oznakom nego kod „pravih” dvočlanih glagola. Norén također tvrdi da je poteškoća s ovim kriterijem što u slučaju višočlanih subjekata čestica gubi svoj naglasak: *då rökte representanten för saneringsfirman ut kackerlackorna* (,tada + dimiti, *PRET.* + predstavnik + za + deratizacijska tvrtka + van, *ČEST.* + žohari'; ,tada je predstavnik tvrtke za deratizaciju dimom istjerao žohare'). Nedostatak je kriterija i u tome što se ne može provjeriti u rečenicama bez objekta.

Jedna je od važnih značajki čestica svojstvo da mijenjaju prijelaznost glagola (npr. Norén 1985). Taj sintaktičko-semantički kriterij, prema kojem se promjena tranzitivnosti glagola smatra pokazateljem da je izvršena barem jedna važna promjena značenja pri prelasku jednostavnoga glagola u dvočlani, jedan je od kriterija koji služi za utvrđivanje što je dvočlani glagol. Promjena prijelaznosti vrijedi u oba smjera – neprijelazan glagol postaje prijelazan (*dansa* : *dansa av* ‚plesati‘) ili prijelazan glagol postaje neprijelazan (*kasta* : *kasta upp* ‚baciti‘)⁴¹.

Dodatno je pravilo, kojim se mogu razlikovati prilozi od čestica, a time i dvočlani glagoli od prijedložnih ili priložnih izraza, da čestice ne mogu, a prilozi mogu stajati na početku rečenice (Norén, 1996):

- a. *Hon kastade upp* (‚povraćala je‘)
- b. **Upp kastade hon* (*upp* je čestica)
- c. *Hon kastade upp bollen* (‚bacila je loptu (u zrak)‘)
- d. *Upp kastade hon bollen* (*upp* je prilog).

Međutim, to ne vrijedi za čestice koje označavaju mjesto:

- a. *I satt nyckeln (i låset)* (‚umetnuo/la je ključ (u bravu)‘)
- b. *Ut sprang flickan (ur huset)* (‚istrčala je djevojka‘)
- c. *Av föll löven (från träden)* (‚otpalo je lišće‘)

Smatra se da se provjerom može li čestica stajati na početku rečenice ili ne katkada može utvrditi i razlika između leksikaliziranih fraza i onih s prototipnim mjesnim značenjem (Norén 1996:14) – kod leksikaliziranih fraza neosporno je da čestica ne može stajati na početku rečenice. Kod ostalih dvočlanih izraza, pogotovo onih u kojima čestica ima mjesno značenje, to je katkada teško utvrditi.

Provjerom što može stajati na početku sintagme može se katkada razlučiti dvočlani glagol od izraza s prijedlogom ili prilogom (Norén 1995). Dvočlani glagol može stajati na početku sintagme jer čini semantičku cjelinu, što nije slučaj s kombinacijom glagola i priloga/prijedloga:

Höll med gjorde hon sällan.
‚Slagala se (s nama) rijetko‘

Backade ut gjorde hon lite vårdslöst ur garaget.
‚Izašla je pomalo nemarno iz garaže‘

Ali:

Kom hem gjorde några grannar (på middag)
‚Došli su kući neki susjedi (na večeru)‘

⁴¹ U hrvatskim prijevodima ove promjene nisu vidljive.

Prilog s mjesnim značenjem od čestice se može razlikovati i prema tome u kakvome odnosu stoje s drugim mjesnim adverbijalima u rečenici (Norén 1996):

- (1) a. *Flickan sitter inne i huset* (glagol + prilog + prijedložna fraza)
 djevojka+sjediti,*pres.*+unutra+u+kuća
 b. *Inne i huset sitter flickan.*
 unutra+u+kuća+sjediti,*pres.*+djevojka
 c. **I huset sitter flickan inne.*
 u+kuća+sjediti,*pres.*+djevojka+unutra
- (2) a. *Nyckeln sitter i i låset.* (dvočlani glagol + prijedložna fraza)
 ključ +sjediti u, *pres.*+u+brava
 ‚Ključ je u bravi.‘
 b. **I i låset sitter nyckeln.*
 u,čest.+u,*prijed.*+brava+sjediti,*pres.*+ključ
 c. *I låset sitter nyckeln i.*
 u,*prijed.*+brava+sjediti,*pres.*+ključ +u,čest.
 U bravi je ključ.

Ni jedan od navedenih kriterija sam za sebe nije dovoljan za utvrđivanje dvočlanih glagola. Ovisno o tome koja se značajka dvočlanih glagola promatra, katkada je dovoljno da glagol zadovoljava i samo jedan od kriterija da bi se označio kao dvočlani (Norén 1985), katkada je nužno da zadovoljava sve. Uz to, sami autori nisu dosljedni u provođenju svojih kriterija, pa, na primjer Norén, na jednom mjestu kaže da nešto ne može biti dvočlani glagol jer čestica ne stoji odmah nakon glagola, a na drugom da je to također dvočlani glagol, ali nije „pravi” (v, niže). Ta činjenica svjedoči o tome da nema apsolutnih kriterija u određivanju što je, a što nije dvočlani glagol, a dijelom to ovisi i o semantici glagola.

3.3.2.5. SEMANTIČKA RAZINA

3.3.2.5.1. LEKSIKALIZIRANOST DVOČLanih GLAGOLA

Dok jedni tvrde da su dvočlani glagoli posebne kombinacije glagola i priloga ili prijedloga koje imaju doslovno značenje, koje se može izvesti iz pojedinačnih značenja njihovih dijelova (Ljung i Ohlander 1972:152), drugi smatraju da su svi dvočlani glagoli

leksikalizirane fraze (Anward & Linell 1976). Treći (Ejerhed 1978) tvrde da su dvočlani glagoli većinom sintaktičke novotvorenice, a tek ih dio čine leksikalizirane fraze.

Ljung i Ohlander (1972:152) dvočlane glagole u načelu ne smatraju leksikaliziranim izrazima. Dvočlane glagole kod kojih se značenje ne može izvesti iz zbroya značenja glagola i čestice smatraju izuzecima i samo te nazivaju leksikaliziranim složenicama/frazama ili idiomima.

Teleman (1972:46f) smatra da su dvočlani glagoli općenito leksikalizirani u visokome stupnju, ali da postoji poveća skupina glagolskih fraza koje se sastoje od glagola kretanja i priloga smjera (*köra fram* ,voziti (prema naprijed)’; *springa ut* ,istrčati’) koje imaju doslovno značenje čak i u jednorječnim inačicama (*framköra*, *utspringa*).

Prema Ejerhed (1978:63) svi su jednoleksemini dvočlani glagoli u načelu leksikalizirani. No, tvrdeći da dvočlani glagoli nisu nužno leksikalizirane fraze, nego sintaktičke novotvorenice, Ejerhed se ne slaže s dijelom švedskih jezikoslovaca (npr. Anward i Linell 1976), koji katkada sve dvočlane glagole smatraju leksikaliziranim frazama, a kao osnovni kriterij navode zajednički naglasak, tj. deakcentuaciju lijeve strane (glagola). Međutim, tvrdi Ejerhed, postoje i takve fraze čiji dijelovi imaju zajednički naglasak, a da nisu leksikalizirane: npr. nominalne fraze *en liten pojke* (,mali dječak’), *gämla gubbar* (,stari djedice’), glagolske fraze s kopulom *Han var sjuk* (,On je bio bolestan’), glagolske fraze s glagolima *ligga* (,ležati’), *sitta* (,sjediti’), *stå* (,stajati’) i *gå* (,ići’): *sitta och súa* (,sjediti i lokati’) itd. Također postoje i leksikalizirane fraze koje uopće nemaju složenički naglasak (Anward i Linell 1976): *med svánsen mellan benen* (s+repom+između+nogu; ,podvijena repa’), *få sina fiskar värma* (dobiti+svoje+ribe+tople; ,dobiti jezikovu juhu’) itd.

Norén (1996) razlikuje dva stupnja leksikalizacije – visoku i nisku. Značajka je niže razine leksikalizacije da se osnovna značenja dijelova složenice još uvijek razaznaju (npr. *smälla i* ,udariti u što’; *smälla på* ,udariti po čemu’; *smälla till något* ,udariti koga’). Viša razina leksikalizacije znači da je značenje složenice specifično i ne može se izvesti iz značenja njezinih dijelova. Može se zaključiti da dvočlani glagoli, kao i druge složenice, mogu imati transparentno, ali i, u višem ili nižem stupnju, leksikalizirano značenje.

Načelno govoreći, ne može se utvrditi zavisnost vrste dvočlanoga glagola o stupnju leksikalizacije (Norén 1995). Doduše, većina je jednorječnih dvočlanih glagola leksikalizirana. Prema nekim pokazateljima čini se da je i veći dio dvorječnih glagola leksikaliziran, ali među glagolima koji se pojavljuju u dva oblika postoje i leksikalizirani i glagoli s više ili manje doslovnim značenjem.

Položaj glagolske čestice u rečenici može biti pokazatelj je li neki dvočlani glagol leksikaliziran ili ne (Norén 1995). Čestica dvočlanih glagola s jasno leksikaliziranim značenjem može stajati samo neposredno uz glagol (*Jag har aldrig hållit **med** dig*⁴², 'Nikada se nisam slagao s tobom.'). U drugim slučajevima čestica može stajati neposredno nakon glagola (*Jag har kört **ut** barnvagnen på gården*, 'Vozila sam kolica u vrtu') ili na uobičajenom mjestu priloške oznake (*Jag har kört barnvagnen **ut** på gården*)⁴³. Čini se, zaključuje Norén, da dvočlani glagoli s doslovnim, transparentnim značenjem dijelova imaju i homonimnu konstrukciju s prijedlogom. U takvim je slučajevima gotovo isključivo riječ o priložima koji označavaju smjer ili mjesto. Isto vrijedi i za prijedloge (Norén 1995:322):

<i>Hon la i</i>	<i>tvätten</i>	:	<i>Hon la</i>	<i>tvätten i maskinen.</i>
ona+staviti u (perilicu), <i>pret.</i> +rublje			ona+staviti, <i>pret.</i> +rublje+u+perilicu	
„Stavila je rublje (u perilicu)”		:	„Stavila je rublje u perilicu”	
dvočlani glagol			prijedložna fraza	

U slučaju leksikaliziranih dvočlanih glagola to nikako nije moguće (Norén 1995:322):

Jag har aldrig hållit dig **med.*
 ja+pom.gl.+nikad+slagati,*sup.*+ti_A+s,*čest.*

Kod dvočlanih glagola s transparentnim značenjem, kod kojih čestica može stajati uz sam glagol ili na mjestu priloške oznake, postoje razlike u značenju ovisno o položaju čestice (Norén 1995): dok je u rečenici *Jag har kört **ut** barnvagnen på gården* naglasak na *ut*, a time se naglašava rezultat radnje, a ne način vršenja radnje, u rečenici *Jag har kört barnvagnen **ut** på gården* naglasak je na samome glagolu čime cilj postaje sekundaran (1995:323)⁴⁴.

3.3.2.5.2. ZNAČENJSKE RAZLIKE IZMEĐU DVORJEČNIH I JEDNORJEČNIH DVOČLANIH GLAGOLA

Semantičke razlike između dvorječnih i jednorječnih dvočlanih glagola slijede određeni uzorak (Ejerhed 1978). U Teleman i dr. (1972) navodi se ova tipologija:

⁴² Norén 1995: 322

⁴³ Ibid. Drugdje Norén istovjetne primjere glagola ne smatra pravim dvočlanim glagolima, ali ih ovdje ipak navodi kao primjer (v. str. 89)'

⁴⁴ v. bilješku 42.

<u>DVORJEČNI</u>		<u>JEDNORJEČNI</u>	
1. <i>transportera ut</i> ,prevoziti'	=	<i>uttransportera</i> ,prevoziti'	stilistička razlika: dvorječna je inačica oznaka nižega, jednorječni višega stila
2. <i>bryta av</i> ,slomiti'	≠	<i>avbryta</i> ,prekinuti'	semantička razlika: dvorječna inačica označava konkretno, a jednorječna apstraktno značenje; poliseman odnos
3. <i>ø</i>		<i>avlida</i> ,umrijeti'	pojavljuje se samo u jednorječnome obliku
4. <i>sjunga ut</i> ,pjevati'		<i>ø</i>	pojavljuje se samo u dvorječnome obliku
5. <i>gå av</i> ,sići'	≠	<i>avgå</i> ,polaziti' ⁴⁵	homonimi – nepovezana, različita značenja

Često, dakle, jednorječni i dvorječni oblik glagola imaju isto značenje (prva skupina glagola u Telemanovoj tablici). Međutim, često se tada razlikuju u stilističkoj uporabi pa se dvočlani oblici rabe u govornome jeziku te u svakodnevnome pisanome jeziku, dok su jednoleksemni oblici uvriježeni u, na primjer, administrativnome ili biblijkome stilu. (Holmes i Hinchliffe 1994:283):

Npr.	<i>Vi tog emot våra priser.</i> Primili smo svoje nagrade.	<i>Kungen emottogs av ambassadören.</i> Kralj je primio veleposlanika.
	<i>Vi steg ned i gruvan.</i> Sišli smo u jamu.	<i>Kristus har nedstigit till dödsriket.</i> Isus je sišao u kraljevstvo mrtvih.

Apstraktno se značenje katkada smatra pokazateljem leksikaliziranosti (Norén 1995) pri čemu se konkretnim glagolom smatra glagol čiji se učinci radnje mogu doživjeti barem jednim od pet ljudskih osjetila (1995:325). Međutim, unatoč definiciji, što je konkretno, a što apstraktno, najčešće ovisi o individualnoj prosudbi pa se stoga kriterij apstraktnosti ne može smatrati pouzdanim u određivanju leksikaliziranih dvočlanih glagola.

Bez obzira na stilističke razlike u značenju, oba se oblika u participu pojavljuju u „prefigiranome” obliku (*emottagen, nedstigna*).

Kao što je već rečeno prije, neki švedski glagoli imaju različito značenje ovisno o tome u kojem se obliku pojavljuju. Dvorječni oblici obično imaju doslovno, konkretno značenje, a jednorječni oblici preneseno (druga Telemanova skupina) (Holmes i Hinchliffe 1994:284):

⁴⁵ Ovi glagoli mogu imati i druga značenja.

Npr.	<i>Jag bryter av kvisten.</i> Slamam granu.	<i>Jag avbryter samtalet.</i> Prekidam razgovor.
	<i>Han strök under ordet.</i> Podcrtao je riječ.	<i>Han underströk ordets betydelse.</i> Naglasio je značenje riječi.

Katkada je razlika u njihovome značenju toliko velika da se može učiniti da je riječ o dvama sasvim različitim glagolima (peta Telemanova skupina) (Holmes i Hinchliffe 1994:285):

<i>Bordsbenet gick av.</i> Noga od stola se slomila.	<i>Statsministern avgick.</i> Premijer je dao ostavku.
---	---

Ovakve stilističke i semantičke razlike postoje ne samo unutar skupine dvočlanih glagola koji se mogu pojaviti u dva oblika, već i između uvijek jednorječnih glagola i uvijek dvorječnih glagola (Johannisson 1954). Naime, dvorječni su oblici značajka razgovornoga jezika, a jednorječni su češći u administrativnome, dakle, pisanome jeziku. Stilističke se razlike, inače, smatraju starijima od semantičkih (ibid.).

3.3.2.5.3. SEMANTIČKI KRITERIJI ZA ODREĐIVANJE DVOČLANIH GLAGOLA

Norén (1985) navodi nekoliko semantičkih kriterija za utvrđivanje dvočlanih glagola. Jedan je od njih morfološko-leksički, a prema tome se kriteriju postojanje bliske složenice, izvedenice ili istoznačnice za dvočlani izraz uzima kao dokaz da je neka veza glagola i čestice leksikalizirana fraza i stoga „pravi” dvočlani glagol. Prema tome se kriteriju može utvrditi da je neki dvočlani izraz dvočlani glagol ako postoji njegova „jednostavna” istoznačnica, ali je također moguće da postoje dvočlani glagoli bez svojih jednostavnih istoznačnica, jer označavaju pojmove za koje u trenutku pojavljivanja dvočlanoga glagola nije postojao odgovarajući izraz. Sljedeća je poteškoća s ovim kriterijem što je gotovo nemoguće dosljedno utvrditi što su istoznačnice, odnosno, koje se bliskoznačnice mogu, a koje ne mogu uzeti u obzir.

Drugi je semantički kriterij povezan s promjenom vrste subjekta i/ili objekta. Na primjer, objekt je glagolu *dricka* (,piti’) tekućina, a glagolu *dricka ur* (,ispiti (iz)’) i tekućina i posuda u kojoj se ona nalazi, pri čemu je riječ o proširenju objekta.

Jedan se od kriterija koje navodi Norén (1985) odnosi na svojstvo čestica da mijenjanju način vršenja radnje glagola, tj. *aktionsart* (slično u Thorell 1981:55f). Na primjer, čestica može promijeniti glagol koji može biti i iterativan i trenutačan u samo trenutačan (*slå* : *slå till* ,tući' : ,udariti'), durativan u trenutačan (*tänka* : *tänka till* ,misliti' : ,početi misliti') itd.

Norén (1985), dakle, dvočlane glagole prema njihovoj semantici dijeli na:

- a) glagole s mjesnim značenjem (*köra ut* ,izvesti se'; *springa bort* ,otrčati'),
- b) glagole s oslabljenim mjesnim značenjem (*avgå* ,polaziti'; *gå av* ,sići'),
- c) glagole s metaforičnim mjesnim značenjem (*påmina* ,podsjetiti'; *avskriva* ,otpisati'; *arbata fram* ,izraditi'),
- d) glagole s izraženim *aktionsartom*.

Na semantičkoj se razini postavlja i pitanje aspekta švedskih glagola, odnosno perfektivizacije glagola. Za Norén (1985) mogućnost je perfektivizacije obilježje dvočlanih glagola, tj. njihovih čestica, te stoga i kriterij za njihovo određivanje. Pod perfektivizacijom Norén podrazumijeva značenjsku sastavnicu koja ovisi o govornikovome stavu prema radnji i koja se obično odražava na sintaktičkoj razini, na primjer u odabiru preterita ili perfekta, i koja se obično naziva aspektom⁴⁶. To znači da čestice imaju sposobnost da imperfektivni glagol postane perfektivan (*krypa* : *krypa fram* ,puzati' : ,ispuzati') ili da glagol, koji ovisno o kontekstu može biti perfektivan ili imperfektivan, postane neosporno perfektivan (*hoppa* : *hoppa i* ,skakati' : ,uskočiti'). Međutim, veća skupina nesvršenih glagola ostaje imperfektivna unatoč čestici (*se* : *se på* ,vidjeti' : ,gledati'). Drugi i dalje mogu biti perfektivni ili imperfektivni, ovisno o kontekstu (*klä* : *klä på* ,oblačiti' : ,obučiti'/,oblačiti'), a neki perfektivni i dalje ostati perfektivni (*bryta* : *bryta av* ,slomiti' : ,puknuti'). Norén u kasnijim radovima nijeće aspektnu ulogu čestica i dvočlanih glagola, ali slično kao što je ovdje prikazano o aspektu u švedskom govori se u, na primjer, Bodegård 1988, Lindvall 1999 itd.

Na ovome je mjestu potrebno zaključiti da je za određivanje što je, a što nije dvočlani glagol vezu glagola i priloga ili prijedloga nužno promotriti s nekoliko strana i provjeriti zadovoljava li ona određene kriterije. Većinom se govori o tri važna kriterija: fonološkom (glagol je nenaglašen, a čestica naglašena), tvorbenome (dvočlani su oni glagoli koji se mogu pojaviti i u jednorječnome i u dvorječnome obliku) i sintaktičkome (čestica uvijek stoji uz glagol kojemu pripada). Međutim, smatrajući navedena tri kriterija nedovoljnima i nepreciznima, Norén (1985) ih navodi čak sedam:

⁴⁶ U kasnijim radovima Norén (1996) izričito naglašava da aspekta, pogotovo u smislu opreke PF:IMPF, u švedskome jeziku nema.

1. fonološki – dvočlani glagoli imaju naglasak složenica: glagol je nenaglašen, a čestica naglašena;
2. sintaktički – što je „manje” dvočlan, to se lakše između glagola i čestice mogu smjestiti drugi rečenični dijelovi, npr. subjekt;
3. morfološko-leksički – postojanje jednostavne istoznačnice ili bliskoznačnice služi kao dokaz da je riječ o leksikaliziranome dvočlanome glagolu;
4. kriterij tranzitivnosti – čestica može promijeniti tranzitivnost osnovnoga glagola;
5. kriterij promjene vrste subjekta i/ili objekta – dvočlani glagol zahtijeva drugačiju vrstu subjekta i/ili objekta od jednostavnoga glagola;
6. aspektni kriterij – glagolska čestica može promijeniti aspekt glagola;
7. *aktionsart* kriterij – čestica utječe na promjenu značenja osnovnoga glagola.

3.3.3. ČESTICE

Glagolske su čestice (engl. *particle*, njem. *Partikeln*, šved. *partikel*) i dvočlani glagoli značajka ne samo švedskoga, nego i drugih germanskih jezika. I one se, kao i aspekt i dvočlani glagoli, u literaturi katkada različito definiraju. Opća je odrednica čestica da su to naglašene riječi koje su formom (a često i semantički) povezane s prijedlozima, ali ne pripadaju prijedlozima, već čine samostalnu, zasebnu kategoriju. U novije se vrijeme primjećuje težnja da se sve germanske čestice opišu kao prijedlozi, čak i onda kada im je podrijetlo imeničko, no takve pretpostavke nisu još dovoljno istražene (Dehé i dr. 2002).

U literaturi se odrednice čestica katkada podosta razlikuju. Katkada se česticama smatraju sve nepromjenjive male riječi, dakle, veznici, prilozi, prijedlozi i uzvici. Obje su odrednice proizišle iz činjenice da ove skupine riječi imaju zajednička svojstva „malih riječi” i nepromjenjivosti. U glagolske se čestice ipak primarno ubrajaju prilozi i prijedlozi. Jedino se za njih može reći da se pojavljuju u produktivnim dvočlanim glagolima (Ejerhed 1978:50). U idiomatskim izrazima mogu se, uz priloge i prijedloge, pojaviti i druge vrste riječi (npr. imenice: *slå vakt* (,čuvati’), *äga rum* (,događati se’); pridjevi: *bryta lös(t)* (,osloboditi se’), participi: *göra gällande* (,učiniti važećim’); prijedložne fraze: *ha på känn* (,(pred)osjećati’), *hålla i gång* (,održavati u pokretu’), *jaga i väg* (,otjerati’)) (Ejerhed 1978:50, Teleman 1974:67).

Čestice u švedskom, barem one o kojima je ovdje riječ, mnogi ipak ne smatraju zasebnom vrstom riječi (npr. Ejerhed 1978, Toivonen 2002a), već one pripadaju prijedlozima, prilozima ili, rjeđe, imenicama. Međutim, drugi smatraju da im njihova zajednička obilježja omogućavaju da ih se promatra kao posebnu skupinu riječi, zasebnu sintaktičku kategoriju ili vrstu riječi (Norén 1996). Svim je česticama zajednička naglašenost (Platzak 1998, Norén 1996, Ralph 1987 itd.). i upravo je to jedna od važnijih značajki koja ih razlikuje od prijedloga. Druga je njihova distribucija – slijede odmah nakon glagola, a prije izravnoga objekta u tranzitivnim rečenicama, za razliku od prijedložnih fraza koje slijede nakon objekta. Toivonen (2002a) raspravlja o tome da je poseban položaj čestice nedovoljan argument da ih se smatra zasebnom sintaktičkom kategorijom i da se druge sintaktičke kategorije (na primjer, nominalna fraza) mogu nalaziti na različitim mjestima (subjekt, objekt, prijedložni objekt itd.) što znači da ih kao zasebnu vrstu riječi ne određuje samo njihova distribucija.

Drugi je argument po kojem se čestice svrstavaju u zasebnu skupinu njihova gramatička uloga (npr. Ejerhed 1978). Čestice se u tome slučaju uspoređuju sa subjektom, objektom i predikatnim dopunama. Toivonen (2002a) smatra da je, teoretski, taj argument prihvatljiviji, jer se u mnogim jezicima određene gramatičke uloge vežu uz položaj u frazi. Ona je pokušala dokazati da se čestice razlikuju u svojoj gramatičkoj ulozi pa se, na primjer, razlikuju one kojima se izražava rezultativnost (*Han sparkade **ihjäl** mannen*⁴⁷), mjesto (*Jonas lade **dit** boken*⁴⁸) ili aspekt (*Mireille reste sig hastigt och skrattade **till***⁴⁹; *De jobbar **på** bäst de kan*⁵⁰). Pod aspektom Toivonen podrazumijeva trenutačnost, odnosno durativnost radnje, tj. *aktionsart*. Njezin je zaključak, međutim, da čestice ne mogu činiti zasebnu skupinu na temelju sintaktičke kategorije ili gramatičke uloge već svoj poseban položaj duguju samo realizaciji u strukturi fraze.

Prema Lidner (1983) čestice se mogu podijeliti u tri osnovne skupine: a) one koje se pojavljuju samo u dvočlanim glagolima (prilozi), b) koje se pojavljuju samo u prijedložnim izrazima (prijedlozi), c) koje se pojavljuju u oba slučaja.

Teleman (1974) određuje čestice iz sintaktičke perspektive:

Som partikel räknas tryckstarkt ord som är semantiskt och positionellt nära samhörigt med trycksvagt verb. Dess karakteristiska plats är närmast före det eventuella objektet. Mellan verb och partikel står normalt endast sådana led som i

⁴⁷ 'Nasmrt je iscipelario čovjeka'

⁴⁸ 'Jonas je stavio knjigu tamo'

⁴⁹ 'Mireille je naglo ustala i nasmijala se'

⁵⁰ 'Rade (nastavljaju raditi) najbolje što mogu'

*bisats kan placeras före det finita verbet. Partikeln görs ogärna till fundament.*⁵¹ (Teleman 1974:66f, prema Norén 1996)

Čestice koje zajedno s glagolom tvore dvočlani glagol, da bi se lakše razlikovale od ostalih, nazivaju se glagolskim česticama (*verbpartiklar*). Na temelju raščlambe čestica u Allén (1972), Ejerhed donosi popis čestica u švedskome jeziku (1978:52): *an, av, bakom, bort, efter, emellan, emot, fast, fram, från, för, förbi, före, genom, i, ifrån, igen, igenom, in, inne, med, ned, om, omkring, ovan, på, runt, samman, sen, till, undan, under, upp, ur, ut, utanför, vid, åter, åt, över*. Bilo bi zanimljivo promotriti koje su čestice najčešće, međutim, to u ovome radu nije moguće, jer ih frekvencijski rječnik švedskoga jezika (Allén 1980) ne bilježi kao posebnu kategoriju, već se čestice prikazuju unutar vrste riječi kojoj pripadaju. Ni dvočlani glagoli nisu prikazani zasebno.

Neke od čestica prema vrsti riječi mogu biti i prilozi i prijedlozi. Također, neke se mogu pojaviti u jednorječnim i dvorječnim konstrukcijama, a neke samo u dvorječnim⁵².

Čestice su s priložima i prijedlozima u homonimnome odnosu. Od prijedloga i priloga razlikuje ih naglašenost (Ljung i Ohlander 1972) – u takvoj su vezi čestice i glagola čestice naglašene, a glagoli nenaglašeni.

Sintaktička je značajka čestica da se pojavljuju na posebnom mjestu u rečenici – naglašene su i stoje nakon nenaglašenoga glagola i prije objekta (Teleman 1974:66f, prema Norén 1996).

Prema Ejerhed (1978:61) čestice u dvočlanim glagolskim konstrukcijama imaju različite uloge:

1. mijenjaju aspekt:

Vattnet rann. : Vattnet rann av.
,Voda je curila.' ,Voda je iscurila.'

2. mijenjaju sintaktičku kategoriju (glagol mijenjaju u prijelazni ili neprijelazni):

Hon satt. : Hon satt av föreläsningen
,Sjedio je.' ,Odsjedio je predavanje.'
Hon såg något. : Hon såg på.
,Ona je vidjela nešto.' ,Ona je gledala.'

3. utječu na distribuciju objekta:

*Han drack ölet/*glaset : Han drack ur glaset.*
,On je pio pivo/*čaše.' ,On je ispio iz čaše.'⁵³

⁵¹ „U čestice se ubrajaju naglašene riječi koje su semnatički i po svojem smještaju u rečenici u bliskoj vezi s nenaglašenim glagolom. Njihovo karakteristično mjesto je što bliže glagolu, prije objekta. Između glagola i čestice obično stoje samo oni rečenični dijelovi koji se u zavisnoj rečenici mogu smjestiti prije finitnoga glagola. Čestica rijetko stoji na mjestu fundamenta (prvom mjestu u rečenici).”

⁵² Ejerhed dvočlanim glagolima ne smatra složenice s naglašenim priložima kao prvim dijelom.

4. označavaju da se objekt (ili subjekt kod neprijelaznih glagola) rabi ili uništava:

Han åt kakan. : Han åt upp kakan.

„Jeo je kolač.” „Pojeo je kolač.”

Huset brann. : Huset brann upp.

„Kuća je gorjela.” „Kuća je izgorjela.”

5. označavaju da je radnja izvršena u cijelosti prema očekivanjima:

Han sköt två soldater. : Han sköt ned två soldater.

„Pucao je u dva vojnika.” „Ubio je (pucajući) dva vojnika.”

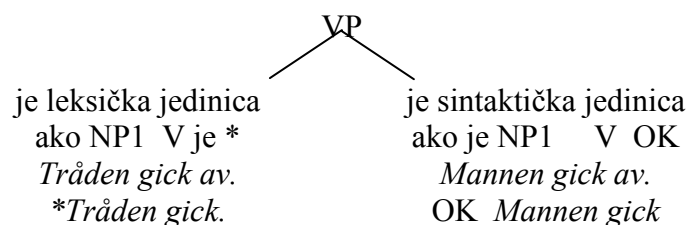
Lindvall (1999) navodi ove uloge glagolskih čestica:

- priložna (izražavaju prostorne odnose, npr. *gå in* (,ući’, ,ulaziti’), *gå ut* (,izaći’, ,izlaziti’), *gå upp* (,ići gore’), *gå ned* (,ići dolje’), *gå över* (,prijeći’, ,prelaziti’), *gå under* (,ići ispod’), *gå hem* (,ići kući’) itd.)
- leksička (čestica daje glagolu sasvim novo značenje, npr. *hålla av* (,svidati se’), *hålla på* (,nastaviti’), *hålla till* (,biti’) itd.)
- aspektna (utječu na promjenu aspekta, npr. *tänka : tänka ut* (,misliti’: ,smisliti’), *värma : värma upp* (,grijati’: ,zagrijati’) itd.).

Prema Bodegård (1988) čestice imaju trojaku ulogu:

- čine glagol perfektivnim, rezultativnim istovremeno izražavajući smjer značenje: *Gå över gatan (till andra sidan)*!⁵⁴
- perfektiviziraju glagol, ali je priložno (mjesno/ciljno) značenje „izbrisano”: *äta upp* (,pojesti’), *läsa ut* (,pročitati’)
- čine neprijelazne glagole prijelaznima: *arbeta fram en produkt* (,proizvesti’), *arbeta ihjäl sig* (,raditi do iznemoglosti’).

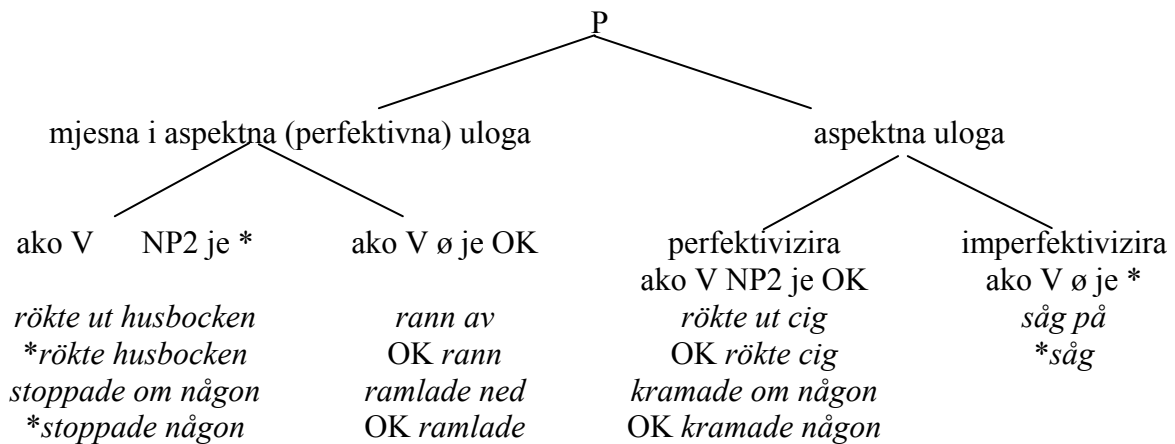
Ejerhed (1978:63) navodi sljedeća formalna pravila prema kojima se može utvrditi koje su veze glagola i čestice leksikalizirane, a koje sintaktičke:

⁵³ Prijevod švedske rečenice na hrvatski, koji bi pokazao nijense u značenju, nije moguć. Naime, u hrvatskom su gramatične i rečenica *Pio je pivo iz čaše* i *Ispio je pivo iz čaše*. U švedskom je razlika u tome što jednostavan glagol (*dricka* ,piti’) ne uključuje i posudu iz koje se pije, dok ju dvočlani glagol *dricka ur* (,piti’ + ,iz’) podrazumijeva.

⁵⁴ Prijeći (na drugu stranu).

Ima li neki spoj glagola i čestice istovremeno mjesno i aspektno značenje ili samo aspektno, određuje se pomoću ovoga pravila:

Ejerhed (1987) i Lindvall (1999) slažu se u tome da čestice sintaktički i semantički mijenjaju glagol kojemu se pridodaju. Zanimljivo je također da obje naglašavaju mogućnost čestica da utječu na promjenu aspekta. Norén (1996:15-16), s druge strane, tvrdi da čestice ne mogu imati tu sposobnost, jer aspekt u germanskim jezicima ne postoji:

*Partikelverben undersöktes inom den germanska språkforskningen först för att utröna huruvida partiklarna påverkade **aspekten** (...). Aspekt betraktas som en böjningskategori och inte en lexikal kategori i slaviska språk och ingår som sådan i den grammatiska språkbeskrivningen. I germanska språk, inklusive svenska, har man inte kunnat finna att olika partiklar har någon regelbunden grammatisk funktion av detta slag. Här påverkar partiklarna i stället i första hand det lexikala betydelseinnehåll som brukar kallas **aktionsart** (...). Aktionsarten har visserligen mycket stor betydelse för aspektvalet, men den är inte helt utslagsgivande (...). Aspekten är knappast någon grammatisk kategori i svenskan, i varje fall inte med partiklar som markörer.*⁵⁵

Je li zaista riječ o *aktionsartu* ili ipak i o aspektu, kao što je u ranijim radovima naglašavala i Norén (npr. 1985), jedno je od temeljnih pitanja ovoga rada i na njega se pokušava odgovoriti u drugome dijelu.

Još je jedno od čestih pitanja povezanih s odrednicom čestica nose li one značenje, tj. doprinose li one značenju cijele fraze. Prema Fraseru (1976b:115, prema Lindner 1983)

⁵⁵ „Dvočlani glagoli proučavaju se u sklopu istraživanja germanskih jezika kako bi se utvrdilo koje čestice utječu na **aspekt** (...). Aspekt se u slavenskim jezicima promatra kao flektivna kategorija, a ne kao leksička kategorija i kao takav dio je gramatičkoga opisa jezika. U germanskim jezicima, uključujući i švedski, nije utvrđeno da različite čestice imaju pravilnu gramatičku ulogu takve vrste. Čestice, u ovome slučaju, umjesto toga prvenstveno utječu na leksičko značenje koje se obično naziva **aktionsart** (...). Aktionsart zasigurno ima značajnu ulogu u izboru aspekta, ali ne i presudnu (...). Aspekt nije gramatička kategorija u švedskom, u svakome slučaju ne s česticama kao obilježjem.”

dvočlani su glagoli idiomatski izrazi pa se stoga ni jedna semantička značajka ne povezuje s dijelovima idioma. Upravo je u tome razlika između priloga i čestica: prilozi imaju značenje, a čestice nemaju. Gubitak doslovnoga značenja čestice podrazumijeva gubitak bilo kakvoga značenja. Lipka (1970:70, prema Lindner 1983) smatra da u nekim kombinacijama dvočlanih glagola čestica ima, a u drugima nema značenja. Tome se mišljenju priklanjaju i mnogi drugi smatrajući da čestice imaju svoje „uobičajeno”, leksičko značenje u nekim dvočlanim glagolima, dok su ga u drugim kombinacijama glagola i priloga izgubile. Bolinger (1971:98, prema Lindner 1983) smatra da se doslovna značenja čestica mogu podijeliti u tri skupine perfektivnih značenja: a) mogu označavati rezultativnost radnje, b) radnju koja je započela ili je izvršena, c) radnju koja je dosegla vrhunac. Isto tvrde i neki švedski jezikoslovci (Bodegård 1988, Lindvall 1999, 2000). U svezi s mogućnošću čestica da izražavaju rezultativnost, ponovo se postavlja pitanje aspektne uloge. Smatra se da jednorječan glagol izražava radnju u tijeku ili proces, što se u slavenskim jezicima očituje kao imperfektivni glagolski vid, a da čestice označavaju da je radnja završena (perfektivni vid): *tänka* : *tänka ut* (,misлити' : ,smisliti'), *sova* : *sova ut* (,spavati' : ,zaspati'), *prova* : *prova ut* (,probati' : ,isprobati'), *dricka* : *dricka upp* (,piti' : ,popiti'), *ringa* : *ringa upp* (,zvoniti' : ,pozvoniti') itd. (prema Lindvall 1999). Paralelan odnos između čestica i slavenskih prefiksa, dakle, postoji, što Lindvall (1999) pokazuje na primjeru švedskih čestica i poljskih prefiksa: švedsko *ut* u poljskom najčešće *wy-*, švedsko *upp* u poljskom je *wy-*, *z-/s-* ili *za-*.

Osim što može označavati rezultat radnje, čestica može označavati da radnja počinje, završava ili da se događa samo jednom. Prema Lindvall, paralelizam sa slavenskim jezicima u ovome slučaju nije tako očigledan kao u slučaju izražavanja rezultativnosti, međutim ipak postoji: *måla* : *måla färdigt* (,slikati' : ,naslikati'), *skrika* : *skrika till* (,vikati' : ,viknuti') itd.

Isticanje rezultativnosti kao osnovnoga kriterija za dokazivanje aspektne uloge čestica upitno je. Ponajprije stoga što se općenito smatra da rezultativnost nije dovoljan kriterij za određivanje perfektivnosti, nego je tek jedan u nizu (npr. Forsyth 1970). Također, premda se na prvi pogled možemo složiti s onime što navodi Lindvall, iz detaljnijega je iščitavanja njezinih radova moguće zaključiti da u izravnu vezu najčešće dovodi *aktionsart* u jednome i drugome jeziku, čime se nužno ne dokazuje postojanje aspekta kao gramatičke kategorije u švedskome. O odnosu slavenskih, tj. hrvatskih prefiksa, za koje se može utvrditi sličan odnos sa švedskim glagolskim česticama kao za poljske, govori se u 5. poglavlju.

4. ASPEKT I AKTIONSART U HRVATSKOME JEZIKU

Međutim, taj naš vidski mehanizam, koji se obično označuje kao vidski sistem, nije ni tako jednostavan ni tako koherentan kako se čini na prvi pogled. Stoga su pitanja što ih na području slavenske aspektologije pokreću suvremena istraživanja, osobito na općeslavističkom planu, a i odgovori na ta pitanja, koji se sve više nameću, već daleko od te ponešto idealizirane predodžbe o slavenskom glagolskom vidu. (Kravar 1980:6)

Iz pregleda aspektološke povijesti i aspektološke problematike moglo bi se zaključiti da problem definiranja aspekta postoji samo u neslavenskim, posebno germanskim jezicima, a da je aspekt u slavenskim jezicima sasvim jasna i dobro definirana jezična kategorija. Premda mnogi aspektolozi navode slavenske jezike kao primjer jezika u kojima je aspekt vidljivo izražen gramatičkim sredstvima, ni slavenski aspekt nije jednoznačno opisan, pa aspektolozi već desetljećima i stoljećima nastoje razriješiti taj nedostatak. Ipak, tradicionalna se slavenska aspektologija u jednome značajno razlikuje od germanske – ne sumnja se u postojanje aspekta kao ni u mogućnost njegova izražavanja gramatičkim sredstvima. Poteškoće postoje u, na primjer, definiranju vidskih parova, definiranju imperfektivnosti, odnosa aspekta i *aktionsarta*, definiranju semantičkoga sadržaja aspekta i njegove funkcionalnosti¹ itd. Uz postojeće probleme s kojima se susreće tradicionalna aspektologija, u novije se vrijeme pojavljuju i novi smjerovi istraživanja slavenskoga aspekta pa mu se nerijetko niječe jedna od osnovnih značajki prema tradicionalnoj aspektologiji – da je značajka (samo) glagola (npr. Verkuyl 1999). U skladu s time sve se češće ističe ovisnost aspekta o kontekstu, tj. nužnost njegova proučavanja na sintaktičkoj razini i njegova uloga u aspektnosti rečenice.

Slavenska aspektologija i aspektološka istraživanja u pojedinim slavenskim jezicima čine široko i zamršeno jezikoslovno područje, koje je nemoguće obuhvatiti u cjelokupnome opsegu u radu kojemu to nije prvotni cilj. U ovome je poglavlju pozornost usmjerena ponajprije na radove hrvatskih i drugih aspektologa koji su proučavali hrvatski jezik i to u opsegu dovoljnome da se hrvatski glagoli u kasnijim poglavljima usporede sa švedskima s obzirom na aspekt. Hrvatski je glagolski vid u većem ili manjem opsegu u novije vrijeme obrađivan u hrvatskim gramatikama (Barić i dr. 1997, Babić 1991/2002, Težak i Babić 1992/2004, Raguž 1997), doktorskim disertacijama (Gojmerac 1980, Mitani

¹ Usp. Kravar 1980:6.

1986), člancima (Budja 2001, Opačić 2001a, 2001b, Mønnesland 2003, Geld i Cvikić 2004, Jelaska i Opačić 2005 itd.), ali i nešto starijim, ali značajnim studijama (Grubor 1953, Filipović 1978). Važna se imena slavenske aspektologije spominju kad se to čini nužnim. Općenito se može reći da su aspektolozi koji se bave hrvatskim jezikom na tragu smjerova u svjetskoj aspektologiji, ali da je opseg istraživanja u hrvatskome, u odnosu na, na primjer, ruski, znatno manji.

U skladu sa slavenskom tradicijom i radi jasnijega razlikovanja aspekta kao opće jezične kategorije i gramatičkoga aspekta, u ovome će se dijelu rada, kad god je to moguće, rabiti naziv (glagolski) vid. Termin aspekt zadržat će se za opću jezičnu kategoriju i u onim slučajevima kada opis ove jezične kategorije prelazi granice glagola. S druge strane, unatoč hrvatskoj tradiciji da se vidovi nazivaju svršenim i nesvršenim, radi jednostavnosti i bolje preglednosti, ovdje će se zadržati nazivi perfektivan i imperfektivan vid.

4.1. GLAGOLSKI VID U HRVATSKOJ JEZIKOSLOVNOJ LITERATURI

Unatoč mnogim, stvarnim ili prividnim, sličnostima između nekih germanskih i nekih slavenskih jezika u izražavanju aspekta, teško je ne uvažiti tvrdnju da aspekt kakav postoji u slavenskim jezicima ne postoji u germanskima (v. za engleski Forsyth 1970, njemački Gojmerac 1980, švedski Norén 1996 itd.). Istina je također da i germanski jezici uglavnom mogu izraziti značenjske razlike slične onima koje se u slavenskim jezicima izražavaju aspektom, ali to čine drugačijim sredstvima (Forsyth 1970:1).

U slavenskim je jezicima, dakle i u hrvatskome, aspekt gramatička kategorija. Pripisuje se glagolima i stoga naziva glagolskim vidom. Za razliku od opće aspektologije, razlike su u definiranju vida i njegovih vrsta u hrvatskim gramatikama neznatne, ali se iz razmjerno kratkih poglavlja o glagolskome vidu iščitavaju ista pitanja – što čini vidski par, kakav je odnos između aspekta i *aktionsarta*, imaju li prefiksi i sufiksi isti utjecaj na glagolski vid itd.

Vid se u hrvatskim gramatikama definira kao:

(...) glagolska (...) kategorija za slavenske jezike, pa tako i za hrvatski književni jezik. Jedni glagoli izriču radnju u vršenju, proces u toku, a

drugi izvršenost, ostvarenost radnje, obavljeni proces a istovremeno i trajanje radnje prije izvršenja. (Barić i dr. 1990:131)²

(...) gramatička (...) kategorija koja svakomu glagolu i svakomu konkretnom glagolskom obliku daje određeno opće značenje. Vid je u hrvatskom jeziku dvojan (binaran): svršen (perfektivan) ili nesvršen (imperfektivan). (Babić i dr. 1991:669)

(...) sredstvo izražavanja svršenosti i nesvršenosti glagolske radnje, stanja ili zbivanja. Po njemu se glagoli dijele na svršene (perfektivne) i nesvršene (imperfektivne). (Silić i Pranjković 2005:48)

Sve novije hrvatske gramatike govore o dva vida u hrvatskome jeziku: svršenome ili perfektivnome i nesvršenome ili imperfektivnome.

Perfektivni (svršeni, glagoli imperfektivnoga ili svršenoga vida) glagoli, tj. perfektivni vid, definiraju se kao:

Glagoli koji izriču izvršenost radnje (...). Takvi su npr.: bāciti, dōći, dōnijeti, dovršiti, isplesti, māknuti, naspāvati se, naučiti, pocrvēnjeti, poisprogovārati, progovōriti, zapōčēti (Barić i dr. 1990:131)

(...) izražava radnju kao cjelinu, obuhvaćenu jednim pogledom: dōći, dati, skōčiti, napísati, pročitati, prelētjeti... (Babić i dr. 1991:669)

(...) izriču radnju koja je u određenom vremenu već svršena bilo u cjelini bilo samo djelomično. (Težak-Babić 1992)

Imperfektivni glagoli (nesvršeni, glagoli imperfektivnoga ili nesvršenoga vida) definiraju se kao:

Glagoli koji izriču radnju u vršenju (...). Takvi su npr.: bācati, dōlaziti, donōsiti, dovršāvati, plesti, micati, spāvati, učiti, crvēnjeti, progovāarati, razumijēvati, vikati, zapōčinjati. (Barić i dr. 1990:131)

(...) ostavlja to (perfektivno, op.a.) obilježje neizraženo, tj. radnja se promatra u procesu bez obzira na početak i kraj, o njima se ništa ne govori, ne promatra se kao zatvorena cjelina: dōlaziti, dāvati, skākati, písati, čitati, lētjeti... (Babić i dr. 1991:669)

(...) izriču radnju koja u određenom vremenu još nije svršena. (Težak-Babić 1992)

Definicije su dvaju vidova, tj. dviju vrsta glagola, općenite i nedovoljno jasne. Posebno promatraju li se iz perspektive govornika neslavenskih jezika. Zajedničko je

² Neznatno drugačije oblikovana definicija nalazi se u Barić i dr.1995 (str. 225).

svima da vid promatraju kao glagolsku kategoriju, a to se vidi iz toga što definiraju perfektivne i imperfektivne glagole. Samo se u Babić i dr. (1991) definira perfektivni i imperfektivni vid, što ostavlja mogućnost promatranja vida i kao sintaktičke kategorije (premda se to izrijeком ne kaže). Iz ovih se definicija ne vidi da je vid gramatička kategorija (osim u Babić i dr. 1991) i što ga čini takvim. Da se ne govori o značajkama glagola, iz ovih se definicija ne bi moglo zaključiti definira li se vid ili teličnost, koja bilo da se definira kao *aktionsart* ili kao sintaktički aspekt označava dosizanje završne točke radnje, odnosno njezinu odsutnost (usp. Comrie 1976, Kučera 1983 i dr.). Iz navedenih se definicija također ne doznaje ništa o vidu kao subjektivnoj kategoriji, o tome da odabir vida ovisi o govornikovu izboru kako će prikazati radnju – kao cjelovitu ili necjelovitu, a s čime se slaže većina svjetskih aspektologa (pr. Hermann 1927, Jacobson 1971, Maslov 1962, Forsyth 1970, Comrie 1976, Ridjanović 1976 itd.). Prema njima odnos između vidova ovisi o opreci značenja i gramatičkih uloga koje su sastavni dio sustava slavenskih glagola, a osnovna je zadaća aspektologa utvrditi prirodu te opreke (Forsyth 1970:2). Kako se hrvatski gramatičari uglavnom bave gramatičkim svojstvima vida, a rjeđe njegovom uporabom, dakle i semantikom, ta zadaća u hrvatskim gramatikama nije u potpunosti ostvarena.

Neki su od nedostataka navedenih definicija ispravljeni u Gojmerac (1980:29):

Glagolski vid gramatička je kategorija glagola koja posjeduje u hrvatskom ili srpskom jeziku vlastiti inventar morfoloških izražajnih sredstava (sufiksi), no to nije samo morfološka, već morfosintaktička kategorija glagola koju treba proučiti i na morfološkoj i na sintaktičkoj razini.

Ne težeći novoj, vlastitoj definiciji, Gojmerac je u ovakav opis vida uključio najvažnije pretpostavke tradicionalne slavenske, ali i germanske aspektologije posebno naglašavajući važnost proučavanja vida na sintaktičkoj razini. Potrebu da se promatra u širem kontekstu, kontekstu aspektnosti, dovodeći glagolski vid u izravnu vezu s *aktionsartom* i kontekstom iskazuje i Silić (1978:52-63, u Filipović 1978):

(...) we can conclude that verbal aspect must be considered in conjunction with aktionsarten, and that both aspect and aktionsarten must be considered in conjunction with the semantic and syntactic context in which the verb appears. For this reason it has been emphasized in more recent literature that in defining aspectuality, we must consider all three of these parameters (the aspect of the verb, the aktionsart, and the context).

Vid je u odnosu na glagolska vremena definirao Kravar (1976:294):

(...) da se glagolski vid (...) ima shvatiti kao izraz toka glagolske radnje, dakle, kao suprotnost između radnje u vršenju i one u izvršenju ili izvršenosti, naravno – bez obzira na glagolsko vrijeme u koje padaju: sadašnjost, prošlost i budućnost. To je, dakle, neka vrsta unutrašnjega vremena nasuprot vremenu vanjskom, koje se izražava u vremenskim oblicima.

U hrvatskome je jeziku uvriježeno govoriti o dva vida: svršenome (perfektivnome) i nesvršenome (imperfektivnome). No katkada se govori i podvidovima. Definirajući imperfektivni vid, Brabec i dr. (1958) izdvajaju dvije skupine glagola: one koji znače radnju koja traje neograničeno vrijeme bez prekida, i one koji znače radnju koja traje neograničeno vrijeme s prekidima ili radnju koja se ponavlja (1958:111). Prvi se nazivaju trajni ili durativni, a drugi učestali ili iterativni. Može se reći da Brabec i dr. razlikuju dva glagolska podvida, a ista dva podvida drugi autori često svrstavaju u *aktionsart* (durativni glagoli – Silić i Pranjković 2005, iterativni – Babić i dr. 1991).

Osim perfektivnih i imperfektivnih glagola u hrvatskome postoje i dvovidni (dvovidski, dvoaspektni, bezvidni³, neutralni⁴) glagoli. Dvovidnim se glagolima smatraju oni koji mogu značiti i perfektivnu i imperfektivnu radnju (Brabec i dr. 1958, Barić i dr. 1990). Kada znače jednu, a kada drugu razabire se iz smisla rečenice u kojoj su uporabljeni. Takvi su, na primjer, glagoli *čuti, imenovati, napredovati, ručati, večerati, vidjeti* itd. Najviše takvih glagola ima među posuđenim glagolima na *-irati* (Silić i Pranjković 2005, Raguž 1997, Babić i dr. 1991): *organizirati, sugerirati, dekorirati, telefonirati, operirati* itd. U Babić i dr. (1991) kaže se da se dvovidni glagoli nazivaju i vidski neutralnima, ali da taj naziv nije dobar jer ti glagoli ne nječu kategoriju vida (1991:670). Oni mogu biti vidski neodređeni samo u nekim oblicima (perfektu, futuru I., kondicionalu i infinitivu). Gojmerac (1980) smatra da su i naziv 'dvovidski' i neutralan jednako prikladni i jednako neprikladni: ti su glagoli morfološki neoznačeni s obzirom na vid, ali se ponašaju kao perfektivni ili imperfektivni. Kravar (1980:10) smatra da je u slučaju dvovidnih glagola vidska suprotnost sasvim neutralizirana pa da su stoga prije „bezvidni” nego „dvovidni” glagoli.

Radi komunikacijske prozirnosti dvovidni glagoli katkada dobivaju prefiksalne morfeme koji ih čine perfektivnima (*povečerati, poručati*) ili sufikse koji ih čine imperfektivnima (*ručavati, razminiravati*) (Silić i Pranjković 2005), što je u skladu s

³ Kravar 1980.

⁴ npr. Mønnesland 2003.

općom težnjom jezičnoga sustava da teži simetriji. Dvovidnost se katkada smatra vrstom vidske tvorbe u kojoj nultom derivacijom nastaju vidske opreke (Gojmerac 1980:67).

4.2. VIDSKA TVORBA

Vidska je tvorba, kao i gotovo sve ostalo u aspektologiji, sporna. Morfološki sastav vida, naime, ne počiva na vlastitu principu tvorbe, što znači da mu na raspolaganju ne stoje nikakva posebna sredstva tvorbe riječi, već ista kojima se tvori i *aktionsart*, odnosno leksička sredstva (Kravar 1980:6). Ipak, smatra se dijelom tvorbe glagola od glagola (Brabec i dr. 1995), a obično se unutar tvorbe govori o dva osnovna procesa: o imperfektivizaciji, kojim od jednostavnih ili prefigiranih perfektivnih glagola nastaju imperfektivni, i o perfektivizaciji, kojim najčešće od jednostavnoga imperfektivnoga glagola nastaje perfektivan glagol. Imperfektivizacija se češće povezuje sa sufiksalsnom tvorbom, perfektivizacija s prefiksalsnom, rjeđe sa sufiksalsnom. Vrstom se vidske tvorbe katkada smatra i dvovidnost (v. gore).

Gramatičkim morfemima za izražavanje vida smatraju se sufiksi (osim sufiksa *-nu-*), dok je uloga prefiksa prvotno leksičko-semantička, a tek drugotno vidska. Stoga se čistom vidskom tvorbom većinom smatra samo imperfektivizacija, koja je gramatička pojava (npr. Silić 1977).

4.2.1. IMPERFEKTIVIZACIJA

Polazište su vidske tvorbe obično jednostavni imperfektivni glagoli, kojih je u hrvatskome znatno veći broj od perfektivnih i od kojih se perfektivizacijom dobivaju perfektivni. Međutim, imperfektivizacija je manje problematičan proces od perfektivizacije, uz koju se vežu neka od temeljnih i nerazjašnjenih aspektoloških pitanja, pa se ovdje opisuje prva.

Polazeći od osnovne pretpostavke da je vid gramatička kategorija, Gojmerac (1980) ističe da se vidska opreka između perfektivnoga i imperfektivnoga člana izriče posebnim sufiksima, koji se nazivaju vidski sufiksi. Vidskim se sufiksima od perfektivnoga izvodi

imperfektivni član opreke (1980:30). Za tvorbu imperfektivnih glagola od perfektivnih zamjenom sufiksalnoga morfema osnove perfektivnih glagola rabe se morfemi (Silić i Pranjković 2005): *-a-*, *-ava-* i *-iva-*: *preporučiti – preporučati*, *proučiti – proučavati*, *uključiti – uključivati*. Alomorfi su ovih morfema i *-ja-*, *-java-* i *-jiva-*: *obratiti se – obraćati se*, *prispodobiti – prispodobljivati*, *sukobiti – sukobljavati*, *premostiti – premošćivati* itd. Manji broj glagola tvori imperfektivni oblik sufikslnim morfemom *-i-* pri čemu se otvornik korijenskoga morfema *e* mijenja u *o*: *prevesti – prevoditi*, *donesti – donositi*. Mogući su i sufixi *-ijeva-* (*razumjeti – razumijevati*), *-ova-* (*kupiti – kupovati*), *-va-* (*dati – davati*), *-inja-* (*početi – počinjati*) (Gojmerac 1980). Međutim, produktivni su samo sufixi *-(j)ava-* i *-(j)iva-*. Uslijed imperfektivizacije moguće su razne glasovne promjene u glagolskoj osnovi, što je vidljivo iz gornjih primjera, (v. Silić i Pranjković 2005:49-51, Gojmerac 1980:52-53) i promjene naglaska (npr. *pògledati – poglédati*) (Babić 1978:71, u Filipović 1978).

Imperfektivizirati se može jednostavan perfektivan glagol (*sjesti – sjedati*), ali i prefiksacijom dobiveni perfektivan glagol (Raguž 1997): *pisati – upisati – upisivati*. Samo dodavanjem vidskih sufixa (ne i sufixa *-nu-*) nastaju tzv. „pravi” ili „čisti” vidski parovi, tj. samo imperfektivizacija ima čist aspektni karakter i samo je taj proces gramatički (Silić 1977:2, Filipović 1978:18).

4.2.2. PERFEKTIVIZACIJA

Za razliku od imperfektivizacije, perfektivizacija je leksičko-semantički proces, jer mijenja i značenje glagola (npr. Silić 1977:2, Filipović 1978:18). Najčešće se povezuje s prefikslnom tvorbom (uz iznimku sufixa *-nu-* koji ima perfektivizirajuću ulogu). Prefiksacijom (i, dakle, perfektivizacijom) nastaje najveći broj glagola.

Glagole tvorene s prijedlogom ili kojom drugom vrstom riječi (postupkom prefiksacije) Brabec i dr. (1958) nazivaju složenima, a ostale prostima (drugdje se nazivaju i jednostavnima). Prijedlog ispred glagola nazivaju predmetkom ili prefiksom. Tek se manji broj prefiksa ne rabi kao prijedlog: *pre-* (*prekopati*), *pro-* (*promisliti*), *raz-* (*raspisati*).

Dodajući prijedlog, tj. prefiks imperfektivnome glagolu dobiva se perfektivni⁵: *vikati*: *zavikati*, *povikati* (Brabec i dr. 1958, Barić i dr. 1995). Međutim, perfektivni se glagol od imperfektivnoga može dobiti i zamjenom sufiksalnoga morfema osnove imperfektivnih glagola (Silić i Pranjković 2005): *bacati* – *baciti*. Ili samo promjenom naglaska: *poglédati* – *pògledati*.

Premda se najčešće povezuje s prefiksacijom (*raditi* – *uraditi*), perfektivizacija se, kao što je već rečeno, postiže i sufiksalmom tvorbom i to sufiksom *-nu/-n-*: *mahati* – *mahnuti* (Babić i dr. 1991, Barić i dr. 1995). Taj je sufiks u mnogočemu sličniji prefiksima nego ostalim sufiksima – osim što utječe na promjenu vida, on mijenja i *aktionsart* glagola, pa glagolu dodaje značenjsku sastavnicu trenutačnosti, tj. jednokratnosti.

Perfektivizacija, što u najvećem broju slučajeva podrazumijeva prefiksaciju, tvorbeni je postupak o kojem se neprestano vode rasprave i upravo zbog kojeg se i vidska tvorba smatra spornim dijelom aspektologije. Najčešća su problemska pitanja kojima se bave aspektolozi povezana s činjenicom da je prefiksacija derivacijski tvorbeni postupak, dakle leksičko-semantički, a ne gramatički. Stoga je vidska uloga prefiksa dvojben, a nedvojben je njihova mogućnost izražavanja *aktionsarta*. Međutim, nisu ni svi prefiksi isti – kod većine prevladava leksičko-semantička značajka, a tek se za manji dio prefiksa može reći da im je uloga primarno gramatička. Razlikuju se, dakle, leksičko-semantički prefiksi (leksička prefiksacija⁶), za koje se smatra da im je primarna zadaća označavanje *aktionsarta* glagola, a tek sporedna njihova sposobnost perfektivizacije, i tzv. „prazni” prefiksi (vidska, gramatikalizirana perfektivizacija⁷). „Prazni” su prefiksi oni za koje se obično smatra da imaju samo vidsku ulogu, tj. koji ne utječu na promjenu značenja polaznoga imperfektivnoga glagola (Forsyth 1970, Dahl 1985, Binnick 1991, Schoorlemmer 1995, Silić 1977, Kravar 1980, Mønnesland 2003). Dio aspektologa smatra da nema praznih prefiksa i da svaki prefiks utječe na značenje glagola. Isti autori smatraju da se stoga prefiksacija uopće ne treba smatrati vidskom tvorbom, jer je uloga prefiksa isključivo leksička (usp. Isačenko 1962, Filip 1999). Ipak, teško je osporiti činjenicu da (izvorni) govornici parove kao što su *pisati* – *napisati* ili *jesti* – *pojesti* doživljavaju kao vidske parove. Treći stoga podliježu kompromisu i prefiksaciju smatraju „nečistom” ili „nepravom” vidskom tvorbom (npr. Gojmerac 1980).

⁵ Ako se perfektivnome glagolu doda prijedlog, on ostaje perfektivan: *reći*: *poreći*, *izreći* (Brabec i dr. 1958, Barić i dr. 1995).

⁶ Mønnesland 2003

⁷ Ibid.

Koji je prefiks „prazan” utvrđuje se istom promjenom kojom se utvrđuju i vidski parovi: ako se prefiksacijom dobiven perfektivni glagol ne može dalje imperfektivizirati, prefiks se smatra praznim. Koliko ima praznih prefiksa, još je česta tema mnogih rasprava. Prema nekim aspektolozima „praznih” je prefiksa mnogo (Binnick 1991, Schoorlemmer 1995), prema drugima tek nekoliko. „Praznim” se prefiksom u slavenskim jezicima, pa tako i u hrvatskome, obično smatra prefiks *na-*, što se dokazuje time što je rezultat sekundarne imperfektivizacije glagola izvedenih s *na-* negramatičan oblik : *pisati* – *napisati* – **napisivati*. Druge je „prazne” teže prepoznati na prvi pogled, jer mogu i ne moraju biti prazni, ovisno o glagolu uz koji se vežu: na primjer *po-* (*jesti* – *pojesti* – **pojediti*), *pro-* (*čitati* – *pročitati* – **pročitavati*).

Najučestaliji su prefiksi hrvatskoga jezika pomoću kojih nastaju perfektivni glagoli ovi (Babić 1978:72, u Filipović 1978):

<i>do-</i>	<i>nad-</i>	<i>od-</i>	<i>pred-</i>	<i>s-</i>
<i>iz-</i>	<i>naj-</i>	<i>po-</i>	<i>pri-</i>	<i>suprot-</i>
<i>mimo-</i>	<i>o-</i>	<i>pod-</i>	<i>pro-</i>	<i>u-</i>
<i>na-</i>	<i>ob-</i>	<i>pre-</i>	<i>raz-</i>	<i>za-</i>

Neki su od prefiksa slabo produktivni (*pred-*), neki neproduktivni (*mimo-*, *naj-*, *suprot-*). Mnogi se prefiksi pojavljuju kao niz alomorfa, na primjer *iz-*: *iz-* (*izigrati*), *is-* (*isplatiti*), *iš-* (*iščupati*), *i-* (*išarati*); *ob-*: *ob-* (*obraditi*), *op-* (*opteretiti*), *oba-* (*obasjati*)⁸ itd.

Kao i kod imperfektivizacije, i kod perfektivizacije su moguće razne glasovne promjene u glagolskoj osnovi (v. Silić i Pranjković 2005:49-51): *poletjeti* – *polijetati*, *poginuti* – *pogibati*, *uskočiti* – *uskakati* itd.

4.3. AKTIONSART U RADOVIMA HRVATKIH JEZIKOSLOVACA

Uz proces je perfektivizacije usko vezan pojam *aktionsarta*. Kaže se da baš kao što je germanska tradicija teško prihvatila pojam aspekta, tako je i slavenska tradicija teško prihvatila pojam *aktionsarta* (Młynarczyk 2004). Posebno je to vidljivo u hrvatskome jeziku gdje se u gramatikama *aktionsart* tek katkada spominje u svezi s glagolskim vidom. *Aktionsart* se u hrvatskim gramatikama obično pojavljuje u poglavljljima koja govore o

⁸ Cjelovit popis nalazi se u Babić 1978:73-74 (u Filipović 1978).

glagolima po načinu radnje (npr. Barić i dr. 1990, 1995, Babić i dr. 1991), a rjeđe se o njemu govori unutar poglavlja o glagolskome vidu (Raguž 1997, Silić i Pranjković 2005). U znanstvenim se radovima obrađuje ili barem spominje zajedno s glagolskim vidom.

Neki ga autori hrvatskih gramatika ne imenuju, ali ga definiraju:

Prefiksima se najprije modificira osnovno značenje, a usputno samo dobije, ponekad, i svršeni parnjak. (Raguž 1997:158)

Uz njemački termin *Aktionsart* (pisan i kao *aktionsart*), koji mnogi smatraju najtočnijim, naziva se još i načinom vršenja glagolske radnje (Gojmerac 1980, Babić i dr. 1991, Barić i dr. 1990, 1995) ili glagolskovidskim značenjima (Silić i Pranjković 2005). Za tu se glagolsku značajku kaže:

Svi nesvršeni glagoli nisu na jednak način nesvršeni niti su svi svršeni glagoli na jednak način svršeni, nego se razlikuju po načinu izvršenja ili izvršavanja glagolske radnje, po vrsti radnje kao leksičkoga značenja glagola. Kako naziv način vršenja glagolske radnje nije najbolji, često se upotrebljava njemački Aktionsart. (Babić i dr. 1991:671)

Način vršenja glagolske radnje obuhvaća različite semantičke skupine radnji. One se odnose na tijek radnje u vremenu (početak, završetak itd.), postizanje svrhe, količinu, intenzitet radnje u odnosu na subjekt, objekt i radnje drugih glagola srodna značenja. (...) Ponekad se te semantičke kategorije povezuju s gramatičkom kategorijom vida, npr. u neprekidnih glagola, ai te je dvije različite kategorije potrebno razlikovati. (Barić i dr. 1995:223)

Sufiksi i prefiksi pribavljaju glagolima specifična značenja. Ta značenja zovu se glagolskovidska značenja. (Silić i Pranjković 2005:56)

Aktionsart od vida, tj. aspekta razlikuje se i u većini radova koji se bave vidom u hrvatskome jeziku (Jonke 1964/65, Filipović 1966, Filipović i dr. 1978, Kravar 1980, Gojmerac 1980, Mitani 1986, 2001, Mønnesland 2003 itd.). Premda se *aktionsart* najčešće dovodi u svezu s prefiksacijom, on se može izraziti i sufiksima (npr. *-nu-*), a neki autori vide ga kao semantičku kategoriju sadržanu u glagolu neovisno o tome je li prefigiran ili jednostavan (Gojmerac 1980). To znači da se *aktionsartom* katkada nazivaju i Vendlerova ili slične podjele glagola (npr. Gojmerac 1980). Drugi ipak razlikuju *aktionsart* (izražen prefiksima ili sufiksima) od inherentnoga značenja glagola (npr. Isačenko 1962, Forsyth 1970).

U Barić i dr. (1990, 1995) glagoli se prema načinu vršenja radnje dijele na:

1. a. neprekidne ili durativne: *boriti se, cvjetati, čitati*
b. učestale ili iterativne: *izgovarati, poizgovarati, odnositi, poodnositi*
c. trenutne ili momentalne: *ciknuti, liznuti, jurnuti*
2. učinske, faktivne ili uzročne glagole *bijeliti, pocrveniti, sjedati, sjesti*
3. a. pantivne: *sagraditi (polovinu) kuće*
b. totivne: *skuhati mlijeko*
4. a. početne, inkoativne ili ingresivne: *poletjeti, polijetati*
b. završne ili finitivne: *dograditi, dograđivati*
5. poredbene ili komparativne:
a. deminutivne: *poigravati se, poigrati se*
b. augmetativne: *prejesti se, prejedati se*
c. majorativne: *nadigrati, nadigravati*
6. intenzivne: *razbrbljati se, razbrbljavati se*
7. sativne: *najesti se, najedati se*
8. a. glagole subjektnog reda: *govoriti, osjećati*
b. glagole objektnog reda: *kišiti, pupati*

Isti glagol, ili sudeći prema primjerima, glagolska fraza, može pokazivati karakteristike različitih skupina, ovisno o svojem značenju. No, kao što se vidi iz primjera, za neke je glagole nužno navesti kontekst u kojem je vidljivo određeno značenje, što znači da i kontekst može utjecati na to kakav će biti *aktionsart* pojedinoga glagola. Iz primjera je također vidljivo da neke od skupina mogu sadržavati i perfektivne i imperfektivne glagole, (npr. komparativni), neke samo glagole jednoga vida (npr. samo imperfektivni glagoli mogu biti durativni, samo perfektivni totivni).

U Babić i dr. (1991) posebno se prema načinu vršenja radnje razvrstavaju perfektivni, a posebno imperfektivni glagoli. Među perfektivnima razlikuju se:

1. početni ili ingresivni, inkoativni: *prohodati, propjevati*
2. pojačani ili intenzivni: *raspjevati se, prejesti se*
3. ograničavajući ili delimitativni glagoli: *poigrati se, poživjeti*
4. pretežni ili majorativni: *nadigrati, nadjačati*
5. završni ili terminativni: *dogorjeti, dopisati*
6. svršni ili rezultativni:
a. prostorni: *izletjeti, nadletjeti*
b. završetni, finitivni: *probiti, odraditi*

- c. sativni: *nagledati se, najesti se*
- d. kumulativni: *nabacati, nanijeti*
- e. raspodjelni, distributivni:
 - i. subjektno-raspodjelni: *popucati, poskakati*
 - ii. objektno-raspodjelni: *pobacati, polomiti*

7. jednokratni ili semelfaktivni: *zijechnuti, bocnuti*.

Nesvršeni se glagoli prema načinu vršenja radnje dijele na:

1. mnogokratne :
 - a. mnogofazne: *bosti, zijechnati*
 - b. učestale ili iterativne: *zapadati, zalijechnati se*
2. razvojne ili evolutivne: *venuti, sušiti*
3. glagole stanja ili statalne: *sjediti, stajati, visjeti, biti*.

Silić i Pranjković (2005:56-58) navode jedanaest glagolskovidskih značenja od kojih su sva već spomenuta u navedenim podjelama. Oni razlikuju sativno, intenzivno, inkoativno, finitivno, deminutivno, augmetativno, pejorativno, majorativno, totativno, durativno i distributivno značenje.

Gojmerac (1980:33-34) među ostalima ističe perfektivne (ingresivni, rezultativni, distributivni, jednoaktni, intenzivni, limitativni) i imperfektivne (evolutivni, inkoativni i glagoli stanja) načine vršenja radnje. On smatra da je upravo takva podjela najsvrsishodnija za istraživanje odnosa između glagolskoga vida i načina vršenja radnje.

Kao što je već više puta bilo istaknuto, veza između aspekta i *aktionsarta* nije jasno utvrđena. Veza je između njih vidljiva iz toga što su neki načini vršenja radnje perfektivni, a drugi imperfektivni (Gojmerac 1980). Očigledna je poveznica između dviju kategorija i prefiksacija, dakle način tvorbe, kojom primarno nastaju nova glagolska značenja, ali se mijenja i glagolski vid ishodišnoga imperfektivnoga glagola koji dodavanjem prefiksa postaje perfektivan. U svezi s time može se reći da osim što prefiksi imaju ulogu izražavanja *aktionsarta*, njihova je uloga i izražavanje vida⁹. Isto se može reći za sufiks *-nu-*. Čini se da je moguće da u jezicima u kojima aspekt nije gramatički izražen *aktionsart* preuzima neke aspektne uloge (Gojmerac 1980:40).

⁹ Čini se važnim napomenuti da se „*aktionsart* glagolima” obično ne smatraju glagoli kojima pridodani prefiks značajno mijenja značenje i ono se više ne može izvesti iz pojedinačnih značenja glagola i prefiksa (npr. *odstupiti*) (npr. Forsyth 1970). Jedino oni autori koji *aktionsart* poistovjećuju s inherentnim glagolskim značenjem tvrde da je *aktionsart* izražen u svakome glagolu. Razlika je, dakle, u tome, kako se definira *aktionsart*.

Razlika je između *aktionsarta* i aspekta, tj. glagolskoga vida u tome što je vid gramatička, a *aktionsart* leksičko-semantička kategorija. Za razliku od vida, *aktionsart* ne rezultira parovima glagola. Upravo suprotno, nepostojanje (jednoga) parnjaka katkada se uzima kao dokaz da je riječ o *aktionsartu*: *pisati* – *napisati*¹⁰, *ispisati*, *upisati*, *prepisati* itd.

Ispreplitanje je vida i *aktionsarta* u hrvatskome, a i u drugim slavenskim jezicima, nedvojbeno. Ili Kravarovim riječima (1980:7):

(...) vidimo da u hrvatsko-srpskom jeziku, kao i u drugim slavenskima, glagolski vid upravo na nepriličan način interferira s vrstom radnje [aktionsartom, op.a.], a to znači gramatika s leksikom, čak i na semantičkom planu (...). Stoga nije čudo što slavenska aspektologija ima dosta muke u odvajanju tih dvaju nizova značenja.

Sam je slavenski vid većinom leksički „opterećen” (Kravar 1980:10) i proučavati jedno bez drugoga nemoguće je.

4.4. VIDSKI PAROVI

U tradicionalnoj je aspektologiji prihvaćeno mišljenje da se slavenski glagoli pojavljuju u parovima. Tu je koncepciju uveo Agrell (1908), a zatim doradio Jakobson (1971b, prema Dahl 1985). Vidski par čine imperfektivni i perfektivni oblik istoga glagola (Dahl 1985). Međutim, postoji neslaganje u tome kakva je priroda odnosa između članova para, odnosno kakvi glagoli mogu činiti vidski par. Razlog je tomu dijelom neprecizna definicija kategorije aspekta i uloga perfektivnih i imperfektivnih glagola (Forsyth 1970:2). Tek manji dio aspektologa smatra da nema vidskih parova (Maslov 1948, Isačenko 1962), ali se to, smatra Forsyth (1970:39), protivi jezičnoj stvarnosti jer izvorni govornici glagole kao što su *pisati* i *napisati* rabe kao da su leksički sinonimi i kao da se razlučuju samo u vidu.

Hrvatski gramatičari polaze od pretpostavke da glagoli jednoga vida imaju parnjak drugoga vida i da tako tvore vidsku opreku, tj. vidski par: *dati* – *davati*, *doći* – *dolaziti*, *odlučiti* – *odlučivati* (Babić i dr. 1991, Barić i dr. 1995, Raguž 1997, Silić i Pranjković 2005). Tek se manji broj glagola pojavljuje kao *imperfektiva tantum* (*putovati*) ili *perfektiva tantum* (*nakupovati*). U nekim se definicijama ističe da vidski parnjaci moraju

¹⁰ U slučajevima kada se *na-* ne smatra „praznim” prefiksom, odnosno kada se prefiksaciji općenito ne priznaje vidska uloga.

imati isto leksičko značenje (Babić i dr. 1991, Raguž 1997). Međutim, vidskim se parovima najčešće smatraju i *čitati – pročitati*, *pisati – napisati*, *brojiti – prebrojiti* te parovi za koje se kaže da među njihovim članovima osim opreke po vidu postoji i razlika u načinu vršenja radnje (*aktionsartu*, op.a.): *dolaziti – doći*, *micati – maknuti* i sl., u kojima postoji i opreka ‚učestalost‘: ‚neučestalost‘, ili *kopati – iskopati*, u kojima postoji razlika ‚netotivnost‘: ‚totivnost‘ (Barić i dr. 1995). Isti autori napominju da se zbog preklapanja leksičkoga i gramatičkoga značenja u nekim gramatikama značenja iz kategorije vršenja radnje svrstavaju u podvidove, podvrste perfektivnoga, odnosno imperfektivnoga vida (Barić i dr. 1995:226). Također ističu da su primjeri vidskih parova oni kojima se u opreci po vidu ne pridružuje i neka druga razlika u značenju (1995:226). Isto je u Gojmerac (1980:29), gdje se kaže da semantičke razlike između članova vidskoga para moraju biti minimalne. Te se razlike sastoje u isticanju radnje kao nedjeljive cjeline nasuprot radnji u vršenju, tijeku, odvijanju.

Katkada se parovi glagola u hrvatskome jeziku razlikuju samo naglaskom. Takvi su, na primjer, glagoli izvedeni od *gledati* i *kidati* (Barić i dr. 1995:227): *pògledati – poglédati*, *prègledati – preglédati*, *ràskidati¹¹ – raskídati* itd. Dio glagola u hrvatskome se jeziku pojavljuje u parovima glagola s različitim osnovama: *otići – odlaziti*, *naći – nalaziti* itd. (Barić i dr. 1995).

U svezi s vidskom tvorbom i vidskim parovima, u Silić i Pranjković (2005:56) govori se o vidskoznačenjskim fazama: u prvoj nastaju imperfektivni glagoli, u drugoj perfektivni (nastali prefiksacijom od imperfektivnih), a u trećoj imperfektivni (nastali sufiksacijom od perfektivnih): *sjeći – presjeći – presijecati*, *kopati – okopati – okopavati*. U prvoj se fazi može nalaziti i perfektivni glagol: *reći – izreći – izricati*. Takvim nizovima od tri člana neki aspektolozi pokušavaju osporiti položaj vidskih opreka kao temeljnih u strukturi glagolskoga vida i tvrde da se glagoli s obzirom na vid pojavljuju u tročlanim nizovima, kao što je to uvriježeno tvrditi za, na primjer, grčki jezik.

Ipak, vidski se parovi na ovaj ili onaj način spominju u svim hrvatskim gramatikama, a problem „pravih” i „nepravih” parova više je puta obrađivana tema u raznim znanstvenim radovima. Raguž (1997:159), na primjer, izrijeком kaže da se pravim vidskim parovima mogu smatrati samo oni među čijim članovima nema nikakve razlike u značenju (isto se napominje u Barić i dr. 1995, obrazlaže u Gojmerac 1980). Ostali čine „neprave”, „nečiste” ili „mješovite” vidske parove.

¹¹ Uz *raskinuti*.

U svojoj gramatici Raguž navodi provjeru kojom se može utvrditi koji glagoli čine vidski par: perfektivan glagol koji se ne može sekundarno imperfektivizirati pravi je perfektivan vidski parnjak polaznome imperfektivnome glagolu. Na primjer, niz *pisati* – *dopisati* – *dopisivati* dokazuje da *dopisati* nije pravi vidski parnjak glagolu *pisati*. Za razliku od toga, *napisati* je, jer se ne može dalje imperfektivizirati: *pisati* – *napisati* – **napisivati*. Prema osnovnome glagolu postoji samo jedan pravi vidski parnjak za jedno značenje. Tek kod manjega broja glagola moguće su dvije inačice perfektivnoga glagola među kojima ne postoji razlika u značenju: *dizati* – *dići/dignuti*. Ova je provjera, međutim, tek jedna od niza mogućih, a one se primjenjuju i za druge slavenske jezike, ne samo za hrvatski (v. 2.2.5.1.).

U tom pogledu opća je tendencija jezičnoga sustava da se svim glagolima dodijeli vidski parnjak. Međutim, hrvatski je asimetričan, pa određeni broj glagola postoji bez svojega parnjaka (*perfektiva* i *imperfektiva tantum*), odnosno za neke se, najčešće imperfektivne, glagole čini da imaju nekoliko perfektivnih parnjaka (*aktionsart* glagola; npr. *čitati* – *pročitati*, *iščitati*, *načitati se* itd.), a neki imaju različite parnjake ovisno o značenju glagola: *derati* – *poderati* (*papir*, *odjeću* i sl.), *derati* – *oderati* (*kožu*), (prema Jelaska i Opačić 2005).

Iz kratkoga prikaza kategorije vida u hrvatskome jeziku, može se zaključiti da je promatranje vida isključivo kao gramatičke kategorije nedostatno u širem kontekstu. Vid je u hrvatskome jeziku složena morfološko-sintaktička kategorija usko povezana s leksičkim značenjem. Ona čini samo jezgru šire kategorije – aspektnosti, čiji su sastavni dio, uz vid, *aktionsart* i kontekst (usp. Silić 1977, Smith 1991, Schoorlemmer 1995), a time hrvatski glagolski vid pokazuje određene sličnosti s nekim dijelovima aspektnih sustava drugih, neslavenskih jezika.

5. USPOREDBA HRVATSKOGA I ŠVEDSKOGA JEZIKA S OBZIROM NA ASPEKT

Hrvatski i švedski pripadaju dvama različitim jezičnim porodicama, slavenskoj i germanskoj, što njihove sustave čini različitim i u mnogočemu neusporedivima. Hrvatski, na primjer, ima čak sedam padeža, švedski, uz genitiv, tek poneko obilježje koje upućuje na to da su imenske riječi nekad bile morfološki obilježene s obzirom na kategoriju padeža; hrvatski su glagolski oblici obilježeni s obzirom na lice, broj, rod, vrijeme i vid, švedski samo s obzirom na glagolsko vrijeme itd.

Od početaka aspektologije kao jezikoslovne discipline u središtu su zanimanja upravo sličnosti i razlike između slavenskih i germanskih jezika i to u načinima i sredstvima kojima izražavaju ono što se prvotno u ruskome zvalo glagolski vid, kasnije aspekt. Istraživanja su tekla u različitim smjerovima, aspektom su se nazivale (dvije) različite pojave, tvrdilo se da germanski jezici nemaju aspekt ili da je izražen drugačijim sredstvima. Nedvojbeno je uvijek bilo da i germanski jezici mogu izraziti ista značenja koja se u slavenskim jezicima izražavaju vidom.

Još na početku 20. stoljeća naglašavana je sličnost između germanskih glagolskih čestica i slavenskih prefiksa. Najčešće se tvrdilo da imaju istu ulogu, da izražavaju aspekt. Međutim, pokazalo se da se u različitim radovima pod aspektom podrazumijevaju različite jezične pojave – jedna je aspekt kao gramatička kategorija, druga je aspekt kao leksička kategorija. Te je kategorije jasno razgraničio Agrell i dodijelio im različite nazive: aspekt i *aktionsart*. To, na žalost, nije pomoglo aspektolozima da od tada uvijek jasno i konceptualno i terminološki razlikuju dvije povezane, ali sasvim različite kategorije pa se i danas one katkada miješaju. Ipak, današnji su aspektolozi, neovisno o tome kojom se terminologijom služe, svjesni razlika između aspekta i *aktionsarta*, ali rasvjetljavanje veze među njima i dalje je tema brojnih rasprava. Osim što su razgraničeni kao termini i kao kategorije, suvremena je lingvistika otišla korak dalje tvrdeći da aspekt nije isključivo glagolska kategorija, već kategorija vidljiva tek na razini rečenice, dakle sintaktičko-morfološka. Istovremeno je *aktionsart* i dalje definiran kao leksičko-semantička kategorija glagola, ali se i za njega ističe nužnost promatranja značenja u širem kontekstu, kontekstu predikata i njegovih argumenata. Katkada se, dakle, *aktionsart*, poistovjećuje s teličnošću, tj. sintaktičkim aspektom (npr. Schoorlemmer 1995), katkada se pod tim terminom definira

inherentno značenje glagola, a češće manje promjene u značenju u odnosu na polazni glagol. U svakome slučaju, jasno je da se aspekt ne može proučavati bez *aktionsarta*, odnosno da su aspekt, ovdje mišljen kao gramatički aspekt ili glagolski vid, i *aktionsart*, leksički aspekt, uz sintaktički aspekt ili teličnost sastavnice šire jezične kategorije – aspektnosti i da su isprepleteni. U nekim jezicima dominantnu ulogu u izražavanju aspektnosti preuzima jedna od sastavnica, u drugima druga.

Nakon svega dosad rečenoga u ovome radu, nije potrebno dokazivati da švedski nema gramatičko obilježje koje bi se moglo smatrati preslikom slavenskih vidskih morfema kao što je sufiks *-va-*. Stoga se može reći da glagolskoga vida, tj. gramatičkoga aspekta u švedskome nema, jer kategorija aspekta u švedskome nije sustavno gramatikalizirana. Ipak, smatra se, i švedski može izražavati kategoriju aspekta, samo to ne čini pomoću aspektnih sufiksa. U nekim je novijim radovima (Lindvall 1998), na primjer, dokazana razmjerna podudarnost između slavenskoga vida (u poljskome) i određenosti nominalne fraze u švedskom, ali je ista opovrgnuta ili djelomično opovrgnuta za druge slavenske jezike (ruski, poljski) prema engleskome (Młynarczyk 2004). U literaturi se katkad pojavljuje i pretpostavka da slavenskome vidu u švedskome odgovaraju konstrukcije kao što je na primjer *hålla på (med) att*, ali opširnija istraživanja na tu temu nisu provedena. Vrlo često se spominje, a rjeđe sustavno istražuje, povezanost švedskih glagolskih čestica, odnosno dvočlanih glagola i slavenskih prefiksa, tj. prefigiranih glagola. U tom je dijelu glagolskoga sustava sličnost najprimjetnija.

Teško je ne složiti se da postoji velika sličnost između švedskih parova glagola kao što su *äta* i *äta upp* te *jesti* i *pojesti*, *gå* i *gå in* i hrvatskih *ići* i *ući* i sl. Glagolska čestica u švedskome odgovara prefiksu u hrvatskome. Premda drugotna, uloga je prefiksa perfektivizacija, dakle aspektna, pa se nameće zaključak da i čestice imaju aspektu ulogu. Međutim, ovakav se zaključak može donijeti samo naprečac i ako se u obzir ne uzmu čestice kao što su, na primjer, *hem* u *gå hem* (‘ići kući’), *sönder* u *gå sönder* (‘raspasti se’), *på* u *hälsa på* (‘posjetiti’) ili činjenica da je aspektna uloga prefiksa zapravo dvojben. Između čestica i prefiksa postoji čitav niz sličnosti, ali i nekih značajnih razlika.

5.1. SLIČNOSTI I RAZLIKE IZMEĐU ŠVEDSKIH GLAGOLSKIH ČESTICA I HRVATSKIH PREFIKSA

Glagolske čestice i prefiksi dijele čitav niz zajedničkih obilježja. Osnovno je da su značenja i jednih i drugih usko povezana s prijedložnim značenjima, tj. da su čestice i prijedlozi često u homonimnome odnosu. I u švedskome i u hrvatskome u ulogama se čestica, tj. prefiksa pojavljuju prijedlozi *do* (šved. *till*), *iz* (*från, ifrån, av, ur, ut*), *mimo* (*förbi*), *na* (*på*), *nad* (*ovan, över*), *o* (*om*), *od* (*från*), *po* (*efter*), *pod* (*under*), *pred* (*före*), *pri* (*vid*), *s* (*med*), *u* (*i*), *za* (*för*)¹. Među hrvatskim prefiksima ima i onih koji se ne pojavljuju kao prijedlozi (*ob-*, *pre-*, *pro-*, *raz-*, *suprot-*), dok među švedskim glagolskim česticama ima i određen broj priloga (*bort, dit, fast, hit, igen, inne, iväg, samman*) te nekoliko imenica (*hem, vakt, rum*). Čestice prefiksima približava i činjenica da i većina njih može stajati na mjestu prefiksa u jednorječnim dvočlanim glagolima (*ingå, avbryta, överarbeta* itd.).

I prefiksi, kao i čestice, uvijek imaju određeni leksičko-semantički utjecaj na glagol, što znači da mijenjaju značenje glagola u većoj ili manjoj mjeri. Katkada je ta razlika neznatna i označava samo način vršenja određene radnje (*aktionsart*), a značenje se glagola u tome slučaju još uvijek može razabrati iz zbroja značenja njegovih sastavnica. Na primjer:

<i>izaći</i>	<i>gå ut</i>
<i>napuniti</i>	<i>ladda upp</i>
<i>odvesti se</i>	<i>köra iväg</i>
<i>potpisati</i>	<i>skriva under</i>
<i>preskočiti</i>	<i>hoppa över</i>
<i>prijeći</i>	<i>gå över</i>
<i>ubaciti (u sebe)</i>	<i>kasta i sig</i>
<i>zaostajati</i>	<i>ligga efter</i>

Katkada je njihov utjecaj toliko velik da se osnovno značenje glagola u potpunosti promijeni pa se značenje novonastaloga glagola ne može iščitati iz zbroja njegovih sastavnica. Primjer su takvih dvočlanih glagola: *bli av* (1. ‚dogoditi se’; ‚ostvariti se’; 2. ‚zagubiti se’; ‚nestati’), *gå hem* (‚uspjeti’; ‚naići na odaziv’), *komma an* (‚ovisiti’), *ta ut sig* (‚iscrpiti se’) itd. Primjeri su hrvatskih prefigiranih glagola kojima se značenje ne može dokučiti iz zbroja značenja njihovih dijelova: *ishoditi, odbiti, svladati, zabaviti* itd.

¹ Hrvatskim su prefiksima pridružene švedske čestice prema njihovome primarnome, prototipnome značenju. U slučaju stvarnih glagola i konteksta, odnos među njima nije uvijek tako jednostavan.

Mogućnost pojavljivanja različitih čestica, odnosno prefiksa uz isti glagol još je jedno važno zajedničko obilježje čestica i prefiksa. I švedski se i hrvatski glagoli mogu, dakle, pojavljivati u nizovima glagola koje povezuje ishodišni glagol:

arbata: *arbata fram* (,proizvesti')
arbata in (,izraditi'; ,odraditi')
arbata om (,preraditi')
arbata över (,raditi prekovremeno')
arbata upp (,doraditi'; ,poboljšati')
arbata ut (,izraditi'; ,pripremiti') itd.

raditi: *izraditi*
naraditi se
obraditi
odraditi
preraditi
zaraditi itd.

Nekim je česticama i prefiksima pri tome izražen *aktionsart*, a neke utječu na veću leksičku promjenu (leksikalizirana značenja).

Zajednička je značajka čestica i prefiksa što i jedni i drugi imaju sposobnost promjene tranzitivnosti glagola (Filip 1999:198): neprijelazni glagol postaje prijelazni (*dansa – dansa av; plivati – preplivati*). U švedskome čestica može utjecati i na prijelazan glagol pa on postaje neprijelazan (*kasta – kasta upp*).

Nadalje, uloge su čestica i prefiksa, od kojih su neke već spomenute, vrlo slične. Za prefikse se obično tvrdi da imaju tri osnovne uloge (Forsyth 1970):

- a) mogu opisivati kako se osnovna radnja razvija ili odvija u određenim okolnostima (*aktionsart*, op.a.): *prepisati, zapisati*
- b) mogu utjecati samo na promjenu aspekta zadržavajući u potpunosti izvorno značenje imperfektivnoga glagola: *napisati*
- c) mogu izražavati prostorne ili druge apstraktne odnose i promijeniti izvorno značenje glagola proizvodeći tako glagol s novim značenjem: *odstupiti*.

Sažeto se može reći da prefiksi imaju ulogu izražavanja *aktionsarta*, aspekta i „čistu” leksičku ulogu, tj. derivacijsku ulogu. Treba dodati da prefiksi najčešće istovremeno izražavaju i *aktionsart* i aspekt, kao što se za poljske prefikse tvrdi Strzelecka (1988:58, v. str.70).

Slično se u različitim radovima tvrdi za čestice, koje mogu:

- a) mijenjati način vršenja radnje (*aktionsart*), pri čemu se značenje glagola može razabrati iz pojedinačnih značenja njegovih sastavnica (Lindvall 2000): *tänka ut* (‘smisliti’)²
- b) utjecati na potpunu promjenu značenja glagola (Lindvall 1999): *hålla av* (‘svidati se’), *hålla på* (‘nastaviti’)
- c) tvrde neki, imati aspektnu ulogu (Ejerhed 1978, Lindvall 1999, Bodegård 1988): *äta upp* (‘pojesti’), *läsa ut* (‘pročitati’).

Imaju li čestice aspektnu ulogu, upitno je. Već je prije rečeno (v. 3.3.3.) da dio švedskih jezikoslovaca smatra da je ispravno govoriti o aspektnoj ulozi švedskih glagolskih čestica, a da ih dio tu njihovu ulogu u potpunosti niječe. Važno je napomenuti da je većina jezikoslovaca koja se bavi ovom problematikom u švedskome jeziku svjesna razlike između aspekta kao gramatičke (ili, bolje, morfološko-sintaktičke kategorije) i *aktionsarta*, što znači da posrijedi nije samo zamjena termina i ne može se, barem ne uvijek, govoriti o takvoj vrsti propusta. Međutim, primjeri koje pojedini autori često navode kao dokaze ovoj tvrdnji, nisu uvijek sasvim jasni, pogotovo nije uvijek jasno po čemu se aspektne čestice razlikuju od čestica kojima se izražava *aktionsart*. Ovi i slični primjeri katkad se navode kao primjeri nositelja *aktionsarta*, a katkad kao primjeri njihove aspektne uloge: *tänka* : *tänka ut* (‘misliti’ : ‘smisliti’), *sova* : *sova ut* (‘spavati’ : ‘zaspati’), *prova* : *prova ut* (‘probati’ : ‘isprobati’), *dricka* : *dricka upp* (‘piti’ : ‘popiti’), *ringa* : *ringa upp* (‘zvati’ : ‘nazvati’) itd. Ako se sudi prema hrvatskim korespodentima, *aktionsart* je izražen u *tänka ut* i *prova ut*. Međutim, mogućnost sekundarne imperfektivizacije u hrvatskom ne može biti dokaz da je riječ i o *aktionsartu* u švedskom. Kako švedski glagoli ne dolaze u aspektnim parovima, izvan konteksta se eventualna razlika između *aktionsart* i aspektnih glagola ne može utvrditi. Primijetiti se može da svi navedeni dvočlani švedski glagoli izražavaju *aktionsart* – svi ističu rezultat ili kraj radnje, isto kao i hrvatski prefigirani glagoli, a rezultativnost i finitivnost smatraju se perfektivnim *aktionsartom*. Zajedničko je hrvatskim i švedskim glagolima da se u oblicima ni jednih ni drugih ne prepoznaju nedvojbeno morfološka obilježja glagolskoga vida. Ako hrvatski i švedski glagoli imaju sposobnost izražavanja vida, onda je ona vidljiva tek u kontekstu:

Isprobala sam haljinu za deset minuta.
**Isprobala sam haljinu deset minuta.*
Isprobavala sam haljinu deset minuta.

² Razlika između aspektne i „*aktionsart*” uloge često nije jasno vidljiva iz primjera (v. niže).

Jag provade ut klänningen på tio minuter.
**Jag provade ut klänningen i tio minuter.*
Jag provade klänningen i tio minuter.

Švedski se dvočlani glagol u ovome slučaju ne može uporabiti u imperfektivnome kontekstu. Umjesto dvočlanoga glagola može stajati jednostavan glagol (*prova*) ili konstrukcija *hålla på med att*, ponovo uz jednostavni glagol. Iz ovoga bi se moglo zaključiti da se *prova ut* prema *prova* odnosi kao *isprobati* prema *isprobavati*. Međutim, zapravo se *prova ut* prema *prova* odnosi kao *isprobati* prema *probati*, pri čemu je jasno da je riječ o izražavanju *aktionsarta*. To što rezultativni *aktionsart* ima perfektivno značenje ne znači ujedno i da je riječ o perfektivnome aspektu, jer to svojstvo nije gramatikalizirano. Isto se zapravo može reći i za hrvatski primjer, gdje je prvotno značenje prefiksa *is-* rezultat, a perfektivnost tek sporedno obilježje (u ovome slučaju također negramatikalizirano). Obilježje aspekta vidi se tek u obliku nastalom sekundarnom imperfektivizacijom koji s perfektivnim oblikom čini aspektni par.

Uz upravo rečeno, doda li se da su prefiksi u slavenskim jezicima po svome podrijetlu slični(ji) derivacijskim prefiksima ili glagolskim česticama u drugim indoeuropskim jezicima (Filip 1999:194) nego aspektnim sufiksima, može se zaključiti da čestice i prefiksi dijele više zajedničkih osobina nego što među njima postoji razlika.

Međutim, aspektna se uloga prefiksa, premda nije vidljiva iz njih samih, dokazuje pomoću postupka sekundarne imperfektivizacije, koja se ne može primijeniti na švedske dvočlane glagole. Stoga se aspektna uloga švedskih čestica nikako ne može dokazati iz samih glagola. Čini se da švedski jezikoslovci, premda se to nigdje izričito ne kaže, kad govore o aspektnoj ulozi čestica, kao argument uzimaju to što se određeni švedski dvočlani glagol prevodi glagolom prefigiranim „praznim” prefiksom u nekom slavenskome jeziku (*äta upp* – *pojesti*, *läsa ut* – *pročitati*). To, naravno, nikako ne može biti dokaz aspektne uloge švedskih čestica. Tim više što se ni svi slavenski jezici, koji se ovdje očigledno uzimaju kao dokaz, ne ponašaju na isti način, pa „prazan” prefiks u jednome nije nužno prazan prefiks u svim slavenskim jezicima. Može se pretpostaviti i da je argument za dokazivanje aspektne uloge čestica u švedskome semantički, tj. tvrdnja da *upp* u *äta upp* ne izražava *aktionsart* jer nedovoljno utječe na promjenu značenja polazišnoga glagola. Međutim, nema jasnih kriterija po kojima bi se moglo odrediti kada čestica izražava *aktionsart*, a kada ne. Važno je ovdje prisjetiti se i tvrdnje da ni „prazni” prefiksi u slavenskim jezicima ne postoje, jer svaki prefiks utječe na promjenu značenja. Upravo iz

navedenih razloga, švedski glagoli ne mogu se uparivati u vidske parove. A vidski su parovi u slavenskoj aspektologiji jedan od najvažnijih kriterija za dokazivanje glagolskoga aspekta.

Aspektna se uloga čestica, unatoč mnogim sličnostima sa slavenskim prefiksima, može pokušati dokazati jedino iz konteksta rečenice. Odnosno, može se promatrati uloga čestica u aspektnosti rečenice. Dosadašnja su istraživanja na području aspektologije pokazala da to nije lako, pogotovo onda kad u jeziku ne postoje jasne i nedvojbene aspektne oznake. Ovisno o tome koji se jezici uspoređuju, rezultati, pa i zaključci vrlo su različiti. Lindvall (2000:163) je, na primjer, zaključila:

(...) verb aspect can be expressed in two languages, Swedish and Polish. Polish is a language where aspect category is a grammatical category, while Swedish was until recently said to have only lexical aspect, Aktionsart. [označila JNM](...) The parallels between the Swedish and Polish ways of expressing aspect seem too obvious to be neglected. Both languages express boundedness, telicity, ingressivity, terminativity, semelfactivity, repetition, continuity and intensity systematically with morphological means: Polish with prefixes (sometimes combined with stem changes) and Swedish with particles. (...).

S većinom se zaključaka Ann Lindvall možemo složiti, ali ne i s impliciranom tvrdnjom o česticama kao nositeljima glagolskoga vida, tj. gramatičkoga aspekta u švedskome jeziku. Doduše, Lindvall ne govori izrijeком o gramatičkim, nego o morfološkim sredstvima, ali se jasno može iščitati da švedski nema samo leksički aspekt kako se do nedavno vjerovalo, što zapravo implicira da ima i gramatički.

Činjenica je da čestice i prefiksi zaista pokazuju niz zajedničkih osobina, ali se o potpunoj gramatikalizaciji aspekta u švedskome jeziku ipak ne može govoriti. A ako je sustavna gramatikalizacija semantičke razlike kakva je izražena u njemačkome paru glagola *jagen – erjagen*, koji se često spominje u literaturi, ili švedskome *äta – äta upp* preduvjet da bi se tvrdilo ima li neki jezik aspekt, onda ga njemački, pa ni švedski nemaju, usprkos sličnostima sa slavenskim jezicima (Kučera 1983:172). Pojave u njemačkom i švedskom mogu se prema Dahlovu modelu (1985, 1989) opisati kao periferni grami koji teže prema središtu sustava, dakle, prema gramatikalizaciji. Veći bi se broj švedskih čestica prema tom modelu mogao svrstati u ovakvu putanju grama prema središtu sustava:

resultative → perfect → perfective or past

(Dahl 1989)

5.2. PRETPOSTAVKE O ODNOSU ŠVEDSKOGA I HRVATSKOGA ASPEKTOG SUSTAVA

Cilj je ovoga rada utvrditi kakv je odnos između švedskih dvočlanih glagola i glagolskoga vida u hrvatskome jeziku. S obzirom na taj cilj, kao polazište su uzete švedske rečenice u kojima se pojavljuju dvočlani glagoli. Da su kao polazište uzete hrvatske rečenice, u korpus bi ušle sve rečenice s izraženim predikatom, jer je svaki hrvatski glagol obilježen s obzirom na vid, ali svaki švedski glagol nije dvočlan. Stoga je jedini mogući smjer promatranja odnosa dvočlanih glagola i vida od švedskoga prema hrvatskome.

Opsežna prikupljena građa treba poslužiti za utvrđivanje eventualnih uzoraka u ponašanju određenih čestica s obzirom na glagolski vid hrvatskih glagola. Drugim riječima, na temelju prikupljene građe nastoji se utvrditi postoji li sustavnost u prevođenju dvočlanih glagola na hrvatski, tj. pokazuju li švedske glagolske čestice kakvu ulogu s obzirom na odabir glagolskoga vida u hrvatskome prijevodu. Također je cilj utvrditi jesu li čestice jedine koje utječu na sustavnost, ako je ima, ili moraju biti zadovoljeni i drugi uvjeti da bi se, na primjer, neki dvočlani glagol preveo perfektivnim oblikom glagola u hrvatskome. Pod drugim uvjetima ponajprije se misli na određenost imenske fraze, tj. objekta, u osnovi čega je Verkuylova teorija paralelizma perfektivnih oblika u slavenskim i određenih imenskih fraza u germanskim jezicima.

U analizi odnosa švedskih dvočlanih glagola i glagolskoga vida u hrvatskome polazi se od ovih nedvojbenih činjenica:

- 1) Čestice i prefiksi pokazuju niz zajedničkih obilježja i svojstava.
- 2) Čestice u švedskom i prefiksi u hrvatskome imaju ponajprije leksičku ulogu, što podrazumijeva da neki od njih izražavaju *aktionsart*.
- 3) Aspektna je uloga hrvatskih prefiksa drugotna (uz *aktionsart* kao prvotnu) i nije izražena gramatičkim sredstvima.
- 4) Aspekt u švedskome nije izražen jasnim i prepoznatljivim gramatičkim sredstvima.
- 5) Glagolski vid u hrvatskome izražen je sufiksanim gramatičkim morfemima i leksičkim sredstvima (prefiksima).
- 6) Švedski jezik jasno morfološki razlikuje određene od neodređenih imenskih fraza, ponajprije uporabom određenih i neodređenih članova, ali i oblika pridjeva i imenica.

Na temelju proučavane literature, iznijeti se mogu osnovne pretpostavke o odnosu švedskih dvočlanih glagola i hrvatskih glagola s obzirom na aspekt: 1. postoji sukladan odnos između čestica i perfektivnih oblika glagola, 2. postoji sukladan odnos između određenih glagolskih argumenata i perfektivnih oblika, 3. čestice i prefiksi imaju katkada istovjetne leksičke uloge pa se neke čestice uvijek ostvaruju kao isti prefiksi, i 4. dio dvočlanih švedskih glagola, točnije čestica, nema utjecaja na aspektnost nego vrši isključivo leksičku ulogu.

1. Sukladan odnos u uporabi švedskih čestica (u dvočlanim glagolima) i perfektivnoga oblika hrvatskih glagola. Na temelju dosadašnjih radova drugih jezikoslovaca (Strzelecka 1988, Lindvall 2000, Salinger Sundqvist 2001) u kojima se tvrdi da postoji izravna veza između švedskih čestica i slavenskih prefiksa (u podrijetlu, ulozi i obliku) pretpostavlja se da će se neke švedske čestice u hrvatskim prijevodima češće ostvarivati u perfektivnim, a druge u imperfektivnim oblicima glagola. To pretpostavlja da neke imaju perfektivizirajuće značenje, a druge imperfektivizirajuće. Drugim riječima, neke glagolske čestice u švedskome jeziku mogu vršiti aspektnu ulogu gotovo istovjetnu vidskoj ulozi hrvatskih prefiksa. To su one čestice koje utječu na minimalnu promjenu značenja polazišnoga glagola i stoga se ne smatraju *aktionsart* česticama ili česticama koje značenje glagola mijenjaju u tolikoj mjeri da je rezultat veze takve čestice i glagola sasvim novi glagol (čestice koje se pojavljuju u visokoleksikaliziranim konstrukcijama, usp. Norén 1996, Forsyth 1970 itd.).

2. Sukladan odnos u uporabi određenih imenskih fraza u ulozi argumenta i perfektivnoga oblika hrvatskih glagola. Prema teoriji paralelizma (Verkuyl 1972, 1993 itd.), hrvatskim rečenicama s perfektivnim predikatima trebale bi odgovarati švedske rečenice s određenim objektima, a hrvatskim rečenicama s imperfektivnim predikatima, švedske rečenice s neodređenim argumentima. Međutim, na temelju već provedenih istraživanja Filip (1993), Schoorlemmer (1995), Lindvall (1998), Borik (2002), Młynarczyk (2004) i drugih, može se zaključiti da eventualan sukladan odnos postoji samo između perfektivnoga vida i određene imenske fraze, ali ne i između imperfektivnoga vida i neodređene imenske fraze na mjestu argumenta. Kako je prvotni cilj ovoga istraživanja utvrditi odnos između glagolskih čestica i glagolskoga vida, a tek drugotni provjeriti ovu pretpostavku za hrvatski i švedski, najvažniji zaključci navedenih istraživanja uzimaju se kao pretpostavka da isto vrijedi i za ovdje proučavanu kombinaciju jezika. Uzme li se kao

polazišna Verkuylova definicija teličnosti (v. 2.2.5.3.), ova se pretpostavka ne može provjeravati na svim rečenicama građe, jer je osnovni preduvjet za ovu analizu da su predikati prijelazni. Rečenice s neprijelaznim predikatima, neće se, dakle, promatrati s obzirom na ovu pojavu.

3. Istovjetne leksičke uloge čestica i prefiksa. Pretpostavlja se da se neki dvočlani glagoli često prevode hrvatskim prefigiranim glagolima pri čemu je osnovno značenje čestice i prefiksa isto i kao što su za poljski i švedski već utvrdile, na primjer, Lindvall (1999) i Strzelecka (1998, 2003). Osim što je temeljno značenje čestice i prefiksa isto (npr. *in – u*, *ur – iz* itd.), oni imaju istovjetne uloge u promjeni značenja polaznoga glagola, tj. dodaju mu obavijesti o načinu vršenja radnje, odnosno izražavaju *aktionsart*.

4. Čestice s isključivo leksičkom ulogom. Za određeni se broj dvočlanih glagola, točnije čestica, neće moći utvrditi nikakav sukladan odnos prema hrvatskome vidu jer ih hrvatski govornici doživljavaju i prevode kao dvije leksičke zasebne jedinice (npr. *gå hem = ići kući*). Takvi dvočlani glagoli nisu od većeg značaja za ovaj rad. Moguće je da i dvočlani glagoli leksikalizirani u visokome stupnju, dakle glagoli u kojima značenje nije dokučivo iz zbroja značenja čestice i polazišnoga glagola, također neće pokazivati nikakvu sustavnost s obzirom na aspekt, jer u njima čestica također ima isključivo leksičku ulogu, tj. utječe na značajnu promjenu značenja osnovnoga glagola.

Ove se pretpostavke provjeravaju analizom građe koja slijedi.

6. RAŠČLAMBA GRAĐE

6.1. GRAĐA

Građa je prikupljena iz pet romana petoro švedskih autora koji su izravno sa švedskoga prevedeni na hrvatski jezik. Djela je prevelo četvero hrvatskih prevoditelja¹. Osnovni je kriterij za odabir upravo ovih djela bila činjenica da su sva prevedena na hrvatski izravno sa švedskoga jezika i da su prijevodi objavljeni. Razlog zašto su odabrana izvorna književna djela i njihovi prijevodi na hrvatski ponajprije je funkcionalne prirode. Jezik je ovih romana blizak svakodnevnome jeziku, što ne bi bio slučaj sa stručnim i znanstvenim te novinskim tekstovima ili poezijom. Također, (objavljeni) prijevodi sa švedskoga na hrvatski drugih žanrova rijetki su i teško dostupni. Književna su djela odabrana i stoga što je za proučavanje aspekta, tj. aspektnosti neophodno proučavati cjelovite rečenice u kontekstu pa usporedba švedskih dvočlanih glagola i njihovih prijevoda na temelju rječnika ne bi dala pouzdane i zadovoljavajuće rezultate. Naravno, i prijevodi imaju svojih nedostataka. U prvom redu jer nastaju pod izravnim utjecajem izvornika, pa određena rješenja u prijevodima mogu biti ponešto drugačija nego što bi bila u sličnim situacijama u hrvatskim izvornicima. Nedostatak je prijevoda i u tome što predstavljaju rješenja jedne osobe, koja mogu, ali i ne moraju biti dobra. Ipak, prijevodi književnih djela, uz sve nedostatke, bolji su izbor nego istraživačev samostalan odabir rečenica. Imajući u vidu određenu pretpostavku i niz istraživačkih pitanja, u tom bi slučaju bilo moguće prilagoditi prijevode tako da služe dokazivanju, odnosno osporavanju pretpostavki. Predvoditelj književnih djela zasigurno nije prevodio s takvom namjerom, pa su parovi rečenica u tom smislu autentični i čine dobar predložak za proučavanje određene jezične pojave, u ovome slučaju aspektnosti. Dakako, pretpostavlja se da su prevoditelji osjetljivi na jezične nijanse pa će se stoga sustavnosti u prevođenju dvočlanih švedskih glagola na hrvatski, odnosno povezanost dvočlanih glagola i glagolskoga vida, ako ona postoji, moći jasno iščitati iz prijevoda.

Korpus švedskih originala sastoji se od ukupno 281 103 riječi. Hrvatski korpus sastoji se od 242 042 riječi. Svi su tekstovi, i švedski originali i hrvatski prijevodi, najprije skenirani i prilagođeni računalnoj obradi, tj. pretvoreni su u oblik primjeren programu za uređivanje teksta. U tako prilagođenome materijalu, uz pomoć tražilice najprije su se tražili

¹ Autori i djela navedeni su u popisu literature.

prijedlozi, prilozi i imenice koji mogu biti i čestice, a zatim se na temelju konteksta određene rečenice i uvjeta koje veza glagola i navedenih vrsta riječi mora zadovoljavati da bi bila dvočlani glagol određivalo koje su od tih veza zaista dvočlani glagoli. Svi su takvi glagoli označeni. Osnovni je kriterij za jednorječne dvočlane glagole bio da im na mjestu prefiksa stoji neka od čestica i da je ona naglašena. To se provjeravalo pomoću izgovornoga rječnika (Hedelin 1997). Kriteriji za dvorječne dvočlane glagole navedeni su u 3.3.2. Upravo zbog brojnih kriterija, automatizirano bilježenje dvočlanih glagola nije moguće. Broj je i glagola i čestica koje mogu činiti dvočlane glagole velik, broj kombinacija neograničen, a ista kombinacija glagola i čestice može i ne mora činiti dvočlani glagol. Stoga je jedini način utvrđivanja dvočlanih glagola slobodna prosudba istraživača – promatranje svake veze glagola i moguće čestice te odabir onih koje zadovoljavaju minimalne uvjete. Naravno da je takav postupak razmjerno nepouzdan jer ovisi isključivo o ljudskome čimbeniku, procjeni jedne ili nekoliko osoba². Stoga je moguće da je poneki dvočlani glagol nehotice ostao neobilježen, odnosno da se u građu za analizu potkrala i pokoja veza glagola i prijedloga ili priloga koja u određenom kontekstu nije dvočlani glagol³. Ta je mogućnost ipak manje vjerojatna budući da je napravljeno nekoliko provjera.

U prvoj fazi raščlambe u izbor su ušle sve švedske rečenice u kojima se pojavljuje bilo koji dvočlani glagol, neovisno o tome je li bio u jednorječnome ili u dvorječnome obliku. Ukupno su analizirane 6472 rečenice⁴. Katkada se u jednoj rečenici nalazilo više od jednoga dvočlanoga glagola, pa je ukupan broj analiziranih glagola 7736. U građi je zabilježeno 2307 različitih lema dvočlanih glagola od kojih se u građi 85% pojavljuje manje od pet puta, a čak 54% samo jednom⁵.

Nakon što su obilježeni svi dvočlani glagoli i rečenice u kojima se pojavljuju i nakon što su provjereni u švedskim rječnicima, švedskim su rečenicama pridruženi njihovi hrvatski prijevodi. U hrvatskim je rečenicama zatim obilježen glagol kojim je preveden švedski dvočlani glagol i pridodana mu je oznaka *pf.* za perfektivan, odnosno *impf.* za imperfektivan. Vid je dvovidnih glagola određen prema kontekstu rečenice, ako je to bilo moguće, ili su obilježeni kao dvovidni. Dvočlani glagoli koji u prijevodu nisu prevedeni

² Da bi se, što je više moguće, izbjegle pogreške, autoričinu je građu s dvočlanim glagolima u kontekstu pregledao izvorni govornik, nastavnik švedskoga jezika.

³ Kad je bilo moguće da neki glagol s prijedlogom ili prilogom u promatranoj rečenici može i ne mora biti dvočlani glagol, smatran je dvočlanim.

⁴ Rečenica definirana kao veliko slovo na početku, točka na kraju.

⁵ Svi dvočlani glagoli koji se u građi pojavljuju pet i više puta prikazani su prema učestalosti u Prilogu 1.

punoznačnim glagolom nisu analizirani. Njihov je broj ipak naveden u tablicama s podacima („Drugo”).

Budući da se u dvočlanim glagolskim konstrukcijama aspektna uloga pripisuje česticama, građa je razvrstana i obrađivana prema česticama. Početna je pretpostavka, prema kojoj su traženi dvočlani glagoli, bila da se kao čestice mogu pojaviti ovi prijedlozi, prilozi i imenice:

<i>an</i>	<i>hem</i>	<i>inne</i>	<i>sönder</i>
<i>av</i>	<i>hit</i>	<i>isär</i>	<i>till</i>
<i>bakom</i>	<i>i</i>	<i>itu</i>	<i>tillbaka</i>
<i>bort</i>	<i>ifatt</i>	<i>iväg</i>	<i>undan</i>
<i>dit</i>	<i>(i)från</i>	<i>loss</i>	<i>under</i>
<i>efter</i>	<i>igen</i>	<i>med</i>	<i>upp</i>
<i>emellan</i>	<i>(i)genom</i>	<i>ner/ned</i>	<i>ur</i>
<i>emot</i>	<i>igång</i>	<i>om</i>	<i>ut</i>
<i>fast</i>	<i>ihop</i>	<i>omkring</i>	<i>åt</i>
<i>fram</i>	<i>ihjäl</i>	<i>omkull</i>	<i>över</i>
<i>för</i>	<i>ihåg</i>	<i>på</i>	
<i>förbi</i>	<i>ikapp</i>	<i>runt</i>	
<i>före</i>	<i>in</i>	<i>samman</i>	

Ejerhed (1978:52-53) spominje još i *ovan*, *sen*, *vid* i *åter*, ali u drugim se izvorima te čestice ne spominju. Također u obzir nisu uzete imenice *vakt*, *rum* i sl., koje su neplodne i prisutne isključivo u idiomatskim izrazima kao što su *slå vakt*, *äga rum* i sl. Inačicama iste čestice smatrane su *bort* i *borta*, *in* i *inne* i sl.

Iz građe je, dakle, prikupljeno ukupno 7736 dvočlanih glagola. Svi su dvočlani glagoli promatrani u minimalnome kontekstu⁶. Analiza dvočlanih glagola napravljena je prema česticama, a čestice se međusobno znatno razlikuju prema učestalosti, tj. plodnosti, pa su neke vrlo plodne i česte (npr. *upp*), a druge izrazito rijetke i pojavljuju se u malome broju značenja i konteksta (npr. *ifatt*). Osim toga, njihov je broj izuzetno velik (čak četrdeset i devet). Skupine dvočlanih glagola, oblikovane prema čestici zajedničkoj svim glagolima iste skupine, razlikuju se prema broju glagola. Broj glagola po skupinama kreće se od jedan do 1062. Skupine su analizirane zasebno, a na kraju se donose skupni rezultati, jer se analizom pokazalo da se iste težnje mogu primijetiti u svim skupinama glagola, što znači da i „male” skupine, tj. dvočlani glagoli s neplodnim ili manje plodnim česticama, utječu na konačne zaključke o povezanosti hrvatskoga glagolskoga vida i švedskih dvočlanih glagola.

⁶ Minimalni kontekst ovdje znači da su promatrane rečenice u kojima se dvočlani glagol pojavljuje, a prema potrebi, kad je to bilo nužno, promatrala su se i okolne rečenice.

U drugoj fazi raščlambe, unutar skupina rečenica razvrstanih prema glagolskim česticama, promatrao se odnos perfektivnoga vida i određenih objekata⁷. Ovaj se dio analize, dakako, mogao provesti tek na onome dijelu građe gdje je u rečenicama bio prisutan objekt. Određenima su smatrani objekti s određenim članovima, posvojnima zamjenicama, zamjenicama kao što su *alla*, *hela* i sl., kao i osobna imena, lične, povratne i povratno-posvojna zamjenica (osim u slučaju povratnih glagola). Neodređeni su objekti oni koji sadrže neodređeni član, neodređenu zamjenicu, „gole” imenske fraze i imenske fraze s brojevima.

Svako je skupini glagola zajednička čestica. Dvočlani su glagoli unutar svake skupine promatrani i opisivani ovisno o svojim značajkama – što označavaju (mjesto, smjer, *aktionsart* i sl.). Kad je bilo potrebno, predstavljeni su u podskupinama (ovisno o stupnju leksikaliziranosti, značenju, načinu prevođenja na hrvatski i sl.)

Važno je napomenuti da nisu analizirani participi nastali od dvočlanih glagola. Budući da je njihova sintaktička uloga drugačija, njihova analiza trebala bi polaziti s drugačijega stanovišta. Također, švedski su participi dobiveni od dvočlanih glagola svi jednorječni, pa nije uvijek jednostavno pouzdano utvrditi koji je glagol bio polazni – jednorječan ili dvorječan.

6.2. GLAGOLSKA ČESTICA *AN*

Čestica *an* u dvočlanim konstrukcijama može imati dva osnovna značenja⁸: može označavati da dvije stvari, osobe ili pojave dolaze u dodir jedna s drugom (npr. *knyta an* ‚povezati’⁹) ili može označavati da se ulaže kakav napor u izvođenje određene radnje (*gripa sig an* ‚uhvatiti se’, npr. *posla*). Većina je zabilježenih pojava glagola s ovom česticom jednorječna, čak 154 od 158. Među njima su uglavnom dvočlani glagoli koji postoje samo u tome obliku i u kojima se čestica sve rjeđe prepoznaje kao čestica, a značenje je glagola leksikalizirano u visokome stupnju (*anförtro* – ‚provjeriti’, *anlända* – ‚stići’, *anmäla* – ‚prijaviti’, *anse* – ‚smatrati’, *ansluta* – ‚priključiti’, *anstränga sig* –

⁷ Odnos neodređenih objekata i imperfektivnoga vida nije detaljnije promatran (v. str. 126). Broj je neodređenih objekata ipak prikazan u tablicama, ali se o njemu posebno ne raspravlja.

⁸ Značenja čestica u cijelom su poglavlju uglavnom opisana na temelju Holmgren Ordingtonova priručnika (1998) i rječnika *Nordsteds Svenskt språkbruk – Ordbok över konstruktioner och fraser* (2003).

⁹ Švedski glagol sam po sebi ne određuje odabir perfektivnoga ili imperfektivnoga vida. Hrvatski ekvivalenti samo su primjeri značenja i radi preglednosti i čitljivosti donosi se samo jedan član vidskoga para.

„naprezati se”, *anta* – „pretpostavljati”, *använda* – „rabiti” i sl.). Jasno je odmah da čestica u ovim glagolima vjerojatno nema utjecaja, ili barem ne značajnoga, na eventualni aspekt dvočlanih glagola s obzirom da joj je uloga primarno leksička. To pokazuju i rezultati prikazani u Tablici 4, prema kojima je podjednak broj ovih dvočlanih glagola preveden i imperfektivnim i perfektivnim vidom.

Dvorječni su dvočlani glagoli, svi složeni s glagolom *gå*¹⁰, najčešće prevedeni modalnim glagolima, koji su imperfektivnoga vida, osim jednoga kojem se ne može pronaći odgovarajući glagol u prijevodu:

- (1) - *Vänta tills ni kommer upp på högstadiet! gormar hon, där blir det ord och inga visor, där är de inte så snälla som jag, där går der inte an att tissla och skicka lappar och komma indrällande för sent efter rasten!*
- Samo čekajte kad dođete u više razrede! - ljuti se ona - tamo ce vam biti teško, tamo nisu ovako dobri kao ja, tamo **se ne smije** pričati gluposti, oblizivati se i dovuci u razred prekasno nakon odmora! (JG)
- (2) - *Nästa år får ni åka buss för att komma till skolan, fortsätter hon och hickar, och det vill jag inskräpa att på högstadiet går det inte an att visa såna busfasoner som många av er gjort här.*
- Sljedeće ćete godine autobusom ići u školu - nastavi i štucne - i htjela bih da vam bude jasno da **se** u višim razredima **ne možete** onako ponašati u autobusu kako su se mnogi od vas ponašali. (JG)
- (3) *Med honom gick det inte an att sno samman orden till enkla sanningar, här vägdes varje skiftning.*
Uz njega se nije moglo izokretati riječi u proste istine, ovdje se vagala svaka nijansa. (MF)
- (4) *Om soldaten vill träffa henne och hon vill det själv går det an att komma på visit.*
Ako se vojnik želi s njome naći i ako to ona sama želi, onda joj može doći u posjetu. (MF)

Malo više od polovice jednorječnih dvočlanih glagola prevedeno je imperfektivnim vidom (56%). Perfektivnim ih je vidom prevedeno 38%. Manji ih je broj preveden imenicom, kopulom s pridjevom ili sl. Budući da je razlika između dvočlanih glagola s *an* prevedenim imperfektivnim i onih prevedenih perfektivnim mala, o značajnijem utjecaju ove čestice na aspekt, odnosno aspektnost ne može se govoriti. Ipak, kao što će se vidjeti u kasnijim poglavljima, dvočlani glagoli s *an* prevedeni imperfektivnim vidom pojavljuju se u prototipnim imperfektivnim kontekstima, kojima se izražava stvarna sadašnjost, habitualnost (5-7), iterativnost (8), trajanje radnje (9) ili je riječ o općoj činjenici (10).

¹⁰ Doslovno je značenje glagola *gå an* „pristoji se”, „priliči”.

Važno je također napomenuti da veći broj pojava dvočlanih glagola s *an* u hrvatskome pojavljuje kao *imperpektiva tantum* (npr. ,smatrati').

- (5) *Jesus dömdes som folkuppviglare efter en romersk rättegång till korsfästelse, ett dödsstraff som endast romarna **använder**.*
*Isusa su osudili u rimskom sudskom postupku na raspeće, na kaznu smrću koju jedino Rimljani **primjenjuju**, a osuđen je za pozivanje naroda na otpor.*
(MF)
- (6) *Men hon **använder** det sällan, går här bara innesluten i sin egen kraft.*
*Ali ona **se** rijetko njime **služi**, neprestano se uzda samo u vlastitu snagu. (MF)*
- (7) *Annika **antecknade**, det här lät ju bra.*
*Annika **je zapisivala**, ovo je zvučalo stvarno dobro. (LM)*
- (8) *Vi **anser** att han är en fallen ängel som befinner sig i ständig strid med Gud.*
*Mi **vjerujemo** da je on pao anđeo, koji je u vječitoj borbi s Bogom. (MF)*

Jedan od rijetkih glagola s ovom česticom koji postoji u jednorječnome i dvorječnome obliku u prijevodima se ostvaruje i u perfektivnom i u imperfektivnom vidu:

- (9) *I osande predikningar hade denne kortvuxne präst svurit nästan lika mycket som syndarna och **angripit** superiet och skörlevnaden, och det med en sådan kraft att efterdyningarna rullade än i våra dagar.*
*U vatrenim propovjedima je taj zdepasti svećenik gotovo isto toliko psovao kao i grešnici dok **je napadao** pijančevanje i blud, i to s takvom snagom da je odzvanjalo još i za naših dana. (MN)*
- (10) *Under mötena fick han äntligen **angripa** smutsen och Djävulen, svinga Herrens tveeggade svärd, lag och evangelium, mot världens alla syndare, mot lögnarna, horbockarna, nådetjuvarna, svärjarna, drinkarna, hustruplågarna och kommunisterna som trängdes som löss i det tornedalska älvlandets jämmerdal.*
*Za vrijeme okupljanja je konačno mogao **napasti** prljavštinu i Đavola, mahati Gospodinovim dvosjeklim mačem, zakonom i evanđeljem, protiv svih grešnika svijeta, protiv laži, protiv kurviša, lažnih pokajnika, psovača, pijanica, zlostavljača žena i komunista koji su nadirali kao naplavine u tornedalsku riječnu dolinu jada. (MN)*

Perfektivnim su vidom prevedeni dvočlani glagoli s *an* u pretprošlom vremenu, pluskvamperfektu:

- (11) *Nu **hade** han **anlagt** en ny trädgård i Korinth.*
*Sada **je podigao** novi vrt u Korintu. (MF)*
- (12) *Hon **hade anlänt** till hotellet samtidigt som busslasten och lyckats ta sig in som en av deltagarna.*
***Stigla je** u hotel istodobno kada i pun autobus i uspjela ući kao jedan od sudionika. (LM)*

- (13) *Han hade ställt den på en kokplatta i garaget, men på grund av otäta kopplingar **hade** etanolångorna **antänts** och hela fanskapet exploderat. Postavio ga je u garaži na ploču kuhala, ali zbog labavih spojki su se zapalile etanolske pare i čitava **je** pizdarija **eksplodirala**. (MN)*

Bez uvijek jasno vidljivih oznaka, perfektivnim su vidom prevedeni dvočlani glagoli kojima se izražava završenost ili rezultat radnje, situacije u kojima je naglašena sama radnja, a ne njezino trajanje, ili kratke, jednokratne radnje završene u prošlosti:

- (14) *Hon hade inte läst artiklarna, men där borde inte finnas någonting hon kunde **anmärka** på. Ona nije pročitala članke, ali tamo ne bi trebalo biti ničega što bi ona mogla **zamjeriti**. (LM)*
- (15) *Hon **antecknade** adressen i marginalen på en gammal tidning, tackade och suckade. **Zapisala je** adresu na margini starih novina, zahvalila i uzdahnula. (LM)*
- (16) *Niila, Erkki och Holgeri **anlände** i en gammal duett, körd av en kusin. Niila, Erkki i Holgeri **su stigli** u starom Volvo Duettu, koji je vozio jedan bratić. (MN)*

Veći je broj istih dvočlanih glagola s česticom *an* na hrvatski preveden i perfektivnim i imperfektivnim vidom. Pritom iz najužega konteksta nije vidljiv jasan razlog odabira pojedinoga vida. Na primjer:

- (17) *Annika **antecknade**. Annika **je bilježila**.*
- (18) *Annika **antecknade**. Annika **je zabilježila**.*

Čak ni u širem kontekstu nema nepobitnih oznaka koje upućuju na to da se radnja treba promatrati u tijeku ili kao završena:

- (19) *Hon började med SOS alarmering.
– Vi har skickat två ambulanser, bekräftade driftsledaren.
– Inte politivagnar? undrade Annika.
Det diskuterades, men det var en väktare som ringde. Vi skickade ambulanser. **Annika antecknade**. Likbilarna skickades bara fram om det var garanterat säkert att offren var döda.

– Počela je sa centralom hitnih službi.
"Poslali smo dva vozila hitne pomoći", potvrdio je glavni ondje.
"A ne mrtvačka kola?" pitala je Annika.
"Raspravljali smo o tome, ali nazvao je zaštitar, pa smo poslali hitnu pomoć."
Annika je zabilježila. Mrtvačka se kola šalju samo onda kada je sigurno da je žrtva mrtva. (LM)*

(20) *Detsamma gäller kontakt med dagis, skolor, barnavårdscentraler, försäkringskassan, skattemyndigheten, ja allt.*

Många behöver juridisk hjälp och då ordnar vi det också.

Annika antecknade.

- Så ni ordnar nytt jobb, ny bostad, nya dagis, skolor, läkare, advokater, och allt går via Paradiset?

Isto tako funkcioniraju suradnje s vrtićima, školama, dječjim poliklinikama, zavodima za socijalno osiguranje, poreznim upravama, sa svima.

Mnogi trebaju i pomoć pravnika, to također sređujemo."

Annika je bilježila.

"Znači vi sredite novi posao, novi stan, nove vrtiće, škole, liječnike, advokate, i sve ide preko Raja?" (LM)

Razlika je između (19) i (20) što je u (19) naglasak na tome da je junakinja romana zabilježila određeni podatak, a u (20) da je pisala sve što se govori i vjerojatno dok se govori. Ovakvih je primjera u ovoj skupini dvočlanih glagola mnogo, a oni svjedoče o tome da aspektnost ovisi o drugim čimbenicima u širem kontekstu, ne o čestici *an*. Što se tiče utjecaja objekata na odabir vida, iz Tablice 4 može se iščitati da se određeni objekti i perfektivni vid podudaraju u 87% slučajeva.

Tablica 4. Dvočlani glagoli s česticom *an* prema hrvatskome glagolskome vidu¹¹

(158)	impf	pf	drugo
DG	0.56	0.38	0.06
O	0.47	0.50	0.02
odr.	0.76	0.87*	1.00
neodr.	0.24*	0.16	0

* označava da je u skupini bio dvovidan glagol, kojem je vid određen prema kontekstu

¹¹ U prvoj kućici tablice naznačen je ukupan broj pojava dvočlanih glagola u toj skupini. *DG* označava dvočlani glagol, *O* objekt (prijelazni glagoli prema vidu), *odr.* određeni objekt (određeni objekti koji su prevedeni imperfektivnim, odnosno perfektivnim vidom), *neodr.* neodređeni objekt (neodređeni objekti koji su prevedeni imperfektivnim, odnosno perfektivnim vidom). Kraticom *impf* obilježen je stupac u kojem su prikazani podaci za dvočlane glagole prevedene imperfektivnim vidom, a kraticom *pf* za dvočlane glagole prevedene perfektivnim vidom. U stupcu „Drugo” prikazani su podaci za dvočlane glagole koji nisu prevedeni glagolom ili sl.. Iz ove se tablice, dakle, može iščitati da je glagola s česticom *an* ukupno bilo 158, da je više dvočlanih glagola prevedeno imperfektivnim (56%) nego perfektivnim vidom (38%) (1. redak), da su prijelazni dvočlani glagoli također češće prevedeni perfektivnim (50%) nego imperfektivnim vidom (47%) (2. redak), da je od ukupnoga broja prijelaznih glagola, više dvočlanih glagola s određenim objektima prevedeno imperfektivnim vidom nego dvočlanih glagola s neodređenim objektima (1. stupac, 3. i 4. redak). Isto se može iščitati za prijelazne glagole prevedene perfektivnim vidom (2. stupac): više je prijelaznih dvočlanih glagola prevedenih perfektivnim vidom imalo određene, nego neodređene objekte. Sivim su istaknuti odnos broja dvočlanih glagola prevedenih jednim ili drugim vidom (1. redak) i odnos određenih i neodređenih objekata kod prijelaznih dvočlanih glagola prevedenih perfektivnim vidom. Masno su otisnute više vrijednosti.

6.3. GLAGOLSKA ČESTICA *AV*

Čestica *av* može se pojaviti u nizu različitih značenja (prema Holmgren Ording 1998 i Norsteds 2003). Jedno je od značenja da se netko ili nešto udaljava od čega (*stiga av* – ,silaziti’), a slično mu je značenje da netko što odmiče (*dra av* – ,odvući’). *Av*, nadalje, može označavati da se nešto dijeli, obično po sredini (*bryta av* – ,slomiti’) ili da se neka radnja završava (*stänga av* – ,isključiti’; ,zatvoriti’). Može se pojaviti u glagolima kao što su *fotografera av* (,fotografirati’) ili *rita av* (,nacrtati’): npr. *Jag ska försöka rita av honom i min skissbok* (,Pokušat ću ga nacrtati u svoj blok za skiciranje’).

Od ukupno 361 dvočlanih glagola s česticom *av* 129 ih je jednorječnih, a 232 dvorječnih. Tablice 5 i 6 pokazuju da je udjel imperfektivnim vidom prevedenih dvočlanih glagola s *av* veći među jednorječnim nego među dvorječnim glagolima, ali se i jedni i drugi prevode i jednim i drugim vidom. Razlika iznosi dvadesetak posto, što nije zanemarivo, ali je nedovoljno da bi se govorilo o sustavnosti u ponašanju ovih glagola s obzirom na aspektnost.

Promatraju li se pojedinačni glagoli s većim brojem pojava¹², može se primijetiti da se, na primjer, glagol *avsky* (,prezirati’; ,mrziti’) uvijek prevodi imperfektivnim vidom, a glagoli *bryta av* (,prekinuti’; ,razbiti’; ,odlomiti’), *avböja* (,odbiti’), *avrätta* (,pogubiti’; ,osuditi’), *avslöja* (,otkriti’; ,razotkriti’), *dra av* i *dra av sig* (,skinuti’; ,svući’)¹³, *höra av sig* (,javiti se’), *klippa av* (,odrezati’; ,prerezati’; ,prekinuti’) itd. uvijek perfektivnim. Naravno, uzorak je za pojedinačne glagole premalen, pa je moguće da su podaci slučajni.

Općenito, kao i kod prije opisane čestice *an*, imperfektivnim su vidom prevedeni glagoli i situacije kad se njima označava:

a) sadašnja radnja:

- (21) *Jag är ensam på restaurangen sänär som på två unga män som **avslutar** sin måltid med kaffe.*
*Sam sam u restoranu, osim dvojice mladića koji **završavaju** svoj obrok kavom. (JG)*

b) durativna radnja:

- (22) *Detaljerna **avlöste** varandra med hennes darriga handstil sida upp och sida ner.*
*Podrobnosti **su se redale** jedna za drugom, stranicu za stranicom, napisane njenim drhtavim rukopisom. (MN)*

¹² Od četiri do dvadesetak.

¹³ *Dra av* i *dra av sig* u drugim značenjima (*natezati* i *odmarati se*) pojavljuju se i u imperfektivnome vidu.

c) stanje:

- (23) *Maria **avskydde** den från första stund, hon fann den högfärdig och sluten med sina tjocka murar.
Marija ga **je prezirala** od prvog trenutka, doimao se oholo i zatvoreno sa svojim debelim zidovima. (MF)*

d) paralelne radnje:

- (24) – *Fastigheten är från 1880-talet, sa hon medan hon **hängde av sig**.
"Zgrada je iz 1880-ih godina", rekla je dok je **vješala** odjeću. (LM)*

e) habitualna radnja:

- (25) *Som han brukade gick han rakt ut bland de plågade, **avlyfte** deras skuld och botade deras sjukdomar.
Kao što je običavao, išao je ravno među izmučene, **oslobađao** ih grijeha i liječio im bolesti. (MF)*
- (26) *Han kunde sitta i tv-debatter och **avslöja** sin okunskap varje gång han öppnade munnen, i meningar byggda av politiskt korrekta floskler.
Znao je sjediti na TV debatama i **razotkrivati** svoje neznanje svaki put kada bi otvorio usta, u rečenicama sastavljenim od politički korektnih šupljih fraza. (LM)*

f) iterativna radnja:

- (27) *Det var dock inget mot hans brorsa Leipä som mellan kväljningarna gång på gång **avgav** nykterhetslöfte, och sedan faktiskt höll det också i flera veckor.
To pak nije bilo ništa prema njegovom bratu Štruci, koji **se** između bljuvanja opetovano **zaklinjao** na trezvenost. I zaista se toga nekoliko tjedana pridržavao. (MN)*
- (28) *På min ständiga jakt efter nya skämt **betar** jag **av** del efter del av mitt liv, vänder och vrider på varje litet minne för att se om där finns något att skratta åt, något värt att förlöjliga.
U mojoj stalnoj potjeri za novim vicevima **prolazim** kroz dio po dio svog života, preokrećem i vrtim svako malo sjecanje kako bih vidio ima li tu nečega čemu bi se moglo smijati, nečega vrijednog ismijavanja. (JG)*

Perfektivan je vid u pravilu uporabljen kad se naglašava

a) kraj radnje:

- (29) *Så jag började **avsluta** mina rapporter och gick i förhandlingar om adoptionen av dig.
Tako sam **priveo** svoja izvješća **kraju** i krenuo u pregovore oko tvojeg usvojenja. (MF)*
- (30) *Marianne **slickar** först **av** marmeladen från smörgåsen, sedan **slickar** hon **av** smöret, sedan ber hon om en ny smörgås.*

Marianne prvo **poliže** marmeladu sa sendviča, onda **poliže** maslac, a onda traži novi sendvič. (JG)

b) rezultat:

- (31) Aida hade hotat att **avslöja** bluffen med stiftelsen Paradiset, Rebecka hade hämnats genom att förråda Ada, berätta för hennes förföljare var hon gömde sig.
Aida je zaprijetila da **će razotkriti** prijearu sa zakladom Raj, Rebecka se osvetila time što ju je odala, rekla njezinu progonitelju gdje se skriva. (LM)

c) slijed radnji:

- (32) Eleonor **skrapade av** fötterna, **borstade av** kappan, stängde dörren bakom sig. Eleonor je **obrisala** noge, **otresla** kaput, zatvorila vrata za sobom. (LM)

d) kratka, trenutačna radnja:

- (33) I samma ögonblick far Juha upp och **borstar** hastigt **av** sanden från byxorna. U tom trenutku Juha ustane i brzo **otrese** pijesak s hlača. (JG)
- (34) Snabbt **drog de av sig** strumporna och kostymbyxorna med sina pressveck och ställde sig barfota i sjökanten i sina pösiga, amerikanska knäkalsonger. Brzo **su skinuli** čarape i hlače od odijela s uglačanom crtom pa stali bosi uz rub snijega u vrećastim američkim gaćama dugima do koljena. (MN)

Prema podacima iz Tablice 7 vidljivo je da je značajna većina prijelaznih dvočlanih glagola s određenim objektima prevedena perfektivnim vidom (90%). U manjem broju primjera perfektivnim su vidom prevedene i glagolske fraze s neodređenim objektima:

- (35) Men deras ansikten var slutna, om de **avslöjade någon** känsla var det förvåning.
Ali, njihova su lica bila nedostupna, ako bi i **otkrili** kakav osjećaj bilo bi to iznenađenje. (MF)
- (36) Man bar dit en madrass och porslin, ställde basvaror i skafferiet, satte upp gardiner och **tippade av ett lass ved** på gården.
Donijeli su mu madrac i porculansko suđe, stavili osnovni pribor u ostavu, objesili zavjese i u dvorištu **istovarili** kola drva. (MN)
- (37) Som när man **bryter av en fickspegel**.
Kao kad netko **razbije** džepno ogledalo. (MN)

Tablica 5. Dvorječni dvočlani glagoli s česticom *av* prema hrvatskome glagolskome vidu

(129)	impf	pf	drugo
DG	0.09	0.87	0.04
O	0.22	0.76	0.01
odr.	0.94	0.92	1.00
neodr.	0.06	0.08	0

Tablica 6. Jednorječni dvočlani glagoli s česticom *av* prema hrvatskome glagolskome vidu

(232)	impf	pf	drugo
DG	0.27	0.65	0.08
O	0.12	0.83	0.05
odr.	0	0.91	1.00
neodr.	1.00	0.09	0

Tablica 7. Dvočlani glagoli s česticom *av* prema hrvatskome glagolskome vidu

(361)	impf	pf	drugo
DG	0.16	0.79	0.05
O	0.19	0.78	0.02
odr.	0.81	0.91	1.00
neodr.	0.19	0.09	0

6.4. GLAGOLSKA ČESTICA *BAKOM*

Osnovno je značenje prijedloga *bakom* ‚iza‘, a kao čestica može imati istovjetno mjesno značenje (*gã bakom*). Također može označavati da je netko uzročnikom čega ili da ima odgovornost za što (*ligga bakom*). Ovo je slabo plodna čestica, koju je, kada ima mjesno značenje, teško razlikovati od prijedloga *bakom*.

U građi je zabilježeno tek četrnaest primjera dvočlanih glagola s česticom *bakom*, pa se ne mogu donositi općeniti zaključci. Sudeći prema dobivenim podacima, veći se broj dvočlanih glagola s ovom česticom prevodi perfektivnim vidom, a prijelazni glagoli prevedeni perfektivnim vidom svi imaju određene objekte (v. Tablica 8).

Obično se u kontekstima u kojima se pojavljuje ova čestica izriče opća tvrdnja ili da je što čemu uzrok. Riječ je redom o statalnim glagolima, a u prijevodima se ostvaruju kao statalni ili kao durativni glagoli:

(38) - *Vi är en grupp, sa kvinnan, som **ligger bakom** den här nya verksamheten. "Mi smo grupa", rekla je žena, "koja **vodi** tu novu djelatnost. (LM)*

(39) *Anders Schyman **stod bakom** dem. Anders Schyman **je stajao** iza njih. (LM)*

(40) *Visst, det ska se ut som om jag bara ställer mig upp och pladdrar, du skulle bara veta hur många timmars övningar och repetitioner som **ligger bakom** tjugo minuters komik.*

*Naravno, treba izgledati kao da sam samo izašao i lupetam, da samo znaš koliko sati vježbe i ponavljanja **leži iza** dvadeset minuta komičareva nastupa. (JG)*

Kad je sastavni dio dvočlanoga glagola aktivni glagol, ovi se glagoli češće prevode perfektivnim vidom:

- (41) *Pörtet **försvann bakom** tallarna.*
*Kuća **je nestala** iza borova. (MN)*
- (42) *Gubben blev blyg av allt fjäsk och **hukade sig bakom** bordet med blomkvastarna.*
*Starcu je postalo neugodno od svega tog ulagivanja pa **se sakrio** iza stola s buketima. (MN)¹⁴*

Jedan se glagol pojavljuje u oba vida. Preveden je imperfektivnim vidom kad se pojavljuje u prezentu i izriče opću istinu, a perfektivnim kad podrazumijeva završetak radnje:

- (43) *"Hem" **lämnar** man **bakom** sig, eller snarare tappar man bort någonstans på vägen.*
*"Dom" **ostavljaš za sobom** ili, bolje rečeno, izgubiš ga negdje putem. (JG)*
- (44) *Den tillhörde den förgångna tiden, den som våra föräldrar fötts i men slutgiltigt ville **lämna bakom sig**.*
*Pripadao je prošlom vremenu, onome u kojem su se naši roditelji rodili, ali su ga htjeli za sva vremena **ostaviti za sobom**. (MN)*

Sudeći prema rezultatima, paralelizam se između određenih objekata i perfektivnoga vida potvrđuje, no riječ je o samo dva primjera, pa se nikakvi zaključci zapravo ne mogu izvoditi.

Tablica 8. Dvočlani glagoli s česticom *bakom* prema hrvatskome glagolskome vidu

(14)	impf	pf	drugo
DG	0.21	0.79	0
O	0.71	0.29	0
odr.	1.00	1.00	0
neodr.	0	0	0

¹⁴ Za *bakom* u ovim primjerima ne može se s potpunom sigurnošću tvrditi da je riječ o čestici. Izvorni govornik koji je provjeravao dvočlane glagole za ovaj rad, smatrao je da *bakom* u ovim slučajevima može biti čestica.

6.5. GLAGOLSKA ČESTICA *BORT*

Bort označava da se netko ili nešto udaljava od čega (*åka bort* – ‘otputovati’) ili da netko što udaljava od čega (*kasta bort* – ‘baciti’; ‘odbaciti’). To drugim riječima znači da *bort* može imati mjesno značenje i da je njegovo značenje lako raspoznatljivo. Pojavljuje se i u nizu leksikaliziranih dvočlanih glagola: *gå bort* – ‘umrijeti’; *skrämma bort* – ‘prestrašiti’; *göra bort sig* – ‘osramotiti se’ itd.

Od ukupno 233 pojava dvočlanih glagola s česticom *bort*, 183 su prevedene perfektivnim oblikom glagola u hrvatskome. To znači da je oko 18% (Tablica 9) dvočlanih glagola s ovom česticom prevedeno imperfektivnim vidom.

Dio rečenica prevedenih imperfektivnim vidom označava iterativnu radnju, što je vidljivo iz konteksta:

- (45) *Det kallas för Bullerbyns Hönseri, och mamma **skickar bort** ägg åt alla håll till folk som vill ha kycklingar.*
*To se zove Peradarnica Graje Male. Mama na sve strane **šalje** jaja ljudima koji hoće imati piliće. (AL)*
- (46) *Maria **slog bort** minnena, det var så längesen nu.*
*Marija **se nije osvrtala** na sjećanja. Bilo je to tako davno. (MF)*
- (47) *Han **skrämde bort** dem genom att tiga och flacka med blicken, eller ännu värre, låtsas överlägsen.*
***Plašio ih je i tjerao** svojim šutljivim i nemirnim pogledom, ili još gore, nadmoćnim držanjem. (MN)*

Mjesno se značenje čestice *bort* primjećuje u primjerima gdje znači ‘u daljinu’. Kontekst pretpostavlja radnje koje traju (proces), pa su i glagoli u primjerima prevedeni imperfektivnim vidom:

- (48) *Maria stod stilla, **såg bort** nu mot staden, tänkte på hur hon gått på de stora avenyerna och lyssnat på de buddistiska munkarna i sina saffransgula kläder och hört Zoroasters vise män förkunna sin lära.*
*Marija je mirno stajala i **gledala** prema gradu, razmišljala kako je hodala po velikim avenijama i slušala budističke monahe u njihovim crvenožutim haljama i slušala Zaratustrine mudrace kako propovijedaju svoj nauk. (MF)*
- (49) *Uppjagade **gasade** vi **bort** över gårdsplanen mot skogsbilvägen.*
*Prestrašeni **smo prašili** preko dvorišta prema šumskoj cesti. (MN)*

Katkada je dvočlani glagol preveden jednim glagolom perfektivnoga i jednim imperfektivnoga vida¹⁵, odnosno dvočlani glagol koji u švedskome stoji kao dopuna glagolu *börja*. U hrvatskome prijevodu imperfektivni glagol stoji kao dopuna perfektivnome glagolu *početi*:

(50) *För att visa att jag menade allvar **började** jag **gå bort** mot vägen.*
*Da bih pokazao da to mislim ozbiljno, **počeo** sam **hodati** prema cesti. (MN)*

(51) *Hon drog på sig kappan, slet tag i väskan och **började springa bort** mot motorvägen.*
*Navukla je kaput, zgrabila torbu i **počela trčati** prema autocesti. (LM)*

Perfektivnim su vidom dvočlani glagoli s *bort* prevedeni kad *bort* označava

1) da se što odstranjuje ili nestaje:

(52) *Pappa säger att han ska **hugga bort alla buskarna**, så att det blir bättre bete åt korna där, men det hoppas jag att han inte gör.*
*Tata kaže da **će posjeći** sve to grmlje pa da krave mogu bolje pasti, ali ja se nadam da to ipak neće učiniti. (AL)*

(53) *Och den hinner **smälta bort** till jul.*
*Snijega neće biti više nego što ga sada ima, a i ovaj **će se** do Božica **otopiti**. (AL)*

2) da se što udaljilo ili udaljava:

(54) *Ja, allt det gamla **måste kastas bort**.*
*Da, sve staro **se mora odbaciti**. (MF)*

(55) *När de nådde trädgården såg de genast att den stora stenen **rullat bort** från ingången och ner i sluttningen.*
*Kad su stigle do vrta odmah su uočile da **se** veliki kamen **otkotrljao** sa ulaza dolje niz padinu. (MF)*

(56) *Han **smyger bort** till Mariannes rum.*
***Odšulja se** do Mariannine sobe. (JG)*

3) da je radnja rezultativna¹⁶:

(57) *I badrummet tvättade han ansikte och händer och försökte **gnugga bort fläckarna på togan**.*
*U kupaonici je oprao lice i ruke, te pokuša **istrljati** mrlje s toge. (MF)*

¹⁵ Takvi su primjeri u tablici brojačano iskazani u stupcu *Drugo*, gdje se uz njih nalaze i primjeri u kojima je dvočlani glagol preveden kombinacijom pf+impf vida ili, na primjer, glagolskom imenicom.

¹⁶ I primjeri pod 1. i 2. mogu se smatrati rezultativnima.

- (58) *Hon hade behövt många år för att glömma och kom inte längre ihåg Hans ansikte, inte händerna, inte ens ögonen eller munnen som formade de märkvärdiga orden. Även nätternas sötma hade hon **trängt bort** ur minnet. Trebalo joj je mnogo godina da zaboravi i da se više ne sjeća Njegova lica, ruku, očiju ili usana koje su oblikovale te čudnovate riječi. Čak je i noćnu slatkoću **istisnula** iz sjećanja. (MF)*

Veći se broj prijelaznih dvočlanih glagola s *bort* koji su prevedeni perfektivnim vidom pojavljuje uz određeni objekt (89%; v. i 52, 57):

- (59) *Vad är det för mening med att sköta sin gräsmatta och rensa bort alla maskrosor om du inte **tar bort** dina maskrosor? Då kommer ju våra maskrosor tillbaka. Koji je smisao u obrezivanju svog travnjaka i čišćenju svih maslačaka ako ti svoje ne **iščupaš**? Onda se naši vrate. (JG)*

Tablica 9. Dvočlani glagoli s česticom *bort* prema hrvatskome glagolskome vidu

(233)	impf	pf	drugo
DG	0.18	0.78	0.03
O	0.14	0.85	0.01
odr.	0.80	0.89	1.00
neodr.	0.20	0.11	0

6.6. GLAGOLSKA ČESTICA *DIT*

Dit najčešće označava smjer (*springa dit* – ,trčati tamo'), a u prijevodima se uz odgovarajući glagol često pojavljuje i mjesni prilog (*tamo, do tamo, onamo*) ili imenska fraza s mjesnim značenjem (npr. *k njemu*). Među dvočlanim glagolima s *dit* u građi je zabilježen samo jedan s leksikaliziranim značenjem (*sätta dit* – ,smjestiti komu') Imperfektivnim su vidom prevedeni gotovo isključivo dvočlani glagoli koji se pojavljuju u iterativnome značenju (60-63), dok je rjeđe riječ o dvočlanom glagolu prevedenom prezentom hrvatskoga glagola (64).

- (60) *Några **fördes dit** med herdarna som mött andra herdar i bergen. Neke **su donosili** pastiri koji bi sretali druge pastire po brdima. (MF)*
- (61) *Det är ett sånt trevligt rum och en sån trevlig farfar, och alla vi barn **går dit** när vi inte har nånting annat för oss. Ta je soba tako ugodna, i Dida je tako ugodan, da svi mi **odlazimo k njemu** kad nemamo što drugo za raditi. (AL)*

- (62) *Varje vecka var det någon stackare som **skickades dit** och kom tillbaka med käftan full av plast och ståltråd.
Svakoga su tjedna nekog siromaha **slali k njima**, da se vrati s ustima punim plastike i metalne žice. (MN)*
- (63) *Annars är det aldrig någon som **kommer dit**.
Inače tu nitko nikada ne **dolazi**. (JG)*
- (64) *- Jag **åker dit**, sa hon.
"Idem tamo", rekla je. (LM)*

U svim su ostalim slučajevima dvočlani glagoli s česticom *dit* prevedeni perfektivnim glagolskim vidom. Uglavnom je riječ o glagolima kretanja:

- (65) *Intresset var så stort att till och med min mamma och pappa **lockats dit**, de som sällan iddes pallra sig till annat än julottan.
Zanimanje je bilo tako veliko da **je** crkva **privukla** čak i moju mamu i mog tatu, koji bi se rijetko kada odlučili otkoturati na nešto drugo osim ranih jutarnjih božićnih misa. (MN)*
- (66) *Jag hade hoppats att vi **skulle resa dit** tillsammans innan höststormarna sätter in, sa Maria.
Nadala sam se da **ćemo** zajedno tamo **otputovati** prije jesenjih oluja, reče Marija. (MF)*

Rjeđe o drugim glagolima¹⁷:

- (67) *Pappa hade **trollat dit** tapeterna, så gräsligt söta tapeter med en massa små, små blombuketter på, och mamma hade trollat dit gardinerna för fönstret.
Tata **je iščarobirao** tapete, užasno slatke tapete s puno malih buketića cvijeća.
A mama je iščarobirala zavjese za prozore. (AL)*
- (68) *Det hade Lasse och Bosse **målat dit** med ett stycke kol.
To su joj komadom ugljena **nacrtali** Lasse i Bosse. (AL)*

U svim se navedenim primjerima može govoriti o izrečenoj rezutativnosti.

Određeni objekti uz ove dvočlane glagole tek su neznatno češći su od neodređenih, ali je razlika zanemariva. Utjecaj objekata na izbor vida ovdje se ne može dokazati (Tablica 10):

- (69) *Först **la jag dit en röd tygbit till matta**, och sen **satte jag dit mina små fina dockmöbler** som jag hade fått i julklapp av farmor, och sen **satte jag dit smådockornas sängar och smådockorna själva**.*

¹⁷ Astrid Lindgren, iz čijega su romana preuzeti primjeri, poznata je po tome da što je često stvarala vlastite dvočlane glagole. Ovdje navedeni nisu potvrđeni u rječnicima.

Prvo sam raširila jednu crvenu krpicu, da im bude kao tepih. Onda sam poslagala onaj lijepi mali namještaj za lutke što sam ga dobila od bake za Božić. A onda sam još stavila krevetiće i kraj njih lutkice. (AL)

Glagoli s *dit* prevedeni imperfektivnim vidom pojavili su se bez objekta pa eventualan suodnos imperfektivnoga vida i neodređenoga argumenta nije bilo moguće provjeriti.

Tablica 10. Dvočlani glagoli s česticom *dit* prema hrvatskome glagolskome vidu

(45)	impf	pf	drugo
DG	0.20	0.78	0.02
objekata	0.00	0.9	0.1
određ	0.00	0.56	1.00
neodređ	0.00	0.44	0.00

6.7. GLAGOLSKA ČESTICA *EFTER*

Čestica *efter* ima nekoliko značenja. Prema Holmberg Ordingu (1998) i Nordstedovu rječniku (2003), ta čestica može značiti isto što i nenaglašeni prijedlog (*köra efter* – ,voziti iza koga') ili da netko ide i uzima što (*springa efter* – ,ići po što'). Katkada označava da netko što radi s ciljem dobivanja informacija (*se efter* – ,saznati'; ,raspitati se'). *Efter* također može označavati da se razmak od koga ili čega povećava (*bli efter* – ,biti iza'; ,zaostajati') ili da se smanjuje otpor prema čemu (*ge efter* – ,popustiti'). Može značiti i da tko koga oponaša (*ta efter* – ,oponašati').

U građi su zabilježena 92 dvočlana glagola s česticom *efter*. Podjednak ih je broj preveden imperfektivnim (42) i perfektivnim (47) vidom u hrvatskome, a prema dobivenim rezultatima primjećuje se težnja da određeni objekti utječu na uporabu perfektivnoga vida (Tablica 11).

Promatraju li se pojedinačni glagoli i njihova značenja, primjećuje se da se, na primjer, glagol *följa efter* znatno češće prevodi imperfektivnim (*slijediti*, *pratiti*, *ići*) nego perfektivnim vidom (*krenuti*) – sedamnaest je pojava ovoga glagola prevedeno imperfektivnim, a tek dvije perfektivnim glagolom. Perfektivni je vid u prijevodu odabran kad je riječ o slijedu nekoliko radnji:

- (70) *Annika svalde och följde efter.*
Annika je progutala knedlu i krenula za njim. (LM)

- (71) - *Vi ska diskutera Sofias framtid, sa läkaren, och Annika tog sina grejer och följde efter.*
"Razmotrit ćemo Sofijinu budućnost", rekla je liječnica i Annika je uzela svoje stvari i krenula za njima. (LM)

Uvijek je imperfektivnim vidom, u svim značenjima u kojima se pojavljuje u građi, preveden glagol *vara efter* (tražiti, biti za petama, kasniti), a perfektivnim *titta efter* (pogledati, provjeriti), *se efter* (pogledati, ispratiti pogledom, vidjeti, prepustiti se) i *ge efter* (prepustiti se, pokoriti se, predati se, popustiti, suspregnuti, ući, krenuti).

Može se reći da su primarno durativni glagoli (*vara, följa*) i uz česticu *efter* ostaju, najčešće, durativni, dok glagoli *se* i *ge* tek s česticom, sudeći prema građi, izražavaju perfektivnu radnju¹⁸.

Tablica 11. Dvočlani glagoli s česticom *efter* prema hrvatskome glagolskome vidu

(92)	impf	pf	drugo
DG	0.46	0.51	0.03
O	0.44	0.53	0.03
odr.	0.66	0.83	1.00
neodr.	0.33	0.16	0

6.8. GLAGOLSKA ČESTICA *EMELLAN*

Emellan se pojavljuje u svezi sa sukobom (*komma emellan* – ,stati između', npr. posvađanih ili zaraćenih strana) i u značenju posredovati u sukobu (*gå emellan* – ,razdvojiti'). U građi je zabilježen samo jedan glagol s ovom česticom – *gå emellan*, a preveden je perfektivnim glagolom *umiješati se*, koji stoji kao dopuna glagolu *pokušati* (u švedskom originalu *försöka*):

- (72) *Jenny försöker gå emellan.*
Jenny se pokušava umiješati. (JG)

Na temelju jednoga primjera ne može se ništa zaključiti, osim da je riječ o rijetkoj i slabo plodnoj glagolskoj čestici.

¹⁸ To, dakako, ne mora biti isključivo tako, jer je u drugačijem kontekstu moguće zamisliti da se *se efter* prevede kao *poglédati, ispraćati pogledom, prepuštati se* itd.)

6.9. GLAGOLSKA ČESTICA *EMOT*

Dva su osnovna značenja čestice *emot*: označava otpor (*vara emot* – ,protiviti se') ili smjer (*springa emot* – ,trčeći ići prema kome ili čemu'; približavati se'), a u prenesenom značenju može značiti i sudaranje (*springa emot* – ,zaletjeti se u koga').

U građi je zabilježen 71 dvočlani glagol s česticom *emellan*, od kojih ih je oko dvije trećine prevedeno perfektivnim, a jedna trećina imperfektivnim vidom. Samo se jedan glagol pojavio u jednorječnome obliku (*emottaga* – ,primati'/,primiti') i preveden je perfektivnim vidom (*primiti*).

Imperfektivnim je vidom uvijek preveden glagol *ha emot* (*imati što protiv*). Glagol *imati* ima samo jedan vid, što znači da je to u hrvatskome *imperfectivum tantum*. Svi ostali imperfektivnim vidom prevedeni dvočlani glagoli stoje u kontekstima kojima se ističe durativnost (73), paralelnost radnji (74), habitualnost (75) ili iterativnost (76):

(73) *Hon gasade på trots att en Scania Vabis kom emot oss på den smala brobanan.*

Dodala je gas, iako je prema nama po uskoj voznoj traci mosta dolazio kamion marke Scania Vabis. (MN)

(74) *Handen darrade när hon tog emot drycken, hon var fortfarande svag. Ruke su joj drhtale dok je uzimala piće, i dalje je bila slaba. (LM)*

(75) *Men man sa inte emot Euphrosyne. Ali, Eufraziji se ne valja suprotstavljati. (MF)*

(76) *Någon gång tog hon emot en judisk man, han var mjukare i kroppen men stelnade av ruelle efteråt. Povremeno je primala jednog Židova. Tijelo mu je bilo mekše, ali se naknadno ukočilo od silnog grizodušja. (MF)*

Određeni su objekti češće od neodređenih prevedeni perfektivnim vidom (Tablica 12), ali je broj neodređenih koji su prevedeni perfektivnim vidom razmjerno velik da bi se moglo govoriti o apsolutnome paralelizmu o kakvome govori Verkuyl. Čak isti glagol može imati određeni ili neodređeni objekt, a da oba budu prevedena perfektivnim vidom:

(77) - *Du vet mycket väl att lagen säger att kvinnan bara får ta emot undervisning i stillhet och alltid underordna sig.*

- *Vrlo dobro znaš da zakon kaže kako žena može samo primiti poduku u miru i uvijek se pokoravati. (MF)*

- (78) *Jag tog emot sedeln.*
Uzeo sam novčanicu. (NM)

Tablica 12. Dvočlani glagoli s česticom *emot* prema hrvatskome glagolskome vidu

(71)	impf	pf	drugo
DG	0.34	0.61	0.04
O	0.33	0.63	0.04
odr.	0.67	0.86	0.50
neodr.	0.33	0.14	0.50

6.10. GLAGOLSKA ČESTICA *FAST*

Glagolska čestica *fast* (,čvrsto') u dvočlanim glagolima označava da se što pričvršćuje tako da se ne može lako otpustiti (*skruva fast* – ,čvrsto stegnuti') ili da se koga sprječava u kretanju ili hvata (*få fast* – ,uhvatiti'), odnosno da je tko uhvaćen ili mu je onemogućeno kretanje (*åka fast* – ,biti uhvaćen'). U građi se ova čestica pojavila u svim navedenim značenjima, a ukupno je zabilježeno šezdeset pojava dvočlanih glagola s ovom česticom. Kad se pojavljuju u značenju ,čvrsto stegnuti' uz prijevode ovih dvočlanih glagola najčešće stoji prilog *čvrsto* (ili slični, na primjer *grčevito*).

Glagoli s *fast* češće su prevedeni perfektivnim nego imperfektivnim vidom.

Imperfektivan oblik u prijevodima najčešće imaju glagoli *držati*, *stezati* i *stiskati*:

- (79) *Jag höll fast mig i flaket av alla krafter för att inte skumpa av i farten.*
Ja sam se grčevito držao za nosac za prtljagu da ne poskakujem u vožnji.
(MN)

- (80) *Det var bara kindmusklerna som veckades medan små knubbiga händer nöp fast om mammans kjolben.*
Samo su se mišići obraza borali dok su se debeljuškaste ručice čvrsto stiskale oko mamine noge pod suknjom. (MN)

- (81) *Maria kände dunkelt igen ryttaren men vågade inte öppna munnen, rädd som hon var för att släppa fram all gråt som satt fast i halsen.*
Marija uspije prepoznati jahača, ali se ne usudi prozboriti, od straha da ne brižne u plač koji joj je stezao grlo. (MF)

Iz primjera je vidljivo da je riječ redom o radnjama kojima se izriče trajanje. Uz ove, imperfektivnim su vidom prevedeni i neki drugi glagoli. Na primjer,

- (82) *Flingor **kladdade fast** på jackan, gjorde Annikas hår och framsida vit. Pahuljice **su se lijepile** za jaknu, pobijelile Annikinu kosu i prednju stranu tijela. (LM)*
- (83) *Kommer vi att **slå fast** att det rör sig om juggemord? undrade hon. "Hoćemo li **tvrditi** da se radi o ubojstvu među jugo-mafijom?" pitala je. (LM)*
- (84) *Hon stannade av förvåning redan i inledningen där Petrus **slog fast** att vi var födda på nytt genom Jesu Kristi uppståndelse från de döda. Zastane u čudu već na uvodnom dijelu gdje Petar odlučno **zaključuje** da smo nanovo rođeni kroz uskrsnuće Isusa Krista od mrtvih. (MF)*

Imperfektivnim je vidom, dakle, izrečena durativna radnja (82), radnje prevedene statičnim glagolima (83) ili prezentom (84).

Glagoli *binda fast* (*zavezati, svezati*) i *åka fast* (*uhvatiti, uhititi, pasti u zasjedu*), svaki s po četiri pojavnice, pojavljuju se isključivo u perfektivnome obliku, ali uzorak je premalen da bi se mogli donositi opći zaključci. Može se tek pretpostaviti da postoji uzorak, budući da *binda fast* označava rezultat radnje, kao i leksikalizirani *åka fast*.

Uz česticu *fast*, ako je glagol prijelazan, češće stoje određeni objekti, a takve su glagolske fraze češće prevedene perfektivnim glagolskim vidom nego imperfektivnim (Tablica 13). Međutim, nerijetko se uz isti glagol pojavljuje i određeni i neodređeni objekt, a da su obje fraze prevedene perfektivnim vidom:

- (85) *Hon **klistrade fast** fyra frimärken uppe i högra hörnet, sedan skrev hon namnet och adressen, Hantverkargatan 32 ö.g. 3 tr, och så längst ner till vänster: Nycklarna till Paradiset, hälsn.Mia. **Zalijepila je** četiri markice u desni gornji kut, zatim napisala ime i adresu, Ulica Hantverkar 32/3.kat, i još sasvim dolje lijevo: Ključevi Raja, pozdrav, Mia. (LM)*
- (86) *Annika reste sig också, läkaren **klämde fast pennan** mot bröstfickans kant. Annika je također ustala, liječnik je **zakvačio** kemijsku za kut džepa na prsima. (LM)*
- (87) *Jag **band fast** en papperstuss i ett snöre och sprang runt med det, och Murre sprang efter och försökte få fatt i papperet. **Zavezala bih** papirnati zamotuljak na konop i onda bih trčala naokolo i vukla ga, a Mucko bi jurio za mnom i pokušavao ga uloviti. (AL)*
- (88) *Sen gick jag upp på mitt rum och **band fast snöret** om stortån och släppte ut det genom fönstret, och sen gick jag och la mej och tänkte att jag skulle skynda mej att sova lite, så att jag inte var så trött när jag skulle rymma. Zatim sam se popela u svoju sobu, **čvrsto zavezala** konop oko nožnog palca i drugi kraj bacila kroz prozor. Onda sam legla, zaključivši da moram požuriti da bar malo odspavam, kako ne bih bila umorna kad dođe vrijeme za bijeg. (AL)*

Prema ovim primjerima može se zaključiti da u slučaju čestice *fast* paralelizam objekata i vida ne postoji unatoč tome što su dvije trećine dvočlanih glagola s određenim objektima prevedene perfektivnim vidom.

Tablica 13. Dvočlani glagoli s česticom *fast* prema hrvatskome glagolskome vidu

(60)	impf	pf	drugo
DG	0.20	0.67	0.13
O	0.19	0.80	0
odr.	0.80	0.63	0
neodr.	0.20	0.36	0

6.11. GLAGOLSKA ČESTICA *FRAM*

Fram može značiti smjer (*komma fram* – ‘prići’/‘prilaziti’) ili radnju kojoj je cilj postizanje rezultata ili njegovo ostvarenje (*tvinga fram* – ‘iznuditi’/‘iznuđivati’). Pojavljuje se i u leksikaliziranim konstrukcijama, na primjer, *se fram* (‘radovati se’). Pojavljuje se i u frazama zajedno s drugom česticom, na primjer *dra/gå/hoppa/svaja fram och tillbaka*.¹⁹ Čestica *fram* plodna je i veže se s brojnim dinamičnim glagolima, a među njima je velik broj glagola kretanja, što je logično s obzirom na svojstvo ove čestice da izražava smjer.

U građi je zabilježen 411 dvočlani glagol s ovom česticom. U dvadeset pojava riječ je o jednorječnome obliku dvočlanoga glagola²⁰. Većina ih je prevedena perfektivnim vidom. Imperfektivni se vid, neovisno o značenju glagola (smjer ili rezultat), u prijevodima rabi za izricanje prave sadašnjosti i/ili durativne radnje:

(89) *Låga moln drar fram och sveper in passet i dimma.*
Niski se oblaci skupljaju i zavijaju prijevoj u maglu. (MN)

(90) *Eftermiddagen släpade sig fram.*
Poslijepodne se vuklo. (LM)

Imperfektivnim su vidom prevedene i habitualne i paralelne radnje:

(91) *Men dem framförde jag aldrig.*
Ali njih nisam nikada izvodio. (JG)

¹⁹ Te su fraze (8 pojava) redovito prevedene imperfektivnim vidom osim u jednome slučaju gdje je riječ o metafori: *De diskuterade fram och tillbaka.* → *Razvila se burna rasprava.* (MN). Ove fraze nisu prikazane u brojčanim podacima iskazanima u Tablici 46.

²⁰ Jednorječni su oblici, kao i dvorječni, prevedeni i perfektivnim i imperfektivnim vidom, a s obzirom na mali broj pojava jednorječnih glagola, obje su skupine obrađene zajedno.

- (92) "Ja du vet, Stockholm skulle man aldrig våga bo i." Personalen säger inte "Varsågod" när de **ställer fram** maten.
 "Da, ma znaš, u Stockolmu se uopće ne bi trebalo živjeti." Osoblje ne kaže "Izvolite" kad **stavlja** hranu na stol. (JG)
- (93) De satt tysta vid bordet medan maten **dukades fram**.
 Sjedile su u tišini dok **se iznosilo** jelo. (MF)
- (94) Kvinnan såg begrundande på honom medan hon **gick fram** till besöksstolen och satte sig, stolen där Annika suttit.
 Žena ga je zamišljeno promatrala dok **je prilazila** stolici za posjetitelje i sjela - stolica na kojoj je sjedila Annika. (LM)

Događa se da osnovno značenje dvočlanoga glagola nije preneseno i u prijevodu pa je uporabljen imperfektivni, tamo gdje je mogao biti uporabljen perfektivni vid:

- (95) De har haft hela dagen på sig och inte **fått fram** ett piss.
 "Imali su cijeli dan i **nemaju** ništa." (LM) → nisu dobili ništa

Få fram, ovdje preveden s *nemati*, izražava rezultativnost i znači *dobiti* ili *izvući* (npr. *korist*). Ovdje je, dakle, to njegovo značenje promijenjeno.

Perfektivnim je vidom prevedeno rezultativno značenje dvočlanih glagola s *fram*, a često se pojavljuje u nizu radnji koje slijede jedna za drugom:

- (96) Det var nu hon tänkte att hon måste gå hela vägen tillbaka, **bryta sig fram** på igenvuxna stigar, brännas av nässlor och piskas av sly.
 Upravo je tada pomislila kako mora prijeći čitav put natrag, **probiti se** na stare staze, opečena koprivom i šibana granjem. (MF)
- (97) Så **drog** han **fram** den gamla Beatlessingeln och räckte över den.
 Onda je **izvadio** jednu singlicu Beatlesa i pružio mi ju. (MN)
- (98) Hon satte sig upp, lät håret **falla fram** i ansiktet, hela huset gungade.
 Uspravila se, pustila kosu da joj **padne** na lice, cijela zgrada se njihala. (LM)

Česticom *fram* može se, dakle, izraziti ostvarenje rezultata, ali i proces postizanja rezultata. Tumače li se kao jedni ili kao drugi ovisi isključivo o kontekstu, odnosno o tome je li govorniku važnija radnja sama ili njezin rezultat.

Što se tiče suodnosa s objektima, iz Tablice 14 vidi se da je podjednak broj dvočlanih glagola s određenim imenskim frazama kao objektima preveden perfektivnim i imperfektivnim vidom. Čak se isti glagol može pojaviti s određenim i neodređenim objektom, a da u oba slučaja bude preveden perfektivnim vidom:

(99) *Heinz **grävde fram** pengarna i förbifarten, och förklarade att han skulle till Finland någon vecka för att gräva i arkiv.*
*Heinz mi je u prolazu **iščeprkao** novce i objasnio da ide na nekoliko tjedana u Finsku kopati po arhivima. (MN)*

(100) *Hon lät skolvaktmästaren **gräva fram** en gammal skivspelare, och själv tjuvlånade jag syrrans Jailhouse Rock.*
*Zatražila je od podvornika da **iskopa** neki stari gramofon, a ja sam krišom pozajmio sestrin Jailhouse Rock. (MN)*

Jasno je da samo određeni objekt ne utječe na izbor vida jer se ni u jednom ni u drugom primjeru, zbog konteksta i naglašavanja rezultata radnje, nije mogao uporabiti imperfektivni vid.

Tablica 14. Dvočlani glagoli s česticom *fram* prema hrvatskome glagolskome vidu

(411)	impf	pf	drugo
DG	0.19	0.75	0.05
O	0.15	0.82	0.02
odr.	0.68	0.58	0.66
neodr.	0.32	0.42	0.34

Čestica *fram* prva je u ovoj analizi, koja se provodi abecednim redom čestica, koja pokazuje određenu podudarnost s uporabom hrvatskih prefiksa. S prefiksom *do-* u prijevodima se zamjenjuje kada označava smjer i to prema čemu²¹:

<i>bäras</i> ²²	<i>fram</i>	<i>donijeti</i> ²³
<i>dra</i>	<i>fram</i>	<i>donijeti</i>
<i>glida</i>	<i>fram</i>	<i>doći</i>
<i>gå</i>	<i>fram</i>	<i>doći</i>
<i>komma</i>	<i>fram</i>	<i>doći</i>
<i>komma</i>	<i>fram</i>	<i>doći (do)</i>
<i>känka</i>	<i>fram</i>	<i>dovući</i>
<i>länga</i>	<i>fram</i>	<i>dodavati</i>
<i>släpa</i>	<i>fram</i>	<i>dovući</i>
<i>ta sig</i>	<i>fram</i>	<i>doći</i>
<i>ta sig</i>	<i>fram</i>	<i>došuljati se</i>
<i>tuffa</i>	<i>fram</i>	<i>dotutnjati</i>
<i>vingla</i>	<i>fram</i>	<i>doteturati</i>

²¹ Ali i u nekim leksikaliziranim značenjima: *få fram* – *doznati*, *komma fram* – *dogovoriti se*.

²² U popisu se nalaze samo primjeri glagola i prijevoda, nije naveden broj pojava svakog od njih. Ti se podaci nalaze u Prilogu 1.

²³ Hrvatski su prijevodi navedeni u vidu u kojem se pojavljuju u građi. Ako se pojavljuju u oba, navedena su oba oblika glagola. Glagoli u popisima razvrstani su abecedno prema švedskim dvočlanim glagolima. Posebno s, na kraju popisa, razvrstane jednorječni dvočlani glagoli, ako ih ima.

Prefiks *iz-* izražava što i *fram* kada znači smjer, ali suprotan od *do-*, ili rezultat:

<i>bryta</i>	<i>fram</i>	<i>izbiti</i>	<i>riva</i>	<i>fram</i>	<i>izvući</i>
<i>dra</i>	<i>fram</i>	<i>izvaditi</i>	<i>rota</i>	<i>fram</i>	<i>iskopati</i>
<i>dra</i>	<i>fram</i>	<i>izvući</i>	<i>rusa</i>	<i>fram</i>	<i>izjuriti</i>
<i>duka</i>	<i>fram</i>	<i>iznijeti</i>	<i>skjuta</i>	<i>fram</i>	<i>izbaciti</i>
<i>dukas</i>	<i>fram</i>	<i>iznositi</i>	<i>slå sig</i>	<i>fram</i>	<i>izbijati</i>
<i>få</i>	<i>fram</i>	<i>izvaditi</i>	<i>släppa</i>	<i>fram</i>	<i>ispuštati</i>
<i>gå</i>	<i>fram</i>	<i>izaći</i>	<i>slita</i>	<i>fram</i>	<i>izvaditi</i>
<i>gräva</i>	<i>fram</i>	<i>iščeprkati</i>	<i>spotta</i>	<i>fram</i>	<i>izbaciti</i>
<i>gräva</i>	<i>fram</i>	<i>iskopati</i>	<i>springa</i>	<i>fram</i>	<i>izjuriti</i>
<i>hasa</i>	<i>fram</i>	<i>izvući</i>	<i>ställa</i>	<i>fram</i>	<i>izvaditi</i>
<i>kika</i>	<i>fram</i>	<i>izviriti</i>	<i>stega</i>	<i>fram</i>	<i>istupiti</i>
<i>kliva</i>	<i>fram</i>	<i>izići</i>	<i>sträcka</i>	<i>fram</i>	<i>ispružiti</i>
<i>kräla</i>	<i>fram</i>	<i>ispuzati</i>	<i>ta</i>	<i>fram</i>	<i>izvaditi</i>
<i>krypa</i>	<i>fram</i>	<i>ispuzati</i>	<i>ta</i>	<i>fram</i>	<i>izvući</i>
<i>lägga</i>	<i>fram</i>	<i>iznijeti</i>	<i>tälja</i>	<i>fram</i>	<i>izrezbariti</i>
<i>lägga</i>	<i>fram</i>	<i>izvaditi</i>	<i>tränga</i>	<i>fram</i>	<i>izbiti</i>
<i>lämna</i>	<i>fram</i>	<i>izvaditi</i>	<i>trolla</i>	<i>fram</i>	<i>iščarobirati</i>
<i>leta</i>	<i>fram</i>	<i>izvaditi</i>	<i>tvinga</i>	<i>fram</i>	<i>iznuditi</i>
<i>locka</i>	<i>fram</i>	<i>izmamiti</i>	<i>våga sig</i>	<i>fram</i>	<i>iskrasti se</i>
<i>mejsla</i>	<i>fram</i>	<i>izrezbariti</i>	<i>växa</i>	<i>fram</i>	<i>izrasti</i>
<i>möglä</i>	<i>fram</i>	<i>iskukuljiti se</i>	<i>växa</i>	<i>fram</i>	<i>izrasti</i>
<i>pilla</i>	<i>fram</i>	<i>iščeprkati</i>	<i>framhåva</i>	<i>(fram)</i>	<i>istaknuti</i>
<i>pillas</i>	<i>fram</i>	<i>izvlačiti</i>	<i>framhålla</i>	<i>(fram)</i>	<i>isticati</i>
<i>plocka</i>	<i>fram</i>	<i>izvaditi</i>	<i>frambringa</i>	<i>(fram)</i>	<i>izvesti</i>
<i>räkna</i>	<i>fram</i>	<i>izračunati</i>	<i>framföra</i>	<i>(fram)</i>	<i>izvoditi</i>
<i>riva</i>	<i>fram</i>	<i>izvaditi</i>	<i>framkalla</i>	<i>(fram)</i>	<i>izazvati</i>

6.12. GLAGOLSKA ČESTICA FÖR

Prepoznavanje dvočlanih glagola s česticom *för* ponešto je zahtjevnije od prepoznavanja dvočlanih glagola s drugim česticama. Naime, u većini se priručnika dvočlanim glagolima smatraju samo dvorječni dvočlani glagoli s česticom *för*. U tom slučaju ta čestica ima nekoliko mogućih značenja: da netko ili nešto što zaklanja (*dra för* – ‘navući zavjese’), da netko uzima ili poslužuje hranu (*ta för sig* – ‘poslužiti se’) ili da tko što zamišlja ili vjeruje (*få för sig* – ‘zamisliti’; ‘utuviti si (u glavu)’). Takvi su dvorječni dvočlani glagoli rijetki. U prikupljenoj ih je građi pronađeno tek dvadeset i osam.

Međutim, polazi li se od pretpostavke da su dvočlani glagoli svi glagoli s naglašenom česticom, bilo da ona stoji iza glagola ili na mjestu prefiksa, u obzir se moraju uzeti i jednorječni glagoli s naglašenim prefiksom *för*. U odnosu na broj glagola s nenaglašenim *för*, broj je glagola s naglašenim prefiksom malen i u građi je zabilježeno samo pet pojava takvih glagola (*förbereda* ‘pripremiti’; *förutse* ‘predvidjeti’). Te je

glagole teško razlikovati od vrlo brojnih glagola s nenaglašenim *för* (*förklara* ,objasniti'; *förlåta* ,dopustiti'; *förmå* ,nagovoriti'; *förstå* ,razumjeti'; *försvinna* ,nestati'; *försöka* ,pokušati'; *förstöra* ,uništiti' itd.), a za potrebe ovoga rada to je učinjeno pomoću izgovornoga švedskoga rječnika (Hedelin 1997). Rezultati su za jednorječne dvočlane glagole s *för* pribrojeni rezultatima dobivenim za dvorječne.

Kao što je već rečeno, dvočlani glagoli s česticom *för* rijetki su u dvorječnome obliku i imaju vrlo specifična i ograničena značenja. Glagoli zabilježeni u građi većinom su prevedeni perfektivnim vidom, a svi prijelazni glagoli imali su određene objekte. Jednorječni su glagoli podjednako prevedeni i perfektivnim i imperfektivnim vidom, a prijelazni su glagoli također imali isključivo određene objekte.

Imperfektivnim su vidom prevedene prezentom izrečene radnje, habitualne radnje, stanja i paralelne radnje:

- (101) *Han har en käpp, som han **känner sej för med**²⁴.
Ima štap kojim **ispituje** put. (AL)*
- (102) *Hon tyckte inte om att jag var ensam, att jag inte lekte som andra barn utan **gick för mig själv**.
Nije joj bilo drago što sam sam, što se ne igram s ostalom djecom već **se izdvajam**. (MF)*
- (103) *Han granskade mig för att se vad jag **gick för**, reste sig från den knarrande stolen och kom närmare.
Proučavao me da vidi koliko **vrijedim**, te ustao sa škripavog stolca i prišao mi. (MN)*
- (104) *Medan hon **förvällde** bönor och kokade fisken tillsammans med de nyplockade knopparna från kaprisbuskarna funderade hon på Leonidas älskare, en ung man utan hjärta.
Dok je prokuhavala grah i kuhala ribu zajedno sa svježe nabranim glavicama kapara razmišljala je o Leonidasovom ljubavniku, lijepom ali bezosjećajnom mladiću. (MF)*

Tablica 15. Ddvočlani glagoli s česticom *för* prema hrvatskome glagolskome vidu

(34)	impf	pf	drugo
DG	0.18	0.79	0.03
O	0.24	0.76	0
odr.	0.60	1.00	0
neodr.	0.40	0	0

²⁴ Glagoli s *för* često su refleksivni, a njihova rekacija također često zahtijeva određene prijedloge s kojima uvijek stoje.

6.13. GLAGOLSKA ČESTICA *FÖRBI*

Förbi označava da netko pored koga ili čega prolazi (*köra förbi* – ‚vozeći proći’/,prolaziti pored čega’) ili da je što prošlo (*vara förbi* – ‚biti gotovo’). Od ukupno pedeset i sedam dvočlanih glagola s ovom česticom, trideset i tri su prevedene perfektivnim (58%), a dvadeset i dvije (39%) imperfektivnim. Nema izrazite razlike između dviju skupina dvočlanih glagola. Dvočlani glagoli prevedeni imperfektivnim vidom češće su prevedeni prezentom, čak i kad u izvorniku stoji preterit, a odnose se na habitualne radnje:

- (105) *Vi brukade **släppa förbi** den första gruppen, sedan slänga dem i ryggen medan de andra klungorna tvärbromsade framför oss.*
*Prvu skupinu **puštamo da prođe**, onda ih grudamo u leđa dok se druge grupice brzo zaustavljaju ispred nas. (MN)*
- (106) *Och under den tiden kunde råttorna oskadda **strömma förbi**.*
*A u međuvremenu ništa ne sprečava miševe da nepovrijeđeni u rijekama **prolaze** kraj njih. (MN)*

I glagoli prevedeni perfektivnim i oni prevedenim imperfektivnim vidom pojavljuju se isključivo uz određene objekte:

- (107) *När han **gick förbi** de båda kvinnorna sa han: (...)*
*Dok **je prolazio** pored dviju žena reče: (...) (MF)*
- (108) *Han lämnade rummet, ett vinande ljud av statisk elektricitet när rocken **svepte förbi dörrpostens plast.***
*Napustio je sobu, začuo se fijuk statičkog elektriciteta kada je ogrtač **dodirnuo** plastična vrata. (LM)*

Tablica 16. Dvočlani glagoli s česticom *förbi* prema hrvatskome glagolskome vidu

(57)	impf	pf	drugo
DG	0.39	0.58	0.04
O	0.33	0.63	0.03
odr.	1.00	1.00	1.00
neodr.	0	0	0

6.14. GLAGOLSKA ČESTICA *FÖRE*

Före kao čestica ima isto značenje kao i homonimni prijedlog ‚prije‘ (*gå före* – ‚ići prije‘; ‚prethoditi‘). Jednorječni su oblici leksikalizirani, a često su prevedeni hrvatskim glagolima prefigiranim s *pred-* (*föreslå* – ‚predložiti‘/‚predlagati‘, *föreställa* – ‚predstavljati‘; ‚predočiti‘; *förekomma* – ‚preduhitriti‘).

U građi je zabilježio ukupno 50 pojava dvočlanih glagola s česticom *före* – 45 jednorječnih i pet dvorječnih. Bez obzira na oblik, ovi su glagoli podjednako prevedeni i perfektivnim i imperfektivnim vidom (Tablica 17). Perfektivni je vid tek neznatno češći.

Kao i do sada, imperfektivnim su vidom prevedene sadašnje i durativne radnje te stanja:

- (109) *Han vet att hon vet att han skäms, men hon **förebrår** honom inte.*
*On zna da ona zna da se on srami, ali ne **zamjera** mu. (JG)*
- (110) *I gengäld hade han fått väldiga uppenbarelser, men för att inte förhåva sig över sådant hade han en tagg i sitt kött, en Satans ängel som **förebygger** högfärd.*
*Zauzvratio je dobio velike vizije, ali da to ne bi previše isticao imao je trn u mesu, sotonskog anđela koji **je priječio** oholost. (MF)*
- (111) - *Läget **förefaller** stabilt, sa han, mötte hennes blick.*
*"Stanje **se čini** stabilnim", rekao je, pogledao je u oči. (LM)*

Perfektivnim su vidom prevedene kratkotrajne i rezultativne radnje te iterativne radnje s naglašenom rezultativnošću:

- (112) - *Aber Thomas, Liebling! **förebrår** hon Thomas när han kommer in till henne i köket, du har ju inte alls bytt om till kostymen.*
*- Ali Thomas, Liebling! - **prekori** Thomasa kada dode do nje u kuhinju - pa nisi se još presvukao u odijelo. (JG)*
- (113) *Emellanåt hade det också **förekommitt** musikaliska inslag.*
*Povremeno **su se izvodile** i glazbene točke. (MN)*

Većina perfektivnim vidom prevedenih prijelaznih glagola ima uz sebe određeni objekt, međutim određeni objekti ipak nisu nužan uvjet za perfektivni vid u prijevodu, jer se tim vidom mogu prevoditi i prijelazni glagoli s neodređenim objektima. Na primjer:

- (114) *Och mot Jesus själv, Han som **föredrog** en grym död framför ett liv med henne.*
*I prema samom Isusu, Njemu koji **je odabrao** okrutnu smrt umjesto života s njom. (MF)*

Tablica 17. Dvočlani glagoli s česticom *före* prema hrvatskome glagolskome vidu

(50)	impf	pf	drugo
DG	0.42	0.54	0.04
O	0.50	0.46	0.04
odr.	0.58	0.73	1.00
neodr.	0.42	0.27	0

6.15. GLAGOLSKA ČESTICA *HEM*

Čestica *hem* stoji uz glagole kretanja i označava smjer (*hinna hem* – ,stići kući'). U hrvatskim je prijevodima uglavnom prepoznata kao zasebna leksička jedinica, što znači da su dvočlani glagoli s ovom česticom prevedeni glagolom i nekom od inačica imenice *hem* (*kući, doma*). Izuzetak su dvočlani glagoli s česticom *hem* čije je značenje leksikalizirano:

(115) - *Såja! ropar Bengt varje gäng Björn tar hem en poäng, som om Bengt visste nånting alls om tennis.*

-Tako je! - više Bengt svaki put kad Björn **osvoji** poen, kao da Bengt uopće išta zna o tenisu. (JG)

(116) *Han drack ur och hävdade sedan på en finska med många främmande ljud att kommunmästerskapet i supning tagits hem av Sattajärvis Skogssamer.*

Popio je i onda na finskom, s mnogo stranih glasova, tvrdio da **je** pobjeda u općinskom prvenstvu u ispijanju **pripala** šumskim Samima iz Sattajärvija. (MN)

Više je dvočlanih glagola s česticom *hem* prevedeno perfektivnim nego imperfektivnim vidom. Imperfektivni se vid većinom pojavljuje kad je u prijevodu uporabljen prezent, neovisno o tome je li riječ o pravoj sadašnjosti ili historijskome prezentu:

(117) *Framåt eftermiddagen hörde hon hur Leonidas kom hem, de fasta stegen uppför trädgårdsgången, dörren som öppnades och ropet: "Maria, Maria, här är jag."*

Bilo je rano poslijepodne kada je čula Leonidasu da **dolazi kući**, čvrstim koracima uzbrdo, vrtnim puteljkom. Začuje kako se vrata otvaraju i kako je zove: "Marija, Marija, ovdje sam." (MF)

(118) *Ibland lyser stjärnorna uppe på himlen när vi går hem.*

Ponekad, kad **se vraćamo kući**, na nebu iznad nas sjaji mnogo zvijezda. (AL)

(119) *Kom in nu ska ni få saft och bullar. Jag måste nog gå hem, viskar Juha.*

Sada uđite, dat ću vam soka i pecivo. Ja **moram kući** - prošapće Juha. (JG)

Među ostalim se primjerima ističu slučajevi u kojima je izražena durativna ili habitualna radnja:

- (120) *Jag **bar hem** den försiktigt mellan tummen och pekfingret, fortfarande utan ett veck.*
*Nosio **sam** ju **kući** oprezno između palca i kažiprsta, i dalje bez ijednog nabora. (MN)*
- (121) *Mumsade och gnagde och **lunkade** sedan proppmätta **hem** till sina gömställen.*
*Grickali su i glodali, a onda **se** nažderani do grla, tromo **vukli doma** u svoja skrovišta. (MN)*
- (122) ***Dra hem** sjukdomar och all möjlig skit, hem till mig.*
*"Donosiš **doma** bolesti i svakakvo sranje, doma meni." (LM)*

Većina je ovih dvočlanih glagola prevedena perfektivnim vidom, a riječ je, osim kod leksikaliziranih glagola i glagola *nazvati* (*ringa hem*), isključivo o glagolima kretanja:

- (123) ***Rusa hem**, tvätta av sig sminket, bli ren igen.*
***Odjuriti kući**, oprati šminku, ponovno biti čista. (JG)*
- (124) - *Jag väntar i bergen medan du **rider hem** och hämtar en frisk åsna.*
 - *Čekat ću u brdima dok ti **odjašeš kući** i dovedeš zdravog magarca. (MF)*
- (125) *Så där höll vi på, och när vi äntligen **kom hem** till Bullerbyn, så hade Britta läst ut hela boken för oss.*
*Tako je to išlo cijelim putem. Do časa kad smo napokon **stigli kući**, Britta nam je pročitala cijelu knjigu. (AL)*

Prijelazni dvočlani glagoli s česticom *hem* rijetki su i uglavnom se pojavljuju s određenim objektima, a češće su prevedeni perfektivnim nego imperfektivnim vidom:

- (126) *Och just den här sista dan vi gick i skolan, så hade Fröken **fått hem böckerna**.*
*Naručene **su** knjige **stigle** učiteljčinoj **kući** baš tog zadnjeg dana škole. (AL)*
- (127) *Eller mostern till farmor som mött björnen i bärskogen, dräpt den med vedyxan och **burit hem köttet** på ryggen i det hopknutna skinnet.*
*Ili o bakinoj teti koja je naletjela na medvjeda dok je u šumi brala bobice na bogatom nalazištu, ubila ga sjekirom za drva i **odnijela kući** meso u svezanoj medvjedoj koži. (MN)*

Tablica 18. Dvočlani glagoli s česticom *hem* prema hrvatskome glagolskome vidu

(137)	impf	pf	drugo
DG	0.24	0.68	0.08
O	0.21	0.77	0
odr.	0.67	0.82	0
neodr.	0.33	0.18	0

6.16. GLAGOLSKA ČESTICA *HIT*

Hit označava smjer (*komma hit* – ‘doći ovamo’) i često se u prijevodima ostvaruje kao zasebna leksička jedinica (usp. *hem*), što znači da se prevodi kao veza glagola i priloga (*ovamo*). Sudeći prema građi, *hit* se znatno češće pojavljuje u dvočlanim glagolima koji se u hrvatskome ostvaruju kao perfektivni oblici:

(128) *Försök **få hit** Euphrosyne.*

*Pokušaj **dovesti** Eufraziju. (MF)*

(129) *Hur har ni **hittat hit**, sa Lasse.*

*Kako ste samo **uspjele stići ovamo** – pitao je Lasse. (AL)*

(130) - *Vill du nåt får du **komma hit!** spottar Pia ur sig.*

- *Ako nešto hoćeš, **dodji ovamo!** - obrecne se Pia. (JG)*

Budući da se uglavnom pojavljuje u neprijelaznim glagolima, većina je predikata s česticom *hit* atelična. Broj je prijelaznih glagola izrazito rijedak (tek četiri zabilježena u građi) pa analiza suodnosa objekata i vida ne ukazuje ni na kakve težnje.

Tablica 19. Dvočlani glagoli s česticom *hit* prema hrvatskome glagolskome vidu

(25)	impf	pf	drugo
DG	0.16	0.84	0
O	0.25	0.75	0
odr.	1.00	0.67	0
neodr.	0	0.33	0

6.17. GLAGOLSKA ČESTICA I

Čestica *i* može imati nekoliko različitih značenja. Može označavati smjer kretanja, ali uvijek u svezi s nekom tekućinom (*hoppa i* – ,skočiti’/,skakati u vodu’). Također može označavati fizičko naprezanje (*hugga i* – ,pomoći’) ili da se radnja nastavlja (*hålla i sig* – ,zadržati’/,zadržavati se’, obično o vremenskim prilikama).

U građi je zabilježeno ukupno pedeset i pet pojava dvočlanih glagola s česticom *i*. Perfektivnim su vidom ovi glagoli prevedeni češće (60%) nego imperfektivnim (38%). Parovi rečenica u kojima se pojavljuje isti dvočlani glagol pokazuju da čestica nema presudan utjecaj na odabir aspekta u hrvatskim prijevodima:

- (131) *Febern **höll i sig** i två hela dygn och förvandlades sedan till en migränliknande huvudvärk.*
*Groznica me **držala** cijela dva dana i onda se pretvorila u jaku glavobolju, poput migrene. (MN)*
- (132) *Han strök sig över pannan, Annika kände hjärnan tryckas ihop, nu dör jag, **höll i sig** i köksbordet för att inte ramla ihop.*
*Prešao je rukom po čelu, Annika je osjetila kako joj se srce stišće, sada ću umrijeti, **uhvatila se** za stol da ne padne. (LM)*
- (133) *Att få **hålla i sig** så pitten styvnade och tungan fladdrade som en vimpel i munnen.*
*Moći **nalijevati** u sebe tako da se pljuvačka skrutne, a jezik lepeće u ustima kao zastavica na vjetru. (MN)*
- (134) *Om man hittade ett färskt råtthål i marken kunde man **hålla i några hinkar** vatten.*
*Ako se naiđe na svježju mišju rupu u zemlji može se u nju **uliti** nekoliko kanta vode. (MN)*
- (135) *Jag nappade åt mig några övermogna blåbär och **sög i mig** den vattniga saften.*
*Zagrizao sam nekoliko prezrelih kupina i **sisao** vodenasti sok. (MN)*
- (136) *Jag hade **sugit i mig** hälften, och hon kom intill mig med läppstiftsläppar, och plötsligt kysste hon mig.*
***Posisao sam** polovicu, a ona mi se približila s našminkanim ustima i iznenada me poljubila. (MN)*

Prijelazni glagoli prevedeni perfektivnim vidom uz sebe češće imaju određene objekte (npr. 135 i 136), ali se pojavljuju i neodređeni (v. 134).

Tablica 20. Dvočlani glagoli s česticom *i* prema hrvatskome glagolskome vidu

(55)	impf	pf	drugo
DG	0.38	0.60	0.02
O	0.31	0.69	0
odr.	0.73	0.79	0
neodr.	0.27	0.21	0

Dvočlani glagoli s *i* često se prevode hrvatskim glagolima prefigiranim s *u-* (27% od ukupnoga broja pojava):

<i>bita (tag)</i>	<i>i</i>	<i>ugristi</i> ²⁵
<i>dra</i>	<i>i sig</i>	<i>uzeti</i>
<i>få</i>	<i>i sig</i>	<i>uliti</i>
<i>falla</i>	<i>i</i>	<i>upadati</i>
<i>fylla</i>	<i>i</i>	<i>upisivati</i>
<i>hälla</i>	<i>i</i>	<i>uliti</i>
<i>hålla</i>	<i>i sig</i>	<i>uhvatiti se</i>
<i>lägga sig</i>	<i>i</i>	<i>umiješati se</i>
<i>proppa</i>	<i>i sig</i>	<i>ulijevati</i>
<i>ramla</i>	<i>i</i>	<i>upadati</i>
<i>sätta</i>	<i>i sig</i>	<i>uliti</i>
<i>skölja</i>	<i>i sig</i>	<i>uliti u sebe</i>
<i>slicka</i>	<i>i sig</i>	<i>ubacivati</i>

6.18. GLAGOLSKA ČESTICA *IFATT*

Glagolska čestica *ifatt* označava dostizanje, sustizanje (*springa ifatt* – ,sustići trčeći'). U građi je zabilježen vrlo mali broj ovih dvočlanih glagola, a svi su prevedeni perfektivnim oblikom hrvatskoga glagola, a u mnogim je slučajevima riječ o prijelaznim glagolima pa se, barem u ovome slučaju, može govoriti o podudaranju određenih objekata i perfektivnoga glagolskoga vida, premda treba naglasiti da je riječ o samo šest pojava dvočlanih glagola s *ifatt*:

(137) *Det var vid mötet med Noemi, som moderns röst **hunnit ifatt** henne. Pri susretu s Naomi **prisjeti se** majčina glasa. (MF)*

(138) *Men när soldaterna **hann ifatt** henne förvände hon deras lukt så de slets sönder av sina egna hundar. Ali kad **su** ju vojnici **sustigli**, izmijenila im je miris tako da su ih rastrgali vlastiti psi. (MN)*

²⁵ Glagoli u popisima razvrstani su abecedno prema švedskim dvočlanim glagolima. Posebno su, na kraju popisa, razvrstane jednorječni dvočlani glagoli, ako ih ima.

- (139) *Jag springer för att komma ikapp, närmar mig och **hinner ifatt**.
Trčim da ga sustignem, približavam se i **stignem** ga. (JG)*

Tablica 21. Dvočlani glagoli s česticom *ifatt* prema hrvatskome glagolskome vidu

(6)	impf	pf	drugo
DG	0	1.00	0
O	0	1.00	0
odr.	0	1.00	0
neodr.	0	0	0

6.19. GLAGOLSKA ČESTICA *IFRÅN*

Ifrån označava da se udaljenost među predmetima ili osobama povećava (*flytta ifrån* – ,odseliti se') ili da se što kome oduzima (*ta ifrån* – ,oduzeti'). U jednorječnim oblicima dvočlanih glagola ova se čestica pojavljuje u obliku *från-*.

U građi je zabilježen tek manji broj dvočlanih glagola s ovom česticom (36), a veći ih je dio preveden perfektivnim oblikom glagola. Imperfektivni oblici pojavljuju se u slučajevima kada je radnja izražena prezentom:

- (140) *Thomas sitter på sin plats, ensam längst bak i klassrummet, och **ger ifrån sig** ett gällt häst liknande garv.
Thomas sjedi na svom mjestu, sam, sasvim na kraju učionice i **ispušta** hihot nalik konjskom njištanju. (JG)*
- (141) *Stilla går jag in på scenen, **ställer i lugn och ro ifrån mig** min rekvisita, går fram till mikrofonen, andas in - det är för detta jag förberett mig i månader och år, det är för detta jag våndats och haft ångest, här står jag nu och kan inget annat - och sedan exploderar jag.
Mirno izlazim na scenu, sasvim mirno **odlažem** svoje rekvizite, prilazim mikrofonu, udahnem - za ovo sam se pripremao mjesecima i godinama, zbog ovog sam patio i bio očajan, ovdje sada stojim i ne znam ništa drugo - i onda eksplodiram. (JG)*

Na ovako malome uzorku glagola nemoguće je uopćavati, ali kao polazište za neko opsežnije istraživanje može poslužiti u ovoj građi primijećeno, a to je da uz prijelazne glagole s česticom *ifrån* češće stoji objekt u određenome obliku, a u hrvatskome su takvi glagoli većinom prevedeni perfektivnim vidom:

- (142) *Motvilligt **lämnar** Erik **ifrån sig böckerna**, står sedan där i leran bakom gymnastiksalen, i sin löjlige kavaj och sina löjlige gabardinbyxor.*

*Protiv svoje volje, Erik joj **pruži** bilježnice, zatim ostane stajati tamo u blatu iza dvorane za tjelesni, u svom smiješnom sakou i svojim smiješnim hlačama od gabardena. (JG)*

Tablica 22. Dvočlani glagoli s česticom *ifrån* prema hrvatskome glagolskome vidu

(36)	impf	pf	drugo
DG	0.14	0.81	0.06
O	0.13	0.83	0.04
odr.	0.33	0.95	1.00
neodr.	0.67	0.05	0

6.20. GLAGOLSKA ČESTICA *IGEN*

Čestica *igen* označava smjer (*betala igen* – ,vratiti novac'), može označavati da se prazan prostor puni ili uklanja (*fylla igen* – ,napuniti'; *sy igen* – ,zašiti') ili da se smanjuje prednost (*ta igen* – ,nadoknaditi'; ,odraditi').

U građi su zabilježena ukupno 104 pojavnice dvočlanih glagola s ovom česticom, a od toga ih je 74% prevedeno perfektivnim vidom. Imperfektivni je vid, dakle, rijedak i pojavljuje se gotovo isključivo onda kada je u prijevodu uporabljen prezent i to uglavnom uz leksikalizirani dvočlani glagol *känna igen* (*prepoznavati/prepoznati*):

(143) *Och han är stor som en vuxen, och man **känner inte igen** honom.*
*A velik je kao odrasli, pa ga ne **prepoznaješ**. (MN)*

(144) *"Tjänare, Juha!" ropade han, "**känner du inte igen** mig?"*
*- Bok, Juha! - povikao je – Zar me ne **prepoznaješ**? (JG)*

Imperfektivnim su vidom prevedene durativne radnje:

(145) *När jag tänker på vår uppväxt känns det ibland som om jag kom undan i sista stund, just som fällan skulle **slå igen**.*
*Kad razmišljam o našem odrastanju, ponekad mi se čini kao da sam se izvukao u zadnjoj sekundi, baš kad se klopka **zatvarala**. (JG)*

(146) *Så hörde han bildörrarna **slå igen** ute på uppfarten, väntade på ljudet av grus som gnisslade mot is.*
*Tada je začuo vrata od auta kako se **zatvaraju** na prilazu pred kućom, čekao zvuk šljunka koji škripi na ledu. (LM)*

Perfektivnim su vidom prevedeni dvočlani glagoli s *igen* kad izražavaju smjer (147) ili punjenje, odnosno pražnjenje (148):

(147) - *Glöm inte maskrosorna sen, hördu, ropar grannen efter honom, och de måste upp med hela roten, annars **kommer** de **igen**, maskrosorna.*
 - *Nemoj zaboraviti na maslačke, čuješ - poviče susjed za njim - i moraš ih iščupati s korijenom, inače se **vrata**.* (JG)

(148) *När allt brunnit ut **skyfflade** jag **igen** gropen med jord och mossa och staplade tunga stenar ovanpå tills inte ens rävarna tyckte det var värt besväret.*
*Kad je sve sagorjelo, **zatrpa**o **sam** jamu zemljom i mahovinom i naslagao teško kamenje po vrhu tako da čak ni lisice nisu smatrale da je vrijedna muke.*
 (MN)

U određenom se broju glagola čestica *igen* može povezati s hrvatskim prefiksom *za*-²⁶:

<i>dra igen</i>	<i>zatvarati/zatvoriti</i> ²⁷
<i>fara igen</i>	<i>zatvoriti se</i>
<i>skotta igen</i>	<i>zatrpati</i>
<i>skyffla igen</i>	<i>zatrpati</i>
<i>slå igen</i>	<i>zalupiti</i>
<i>slå igen</i>	<i>zatvarati se</i>
<i>smälla igen</i>	<i>zalupiti</i>
<i>spika igen</i>	<i>zakucati</i>
<i>stänga igen</i>	<i>zatvoriti</i>
<i>trycka igen</i>	<i>zatvoriti</i>

Sudeći prema hrvatskim prijevodima, *igen* u dvočlanim konstrukcijama može izražavati rezultat (*skotta igen* ‚zatrpati‘) ili trenutačnost (*zalupiti*, *zakucati*), a dvočlani glagoli koji se prevode hrvatskim glagolima *zatvoriti* i *zatvarati* izražavaju ili rezultat ili radnju u trajanju, što ovisi o kontekstu.

Većina je dvočlanih glagola s česticom *igen* prijelazna, a objekti se gotovo isključivo pojavljuju u određenome obliku:

(149) *Alla **kände igen** den gamla slagdängen som vi lärt oss, dagen till ära: (...)*
Svi su prepoznali stari šlager koji smo naučili u čast ovog dana: (...) (MN)

(150) *När jag hängde ner floret för ansiktet, kunde inte Britta och Anna **känna igen** mej.*
Kad sam spustila veo pred oči, Britta i Anna me nisu mogle prepoznati. (AL)

Budući da su svi prijelazni dvočlani glagoli prevedeni perfektivnim vidom, u slučaju se ovih glagola potvrđuje Verkuylova teorija o paralelizmu određenih objekata i perfektivnoga vida.

²⁶ 34% od ukupnoga broja pojava

²⁷ Glagoli u popisima razvrstani su abecedno prema švedskim dvočlanim glagolima. Posebno su, na kraju popisa, razvrstane jednorječni dvočlani glagoli, ako ih ima.

Tablica 23. Dvočlani glagoli s česticom *igen* prema hrvatskome glagolskome vidu

(104)	impf	pf	drugo
DG	0.14	0.72	0.13
O	0.12	0.83	0.05
odr.	0.86	1.00	1.00
neodr.	0.14	0	0

6.21. GLAGOLSKA ČESTICA *IGENOM*

Igenom, ili *genom* u jednorječnim oblicima dvočlanih glagola, može označavati smjer (*komma igenom* – ‘proći’/‘prolaziti kroz’), potpunost vršenja radnje (*läsa igenom* – ‘pročitati’) ili probijanje (*slå igenom* – ‘probiti se’; ‘uspjeti’).

U građi je zabilježeno 60 pojava dvočlanih glagola s ovom česticom, 18 (30%) ih je prevedeno imperfektivnim, a 40 (67%) perfektivnim vidom. Jednom se dvočlani glagol pojavio u jednorječnome obliku (*genomföra*). Imperfektivnim su vidom prevedeni dvočlani glagoli s *igenom* koji se pojavljuju u kontekstima kojima se izražava sadašnja radnja ili radnja u trajanju:

- (151) *Och han frågar vems pojke man är och man tänker att det finns minst tre strykkedjor pågående i byn som man **rabblar igenom** i huvudet, och sedan säger man vem man är och hoppas det är rätt svar. I pita te čiji si ti dečko, pa razmišljaš o tome da postoje barem tri lančane tučnjave koje idu selom i koje sad brzo **nabrajaš** u glavi, a onda kažeš tko si i nadaš se da je to pravi odgovor. (MN)*
- (152) *Står maskindiskmedlet i skafferiet tror han att giftet **tränger igenom** paketet och impregnerar all mat i skafferiet. Åtminstone är det så det känns. Ako sredstvo za pranje posuda stoji na podu smočnice, on misli da otrov **prodire** kroz pakiranje i ulazi u svu hranu u smočnici. Barem mu se tako čini. (JG)*
- (153) *Anders Schyman **bläddrade igenom** dagens tidning, betraktade bilden på förstasidan. Anders Schyman **je listao** današnje novine, promatrao sliku na naslovnici. (LM)*

Prijelazni su glagoli s određenim objektima prevedeni i imperfektivnim i perfektivnim vidom. Perfektivnim su vidom češće prevedeni dvočlani glagoli s određenim objektima (85%):

(154) - Jag **ska titta igenom** dina papper lite senare, sa Annika och lade ner dem på golvet.

"Poslije **ću pogledati** vaše papire", rekla je Annika i spustila ih na pod. (LM)

(155) Förutom förstås att elektriciteten bryts, så man kan inte längre värma sina hus, kylskåpen slutar att fungera och maten ruttnar, himlen förmörkas och solen kan inte **tränga igenom molnen**.

Osim, naravno, toga da ce nestati struje, tako da se više ne mogu zagrijati kuće; hladnjaci prestaju raditi i hrana strune, nebo potamni i sunce više ne može **prodrijeti** kroz oblake. (JG)

No, perfektivnim su vidom prevedeni i neki glagoli s neodređenim objektima, premda ih je znatno manje nego određenih (15%):

(156) Det kunde **skjuta tvärs igenom** en masonitskiva medan jag själv knappt åstadkom en grop.

Mogla je **probiti** lesomitnu ploču, dok je moja jedva uspjela napraviti udubinu. (MN)

Tablica 24. Dvočlani glagoli s česticom *igenom* prema hrvatskome glagolskome vidu

(60)	impf	pf	drugo
DG	0.30	0.67	0.03
O	0.31	0.65	0.04
odr.	0.81	0.85	0
neodr.	0.19	0.15	1.00

6.22. GLAGOLSKA ČESTICA *igång*

Čestica *igång* označava da se nešto pokreće, započinje s radom (*sätta igång – upaliti*) ili da je tko ili što aktivno (*vara igång – biti u pogonu*).

U građi je zabilježeno 60 pojava dvočlanih glagola s ovom česticom. Većina (90%) ih je prevedena perfektivnim oblikom glagola, a tek poneki imperfektivnim.

Imperfektivnim su vidom prevedeni dvočlani glagoli koji opisuju radnju u tijeku²⁸ (pr. 157-158) ili se rečenicom u kojoj se pojavljuju izražava opća istina (159):

(157) Dagens arbete **var igång**.

U tijeku je bio dnevni rad. (LM)

²⁸ Uglavnom je riječ o glagolu *vara igång* (*biti u tijeku, u pokretu i sl.*)

(158) *Intet ont anande såg han hur festförberedelserna **drog igång**.
Zla ne sluteći, gledao je kako **se odvijaju** pripreme za proslavu. (MN)*

(159) - *Du vet hur man **håller igång**.
"Ti znaš kako **se živi**." (LM)²⁹*

Međusobno sukladan odnos perfektivnoga vida i određenih objekata primjećuje se u većini primjera (83%):

(160) *Sedan **slog jag igång** de båda förstärkarna.
Onda **sam uključio** oba pojačala. (MN)*

(161) *Offren skrek av skräck och smärta, helvete vad vi pepprade! De sköt tillbaka utan att hinna sikta ordentligt innan de äntligen **fick igång motorerna**.
Žrtve su vikale od boli, a kako smo samo đavolski prašili! Uzvrćali su nam vatru, ali nisu stigli temeljito naciljati, prije nego im je **uspjelo zapaliti motore**. (MN)*

Tablica 25. Dvočlani glagoli s česticom *igång* prema hrvatskome glagolskome vidu

(60)	impf	pf	drugo
DG	0.08	0.90	0.02
O	0.04	0.96	0
odr.	1.00	0.83	0
neodr.	0	0.17	0

6.23. GLAGOLSKA ČESTICA *IHJÄL*

Glagolskoj je čestici *ihjäl* osnovno je značenje ‚na smrt‘, ‚do smrti‘ ili u prenesenome značenju ‚do kraja‘ po čemu se već može zaključiti da izražava rezultat, odnosno završetak radnje. U građi je zabilježeno samo dvadeset i osam pojava dvočlanih glagola s ovom česticom, a samo ih je 7% prevedeno imperfektivnim vidom. U tim je slučajevima riječ o prezentskim oblicima u hrvatskome prijevodu ili dvočlani glagol s *ihjäl* stoji uz glagol koji mora biti dopunjen imperfektivnim glagolom (pr. *nastaviti*):

(162) *Som alla byungar kunde jag tekniken för att **slå ihjäl** råttor.
Kao svi seoski dečki, znao sam tehniku kojom **se uništavaju** miševi. (MN)*

²⁹ Osim jednoga, svi se imperfektivom prevedeni dvočlani glagoli pojavljuju u knjizi Lise Marklund, što znači da je riječ o jednom prevoditelju. Ipak, nema naznaka da bi moglo biti riječi o drugačijim prevoditeljskim postupcima kao uzroku pojave imperfektivnoga vida u prijevodu.

- (163) *Snubbarna som äger ciggen kommer att fortsätta att **ha ihjäl** folk tills de hittar lasten.
Tipovi koji su vlasnici tih cigareta nastavit će **ubijati** ljude dok ne pronađu teret. (LM)*

Katkada je glagol s *ihjäl* preveden kombinacijom dvaju glagola različitih vidova, pri čemu je istovremeno naglašeno trajanje radnje (imperfektivni vid) i rezultat (perfektivni vid):

- (164) *Erik bor i en villa med swimmingpool med fisförmåga skitföräldrar och en äcklig hårlös hund som ser ut som en råtta och som hela tiden darrar, och som man bara vill **sparka ihjäl**.
Erik stanuje u vili s bazenom sa svojim uobraženim šugavim roditeljima i odvratnim psom bez dlaka koji izgleda kao štakor i stalno se trese, tako da ti samo dođe da **ga šutiraš dok ne krepa**. (JG)*
- (165) *Hela redaktionen håller på att **jobba ihjäl sig**, alla hatar programledaren och bildproducenten vänsterprasslar med projektledaren.
Cijela redakcija **radi dok ne padnu mrtvi**, svi mrze voditeljicu, a redatelj vara ženu s voditeljicom projekta." (LM)*

U svim je ostalim slučajevima česticom *ihjäl* izražen rezultat, što se u hrvatskome prijevodu očituje i kao perfektivan vid, a katkada se pojavljuju dopune kojima se izražava na koji se način vrši radnja:

- (166) *I fantasin brinner deras hus, och Juha tar Marianne på ryggen och hoppar från övervåningen, och **slår ihjäl sig**.
U maštariji, njihova kuća gori i Juha stavi Marianne na leđa i skoči s kata i **ubije se**. (JG)*
- (167) *Den sista hinken hade läckt, och på botten sprang två skräckslagna krabater som jag **trampade ihjäl** med klacken.
Zadnja kanta je procurila i na dnu su trčala dva izbezumljena mališana koje **sam izgazio** petom. (MN)*
- (168) *Stefan som var jättebra i fotboll men skulle **köra ihjäl sig** mot ett träd i Yllästunturi slalombacke tre år senare.
Stefan, koji je bio izvrstan u nogometu ali **se** tri godine kasnije **razbio** o drvo u Yllästunturiju na padini za slalom. (MN)*
- (169) - *Hur kan du laga mat tillsammans med ett barn som håller på att **svälta ihjäl**. (MF)*
- *Kako možeš pripremati hranu s djetetom koje samo što ne **umre od izgladnjelosti**.*

Prijelazni glagoli prevedeni perfektivnim vidom uglavnom imaju određene objekte:

- (170) - *Får jag inte femma i allting slår jag **ihjäl** rektorn*, kontrar Eva-Lena.
 - *Ako ne dobijem petice iz svega, **ubit ću** ravnatelja* – kontrira joj Eva-Lena.
 (LM)

Tablica 26. Dvočlani glagoli s česticom *ihjäl* prema hrvatskome glagolskome vidu

(28)	impf	pf	drugo
DG	0.07	0.82	0.11
O	0.10	0.90	0
odr.	1.00	0.95	0
neodr.	0	0.05	0

6.24. GLAGOLSKA ČESTICA *IHOP*

Glagolska čestica *ihop* u jednorječnome se obliku pojavljuje kao prefiks *hop-*, a označava smjer ili pripadnost (*flytta ihop* – ‘zajedno se useliti’; *samla ihop* – ‘skupljati’/‘skupiti’), a može se odnositi i na sukob ili sudaranje (*köra ihop* – ‘sudariti se’)³⁰.

U građi su zabilježena 162 dvočlana glagola s česticom *ihop*, a pojavljuju se u oba značenja. Neovisno o značenju samoga glagola prevedeni su i imperfektivnim i perfektivnim vidom. Međutim, u rečenicama je prevedenim imperfektivnim vidom jasno naglašeno da je riječ o trajnoj radnji, da se radnja događa(la) paralelno s drugom radnjom, da je u tijeku ili da se ponavlja:

- (171) *Innan jag och Niila hunnit smita var vi båda nerpussade, och jag **blev ihop** med en tjej i fyra dagar innan jag gjorde slut och lämnade tillbaka halsbandet och mässingsringen och fotografiet där hon hade på sig sin spetsblus och morsans läppstift.*
*Prije nego smo ja i Niila stigli kidnuti, obojicu su nas izljubile, a ja **sam hodao** s jednom curom četiri dana dok to nisam prekinuo i vratio joj ogrlicu i mesingani prsten i fotografiju na kojoj je imala čipkastu bluzu i mamin ruž za usne. (MN)*

- (172) - *Kära hjärtans, kära hjärtans, sa hon och **slog ihop** händerna.*
 - *Oj-oj-oj, bože moj, bože moj! – rekla je **sklapajući** ruke. (AL)*

³⁰ Prema Holmgren Ording (1998) i Nordsteds Svenskt språkbruk – Ordbok över konstruktioner och fraser (2003).

- (173) *Vissna löv förmultnar i dikena, i trädgårdarna **krattas de ihop** till högar och bränns.*
*Uvelo lišće truli u jarcima, u vrtovima ih grabljama **skupljaju** u gomile i zapale. (JG)*
- (174) *Ibland **släppte** vi **ihop** Murre och Sessan och Malkolm på gräsmattan för att dom skulle få leka med varann.*
*Ponekad **smo puštali** Mucka, Princezu i Malkolma na travu da se **zajedno** poigraju. (AL)*

Perfektivnim se glagolskim vidom uglavnom prevode dvočlani glagoli s određenim objektima. Od toga odstupaju tek tri primjera, kada se perfektivnim vidom prevodi dvočlani glagol s neodređenim objektom. Na primjer:

- (175) *Hon **kramade ihop** några tidningssidor, lade in ett vedträ och lite näver.*
***Zgužvala je** nekoliko listova novina, stavila unutra jednu cjepanicu i malo kore drveta. (LM)*

Dvočlani glagoli s određenim objektima najčešće su (95%) ipak prevedeni perfektivnim vidom:

- (176) *Susanna **knep ihop** munnen och mumlade.*
*Suzana **stisne** usnice i nešto promumlja. (MF)*
- (177) *Blixtnabbt **knep** Juha **ihop** ögonen.*
*Munjevitom brzinom Juha **zatvori** oči. (JG)*
- (178) *Niila **plockade ihop** alla skruvar i plastasken och stack ner den i sin ficka med en förtjust min.*
*Niila **je skupio** sve šarafe u plastičnu vrećicu i zadovoljnog izraza na licu strpao ih u svoj džep. (MN)*

Ihop se može dovesti u vezu s hrvatskim prefiksom *s-/sa-* kad se pojavljuje u ovim dvočlanim konstrukcijama:

<i>bita</i>	<i>ihop</i>	<i>stiskati/stisnuti</i> ³¹	<i>rulla</i>	<i>ihop sig</i>	<i>skvrčiti se</i>
<i>dra</i>	<i>ihop sig</i>	<i>skupiti se</i>	<i>rulla</i>	<i>ihop</i>	<i>smotati,</i>
<i>dra</i>	<i>ihop sig</i>	<i>stisnuti se</i>	<i>samla</i>	<i>ihop</i>	<i>skupiti/skupljati</i>
<i>få</i>	<i>ihop</i>	<i>skupiti</i>	<i>sätta</i>	<i>ihop</i>	<i>skupiti</i>
<i>falla</i>	<i>ihop</i>	<i>srušiti se</i>	<i>sjunka</i>	<i>ihop</i>	<i>skvrčiti se</i>
<i>falla</i>	<i>ihop</i>	<i>srušiti se</i>	<i>sjunka</i>	<i>ihop</i>	<i>spustiti se</i>
<i>få</i>	<i>ihop</i>	<i>sastaviti</i>	<i>sjunka</i>	<i>ihop</i>	<i>spustiti se</i>
<i>fösa</i>	<i>ihop</i>	<i>satjerati</i>	<i>sjunka</i>	<i>ihop</i>	<i>srušiti se</i>
<i>knipa</i>	<i>ihop</i>	<i>stisnuti</i>	<i>sjunka</i>	<i>ihop</i>	<i>stisnuti se</i>
<i>knyta</i>	<i>ihop</i>	<i>skupljati</i>	<i>skramla</i>	<i>ihop</i>	<i>skucati</i>
<i>koka</i>	<i>ihop</i>	<i>skuhati</i>	<i>skrynkla</i>	<i>ihop sig</i>	<i>smežurati se</i>
<i>krattas</i>	<i>ihop</i>	<i>skupljati</i>	<i>sopa</i>	<i>ihop</i>	<i>skupljati</i>

³¹ Glagoli u popisima razvrstani su abecedno prema švedskim dvočlanim glagolima. Posebno su, na kraju popisa, razvrstane jednorječni dvočlani glagoli, ako ih ima.

<i>krypa</i>	<i>ihop</i>	<i>skupiti</i>	<i>stöta</i>	<i>ihop</i>	<i>sudarati se/ sudariti se</i>
<i>krypa</i>	<i>ihop</i>	<i>skvrčiti se</i>	<i>surra</i>	<i>ihop</i>	<i>svezati</i>
<i>krypa</i>	<i>ihop</i>	<i>stisnuti se</i>	<i>sy</i>	<i>ihop</i>	<i>sašiti</i>
<i>kura</i>	<i>ihop sig</i>	<i>skrutiti se</i>	<i>sätta</i>	<i>ihop</i>	<i>sastaviti</i>
<i>kura</i>	<i>ihop sig</i>	<i>stisnuti se</i>	<i>trängas</i>	<i>ihop</i>	<i>stisnuti se</i>
<i>packa</i>	<i>ihop</i>	<i>skupiti</i>	<i>tryckas</i>	<i>ihop</i>	<i>stiskati se</i>
<i>packa</i>	<i>ihop</i>	<i>spakirati</i>			
<i>plocka</i>	<i>ihop</i>	<i>skupiti</i>			
<i>pressa</i>	<i>ihop</i>	<i>stisnuti</i>			
<i>rafsa</i>	<i>ihop</i>	<i>skupiti/skupljati</i>			

Iz popisa se vidi da se isti ili slični glagoli prevode i perfektivnim i imperfektivnim vidom. To vrijedi, osim za glagole koji se prevode glagolima prefigiranim sa *s-/sa-*, i za sve ostale glagole:

- (179) Ratko **bet ihop** tänderna tills det smärtade i käkarna.
Ratko **je stiskao** zube dok ga nisu zaboljele vilice. (LM)
- (180) Annika **bet ihop** tänderna, kände nyhetschefens närvaro i nacken.
Annika **je stisnula** zube, osjećajući urednikovu blizinu na vratu. (LM)
- (181) Jag såg Papi **rasa ihop** på gatan, jag hörde min mors skrik.
Vidjela sam tatu kako **se ruši** na cestu, čula majčin krik. (LM)
- (182) Annika drog av sig jackan, lät den **rasa ihop** till en liten hög på golvet.
Annika je skinula jaknu, pustila je da **padne** na pod. (LM)
- (183) Sedan lämnar de Erik att krypa omkring på marken och **samla ihop** resterna av sin Ralf Edström-samling.
Zatim ostave Erika da puže po zemlji i **skuplja** ostatke svoje zbirke o Ralfu Edströmu. (JG)
- (184) Nu sitter de för sista gången i bänkarna, väntar på att fröken ska komma och dela ut betygen och själv få den fula glasvas som klassen **samlat ihop** till.
Sada sjede zadnji put u klupama, čekaju da dođe učiteljica i podijeli knjižice s ocjenama i dobije onu ružnu staklenu vazu za koji **je** cijeli razred **skupio** novac. (JG)

Ihop, sam po sebi, dakle, nema aspektnu ulogu, već odabir aspekta ovisi (i) o drugim čimbenicima na sintaktičkoj i semantičkoj razini.

Tablica 27. Dvočlani glagoli s česticom *ihop* prema hrvatskome glagolskome vidu

(162)	impf	pf	drugo
DG	0.17	0.80	0.04
O	0.11	0.85	0.04
odr.	0.88	0.95	1.00
neodr.	0.12	0.05	0

6.25. GLAGOLSKA ČESTICA *IHÅG*

Glagolska čestica *ihåg* u mnogočemu se razlikuje od do sada obrađenih. To je čestica koja se pojavljuje samo u visokoleksikaliziranoj dvočlanoj konstrukciji *komma ihåg* i znači 'sjetiti se' ili 'sjećati se'. Stoga je postojala dvojba treba li je obrađivati s obzirom na aspekt, jer je uloga čestice sasvim jasno leksička. Međutim, s druge strane, to što se u prijevodima podjednako pojavljuje u oba vida možda ukazuje na mogućnost drugih čestica da utječu na češće perfektivno tumačenje situacije. Osnovna je, dakle, razlika između do sada obrađenih čestica i čestice *ihåg* u udjelu dvočlanih glagola prevedenih imperfektivnim i perfektivnim vidom. Do sada se rijetko događalo da je omjer između dva vida toliko ujednačen, što potvrđuje leksičku ulogu ove čestice, a neizravno svjedoči o mogućem utjecaju koji na aspektnost vrše druge čestice.

Imperfektivnim se vidom glagol *komma ihåg* prevodi:

a) kad se pojavljuje u prezentu:

(185) *Jag **kommer ihåg** en man som blåste i ett horn så att murarna föll kring Jeriko.*

***Sjećam se** priče o čovjeku koji je puhnuvši u rog srušio zidine oko Jerihona. (MF)*

(186) - *Du **kommer** kanske **inte ihåg** mig, men vi träffades på Socialtjänstdagarna på Långholmen ifjol.*

*"Možda me **se ne sjećaš**, ali upoznali smo se na Danima socijalnih službi na Långholmenu u proljeće." (LM)*

b) u perfektu kad je riječ o zbivanju, a ne trenutku prisjećanja:

(187) *Hon **kom** inte **ihåg**.*

*Nije **se sjećala**. (MF)*

Perfektivnim je vidom *komma ihåg* preveden kad je naglasak na trenutku prisjećanja, rezultatu:

- (188) *Men sen **kom** jag **ihåg**.
Najprije nisam shvatila što je to, no onda **sam se sjetila**. (AL)*
- (189) *Gång på gång när Ritva dukar ställer hon fram för fyra innan hon **kommer ihåg** att det numera bara är tre.
Svaki put kad Ritva postavlja stol, postavi za četiri osobe prije nego što **se sjeti** da ih je sada samo troje. (JG)*
- (190) *Skorna fick han också **komma ihåg** att slänga.
Mora **se sjetiti** da baci i cipele. (LM)*
- (191) *Hon hade bemödat sig, rådbråkat minnet för att **komma ihåg** moderns namn.
Silno se namučila, silno upregnuvši pamćenje kako **bi se prisjetila** majčina imena. (MF)*

O odnosu objekata i vida ne može se zaključivati, jer su samo dva dvočlana glagola prevedena perfektivnim vidom uz sebe imala određene objekte. Odnosno, od ukupno osam prijelaznih glagola, samo je jedan imao neodređeni objekt i taj je preveden imperfektivnim vidom. Međutim, riječ je o premalom uzorku da bi se moglo govoriti o paralelizmu.

Tablica 28. Dvočlani glagoli s česticom *ihåg* prema hrvatskome glagolskome vidu

(19)	impf	pf	drugo
DG	0.47	0.53	0
O	0.75	0.25	0
odr.	0.83	1.00	0
neodr.	0.17	0	0

6.26. GLAGOLSKA ČESTICA *IKAPP*

Ikapp je jedna od manje plodnih čestica, a označava da se što sustiže (*hinna ikapp* – ‘sustići’) ili da se u čemu natječe (*springa ikapp* – ‘utrkvati se (trčeci)’). U građi je zabilježena samo u prvome značenju, a o ovoj se čestici, s obzirom na izrazito mali broj pojavnica (6) ne može zaključivati. *Hinna ikapp* najčešći je dvočlani glagol s ovom česticom s četiri pojavnice, a pojavili su se još *komma ikapp* i *skynda ikapp*. S obzirom na

leksikaliziranost dvočlanih izraza, ovi su glagoli do sada najsličniji s glagolom *komma ihåg*. U prijevodima se pojavljuju u oba vida, ali tek jednom u imperfektivnome:

- (192) *Den **hinner** nästan **ikapp**.*
*Gotovo ga **sustiže**. (JG)*

U ostalim je primjerima uvijek riječ o postizanju cilja, što je prevedeno perfektivnim vidom:

- (193) *Maria tänkte som många gånger förr: Hur sprids ryktet, hur får de veta, hur kan de alltid **hinna i kapp** oss?*
*Marija se zapita, kao i mnogo puta do tada, na koji način se glas širi, kako doznaju, kako nas uvijek **sustignu**? (MF)*
- (194) *Nu har de **hunnit ikapp**.*
*Sad **su ih stigli**. (JG)*

Tablica 29. Dvočlani glagoli s česticom *ikapp* prema hrvatskome glagolskome vidu³²

(6)	impf	pf	drugo
DG	0.17	0.83	0
O	0	1.00	0
odr.	0	1.00	0
neodr.	0	0	0

6.27. GLAGOLSKA ČESTICA *IN*

Čestica *in* može imati prototipno, mjesno značenje (*komma in* – ,ući’/ ,ulaziti’), može označavati da se što smanjuje (*sakta in* – ,usporiti’/ ,usporavati’) ili da se što dodaje (*arbete in* – ,uvrstiti’/ ,uvrstavati’). U građi su se pojavila sva značenja.

Ukupno je zabilježeno 569 dvorječnih i 85 jednorječnih pojava dvočlanih glagola s česticom *in*. Zbog velikoga broja pojava jedne i druge skupine, glagoli s česticom *in* najprije su analizirani zasebno. Međutim, kako je statistička analiza pokazala da su razlike među jednorječnim i dvorječnim dvočlanim glagolima zanemarive (do 2%), u Tablici 30 prikazani su skupni podaci.

Ukupno je 76% dvočlanih glagola s *in* na hrvatski prevedeno perfektivnim oblicima glagola, a 20% imperfektivnim. Prijevodi manjega dijela rečenica uključuju određene

³² Ovu tablicu treba iščitavati s oprezom, jer je riječ o vrlo malome broju pojava.

preoblike pa nije moguće utvrditi odnos između dvočlanoga glagola i glagolskoga vida u hrvatskome. U tim je slučajevima, ne primjer, umjesto glagola u prijevodu uporabljena glagolska imenica:

- (195) *Nytt yttertak, byta sågspån mot glasfiberull, dra in varmluftskamin i vardagsrummet, inreda kallvinden, bygga gillestuga i källaren, byta fönsterkitt, skrapa och måla, byta skåpluckor, lägga heltäckningsmattor, byta kranar och tvättställ, ta bort röta i bastun, bygga uteplats och balkong och **glasa in** altanen.*
*Novi krov, umjesto pilovine staklena vuna, instalacija kamina u dnevnoj sobi, adaptacija tavana, gradnja konobe u podrumu, izmjena kita na prozorima, skidanje stare boje i farbanje, nova vrata na vrata na ormarima, postavljanje toplog poda, izmjena pipe i umivaonika, vađenje truleži iz saune, izgradnja klupe pred kućom i balkona, pa **ostakljivanje** terase. (MN)*

Ili je aktivan glagol preveden statičnim:

- (196) - *Du har väl inte **lagt in** snus? frågade läraren.*
„Nemaš valjda duhan u ustima?” pitao je učitelj. (MN)

Takvi se i slični slučajevi ne mogu uzeti u obzir u analizi, jer je riječ o promjeni perspektive u prevođenju. U navedenom se primjeru dvočlani glagol mogao prevesti glagolom *staviti* i tada bi se rečenice mogle promatrati u suodnosu, ali *lägga in* i *nemati* ne mogu, odnosno ne pridonose relevantnosti podataka.

Imperfektivnim su vidom dvočlani glagoli s *in* prevedeni kad stoje kao dopuna glagolu koji označava početak radnje:

- (197) *När vi hade slutat med rovgallringen, så dröjde det inte många dar, förrän dom började **köra in** höet.*
*Kad smo završili posao s repom, nije dugo trebalo pa da se počne **dovoziti** sijeno. (AL)*
- (198) *Till sist dök vägsskylten upp därframme, och alla började **inse** att det var för sent.*
*Konačno se ispred autobusa pojavila ploča s natpisom i svi su počeli **uvidati** da je prekasno. (MN)*

Nadalje, kad u švedskome dvočlani glagol stoji kao dopuna konstrukciji *hålla på (med) att*, u hrvatskom je također uporabljen imperfektivni vid:

- (199) *Min producent håller redan på att **boka in** nästa sommar.*
*Moj producent već **bukira** sljedeće ljeto. (JG)*

Imperfektivnim su oblicima glagola prevedeni dvočlani glagoli u kontekstu kojim je izražena:

a) prava sadašnjost:

- (200) *Juhas pappa **kommer in** i kalsongerna.
Juhin tata **ulazi** u gaćama. (JG)*

b) habitualna situacija:

- (201) *Själv lyssnade jag aldrig, det **for in** i ena örat och ut genom det andra.
Ja sam nisam nikada slušao, **ulazilo** mi je na jedno uho i izlazilo na drugo.
(MN)*
- (202) *När jag uppträder **inbjuder** jag publiken att flyga med mig.
Kad nastupam, **pozivam** publiku da leti sa mnom. (JG)*

c) iterativna radnja:

- (203) *Han **räknade in** oss gång på gång, men jag började alltid på tre och Niila på fyra.
Brojao nam **je** nekoliko puta za redom, ali ja sam uvijek počinjao na tri, a Niila na četiri. (MN)*

d) trajna radnja i/ili paralelne radnje:

- (204) *Jag hängde vid staketet, kikade mellan spjälorna och **drog in** dieselångorna från dessa pansarklädda vidunder.
Ja sam visio na plotu, virio između dasaka i **udisao** pare dizela iz tih oklopljenih čudesa. (MN)*
- (205) *Hon låg med sin näsa vid hans nyckelben, **andades in** hans doft, stark, lite sur.
Ležala je s nosom na njegovoj ključnoj kosti, **udisala** njegov miris, jak, malo kiselkast. (LM)*
- (206) *Han hade lånat en snöskoter och **gasade in** i vildmarken väjande mellan stubbar och tuvor, medan sönerna skumpade efter i skoterkälken och gnuggade sina vindpiskade kinder.
Posudio je skuter za snijeg i **prašio** u divljinu, vijugajući između panjeva i busenova, dok su se sinovi za njim drмали u saonicama koje je vukao skuter i trljali vjetrom išibane obraze. (MN)*
- (207) *Niila avskydde Holgeri den första tiden, mycket förstås på grund av avundsjuka, men han **insåg samtidigt** att vi inte kunde vara utan honom.
Niili se prvo vrijeme Holgeri gadio, uglavnom zato što bio ljubomoran, naravno, ali **je istovremeno shvaćao** da bez njega ne možemo. (MN)*

Najzanimljiviji su, dakako, primjeri u kojima se isti dvočlani glagol prevodi različitim vidovima:

- (208) *Han gick fram till henne, kramade om henne, **andades in** parfymen genom hennes hår.
Prišao joj je, zagrlio je, **udisao** parfem kroz njezinu kosu. (LM)*

- (209) *Annika sjönk ner på en stol under snedtaket i det lilla köket, **andades in** värmen och ångorna från spagettigrytan. Annika se spustila na stolac ispod kosog stropa u maloj kuhinji, **udahnula** toplinu i pare od kuhanja špageta. (LM)*
- (210) *Kurade samman, **drog in** min vittring. Vrebali su, **udisali** moj miris. (MN)*
- (211) *Vid bergets fot kläddes marken av gyllene krokus, hon stannade och **drog in** doften av ljus parfym och sträv saffran. U podnožju brda zemlja je bila presvučena zlatnim cvijećem šafrana, ona zastane i **udahne** mirise jasnih parfema i oštrog šafrana. (MF)*
- (212) *I de allra största strykkedjorna **drogs** klasskompisar, grannar och alla möjliga kompisar **in**, särskilt om de ursprungliga kombattanerna kom från olika bydelar. U najveće lančane batine **uvlačili su se** drugovi iz razreda, susjedi i svi mogući prijatelji, posebno ako su prvotni borci bili iz različitih dijelova sela. (MN)*
- (213) *Man **drogs in** i dem som grabb redan vid fem-sexårs-åldern, och lämnade dem vid fjorton-femton. U njih **su** vas **uvukli** još kao klinca od pet, šest godina, a izlazilo se s četrnaest, petnaest. (MN)*
- (214) *Hur många råttor som än dräptes kom det alltid fler, nya kullar föddes, nya gäster **flyttade in** sedan de gamla försvunnit. Kolikogod da se miševa ubilo, uvijek su dolazili novi, sve više, radala su se nova legla, novi gosti **su se useljivali** kad su stari nestali. (MN)*
- (215) *- Den ryska maffian **har** helt enkelt **flyttat in** och tagit över. "Ruska **se** mafija jednostavno **uselila** i preuzela stvari." (LM)*

Na primjer, u primjerima 208 i 209, riječ je o nizu radnji pa se prototipno očekuje perfektivni vid. Tako su i mogla biti prevedena oba primjera, međutim prevoditelj primjera 208 odlučio je naglasiti trajnost radnje. Prema Verkuylu, također je trebao biti uporabljen perfektivni vid s obzirom da oba dvočlana glagola stoje s određenim objektima. Ipak, čini se da u navedenim kontekstima nema čimbenika koji bi jasno upućivao da je riječ o jednome ili drugome vidu. Slični su i ostali parovi primjera u kojima se barem jedan od glagola mogao prevesti i drugim vidom, a da hrvatska rečenica bude gramatična, a značenje švedskog izvornika poštivano.

Manji je broj dvočlanih glagola prijelazan (otprilike jedna četvrtina). To, međutim, nije neobično budući da čestica *in* najčešće označava smjer. Prijelazni dvočlani glagoli s *in* uglavnom uz sebe vežu određene objekte, rjeđe neodređene, ali su i jedni i drugi prevedeni oblicima i perfektivnoga i imperfektivnoga vida.

Perfektivnim su vidom prevedeni i dvočlani glagoli s nebrojivim imenicama kao neodređenim objektima u primjerima vrlo sličnima Verkuylovim (v. str. 22), što pobija njegove pretpostavke o povezanosti neodređenih objekata i imperfektivnoga vida:

- (216) *Euphrosyne* **tog in vin** trots den tidiga timman.
Eufrazija **iznese** vino unatoč ranih sati (MF)
- (217) *Flera pensionärer anslöt sig efterhand medan chauffören dök upp utanför och lade in snus.*
Još se više penzionera priključilo kasnije, dok nije vozač ušao sprijeda i **ušmrknuo** burmut. (MN)
- (218) *Vi hjälper henne att bära in ved.*
Mi joj obično pomognemo **donijeti** drva za vatru. (AL)

Od Verkuylove teorije odstupaju i primjeri prevedeni historijskim prezentom:

- (219) *Jag polerar dörrhandtaget och dammtorkar överallt och sätter in nya blommor och bäddar i docksängen och dockvagnen.*
Onda usjajim kvaku na vratima, posvuda obrišem prašinu, **stavim** u vazu svježe cvijeće, napravim krevet lutkicama i uredim kolica.

U manjem broju situacija perfektivnim su vidom prevedeni i dvočlani glagoli s brojivim imenicama na mjestu neodređenoga:

- (220) *De petade in en sockerbit mellan de sönderslagna läpparna och höll fram den rykande kåsan.*
Ugurali su mu komadić šećera među razderane usne i pružili mu vrč koji se pušio. (MN)
- (221) *Hon rullar in en diabildsprojektor och en rullbandspelare och säger: (...)*
Uveze unutra projektor za dijafilmove i magnetofon i kaže: (...) (JG)
- (222) *Snart fastnade man i en diskussion om hur man skulle vidareutbilda boståndshandläggarna i frågan, genom att skicka dem på kurs eller ta in en konsult.*
Ubrzo su zapeli u diskusiji o tome treba li socijalne radnike poslati na daljnje usavršavanje, tako da ih se pošalje na tečaj, ili da **uzmu** stručnog savjetnika. (LM)
- (223) *Chefredaktör Torstensson ville införa en ny chefsnivå, centralisera besluten*
Glavni urednik Torstensson želi **uvesti** novu razinu uredništva, centralizirati odluke. (LM)

Neodređeni se objekti u ovim primjerima pojavljuju kao nova informacija u tekstu. Drugim riječima, pojavljuju se po prvi puta i stoga je neodređeni oblik obavezan. Sudeći i prema originalnome tekstu i prema hrvatskome prijevodu, čestica *in* u ovim primjerima (220, 221) izražava rezultat jedne, netom završene radnje nakon koje slijedi druga. Riječ je, dakle, o radnjama u slijedu zbog čega je u prijevodima uporabljen perfektivni vid.

Većina (86%) prijelaznih dvočlanih glagola koji su prevedeni perfektivnim vidom ima uz sebe određene objekte, što je u skladu s Verkuylovom teorijom:

- (224) *Stefan ska just ställa sin fråga när dörren plötsligt öppnas och Ritva **sticker in huvudet**.*
*Stefan je upravo htio postaviti pitanje kad se vrata odjednom otvore i Ritva **proviri** unutra. (JG)*
- (225) *Ingen annan vågade göra om hoppet, och då **stoppade** Lasse **in** kolaklubban i munnen och sa: (...)*
*Nitko se drugi nije usudio ponoviti takav skok pa je Lasse **strpao** karamel u usta i rekao: (...) (AL)*
- (226) *Jag **ramade in** initialerna och tangerade höjdrekorde en extra gång innan de bestämde sig för att snöfylla mina kalsonger, men då var jag redan på väg in.*
*Ja **sam uramio** inicijale i još jednom ponovio rekord prije nego su odlučili napuniti mi gaće snijegom, ali onda sam već bio na putu u kuću. (MN)*
- (227) *Farsan **insåg** riskerna fastän han var blidig, och tilltalade mig på ett språk som mest liknade tornedalstyska.*
*Moj stari **je uvidio** opasnost iako se i on naljoskao i govorio mi na jeziku koji je najviše sličio tornedalskom njemačkom. (MN)*

Tablica 30. Dvočlani glagoli s česticom *in* prema hrvatskome glagolskome vidu

(654)	impf	pf	drugo
DG	0.20	0.76	0.03
O	0.18	0.78	0.04
odr.	0.76	0.86	0.71
neodr.	0.24	0.14	0.29

Švedska glagolska čestica može se povezati s nekoliko hrvatskih prefiksa. Najbliža je hrvatskome prefiksu *u-*, koji kao i čestica *in*, najčešće označava mjesto, odnosno smjer ili/i rezultat³³:

³³ 35% od ukupnoga broja pojava dvočlanih glagola s *in* prevedeno je hrvatskim glagolom s prefiksom *u-*.

<i>andas</i>	<i>in</i>	<i>udahnuti/udisati</i> ³⁴	<i>rama</i>	<i>in</i>	<i>uramiti</i>
<i>banka</i>	<i>in</i>	<i>utipkavati</i>	<i>rulla</i>	<i>in</i>	<i>uvesti</i>
<i>blåsa</i>	<i>in</i>	<i>unijeti</i>	<i>rusa</i>	<i>in</i>	<i>uletjeti</i>
<i>borra sig</i>	<i>in</i>	<i>ugnijezditi se</i>	<i>rusa</i>	<i>in</i>	<i>utrčati</i>
<i>borra sig</i>	<i>in</i>	<i>usaditi se</i>	<i>se</i>	<i>in</i>	<i>ugledati</i>
<i>bära</i>	<i>in</i>	<i>unijeti</i>	<i>sjunka</i>	<i>in</i>	<i>utonuti</i>
<i>dra</i>	<i>in</i>	<i>udahnuti/udisati</i>	<i>skriva</i>	<i>in</i>	<i>upisati/upisivati</i>
<i>dra</i>	<i>in</i>	<i>upijati</i>	<i>skära</i>	<i>in</i>	<i>urezati se</i>
<i>dra</i>	<i>in</i>	<i>uvući/uvlačiti</i>	<i>slinka</i>	<i>in</i>	<i>uvući se, ušuljati se</i>
<i>droppa</i>	<i>in</i>	<i>ubacivati</i>	<i>slå</i>	<i>in</i>	<i>ući</i>
<i>dundra</i>	<i>in</i>	<i>upasti</i>	<i>slå</i>	<i>in</i>	<i>upisati</i>
<i>dyka</i>	<i>in</i>	<i>uvući se</i>	<i>slå</i>	<i>in</i>	<i>utipkati</i>
<i>falla</i>	<i>in</i>	<i>upasti</i>	<i>släppa</i>	<i>in</i>	<i>ući</i>
<i>fara</i>	<i>in</i>	<i>ući/ulaziti</i>	<i>smita</i>	<i>in</i>	<i>ušuljati se</i>
<i>fara</i>	<i>in</i>	<i>udariti</i>	<i>smyga</i>	<i>in</i>	<i>uvući se/uvlačiti</i>
<i>flytta</i>	<i>in</i>	<i>useliti se/useljavati se</i>	<i>smyga sig</i>	<i>in</i>	<i>ušuljati se</i>
<i>fångas</i>	<i>in</i>	<i>uloviti</i>	<i>spinna</i>	<i>in</i>	<i>uloviti</i>
<i>fösa</i>	<i>in</i>	<i>ugurati</i>	<i>springa</i>	<i>in</i>	<i>utrčati</i>
<i>ge sig</i>	<i>in</i>	<i>uključiti se</i>	<i>sticka</i>	<i>in</i>	<i>ugurati</i>
<i>ge sig</i>	<i>in</i>	<i>upustiti se</i>	<i>sticka</i>	<i>in</i>	<i>uvući</i>
<i>glida</i>	<i>in</i>	<i>ući</i>	<i>stiga</i>	<i>in</i>	<i>ući</i>
<i>glida</i>	<i>in</i>	<i>uklizati</i>	<i>storma</i>	<i>in</i>	<i>uletjeti</i>
<i>glida</i>	<i>in</i>	<i>ulaziti</i>	<i>styra</i>	<i>in</i>	<i>uvesti</i>
<i>gripa</i>	<i>in</i>	<i>umiješati se</i>	<i>störta</i>	<i>in</i>	<i>uletjeti</i>
<i>gå</i>	<i>in</i>	<i>ući/ulaziti</i>	<i>stövla</i>	<i>in</i>	<i>upadati</i>
<i>gå</i>	<i>in</i>	<i>unijeti</i>	<i>stövla</i>	<i>in</i>	<i>ušetavati</i>
<i>kasta sig</i>	<i>in</i>	<i>uskočiti</i>	<i>svepa</i>	<i>in</i>	<i>umotati</i>
<i>kliva</i>	<i>in</i>	<i>ući/ulaziti</i>	<i>ta</i>	<i>in</i>	<i>uzeti/uzimati</i>
<i>kliva</i>	<i>in</i>	<i>uvući se (unutra)</i>	<i>ta sig</i>	<i>in</i>	<i>ući</i>
<i>klämma</i>	<i>in sig</i>	<i>ugurati se</i>	<i>tassa</i>	<i>in</i>	<i>upasti</i>
<i>knappa</i>	<i>in</i>	<i>utipkati</i>	<i>trilla</i>	<i>in</i>	<i>ulaziti</i>
<i>komma</i>	<i>in</i>	<i>ući/ulaziti</i>	<i>trycka</i>	<i>in</i>	<i>ugurati</i>
<i>koppla</i>	<i>in</i>	<i>uključiti</i>	<i>tränga (sig)</i>	<i>in</i>	<i>ugurati se</i>
<i>krypa</i>	<i>in</i>	<i>ušuljati se</i>	<i>tränga (sig)</i>	<i>in</i>	<i>ulaziti</i>
<i>krypa</i>	<i>in</i>	<i>uvući se</i>	<i>tränga sig</i>	<i>in</i>	<i>upasti</i>
<i>kräla</i>	<i>in</i>	<i>upuzati</i>	<i>vräka</i>	<i>in</i>	<i>ubaciti</i>
<i>köra</i>	<i>in</i>	<i>ući</i>	<i>inbilla</i>	<i>(in)</i>	<i>umisliti/umišljati</i>
<i>leta sig</i>	<i>in</i>	<i>ušuljati se</i>	<i>införa</i>	<i>(in)</i>	<i>uvesti</i>
<i>logga</i>	<i>in sig</i>	<i>uključiti se</i>	<i>inge</i>	<i>(in)</i>	<i>ulijevati</i>
<i>lägga</i>	<i>in</i>	<i>ubaciti</i>	<i>ingripa</i>	<i>(in)</i>	<i>uplesti se</i>
<i>lägga</i>	<i>in</i>	<i>upisati</i>	<i>inse</i>	<i>(in)</i>	<i>uvidjeti/uviđati</i>
<i>lägga</i>	<i>in</i>	<i>ušmrknuti</i>	<i>insupa</i>	<i>(in)</i>	<i>upiti</i>
<i>peta</i>	<i>in</i>	<i>ugurati se</i>			
<i>peta</i>	<i>in</i>	<i>uvesti</i>			
<i>plugga</i>	<i>in</i>	<i>uključiti</i>			
<i>pressa</i>	<i>in</i>	<i>ugurati</i>			

³⁴ Glagoli u popisima razvrstani su abecedno prema švedskim dvočlanim glagolima. Posebno su, na kraju popisa, razvrstane jednorječni dvočlani glagoli, ako ih ima.

S prefiksom *do-* pokazuje sličnosti također kad označava smjer³⁵:

<i>bära</i>	<i>in</i>	<i>donijeti</i>
<i>halta</i>	<i>in</i>	<i>došepati</i>
<i>klampa</i>	<i>in</i>	<i>doći</i>
<i>komma</i>	<i>in</i>	<i>doći/dolaziti</i>
<i>mygla</i>	<i>in</i>	<i>dovesti</i>
<i>söka</i>	<i>in</i>	<i>dopirati</i>
<i>sticka</i>	<i>in</i>	<i>dometnuti</i>
<i>svepa</i>	<i>in</i>	<i>dolaziti</i>
<i>vandra</i>	<i>in</i>	<i>doći</i>
<i>vänta</i>	<i>in</i>	<i>dočekivati</i>

Rjeđe se prevodi prefiksima *iz-*³⁶, *od-*³⁷, također sa značenjem smjera ili rezultativnosti:

<u>IN : OD-</u>			<u>IN : IZ-</u>		
<i>baxa</i>	<i>in</i>	<i>odvući</i>	<i>gå</i>	<i>in</i>	<i>izlaziti</i>
<i>dåna</i>	<i>in</i>	<i>odjuriti</i>	<i>gymnastiseras</i>	<i>in</i>	<i>izvyježbati</i>
<i>gå</i>	<i>in</i>	<i>otići/odlaziti</i>	<i>sparka</i>	<i>in</i>	<i>izbiti</i>
<i>gå</i>	<i>in</i>	<i>odnijeti</i>	<i>sträcka</i>	<i>in</i>	<i>ispružiti</i>
<i>hoppa</i>	<i>in</i>	<i>otići</i>	<i>svepa</i>	<i>in</i>	<i>izgubiti se</i>
<i>köpa</i>	<i>in</i>	<i>otkupiti</i>	<i>ta</i>	<i>in</i>	<i>iznijeti</i>
<i>köra</i>	<i>in</i>	<i>odvesti se</i>	<i>tömma</i>	<i>in</i>	<i>isprazniti</i>
<i>rusa</i>	<i>in</i>	<i>odjuriti</i>			
<i>slungas</i>	<i>in</i>	<i>odletjeti</i>			
<i>släpa</i>	<i>in</i>	<i>odvući</i>			
<i>springa</i>	<i>in</i>	<i>odjuriti</i>			
<i>springa</i>	<i>in</i>	<i>otrčati</i>			
<i>ta</i>	<i>in</i>	<i>odvesti</i>			
<i>visa</i>	<i>in</i>	<i>odvesti</i>			
<i>åka</i>	<i>in</i>	<i>otići</i>			
<i>åka</i>	<i>in</i>	<i>otići</i>			

In se često prevodi i glagolima prefigiranim s *po-* ili *pro-*. Preveden s *po-* može označavati rezultat (npr. *pobjeći*) ili iterativnu radnju (*pozivati*), odnosno početak radnje (*potrčati*). Osim glagola *bjudas in*, koji je preveden imperfektivnim glagolom, svi su ostali dvočlani glagoli u ovoj skupini prevedeni perfektivnim vidom. Kad se prevodi s *pro-*, *in* označava prolaz kroz što (*proći*). Kad pri tome označava rezultativnost (*probiti se*, *progurati se*), preveden je perfektivnim vidom. U drugim slučajevima može biti preveden i imperfektivnim.

³⁵ 5% od ukupnoga broja pojava.

³⁶ 2% od ukupnoga broja pojava.

³⁷ 5% od ukupnoga broja pojava.

<u>IN : PO-</u>			<u>IN : PRO-</u>		
<i>smita</i>	<i>in</i>	<i>pobjeći</i>	<i>blåsa</i>	<i>in</i>	<i>proći</i>
<i>bjudas</i>	<i>in</i>	<i>pozivati</i>	<i>bryta sig</i>	<i>in</i>	<i>provaliti</i>
<i>dela</i>	<i>in</i>	<i>podijeliti</i>	<i>föra</i>	<i>in</i>	<i>proknjižiti</i>
<i>dra</i>	<i>in</i>	<i>povući</i>	<i>gräva sig</i>	<i>in</i>	<i>prodirati</i>
<i>driva</i>	<i>in</i>	<i>potjerati</i>	<i>gå</i>	<i>in</i>	<i>proći</i>
<i>gå</i>	<i>in</i>	<i>poći</i>	<i>huka sig</i>	<i>in</i>	<i>probiti se</i>
<i>klättra</i>	<i>in</i>	<i>popeti se</i>	<i>kolla</i>	<i>in</i>	<i>promatrati</i>
<i>komma</i>	<i>in</i>	<i>pojavit se</i>	<i>leta sig</i>	<i>in</i>	<i>probijati se</i>
<i>komma</i>	<i>in</i>	<i>povesti se</i>	<i>se</i>	<i>in</i>	<i>promatrati</i>
<i>lura</i>	<i>in</i>	<i>poslati</i>	<i>sila sig</i>	<i>in</i>	<i>prodirati</i>
<i>passa</i>	<i>in</i>	<i>postavljati</i>	<i>silas</i>	<i>in</i>	<i>prolaziti</i>
<i>ropa</i>	<i>in</i>	<i>pozvati</i>	<i>släppa</i>	<i>in</i>	<i>propuštati</i>
<i>se</i>	<i>in</i>	<i>pogledati</i>	<i>sticka</i>	<i>in</i>	<i>promoliti</i>
<i>skicka</i>	<i>in</i>	<i>poslati</i>	<i>sticka</i>	<i>in</i>	<i>proviriti</i>
<i>skynda</i>	<i>in</i>	<i>požuriti</i>	<i>ta sig</i>	<i>in</i>	<i>provući se</i>
<i>slita</i>	<i>in</i>	<i>povući</i>	<i>tränga</i>	<i>in</i>	<i>prodrijeti/prodirati</i>
<i>springa</i>	<i>in</i>	<i>potrčati</i>	<i>tränga sig</i>	<i>in</i>	<i>progurati se</i>
<i>ställa</i>	<i>in</i>	<i>postaviti</i>	<i>tränga sig</i>	<i>in</i>	<i>provaliti</i>
<i>titta</i>	<i>in</i>	<i>pogledati</i>			
<i>träda</i>	<i>in</i>	<i>polaziti</i>			
<i>inbjuda</i>		<i>pozivati</i>			
<i>infinna</i>		<i>pojavit se</i>			
<i>inlåna</i>		<i>pomagati</i>			
<i>inse</i>		<i>pomiriti se</i>			
<i>instämma</i>		<i>potvrditi</i>			
<i>inträffa</i>		<i>počiniti</i>			
<i>intyga</i>		<i>potvrditi</i>			

6.28. GLAGOLSKA ČESTICA INNE

Inne obično označava mjesto (*sitta inne* – ,biti u', npr. kući, u prenesenom značenju biti u zatvoru). Može se uporabiti i u značenju ,znati što važno ili tajno' (*sitta inne med* – ,znati'). Katkad se smatra inačicom čestice *in*, a pojavljuje se isključivo uz statalne glagole. Zbog toga nije neobično da su dvočlani glagoli s ovom česticom, sudeći prema građi, uvijek prevedeni imperfektivnim vidom (Tablica 31). Riječ je, na primjer, o glagolima *innebära* (*sadržavati, uključivati, značiti*), *inhålla* (*sadržavati*), *vara inne* (*biti unutra*):

- (228) Kuvertet **inhåller** ett vanligt A4-papper.
 Kuverta **sadrži** običan papir formata A4. (JG)
- (229) Det **inhöll** ungefär samma uppgifter, något mer detaljerade.
Sadržavao je otprilike iste informacije, samo detaljnije. (LM)

- (230) - *Hon var inne och handlade igår.*
"Bila je u trgovini jučer. (LM)

Ukupno je zabilježeno četrdeset i pet pojava dvočlanih glagola, a od toga su trideset i tri bile jednorječne.

Ako čestice izražavaju vid, onda bi se za ovu česticu moglo reći da ima imperfektivizirajuću ulogu, no ovi su dvočlani glagoli prevedeni imperfektivnim vidom stoga što su glagoli statalni, a ne zato što sadrže česticu *inne*.

Budući da nema ni jednoga primjera prevedenoga perfektivnim vidom, promatranjem suodnosa objekta i vida ne dolazi se ni do kakvih zaključaka.

Tablica 31. Dvočlani glagoli s česticom *inne* prema hrvatskome glagolskome vidu

(45)	impf	pf	drugo
DG	0.71	0	0.29
O	0.81	0	0.19
odr.	0.15	0	0.33
neodr.	0.85	0	0.67

6.29. GLAGOLSKA ČESTICA *ISÄR*

Značenje je čestice *isär* smjer (*isär* – ,na dijelove’). Neplodna je čestica pa je broj dvočlanih glagola čiji je ona dio vrlo malen. U građi je zabilježeno tek pet pojava različitih glagola s česticom *isär*, od kojih su dvije prevedene imperfektivnim, a tri perfektivnim vidom.

U primjerima prevedenim imperfektivnim vidom riječ je o izražavanju prave sadašnjosti ili durativnosti:

- (231) - *Låt oss ta detta som Simon säger som ett exempel på hur våra åsikter går isär.*
 - *Uzmimo ovo što Šimun kaže kao primjer koliko se naša shvaćanja razlikuju. (MF)*
- (232) *Träflisor sprutade från trumstockarna, skinnen fick gropar, stativskruvarna gängade upp sig så delarna föll isär.*
Iverje je letjelo s palica, koža na bubnju je dobila rupe, vijci stalka su se odšarafili tako da su dijelovi otpadali. (MN)

Samo je jedan od dvočlanih glagola bio prijelazan, njegov objekt određen, a preveden je perfektivnim vidom:

- (233) *Vi **drog isär** gardinerna.*
Razvukli smo zavjese. (MN)

Na temelju ovako maloga broja dvočlanih glagola nije moguće donositi zaključke. Jedino se može primijetiti da se i ova skupina glagola ponaša u skladu s dosada rečenim za većinu čestica.

Tablica 32. Dvočlani glagoli s česticom *isär* prema hrvatskome glagolskome vidu³⁸

(5)	impf	pf	drugo
DG	0.40	0.60	0
O	0	1.00	0
odr.	0	1.00	0
neodr.	0	0	0

6.30. GLAGOLSKA ČESTICA *ITU*

Itu znači slično što i *isär*, s time da *itu* označava da se nešto dijeli na dva dijela, a u slučaju čestice *isär*, rastavljanje se može dogoditi na više dijelova (*gå itu* – ,prepoloviti se'). *Itu* može značiti i početak neke radnje kojom se želi postići određeni cilj (*ta itu med* – ,uhvatiti se čega'; ,baviti se čime'). Kao i *isär*, *itu* je neplodna čestica.

U građi su zabilježena četiri dvočlana glagola s ovom česticom, u oba navedena značenja, i svi su prevedeni perfektivnim vidom:

- (234) *Milt men bestämt **tog** hon **itu med** sin plikt; att ur dessa slarvigt sågade vedträn mejsla fram något som skulle klara sig i det svenska samhället.*
*Ona se blago, ali odrešito **uhvatila** svoje dužnosti; da iz ovog neuredno ispiljenog drva izrezbari nešto što bi moglo uspjeti u švedskom društvu. (MN)*

Objekt se, i to određeni, uz dvočlani glagol pojavio samo jednom:

- (235) *Inom en halvtimme hade jag fått tag på ett rostigt bensinfat, och ägnade en god del av eftermiddagen åt att **såga itu** det med en bågfil.*
*U pola sata sam našao zadržalu bačvu od benzina, i posvetio dobar dio poslijepodneva tomu da ju **raspilim** pilom za metal. (MN)*

³⁸ Ovu tablicu treba iščitavati s oprezom, jer je riječ o vrlo malome broju pojava.

Tablica 33. Dvočlani glagoli s česticom *itu* prema hrvatskome glagolskome vidu³⁹

(4)	impf	pf	drugo
DG	0	1.00	0
O	0	1.00	0
odr.	0	1.00	0
neodr.	0	0	0

6.31. GLAGOLSKA ČESTICA *IVÄG*

Iväg označava smjer (*köra iväg* – ,odvesti se’), odnosno udaljavanje od čega i uglavnom stoji uz glagole kretanja (*gå* ,ići’; *rusa* ,žuriti’; *köra* ,voziti’; *fara* ,voziti’; *sända* ,poslati’; *springa* ,trčati’ itd.), rjeđe uz druge (*slarva* ,biti nemaran’; *dra* ,vući’ i sl.) kada je zapravo riječ o leksikaliziranim dvočlanim glagolima ili metaforičnim izrazima.

Dvočlani glagoli s *iväg* u većini su primjera prevedeni perfektivnim glagolskim vidom. Od ukupnoga broja pojava (70) s ovom česticom, takvih je bilo 60. Tek ih je nekoliko (7) prevedeno imperfektivnim vidom i to kad je izražena

a) prava sadašnjost (i durativnost):

(236) *Glider iväg.*
Kližemo. (MN)

b) durativnost:

(237) *Den bredde ut sig bland trädtopparna som en hotfull andevarelse, en krigsgud, en svällande dödsbringare som sakta drog iväg och löstes upp tills bara smaken av fet aska låg kvar i munnen.*
Širio se među vrhovima drveća kao prijeteći duh, bog rata, donosilac smrti koji se nadimao, polako udaljvao i onda se raspršio a za sobom ostavljao okus masnog pepela u ustima. (MN)

(238) *Den gamla kvinnans blick gled iväg över rummet, vänsterhanden trevade och plockade.*
Staričin pogled klizio je po sobi, lijeva je ruka pipala i tražila. (LM)

Isti su glagoli u drugim kontekstima prevedeni perfektivnim vidom:

(239) *Kistan gled iväg bland träden, in bland skuggorna, utom räckhåll.*
Lijes je kliznuo među drveće, u sjene, izvan domašaja.

³⁹ Ovu tablicu treba iščitavati s oprezom, jer je riječ o vrlo malome broju pojava.

Prijelazni glagoli s česticom *iväg* većinom imaju određene objekte (11 od 70 dvočlanih galgola):

- (240) *Herren hade med egen hand **hämtat iväg pojken**, och sedan lämnat honom tillbaka.*
*Gospodin je vlastitom rukom **poveo** mladića na put, i zatim ga vratio. (MN)*

Tablica 34. Dvočlani glagoli s česticom *iväg* prema hrvatskome glagolskome vidu

(70)	impf	pf	drugo
DG	0.10	0.86	0.04
O	0	1.00	0
odr.	0	0.79	0
neodr.	0	0.21	0

Čestica *iväg* najčešće se prevodi glagolima prefigiranim s *od*-⁴⁰. Uz iznimku glagola *odlaziti*, svi su ostali hrvatski glagoli perfektivni:

<i>bära</i>	<i>iväg</i>	<i>odnijeti</i> ⁴¹
<i>driva</i>	<i>iväg</i>	<i>otjerati</i>
<i>flyga</i>	<i>iväg</i>	<i>odletjeti</i>
<i>flyta</i>	<i>iväg</i>	<i>otploviti</i>
<i>glida</i>	<i>iväg</i>	<i>otići</i>
<i>glida</i>	<i>iväg</i>	<i>otklizati</i>
<i>glida</i>	<i>iväg</i>	<i>otploviti</i>
<i>gå</i>	<i>iväg</i>	<i>otići</i>
<i>köra</i>	<i>iväg</i>	<i>odlaziti</i>
<i>köra</i>	<i>iväg</i>	<i>odvesti (se)</i>
<i>rulla</i>	<i>iväg</i>	<i>odvesti</i>
<i>ränna</i>	<i>iväg</i>	<i>odjuriti</i>
<i>segla</i>	<i>iväg</i>	<i>otploviti</i>
<i>skynda</i>	<i>iväg</i>	<i>odjuriti</i>
<i>smälla</i>	<i>iväg</i>	<i>otvoriti</i>
<i>springa</i>	<i>iväg</i>	<i>otrčati</i>
<i>sändas</i>	<i>iväg</i>	<i>odaslati</i>
<i>åka</i>	<i>iväg</i>	<i>otići</i>

⁴⁰ 39% od ukupnoga broja pojavnica.

⁴¹ Glagoli u popisima razvrstani su abecedno prema švedskim dvočlanim glagolima. Posebno su, na kraju popisa, razvrstane jednorječni dvočlani glagoli, ako ih ima.

6.32. GLAGOLSKA ČESTICA *LOSS*

Čestica *loss* rabi se za nešto što je bilo čvrsto pričvršćeno, a zatim otpušteno (*skruva loss* – ,otvoriti') ili je oslobođeno (*släppa loss* – ,pustiti'). Ovo je također neplodna čestica i pojavljuje se u razmjerno malome broju dvočlanih glagola. U građi su zabilježene trideset i dvije pojavnice dvočlanih glagola s ovom česticom, a tri su prevedene imperfektivnim vidom i to kad je u prijevodu uporabljen historijski prezent, a radnja je durativna (241) ili kad je radnja iskazana u prezentu (242):

(241) *Man har öppnat en kapsyl och skummet forsar ut i en väldig stråle, ett tryck som slår dörren ur näven på en, som **sliter loss** gångjärnen och bara lämnar ett gapande håll.*
*Otvori se kapsula i pjena štrca u snažnom mlazu, pritisak koji čupa vrata iz ruke, **trga** šarke a ostavi samo rupu koja zjapi. (MN)*

(242) - *Jag tror det **går loss**, sa hon och strök sig över pannan.*
*"Mislim da **se razrješuje**", rekla je i prešla rukom po čelu. (LM)*

U svim je ostalim primjerima dvočlani glagol preveden perfektivnim vidom, a prijelazni dvočlani glagoli uz sebe imaju određene objekte, osim jednoga (v. 245) koji na mjestu objekta ima nebrojivu imenicu:

(243) *Enda gången han **fick loss** orden var när han grälade med sin fru, berättade Euphrosyne.*
*Jedini put kada bi mu **se otele** riječi bilo je onda kad je podviknuo na svoju ženu, ispričala je Eufrazija. (MF)*

(244) *Jag försöker lyfta, **rycka loss järnplattan**.*
*Pokušam podići, **iščupati** željeznu ploču. (MN)*

(245) *Vimmelkändig lyfte jag huvudet, **skakade loss skräp** ur håret.*
*Omamljen sam podigao glavu, **stresao** smeće iz kose. (MN)*

Tablica 35. Dvočlani glagoli s česticom *loss* prema hrvatskome glagolskome vidu

(32)	impf	pf	drugo
DG	0.06	0.88	0.06
O	0.20	0.80	0
odr.	1.00	0.92	0
neodr.	0	0.08	0

6.33. GLAGOLSKA ČESTICA *MED*

Čestica *med* ima isto značenje kao i prijedlog *med* – ,s' / ,sa' (*följa med* – ,ići s kime'), a osim u doslovnome značenju, pojavljuje se i u prenesenim: *gå med på* (,pristati'), *hålla med* (,slagati se') itd. U građi je zabilježeno sedam jednorječnih pojava dvačlanih glagola s *med*, koje su sve prevedene perfektivnim vidom, i 183 dvorječne pojavnice.

Razlika je u prijevodima, s obzirom na uporabljeni vid hrvatskih glagola, manja nego kod većine drugih, do sada analiziranih skupina glagola. Tek je malo više od polovice (55%) ovih glagola prevedeno perfektivnim vidom. Česta uporaba imperfektivnoga vida u prijevodima povezana je jednim dijelom sa značenjem dvačlanih glagola s *med*, od kojih mnogi označavaju stanje ili durativnu radnju pa se i prevode odgovarajućim hrvatskim glagolima, koji su tada u pravilu imperfektivni. Na primjer, *ha med sig* (*imati*), *hålla med* (*slagati se s kime*), *vara med* (*biti s kime; sudjelovati*), *veta med sig* (*znati*), *följa med* (*slijediti, ići s kime*) itd. U manjem broju primjera prevedenih imperfektivnim vidom razlog odabira vida vidljiv je tek iz konteksta, odnosno, da je riječ o habitualnoj radnji i/ili radnji izrečenoj prezentom:

(246) *Sedan staten höjde skatten ger cigg lika stor avans som heroin, med betydligt lägre risk. Knark för miljoner ger fängelse tills man ruttnar, cigg nästan inga straff alls. De **kör med** dubbla kapell, golv med gångjärn, ihåliga stålbjälkar...*

*Otkako je država povisila poreze, cigarete im donose istu dobit kao da se radi o heroinu, ali uz puno manji rizik. Za drogu vrijednu milijune kruna dobiješ zatvor dok ne istruneš, za cigarete gotovo da nema kazne. **Koriste se** dvostrukom folijom, podom sa šarkama, šuplim čeličnim gredama..." (LM)*

(247) ***Med sig har** de presenter och tillgjorda leenden: Här har du, din gris! **Nose** poklone i umjetne osmijehe: Evo ti, svinjo jedna! (JG)*

(248) *När jag uppträder inbjuder jag publiken att **flyga med mig**. Kad nastupam, pozivam publiku da **leti sa mnom**. (JG)*

Perfektivnim je vidom prevedena prošla svršena radnja (pr. 249), odnosno radnja u kojoj je važan rezultat. Katkada je perfektivnim vidom u takvim slučajevima preveden čak i statalan glagol, na primjer, *ha med sig*, koji je u prijevodu zamijenjen dinamičnim (*donijeti*) (v. pr. 250).

(249) *Som alltid **medförde** ruset de mest oväntade personlighetsförändringar. Kao i uvijek, pripitost **je dovela** do najneočekivanijih promjena ličnosti. (MN)*

- (250) *När Olle kom för att hämta sina skor, **hade han med sej ett köttben** åt Svipp. Kad je Olle ponovo došao, da uzme svoje cipele, **donio je** Svipiju jednu kost s ostacima mesa. (AL)*

Rijetko se isti glagol pojavljuje preveden i imperfektivnim i perfektivnim vidom:

- (251) *Ibland lär Juha **sitta med** och underhålla de andra med sina fräckisar. Ponekad Juha smije tamo **sjesti** i zabavljati ih svojim prostim pričama. (JG)*
- (252) *Laga små läckra rätter och **sitt med** henne vid bordet medan hon äter. Pripremaj manja ukusna jela i **sjedi** s njom za stolom dok jede. (MF)*

Izravnih je objekata je uz dvočlane glagole s *med* razmjerno malo, a dvije trećine fraza s određenim objektima prevedene su perfektivnim vidom. Ipak, broj je neodređenih objekata prevelik da bi se moglo govoriti o paralelizmu određenih objekata i perfektivnoga vida (v. pr. 250).

Tablica 36. Dvočlani glagoli s česticom *med* prema hrvatskome glagolskome vidu

(189)	impf	pf	drugo
DG	0.39	0.56	0.05
O	0.35	0.64	0.01
odr.	0.79	0.75	0
neodr.	0.21	0.25	1.00

Glagoli s česticom *med* u hrvatskome su najčešće prevedeni glagolskim frazama s priloškim oznakama sredstva ili društva.

Dvočlani glagoli s česticom *med* često su prevedeni hrvatskim glagolima prefigiranim s *do-*, *od-* i *po-*, ali ista su značenja sadržana u samome švedskome glagolu i kontekstu, a ne u čestici samoj. Na primjer, *dra med sig* može se prevesti kao *odvući* ili *povući*. Je li važniji smjer (*odvući*) ili samo rezultat radnje (*povući*), ovisi o kontekstu u kojem se glagol pojavljuje. U švedskome je zapravo naglašen dio ‚sa sobom‘, kojega često nema u prijevodima (pr. 253).

- (253) - *Men du kan ju fråga Juha, ropar Pia och **drar med sig** de andra flickorna därifrån, fråga om det händer något särskilt ikväll.*
 - *Ali možeš pitati Juhu - poviče Pia i **odvuče** druge cure odande — pitaj ga događa li se nešto posebno večeras. (JG)*
- (254) *Hon **drar med sig** konservburkar med tomaten i fallet. Dok pada, **povuče za sobom** konzerve rajčica. (JG)*

6.34. GLAGOLSKA ČESTICA *NED/NER*

Ova se čestica pojavljuje u dvije inačice od kojih se *ned* smatra formalnijom, a u tom se obliku pojavljuju i jednorječni oblici dvočlanih glagola s ovom česticom. Čestice *ned* i *ner* označavaju smjer (*komma ner* – ‚sići‘), skreću radnju u negativnom smjeru (*göra ner* – ‚uništiti‘) ili označavaju da se što smanjuje (*skruva ner* – ‚stišati‘)⁴².

Ukupno je zabilježeno 478 pojavnica dvočlanih glagola s česticama *ned* i *ner*, od toga samo jedna u jednorječnome obliku. Većina ih je prevedena perfektivnim vidom (83%).

Imperfektivnim je vidom prevedena durativna radnja, paralelne radnje, iterativna radnja, radnja izražena prezentom i/ili habitualna:

- (255) *Det är som om han hela tiden **sjunker** djupare och djupare **ned** och inte kan förhindra det.*
Čini se kao da stalno **tone** sve dublje i dublje i ne može to spriječiti. (JG)
- (256) *När Maria **skrev ner** sina minnen från vintern i Betsaida och vandringen mot Tyros tänkte hon noga över vad hon skulle säga till de tre apostlarna.*
*Dok je **zapisivala** svoja sjećanja na zimu u Betsaidi i putovanja prema Tyrosu*
Marija je dobro promislila što će reći trima apostolima, a što će izostaviti.
(MF)
- (257) *Råttorna **plaskade ner** i mängder, klocklöste mot plåtkanten tills de inte orkade mer och drunknade.*
*Miševi **su pljuskali** u kante u gomilama, grebli pandžicama po limenom rubu*
dok nisu više mogli i utapali se. (MN)
- (258) *Och Lydia **skrev ner** våra minnen.*
*A Lidija **bi zapisivala** naša sjećanja.* (MF)
- (259) *När de satte sig till bords kunde de höra sorlet från den trögflytande floden och se kvällens fåglar **slå sig ner** längs stränderna och söka nattläger.*
*Kada su sjeli za stol mogao se čuti žubor rijeke koja je tromo tekla i mogle su se vidjeti ptice kako, uvečer, **slijeću** duž obala tražeći noćno odmorište.* (MF)

Perfektivnim su vidom prevedeni dvočlani glagoli s *ned* i *ner* kada je radnja završena, kada je važan rezultat radnje, ali katkada i radnja izražena (historijskim) prezentom:

- (260) *Han **sköljer ned** brödet med kranvatten.*
Proguta kruh uz pomoć vode iz pipe. (JG)

⁴² Prema Holmgren Ording (1998) i Nordsteds Svenskt språkbruk – Ordbok över konstruktioner och fraser (2003).

Perfektivnim su vidom također prevedene radnje koja slijede jedna za drugom:

- (261) *Men Jenny rodnar och **ser ned** i bänken.*
*Ali Jenny pocrveni i **zagleda se** u klupu. (JG)*
- (262) *Juha **hoppa ned** från fönsternischen och lägger handen på Thomas axel.*
*Juha **skoči** s prozora i stavi ruku na Thomasovo rame. (JG)*

Perfektivnim je vidom katkada izražena i habitualna radnja:

- (263) *Om Thomas tänker på att mjölk kommer från en kossas äckliga tarmar kan han inte **få ner** en droppe.*
*Ako se Thomas sjeti da mlijeko dolazi iz odvratnih kravljih crijeva, onda ne može **popiti** ni kapi. (JG)*

Neki su glagoli u ovoj skupini uvijek prevedeni jednim od vidova. Tako su, na primjer, uvijek perfektivnim vidom prevedeni glagoli *böja sig ned/ner* (*sagnuti se*), *glida ner* (*kliznuti, skliznuti, prijeći, spuznuti* itd.), *komma ner* (*doći, naići, sići* itd.), *lugna ner sig* (*smiriti se*), *pressa ned/ner* (*ugurati, udahnuti, pojesti*), *slå ner* (*spustiti, udariti, zalupiti*), *släppa ner* (*spustiti, ispustiti, staviti*), *ställa ner* (*spustiti, odložiti, staviti*), *sätta ner* (*posjesti, sjesti, spustiti, odložiti* itd.) i *sätta sig ned/ner* (*sjesti, posjesti*), a imperfektivnim *rinna ner* (*curiti, teći*). Većina drugih glagola s većim brojem pojava, prevedena je češće perfektivnim, ali katkada i imperfektivnim vidom:

- (264) *Flugorna for upp i tjocka moln men **slog sig** snart **ner** igen som en luden filt och sprutade in ägg i den solvarma förruttnelsen.*
*Muhe su se dizale u gustom oblaku ali **se** opet brzo **spuštale** kao krzneni pokrov i štrcale jajašca u trulež, toplu od sunca. (MN)*
- (265) *Bara den stora sängen fanns kvar i rummet, Euphrosyne satte sig på den och Maria **slog sig ner** på golvet framför henne.*
*Samo je veliki krevet ostao u sobi, Eufracija sjedne, a Marija **se spusti** na pod ispred nje. (MF)*
- (266) *Och Lydia **skrev ner** våra minnen.*
*A Lidija **bi zapisivala** naša sjećanja. (MF)*
- (267) - *Skulle du kunna tänka dig att **skriva ner** hans liknelser så som du minns dem?*
 - *Pomišljaš li na to da **zapišeš** njegove parabole onako kako ih se ti sjećaš?*
 (MF)

Odabir vida u prijevodu ne ovisi, dakle, o čestici *ned/ner* ili dvočlanome glagolu, već o kontekstu u kojem se dvočlani glagol pojavljuje.

Otprilike je jedna četvrtina dvočlanih glagola s *ned* i *ner* u građi prijelazna. Perfektivnim vidom prevedeni glagoli uglavnom uz sebe imaju određene objekte, ali ne uvijek. Objekti su dvočlane glagole prevedene perfektivnim vidom najčešće nebrojive imenice (apstraktne ili gradivne), ali katkada i brojive:

- (268) *Hela eftermiddagen arbetade Maria med översättningen, la ner möda på att följa den arameiska texten, finna rätt förståelse och de bästa orden.*
 Čitavo poslijepodne Marija je radila na prijevodu, **uložila** trud da slijedi aramejski tekst, nađe pravo značenje i odabere najbolje riječi. (MF)
- (269) *Snurrade runt dem i muggen, blundade, kände trycket öka över bröstet, pressade ner luft, kippade, flämtade, tårarna rann över, ner på halsen.*
 Vrtjela ih je u šalici, zažmirila, osjetila pritisak kako raste u prsima, nasilu je **udahnula**, borila se za dah, dahtala, suze su počele teći niz vrat. (LM)
- (270) *Hittade en tunnel under Viksjöleden, stannade till på Emils Fast Food och pressade ner en hamburgare.*
 Našla je tunel ispod obilaznice Viksjö, zastala u Emilovu fast food restoranu i **prisilila se da pojede** hamburger. (LM)

Tablica 37. Dvočlani glagoli s česticom *ned/ner* prema hrvatskome glagolskome vidu

(478)	impf	pf	drugo
DG	0.15	0.83	0.01
O	0.05	0.94	0.01
odr.	0.78	0.85	1.00
neodr.	0.22	0.15	0

Čestice *ned* i *ner* češće se prevode glagolima prefigiranima prefiksima *od-*, *po-*, *s-* i *u-*. Nijedan od hrvatskih prefiksa ne znači isto što i švedske čestice (,dolje') pa se u prijevodima uz glagole nalazi prilog *dolje*. Kad toga priloga nema, u prijevodu se zapravo gubi dio značenja. Tako, na primjer, *flyga ner* znači i ,odletjeti', ali istovremeno i ,odletjeti prema dolje'. S *od-* se dvočlani glagoli prevode upravo u tom i sličnim značenjima:

<i>bära</i>	<i>ner</i>	<i>odnijeti (dolje)</i> ⁴³
<i>flyga</i>	<i>ner</i>	<i>odletjeti</i>
<i>gå</i>	<i>ner</i>	<i>otići (dolje)</i>
<i>krypa</i>	<i>ner</i>	<i>otpuzati</i>
<i>lägga</i>	<i>ner</i>	<i>odložiti</i>
<i>masa sig</i>	<i>ner</i>	<i>otpuzati (dolje)</i>
<i>smyga</i>	<i>ner</i>	<i>odšuljati se</i>

⁴³ Glagoli u popisima razvrstani su abecedno prema švedskim dvočlanim glagolima. Posebno su, na kraju popisa, razvrstane jednorječni dvočlani glagoli, ako ih ima.

<i>småspringa</i>	<i>ner</i>	<i>otrčati</i>
<i>springa</i>	<i>ner</i>	<i>otrčati</i>
<i>ställa</i>	<i>ner</i>	<i>odložiti</i>
<i>sätta</i>	<i>ner</i>	<i>odložiti</i>

Glagoli prefigirani s *po-* uporabljeni su kad se izriče rezultat radnje, pri čemu se također često gubi značenje ‚prema dolje’. Većina je hrvatskih glagola perfektivna, osim glagola *pokazivati*, koji ne izriče ni rezultat radnje. Hrvatski glagoli s jedne strane gube dio značenja, a s druge katkada dodaju značenje koje nije sadržano u dvočlanome švedskome glagolu. Na primjer, *skynda sig ner* znači ‚žuriti se dolje’, a hrvatskom se frazom *požuriti se dolje* izriče početak radnje; *trilla ner* znači ‚pasti dolje’, a hrvatski glagol *popadati* sadrži i sastavnicu iterativnosti ‚završiti padati jedan po jedan, jedan za drugim’ itd. Prefiks *po-* i čestice *ned/ner* podudaraju se u ovim primjerima iz građe:

<i>dra</i>	<i>ner</i>	<i>povući</i>
<i>få</i>	<i>ner</i>	<i>popiti</i>
<i>hugga</i>	<i>ner</i>	<i>posjeći</i>
<i>kika</i>	<i>ner</i>	<i>pògledati</i>
<i>peka</i>	<i>ner</i>	<i>pokazivati</i>
<i>pressa</i>	<i>ner</i>	<i>pojesti</i>
<i>se</i>	<i>ner</i>	<i>pògledati</i>
<i>sjunka</i>	<i>ner</i>	<i>potonuti</i>
<i>skynda sig</i>	<i>ner</i>	<i>požuriti (dolje)</i>
<i>slå sig</i>	<i>ner</i>	<i>posjedati</i>
<i>sticka</i>	<i>ner</i>	<i>porinuti</i>
<i>stoppa</i>	<i>ner</i>	<i>potrpati</i>
<i>sätta (sig)</i>	<i>ner</i>	<i>posjesti</i>
<i>titta</i>	<i>ner</i>	<i>pògledati</i>
<i>trilla</i>	<i>ner</i>	<i>popadati</i>

Osim glagola *prosijavati*, svi su hrvatski glagoli s prefiksom *pro-* svršeni i izražavaju rezultativnost. Pritom glagoli *propasti* i *progutati* implicitno sadrže i značenje ‚prema dolje’, dok se kod ostalih to značenje gubi:

<i>få</i>	<i>ner</i>	<i>progutati</i>
<i>lirka</i>	<i>ner</i>	<i>progurati</i>
<i>silas</i>	<i>ner</i>	<i>prosijavati</i>
<i>sjunka</i>	<i>ner</i>	<i>propasti</i>
<i>skölja</i>	<i>ned</i>	<i>progutati</i>
<i>svälja</i>	<i>ned</i>	<i>progutati</i>
<i>tryckas</i>	<i>ner</i>	<i>protisnuti</i>

Slično je s dvočlanim glagolima prevedenim glagolima prefigiranim sa *s-*. Većinom su perfektivni (osim *spuštati se*) i uglavnom izražavaju rezultat radnje:

<i>brotta</i>	<i>ned/ner</i>	<i>srušiti</i>	<i>sjunka</i>	<i>ned/ner</i>	<i>spustiti se</i>
<i>brotta</i>	<i>ner</i>	<i>svladati</i>	<i>sjunka</i>	<i>ner</i>	<i>spuznuti</i>

<i>bryta</i>	<i>ner</i>	<i>srušiti</i>	<i>sjunka</i>	<i>ner</i>	<i>srušiti se</i>
<i>cykla</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti</i>	<i>slutta</i>	<i>ner</i>	<i>spuštati se</i>
<i>dråsa</i>	<i>ner</i>	<i>srušiti se</i>	<i>slå</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti</i>
<i>få</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti</i>	<i>slå</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti</i>
<i>fållas</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti</i>	<i>slå</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti</i>
<i>glida</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti</i>	<i>slå</i>	<i>ner</i>	<i>srušiti se</i>
<i>glida</i>	<i>ner</i>	<i>spuznuti</i>	<i>slå (sig)</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti se</i>
<i>gå</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti (dolje)</i>	<i>slå sig</i>	<i>ner</i>	<i>spuštati se</i>
<i>gå</i>	<i>ned</i>	<i>spustiti se (dolje)</i>	<i>släppa</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti</i>
<i>hasa</i>	<i>ner</i>	<i>strgnuti</i>	<i>släppa</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti</i>
<i>hänga</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti</i>	<i>sticka</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti</i>
<i>kliva</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti te</i>	<i>sticka</i>	<i>ner</i>	<i>strpati</i>
<i>klättra</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti se</i>	<i>stoppa</i>	<i>ner</i>	<i>strpati</i>
<i>komma</i>	<i>ner</i>	<i>spusti se</i>	<i>ställa</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti</i>
<i>lägga (sig)</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti</i>	<i>sänka</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti</i>
<i>packa</i>	<i>ner</i>	<i>spakirati</i>	<i>sätta</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti</i>
<i>ramla</i>	<i>ner</i>	<i>srušiti se</i>	<i>ta sig</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti se</i>
<i>rasa</i>	<i>ned/ner</i>	<i>srušiti se</i>	<i>titta</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti (pogled)</i>
<i>se</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti (pogled)</i>	<i>åka</i>	<i>ner</i>	<i>spustiti se</i>

Zanimljivo je u ovoj skupini glagola to što se velik broj različitih dvočlanih glagola prevodi malim brojem hrvatskih glagola, što znači da se u prijevodu, osim značenja ‚prema dolje’, gube i druga značenja koja govore o načinu vršenja radnje (spuštati se pješice (npr. *komma ner*) ili biciklom (*cykla ner*), spustiti što tako da klizi (*glida ner*), tako da visi (*hänga ner*), da tone (*sjunka ner*) itd.). Gubitak je značenja obično nadoknađen u kontekstu.

Dvočlani glagoli s *ned* i *ner* prevedeni su hrvatskim glagolima prefigiranim s *u-* kada znače smjer ili rezultat radnje. Osim glagola *upadati*, *utišavati* i *uvlačiti se*, svi su hrvatski glagoli perfektivnoga vida:

<i>dras</i>	<i>ner</i>	<i>uletjeti</i>
<i>driva</i>	<i>ner</i>	<i>uvlačiti se</i>
<i>gräva</i>	<i>ner</i>	<i>ukopati</i>
<i>hyssja</i>	<i>ner</i>	<i>utišavati</i>
<i>krypa</i>	<i>ner</i>	<i>uvući se</i>
<i>lägga</i>	<i>ner</i>	<i>uložiti</i>
<i>piska</i>	<i>ner</i>	<i>ugušiti</i>
<i>pressa</i>	<i>ned</i>	<i>ugurati</i>
<i>pressa</i>	<i>ned</i>	<i>ugurati</i>
<i>röra</i>	<i>ner</i>	<i>umiješati</i>
<i>sjunka</i>	<i>ner</i>	<i>upadati/upasti</i>
<i>slå</i>	<i>ner</i>	<i>ugušiti</i>
<i>smälta</i>	<i>ner</i>	<i>utonuti</i>
<i>supa</i>	<i>ner sig</i>	<i>uništiti se alkoholom</i>
<i>sänka</i>	<i>ner</i>	<i>uroniti</i>
<i>söka sig</i>	<i>ner</i>	<i>uvući</i>
<i>trampa</i>	<i>ner</i>	<i>ugaziti</i>
<i>trycka</i>	<i>ner</i>	<i>ugurati</i>
<i>nedlägga</i>	<i>(ned)</i>	<i>uložiti</i>

6.35. GLAGOLSKA ČESTICA *OM*

Čestica *om* ima niz značenja. Može označavati da se radnja ponavlja (*arbata om* – ,preraditi'), da se pored čega prolazi, tj. da se što zaobilazi (*kōra om* – ,zaobići (vozeći)' ili izražava položaj (*krama om* – ,obgrliti'). Uz značenje ,govoriti' pojavljuje se u značenju teme (o čemu se govori, npr. *tala om*), u značenju ,brinuti se' (*bry sig om*), ,voljeti' (*tycka om*) ili u značenju promjene smjera unatrag (*vānda om* – ,okrenuti se (natrag)').

U građi je zabilježeno ukupno 267 pojavnica dvočlanih glagola s *om*, od čega trideset i četiri jednorječne. One nisu analizirane zasebno, jer se nisu razlikovale od dvorječnih s obzirom na promatrane pojave. U slučaju ove čestice, znatno je veći broj analiziranih glagola stavljen u kategoriju „Drugo” (Tablica 38). U toj su kategoriji obično oni dvočlani glagoli koji uopće nisu prevedeni na hrvatski ili su prevedeni konstrukcijom kojoj se ne može, ili barem ne sa sigurnošću, odrediti glagolski vid. U slučaju dvočlanih glagola s *om*, većina je primjera iz stupca „Drugo” u Tablici 38 prevedena pomoću glagola *biti* i pridjeva trpnoga. Zbog toga što govore o stanju, njima bi se mogao pripisati imperfektivni vid, međutim, oni se ipak razlikuju od drugih primjera u kojima je punoznačni glagol neosporno obilježen i vidom. Stoga takvi primjeri nisu detaljnije analizirani, ali je katkada važno imati na umu da više naginju imperfektivnome nego perfektivnome vidu. Značajno je to u primjerima kao što je, na primjer, glagol *bry sig om* (*brinuti se, zanimati*), koji se pojavio u razmjerno velikome broju pojavnica, a koji je uvijek preveden imperfektivnim vidom ili, gotovo jednako često, pomoću glagola *biti* (*biti stalo, biti koga briga*). Ipak, najznakovitije je pritom što taj glagol nikada nije preveden glagolom koji je neosporno perfektivan. Glagol *bry sig om* čini 8.6% svih glagola u ovoj skupini. Češći su od njega glagoli *tycka om* (*voljeti, svidati se*) i *vānda sig om* (*okrenuti se/okretati se*). *Tycka om* pojavio se pedeset i jedan put (19%), a glagol *vānda sig om* četrdeset i pet (16%). Oba su prevedena i imperfektivnim i perfektivnim vidom, ali je *tycka om* znatno rjeđe preveden perfektivnim (15%), a *vānda sig om* rjeđe imperfektivnim (13%). Tri spomenuta glagola čine 44% svih glagola s *om* zabilježenih u građi.

Općenito se prema građi može zaključiti da je razlika između dvočlanih glagola prevedenih imperfektivnim i perfektivnim vidom mala. Na ukupne brojke zasigurno utječu glagoli *tycka om* i *bry sig om*, koji su isključivo ili uglavnom prevedeni imperfektivnim vidom.

Drugi su glagoli prevedeni imperfektivnim vidom kad se rabe u kontekstu u kojem se izriče neka činjenica, habitualna radnja, paralelne radnje, radnja u tijeku i sl.:

- (271) *Juha har aldrig **hållit om** någon, och det finns bara en han vill **hålla om**. Juha nikada **nije** nikoga **grlio**, a postoji samo jedna osoba koju **bi** on **grlio**. (JG)*
- (272) *På hippor gör man allt sånt på riktigt, **håller om** varandra och sitter under bord och pussas. Na tulumima se sve takve stvari rade za ozbiljno, **grli se** i sjedi pod stolom i ljubi. (JG)*
- (273) *Han stod uppsträckt intill Gällivarepolisens patrullbil medan bussen **körde om**. Dok je autobus **prolazio** stajao je ukočeno kraj patrolnog automobila gällivareske policije. (MN)*
- (274) *Men Britta sa att det gjorde ingenting, för hon skulle i alla fall **läsa om** den på julafton. Ona je tad rekla da to ništa ne smeta i da će ona svoju knjigu svejedno **čitati** i na Badnjak. (AL)*

Mnogi su glagoli s većim brojem pojava prevedeni i imperfektivnim i perfektivnim vidom, ovisno o kontekstu, a neovisno o autoru i prevoditelju:

- (275) *Det sista Juha och Jenny ser, innan de försiktigt stänger dörren bakom sig, är Thomas som **håller om** sin mor och tröstar henne som ett barn. Zadnje što Juha i Jenny vide, prije nego što pažljivo zatvore vrata za sobom, Thomas je kako **grli** svoju majku i tješi ju kao dijete. (JG)*
- (276) *Han hade bara pyjamas på sig och var barfota, men Ritva **höll om** honom så han frös egentligen inte. Bio je samo u pidžami i bos, ali Ritva ga **je zagrlila** pa mu uopće nije bilo hladno. (JG)*
- (277) *Hon körde för fort, **körde om**, bilen var ganska snabb. Vozila je prebrzo, **pretjecala**, auto je bio prilično brz. (LM)*
- (278) *Han **körde om** en flygbuss. Prestigao je autobus s aerodroma. (LM)*
- (279) *Skogen **omgav** oss grå och råkall. Šuma nas **je okruživala**, siva i ledena. (MN)*
- (280) *Snart **omgavs** hon av en ring, en gloria, en cirkel av elektricitet. Ubrzo ju **je okružio** prsten, aureola, krug elektriciteta. (MN)*

Među prijelaznim glagolima prevedenim perfektivnim vidom, samo jedan uza sebe ima neodređeni objekt:

- (281) *Hon såg på honom, förvånades över saknaden.*
 - *Är du Djurgårdare?*
Han körde om en flygbuss.
 - *Jag spelade hockey tills jag var arton, i Österskär, sa han.*

Pogledala ga je, iznenađena vlastitom čežnjom.

"I vi ste njihov navijač?"

Prestigao je autobus s aerodroma.

"Igrao sam hokej do osamnaeste godine, u Österskär", rekao je. (LM)

Tablica 38. Dvočlani glagoli s česticom *om* prema hrvatskome glagolskome vidu

(267)	impf	pf	drugo
DG	0.39	0.50	0.10
O	0.50	0.39	0.10
odr.	0.81	0.98	0.77
neodr.	0.19	0.02	0.23

Dvočlani glagoli s *om* nešto se češće nego s drugima prevode glagolima prefigiranim s *pre-* i *za-*. S *pre-* su prevedeni glagoli sa značenjem ‚preko‘ (*ställa om* – *prebaciti*), ‚provjeriti (opet)‘ (*se om* – *pregledati*), ‚napraviti ponovo‘ (*omskola sig* – *prekvalificirati se*), ‚napraviti ponovo ili boljim‘ (*göra om* – *preraditi*) ili ‚zaobilaziti‘ (*köra om* – *pretjecati*):

<i>byta</i>	<i>om</i>	<i>presvući</i> ⁴⁴
<i>flytta</i>	<i>om</i>	<i>preseliti se</i>
<i>göra</i>	<i>om</i>	<i>preraditi</i>
<i>göra</i>	<i>om</i>	<i>pretražiti</i>
<i>göra</i>	<i>om</i>	<i>pretvoriti</i>
<i>göra</i>	<i>om</i>	<i>preurediti</i>
<i>klä</i>	<i>om sig</i>	<i>presvući se</i>
<i>köra</i>	<i>om</i>	<i>prestići</i>
<i>köra</i>	<i>om</i>	<i>pretjecati</i>
<i>omskola sig</i>	<i>(om)</i>	<i>prekvalificirati se</i>
<i>omvända</i>	<i>(om)</i>	<i>preobratiti se</i>
<i>se</i>	<i>om</i>	<i>pregledati</i>
<i>skriva</i>	<i>om</i>	<i>prepravljati</i>
<i>ställa</i>	<i>om</i>	<i>prebaciti</i>

⁴⁴ Glagoli u popisima razvrstani su abecedno prema švedskim dvočlanim glagolima. Posebno su, na kraju popisa, razvrstane jednorječni dvočlani glagoli, ako ih ima.

Hrvatski su glagoli većinom perfektivni, uz poneki imperfektivni (*prepravljati*, *pretjecati*) i dvovidne (*pregledati*, *prekvalificirati se*), za koje se u kontekstu može iščitati da su uporabljeni kao perfektivni.

Glagolima prefigiranim sa *za-* prevedeni su dvočlani glagoli s *om* koji izražavaju položaj (*hålla om*, *krama om*, *omfamna*, *omfatta*, *ta om* – *zagrliti*), da se što zatvara (*vrida om* – *zaključati*; *göra om* – *zakrpati*), početak radnje (*röra om* – *zakuhati*; *be om* – *zamoliti*; *somna om* – *zaspati*; *leva om* – *zazvrndati*) ili njezin kraj (*stänga om sig* – *zalupiti*; *svepa om sig* – *zamotati*):

<i>be</i>	<i>om</i>	<i>zamoliti</i>
<i>göra</i>	<i>om</i>	<i>zakrpati (iznova)</i>
<i>hålla</i>	<i>om</i>	<i>zagrliti</i>
<i>krama</i>	<i>om</i>	<i>zagrliti</i>
<i>leva</i>	<i>om</i>	<i>zazvrndati</i>
<i>omfamna</i>	<i>(om)</i>	<i>zagrliti (se)</i>
<i>omfatta</i>	<i>(om)</i>	<i>zagrliti</i>
<i>röra</i>	<i>om</i>	<i>zakuhati</i>
<i>somna</i>	<i>om</i>	<i>zaspati</i>
<i>stänga</i>	<i>om sig</i>	<i>zalupiti</i>
<i>svepa</i>	<i>om sig</i>	<i>zamotati</i>
<i>ta</i>	<i>om</i>	<i>zagrliti</i>
<i>vrida</i>	<i>om</i>	<i>zaključati</i>

6.36. GLAGOLSKA ČESTICA *OMKRING*

Čestica *omkring* znači ‚oko‘, ‚na različitim mjestima‘ (*gå omkring* – ‚hodati uokolo‘). U građi je zabilježeno tek četrdeset i sedam pojava dvočlanih glagola s ovom česticom, koja se uglavnom pojavljuje uz glagole kretanja, a oni su većinom prevedeni imperfektivnim vidom. Često se u prijevodima pojavljuju prilozi *naokolo* i *uokolo*. Sama čestica prototipno podrazumijeva durativnu radnju, pa nije neobično da je većina glagola prevedena imperfektivnim vidom:

- (282) *Jag gick omkring där i myllret och började fundera på hur jag skulle bli mera full utan att farsan märkte något.*
Motao sam se u gužvi i razmišljao kako da se još više napijem a da stari ništa ne primijeti. (MN)
- (283) *Sedan följde en beskrivning av Frihamnen som faktiskt var lite poetisk, Carl hade tydligen gått omkring och känt efter lite.*
Zatim slijedi opis luke koji je zapravo bio malo poetičan, Carl je očito malo hodao okolo i hvatao štimung. (LM)

- (284) - *Rebecka går omkring och säger att du ska skriva en stor artikel i tidningen Kvällspressen om hur bra verksamheten är.*
"Rebecka priča okolo da ćete napisati veliki članak u Večernjim novinama o tome kako je to dobra organizacija. (LM)

Ipak, u određenim je situacijama odabran perfektivan vid, najčešće za glagole koji podrazumijevaju brzo ponavljanje istovrsnih pokreta ili kratku, završenu radnju:

- (285) *Hon såg sig omkring, det lyste inte någonstans i husen runt omkring henne, inga människor syntes till.*
Osvrnula se uokolo, nigdje nije svijetlilo u kućama oko nje, nigdje nije bilo ljudi. (LM)
- (286) *Hon såg sig omkring, stel i nacken, hela hårbotten brann, vilken av bilarna?*
Okrenula se oko sebe, ukočena vrata, cijeli joj je skalp gorio, koji auto? (LM)

U manjem dijelu primjera dvočlani je glagol preveden hrvatskim glagolom koji u pisanom tekstu nije jednoznačno imperfektivan ili perfektivan:

- (287) *Torstensson såg sig förvirrat omkring efter en ledig stol.*
Torstensson se zbunjeno ogledao uokolo tražeći slobodnu stolicu. (LM)
- (288) *Killen såg sig omkring i röran i butiken.*
Tip se ogledao po neredu u trgovini. (LM)

Međutim, iz širega se konteksta moglo iščitati da je u ovim slučajevima riječ o imperfektivnoj inačici glagola, dakle, glagolu *ogledati se*.

Isti se glagol u prijevodu može pojaviti u oba vida:

- (289) *Hon försvann in i köket, han blev stående på golvet i vardagsrummet, svajig, osäker, såg sig försiktigt omkring, vilket underligt rum.*
Nestala je u kuhinji, ostao je stajati u dnevnoj sobi, ljuljajući se, nesiguran, pažljivo se ogledao oko sebe, kako čudna soba. (LM)⁴⁵
- (290) *Några av konferensdeltagarna stannade till, såg sig omkring.*
Nekoliko je sudionika konferencije zastalo, osvrnulo se. (LM)

Među dvočlanim glagolima s česticom *omkring* nije zabilježen niti jedan prijelazan pa se suodnos objekata i vida ne može analizirati.

⁴⁵ Usp. pr. 287 i 288.

Tablica 39. Dvočlani glagoli s česticom *omkring* prema hrvatskome glagolskome vidu

(47)	impf	pf	drugo
DG	0.74	0.25	0
O	0	0	0
odr.	0	0	0
neodr.	0	0	0

6.37. GLAGOLSKA ČESTICA *OMKULL*

Omkull, u jednorječnim oblicima *kull-*, označava smjer (*gå omkull* – ,pasti’).

Neplodna je čestica i najčešće stoji uz dinamične glagole, posebno glagole kretanja (*ramla* ,pasti’; *rasa* ,odroniti ’; *trycka* ,pritisnuti’ itd.). U građi je pronađeno samo deset pojava dvočlanih glagola s česticom *omkull*, a zanimljivo je da su se sve osim jedne, koja se pojavila u romanu Astrid Lindgren, pojavile u romanu Mikaela Niemija.

Zbog malog broja pojava (10) nemoguće je donositi opće zaključke, ali i ovako mali broj glagola pokazuje da i ovi glagoli slijede opće, do sada već mnogo puta opisane težnje. To znači da se imperfektivnim vidom prevodi durativna i habitualna radnja:

(291) *Jag hade slungats omkull på golvet.*
Ja sam se previjao na podu. (MN)

(292) *Oförstående vuxna brukade dock peta omkull högen innan antändandet.*
Odrasli, koji obično nisu imali razumijevanja za to, rušili su takve tornjeve prije nego su i zapaljeni. (MN)

Prijelaznih je glagola malo, objekti mogu biti i određeni i neodređeni, a perfektivnim vidom prevedeni dvočlani glagoli češće uz sebe imaju određene objekte. Izrazito mali broj pojava ne dozvoljava nikakve zaključke osim da i ovi podaci, ipak, slijede osnovni uzorak primijećen u dosadašnjoj analizi.

Tablica 40. Dvočlani glagoli s česticom *omkull* prema hrvatskome glagolskome vidu

(10)	impf	pf	drugo
DG	0.20	0.80	0
O	0.25	0.75	0
odr.	1.00	0.67	0
neodr.	0	0.33	0

6.38. GLAGOLSKA ČESTICA PÅ

På je jedna od plodnijih čestica, a pojavljuje se u nizu različitih značenja. Može značiti isto što i prijedlog *na* (*knacka på* – ,kucati (na vrata)‘). Može označavati da se što dodaje (*bygga på* – ,nadograditi‘), nastavlja (*jobba på* – ,dalje raditi‘), uključuje (*sätta på* – ,uključiti‘; ,upaliti‘), napada (*flyga på* – ,napasti‘) ili da se što događa slučajno (*träffa på* – ,slučajno sresti‘; ,naletjeti na koga‘). Šezdeset i tri pojavnice bile su jednočlane, a analizirane su zajedno s ostalim glagolima.

Posebnu skupinu dvočlanih glagola s *på* čini glagol *hålla på* u frazi kao što je *hålla på med att+infinitiv*, kada nema leksičko značenje, nego, smatra se, označava imperfektivan vid. Zbog toga što se u tim frazama zapravo prevodi samo glagol u infinitivu, a ne i glagol *hålla på*, taj je glagol, kad ima ovu ulogu, analiziran zasebno. Pretpostavka je da će sve fraze s *hålla på med att* biti prevedene imperfektivnim vidom. Glagol *hålla på* u značenju ,baviti se‘, ,trajati‘, analiziran je s ostalim glagolima.

U građi su zabilježene 383 punoznačne pojavnice dvočlanih glagola s *på* i 55 fraza *hålla på med att*. Punoznačni su dvočlani glagoli češće prevedeni perfektivnim (57%) nego imperfektivnim vidom (37%). Međutim, broj je glagola prevedenih imperfektivnim vidom veći nego kod većine drugih, do sada analiziranih, čestica. Osim u uobičajenim kontekstima koji traže imperfektivan vid, kao što su prava sadašnjost, habitualna i iterativna radnja, paralelne i durativne radnje (v. pr. 293, 295, 297, 299, 301, 303), *på* u određenim značenjima sam označava durativnost (npr. *jobba på*, ,raditi dalje‘; ,nastaviti raditi‘) ili je dvočlani glagol statičan (npr. *ha på sig*, ,imati na sebi‘ (npr. odjeću)). Ipak, u građi je zabilježeno tek nekoliko glagola koji su se pojavili prevedeni samo imperfektivnim vidom: *hålla på med* (,baviti se‘; ,raditi‘), *pågå* (,trajati‘), *påstå* (,tvrditi‘), *påverka* (,utjecati‘; ,djelovati na što‘). Uvijek su perfektivnim vidom prevedeni glagoli *knacka på* (,pokucati‘), *komma på* (,sjetiti se‘; ,doznati‘; ,otkriti‘ i sl.), *slå på* (,uključiti‘), *sätta på* (,uključiti‘; ,staviti‘), *sätta på sig* (,obučiti‘; ,staviti‘), *ta på sig* (,obučiti‘; ,staviti‘). Većina se glagola s većim brojem pojava⁴⁶ u prijevodima pojavljuje u oba vida:

(293) *Hans hustru stod med ytterkläderna på i öppningen till gillestugan, drog på sig nappahandskarna.*
Njegova je žena stajala na vratima dnevne sobe u kaputu i **navlačila** rukavice od nape. (LM)

(294) *Hämtade fårsaxen och drog på mig ett par trasiga arbetshandskar.*
Uzeo sam škare za striženje ovaca i **navukao** poderane radne rukavice. (NM)

⁴⁶ Pet i više.

- (295) *Journalisterna skarvade ibland, spekulerade, **hittade på**, men de kunde också veta mer än de skrev.*
*Novinari ponekad uvećavaju stvari, domišljaju se, **izmišljaju**, ali isto tako bi mogli znati više nego što su napisali. (LM)*
- (296) *Och då **hittade** Anna **på** nånting bra. Hon **hittade på** att vi skulle klä ut oss, så kanske Agda inte skulle känna igen oss.*
*Anna se tada nešto izvrsno **dosjetila**: **smislila je** da se preobučemo, tako da nas Agda možda i ne prepozna. (AL)*
- (297) *Släkten hade dåligt samvete för att man **hälsat på** för sällan, och enades om att man borde ha ett hejdundrande kalas.*
*Rodbinu je grizla savjest, jer **su** ga prerijetko **posjećivali** pa su se složili da mu treba prirediti urnebesnu proslavu. (MN)*
- (298) *Jag fick en hytt ombord och en vecka senare **hälsade** jag **på** hos Euphrosyne. Dobio sam kabinu na brodu i tjedan dana kasnije **sam posjetio** Eufraziju.*
(MF)
- (299) *Nu skulle hon få bli reporter igen, det **kände** hon **på sig**.*
*Sada će opet moći biti reporterka, **osjećala je** to.*
- (300) *Han måste **ha känt på sig** att vi närmat oss.*
*Mora da **je osjetio** da se približavamo. (MN)*
- (301) *Några började koka kaffe och fylla termosarna, medan jag och syrran hjälpte till med att bre smör på rieskamackor och **lägga på** saftiga skivor ugnstrostad älgstek.*
*Neki su počeli kuhati kavu i puniti termosice, dok smo ja i susterica pomagali da se maže putar na kriške ječmene pogače i na njih **stavljati** sočne kriške pečene losovine. (MN)*
- (302) *- Alltid lika kul att kunna bidra, sa han surt och **lade på**.*
*"Uvijek mi je drago da mogu pomoći", rekao je mrzovoljno i **spustio** slušalicu. (LM)*
- (303) *Ingvar Johansson **skruvade på sig**.*
*Ingvar Johansson **se vrpoljio**. (LM)*
- (304) *Filtstimmet **skruvade** lite olustigt **på sig**, vafan är det för något, vaddå stiftelse, det där lät ju jävligt luddigt.*
*Filc-tim **se** malo **uzvrtio**, koji je to sad vrag, kakva zaklada, to zvuči prokleta mutno. (LM)*

Prijelazni dvočlani glagoli s neodređenim objektima često su, osim imperfektivnim, prevođeni i perfektivnim vidom, što znači da se Verkuylov paralelizam ne potvrđuje:

- (305) *Den gamle satte sig på ena sängen, lade upp foten på knäet, **drog på sig en strumpa**.*
*Starac je sjeo na jedan od kreveta, stavio nogu preko koljena i **navukao** čarapu. (LM)*
- (306) *Hon **har gått på en dörr** igen.*
Ponovno se zaletjela u vrata. (JG)
- (307) *Jag ville bara att vi skulle **hitta på nånting roligt**.*
*Samo sam htjela da zajedno **smislimo** nešto zabavno. (AL)*
- (308) *Hon **håller på en skål** varmvatten, det rinner över låset och läpparna tinar loss.*
***Izlije** šalicu tople vode, koja teče preko ključanice i usnice se otope i oslobode. (MN)*

Tablica 41. Dvočlani glagoli s česticom *på* prema hrvatskome glagolskome vidu

(438)	impf	pf	drugo
DG	0.37	0.57	0.06
O	0.23	0.74	0.03
odr.	0.67	0.65	0.40
neodr.	0.33	0.35	0.60

Fraza *hålla på med att* uvijek je prevedena imperfektivnim vidom (100%), što je u skladu s očekivanjima i tvrdnjom da je upravo ta fraza ono što je progresiv u engleskome, koji odgovara slavenskome imperfektivnome vidu (v. 3.1.).

- (309) *Våra besökare här **har hållit på med** dem hela kvällen.*
*"Naši **su se** posjetitelji **bavili** njima cijelu večer. (LM)*
- (310) *Han försökte trösta henne och medan han **höll på med** det drabbades de båda av kärleken.*
*Pokušao ju je utješiti i dok **je** na tome **radio** oboje ih je zadesila ljubav. (MF)*
- (311) *För vi måste veta vad dom **håller på med**.*
*– Zbilja moramo otkriti čime **se to bave!** (AL)*

På se često prevodi hrvatskim glagolima prefigiranim s *na-*. Tada izražava da je cilj radnje postignut, tj. radnja završena. Svi su hrvatski glagoli tada perfektivni, osim *navlačiti* i *navirati*:

<i>dra</i>	<i>på sig</i>	<i>navlačiti</i> ⁴⁷
<i>dra</i>	<i>på sig</i>	<i>navući</i>
<i>fylla</i>	<i>på</i>	<i>napuniti</i>
<i>fylla</i>	<i>på</i>	<i>natočiti</i>
<i>få</i>	<i>på</i>	<i>navući</i>
<i>ge sig</i>	<i>på</i>	<i>napasti</i>
<i>gå</i>	<i>på</i>	<i>nasjesti</i>
<i>hitta</i>	<i>på</i>	<i>natrapati</i>
<i>hälla</i>	<i>på</i>	<i>naliti</i>
<i>komma</i>	<i>på</i>	<i>naići</i>
<i>kränga</i>	<i>på sig</i>	<i>natovariti</i>
<i>kränga</i>	<i>på sig</i>	<i>navući</i>
<i>känna</i>	<i>på sig</i>	<i>naslutiti</i>
<i>rusa</i>	<i>på</i>	<i>navaliti</i>
<i>slamra</i>	<i>på</i>	<i>nabijati</i>
<i>stöta</i>	<i>på</i>	<i>nabasati</i>
<i>sätta</i>	<i>på sig</i>	<i>navući</i>
<i>sätta</i>	<i>på sig</i>	<i>navući</i>
<i>ta</i>	<i>på sig</i>	<i>navući</i>
<i>tränga</i>	<i>på</i>	<i>navirati</i>

Rjeđe se čestica *på* može povezati s prefiksima *po-*, *pri-*, *pro-*, *s-*, *u-* i *za-*. Većinom su hrvatski glagoli perfektivni, uz iznimku nekoliko sekundarnom imperfektivizacijom dobivenih imperfektivnih. Svima se izražava rezultativnost:

<u><i>PÅ : PO-</i></u>			<u><i>PÅ : PRI-</i></u>		
<i>fylla</i>	<i>på</i>	<i>popuniti</i>	<i>haka</i>	<i>på</i>	<i>pridružiti se/</i>
<i>knacka</i>	<i>på</i>	<i>pokucati</i>	<i>haka</i>	<i>på</i>	<i>pridruživati se</i>
<i>se</i>	<i>på</i>	<i>pògledati</i>	<i>hänga</i>	<i>på</i>	<i>priključiti se</i>
<i>skita</i>	<i>på sig</i>	<i>posrati se</i>	<i>passa</i>	<i>på</i>	<i>pridružiti se</i>
<i>ringa</i>	<i>på</i>	<i>pozvoniti</i>	<i>pressa</i>	<i>på</i>	<i>pripaziti</i>
<i>påskynda</i>	<i>(på)</i>	<i>požurivati</i>	<i>sätta</i>	<i>på</i>	<i>pritiskati</i>
<i>skynda</i>	<i>på</i>	<i>požuriti</i>	<i>tränga</i>	<i>på</i>	<i>pristaviti</i>
					<i>prisiliti</i>
<u><i>PÅ : PRO-</i></u>			<u><i>PÅ : S-</i></u>		
<i>hitta</i>	<i>på</i>	<i>pronaći</i>	<i>glida</i>	<i>på</i>	<i>skliznuti</i>
<i>komma</i>	<i>på</i>	<i>pronaći</i>	<i>hitta</i>	<i>på</i>	<i>smisliti</i>
<i>se</i>	<i>på</i>	<i>promatrati</i>	<i>komma</i>	<i>på</i>	<i>smisliti</i>
<i>sträcka</i>	<i>på sig</i>	<i>protegnuti se</i>	<i>lägga</i>	<i>på</i>	<i>spustiti</i>
			<i>samla</i>	<i>på sig</i>	<i>skupljati se</i>
			<i>sätta</i>	<i>på</i>	<i>skuhati</i>
			<i>tränga sig</i>	<i>på</i>	<i>skupiti se</i>

⁴⁷ Glagoli u popisima razvrstani su abecedno prema švedskim dvočlanim glagolima. Posebno su, na kraju popisa, razvrstane jednorječni dvočlani glagoli, ako ih ima.

	<u>PÅ : U-</u>			<u>PÅ : ZA-</u>	
<i>bylsa</i>	<i>på sig</i>	<i>ubundati se</i>	<i>gå</i>	<i>på</i>	<i>zaletjeti se</i>
<i>hitta</i>	<i>på</i>	<i>učiniti</i>	<i>smyga sig</i>	<i>på</i>	<i>zavladati</i>
<i>kliva</i>	<i>på</i>	<i>ući</i>	<i>ta</i>	<i>på sig</i>	<i>zavezati</i>
<i>dra</i>	<i>på sig</i>	<i>ustati</i>	<i>vrida</i>	<i>på</i>	<i>zavrtjeti</i>
<i>hoppa</i>	<i>på</i>	<i>uskočiti</i>	<i>påbörja</i>	<i>(på)</i>	<i>započeti, započinjati</i>
<i>kissa</i>	<i>på sig</i>	<i>upišati se</i>			
<i>kliva</i>	<i>på</i>	<i>ušetati</i>			
<i>resa</i>	<i>på sig</i>	<i>ustati, ustajati</i>			
<i>slå</i>	<i>på</i>	<i>uključiti</i>			
<i>smyga sig</i>	<i>på</i>	<i>uvlačiti se</i>			
<i>stiga</i>	<i>på</i>	<i>ući</i>			
<i>sätta</i>	<i>på</i>	<i>uključiti</i>			
<i>vrida</i>	<i>på</i>	<i>uključiti</i>			
<i>påpeka</i>	<i>(på)</i>	<i>ukazati</i>			
<i>påverka</i>	<i>(på)</i>	<i>utjecati</i>			

6.39. GLAGOLSKA ČESTICA *RUNT*

Čestica *runt* znači isto što i prilog/prijedlog *omkring* – ,oko' (*svänga runt* – ,vrtjeti se'), odnosno ,okolo', ,naokolo', ,uokolo' (*springa runt* ,trčati uokolo'). Najčešće se pojavljuje uz glagole kretanja (*gå runt* ,ići naokolo'; *komma runt* ,doći naokolo'; *snurra runt* ,vrtjeti se naokolo'; *springa runt* ,trčati naokolo' itd.), ali i uz druge (*prata runt* ,pričati naokolo'; *visa runt* ,pokazati uokolo' itd.).

Od devedeset i četiri pojavnice 62% ih je prevedeno imperfektivnim vidom, što nije neobično s obzirom da samo značenje čestice ,naokolo' podrazumijeva da radnja traje određeno vrijeme. Perfektivnim su vidom prevedeni dvočlani glagoli u kojima *runt* znači ,oko', ,zaobići što', ,otići iza čega' i/ili kad je radnja završena, često kratka ili trenutačna:

- (312) - *Vad barnsligt, sa hon och lindade tuggummit runt pekfingret.*
«Baš djetinjasto», rekla je i omotala žvakaću gumu oko kažiprsta. (MN)
- (313) *Han gick runt bilen, fumlade på höger framhjul, hittade bilnycklarna.*
Zaobišao je auto, prtljao po desnom prednjem kotaču, našao ključeve. (LM)
- (314) *När han öppnade sina ögon och såg sig runt i skaran fick han syn på henne.*
Kad je otvorio oči i osvrnuo se, u grupi ugleda Mariju. (MF)
- (315) *Tanten med flaskan stukade runt ett andra varv.*
Baba s flašom je otcapkala još jedan krug. (MN)

Imperfektivnim su vidom dvočlani glagoli s *runt* prevedeni kad je važno istaknuti da radnja traje duže vrijeme ili da je učestala:

- (316) *Små prickar av syrebrist **for runt** i synfältet.
Od nedostatka kisika **su** mi u vidnom polju **plesale** točkice. (MN)*
- (317) *Ratko **gick runt**, hämtade någonting i bakluckan, öppnade passagerardörren, slet undan framsätet.
Ratko je išao uokolo, uzeo nešto iz prtljažnika, otvorio vrata, spustio prednje sjedalo. (LM)*
- (318) *Och snart fick hon erkänna att det var skönt att höra Terentius steg om nätterna då han **gick runt** hus och trädgård.
Uskoro je morala priznati da je bilo ugodno čuti Terencijusove korake noću kada **bi obilazio** kuću i dvorište (MF)*

Isti se glagoli prevodi i jednim i drugim vidom:

- (319) *Jag satt andlös och hörde honom **gå runt** och leta, lyfta på möbler, baxa och sparka i bråten som om han jagade råttor.
Sjedio sam bez daha i slušao ga kako **obilazi** i traži, diže namještaj, ruje i udara u kramu kao da tjera štakore. (MN)*
- (320) *Hon **gick runt** avspärrningen.
Zaobišla je ogradu. (LM)*
- (321) *Det var lönlöst att **ringa runt** på måfå.
Ne isplati se **zvati** okolo nasumce. (LM)*
- (322) *Jag har **ringt runt** till polisen i de kommuner där hon, vad hon nu heter, har varit skriven tidigare.
Nazvala sam policiju u onim općinama gdje je, kako se već zove, bila prije prijavljena. (LM)*
- (323) ***Snurrade runt** dem i muggen, blundade, kände trycket öka över bröstet, pressade ner luft, kippade, flämtade, tårarna rann över, ner på halsen.
Vrtjela ih je u šalici, zažmirila, osjetila pritisak kako raste u prsima, nasilu je udahnula, borila se za dah, dahtala, suze su počele teći niz vrat. (LM)*
- (324) *Eleonor **snurrade runt**, stirrade på Annika, all färg försvann från kvinnans ansikte, ögonvitorna smalnade, färgades röda.
Eleonor **se okrenula**, zagledala se u Anniku, sva je boja nestala s njezina lica, bjeloočnice su se suzile, obojile crveno. (LM)*

Prijelazni dvočlani glagoli prevedeni perfektivnim vidom većinom uza sebe imaju određene objekte, rijetko neodređene (v. 315, 318)

Tablica 42. Dvočlani glagoli s česticom *runt* prema hrvatskome glagolskome vidu

(94)	impf	pf	drugo
DG	0.62	0.35	0.03
O	0.42	0.58	0.04
odr.	0.60	0.86	1.00
neodr.	0.40	0.14	0

Čestica *runt* može se dovesti u vezu s prefiksima *o-* i *za-*. Prevedena je s *o-* kada znači ‚oko‘, a sa *za-* kad je naglašena završenost radnje (*linda runt sig*) ili/i put (*springa runt*), odnosno početak radnje (*snurra runt*), što je vidljivo tek iz konteksta rečenice, ne i iz glagola samih:

<u>RUNT : O-</u>			<u>RUNT : ZA-</u>		
<i>gå</i>	<i>runt</i>	<i>okretati se</i> ⁴⁸	<i>glida</i>	<i>runt</i>	<i>zamaknuti</i>
<i>linda</i>	<i>runt</i>	<i>omotati</i>	<i>gå</i>	<i>runt</i>	<i>zabrujati</i>
<i>se sig</i>	<i>runt</i>	<i>osvrnuti se</i>	<i>gå</i>	<i>runt</i>	<i>zaobići, zaobilaziti</i>
<i>snurra</i>	<i>runt</i>	<i>okrenuti (se)</i>	<i>linda</i>	<i>runt sig</i>	<i>zamotati</i>
<i>spana</i>	<i>runt</i>	<i>ogledavati se</i>	<i>snurra</i>	<i>runt</i>	<i>zavrtjeti</i>
<i>svänga</i>	<i>runt</i>	<i>okretati</i>	<i>springa</i>	<i>runt</i>	<i>zaobići</i>
<i>vrida sig</i>	<i>runt</i>	<i>okretati se</i>			

6.40. GLAGOLSKA ČESTICA SAMMAN

Osnovno je značenje čestice *samman* ‚zajedno‘, a može i označavati smjer (*binda samman* – ‚povezati‘) ili solidarnost (*gå samman* – ‚slagati se‘; ‚pridružiti se‘). U građi je zabilježeno četrdeset pojava dvočlanih glagola s ovom česticom, a šest ih je jednorječnih. Budući da su i jednorječni i dvorječni oblici prevedeni i imperfektivnim i perfektivnim vidom, sve su pojavnice analizirane zajedno.

U usporedbi s do sada analiziranim skupinama glagola, poveći je broj dvočlanih glagola sa *samman* preveden glagolskom imenicom ili pridjevom, a ne glagolom:

- (325) *De pratade om sina svårigheter att **bringa samman** allt det nya i Jesu lära och ge det en fast form.*
*Razgovarali su o svojim teškoćama u **prikupljanju** svega novoga u Isusovom nauku kako bi se oblikovalo u čvrstu formu. (MF)*

⁴⁸ Glagoli u popisima razvrstani su abecedno prema švedskim dvočlanim glagolima. Posebno su, na kraju popisa, razvrstane jednorječni dvočlani glagoli, ako ih ima.

Među dvočlanim glagolima prevedenim nekim hrvatskim glagolom, 55% ih je prevedeno perfektivnim, a 30% imperfektivnim vidom. Imperfektivnim su vidom izrečene radnje u prezentu i trajne radnje:

- (326) *I mitt fall **sammanfaller** skulden och skammen.*
*U mojem **se** slučaju **poklapaju** krivnja i sramota. (LM)*
- (327) *Hela nästa dag **flätade** de **samman** sina skildringar, Marias bilder med Lydias anteckningar.*
*Čitavoga narednog dana **ispreplitale** su svoje nijanse tumačenja, Marijine slike s Lidijinim bilješkama. (MF)*

Perfektivnim je vidom prevedena završena radnja ili glagol kojim se izražava rezultat radnje:

- (328) - *Nog fan att ni stannar! befälde han med vresigare stämman och **drog samman** ögonbrynen till ett ogenomträngligt snår.*
*«Itekako ćete ostati!» naredio je ljutitim glasom i **skupio** obrve u neprobojnu omču. (MN)*
- (329) *Inom nästa cirkel **rasar** all bebyggelse **samman** av tryckvågen, i cirkeln utanför blir alla blinda av ljusskenet.*
*U sljedećem **će se** krugu od eksplozije **srušiti** sve zgrade, u sljedećem **će** krugu svi oslijepjeti od svjetlosti. (JG)*

Manje je od polovice glagola s česticom *samman* prijelazno, a oni prevedeni perfektivnim vidom svi osim jednoga uz sebe imaju određene objekte.

Tablica 43. Dvočlani glagoli s česticom *samman* prema hrvatskome glagolskome vidu

(40)	impf	pf	drugo
DG	0.30	0.53	0.18
O	0.35	0.53	0.18
odr.	1.00	0.89	0
neodr.	0	0.11	1.00

6.41. GLAGOLSKA ČESTICA SÖNDER

Sönder znači ‚na komadiće’ ili ‚na manje dijelove’, u doslovnome ili prenesernome značenju (*gå sönder* – ‚pokvariti se’). U građi je zabilježeno pedeset i pet pojava dvočlanih glagola, a ističe se glagol *gå sönder*, koji se pojavio osamnaest (33%) puta. Taj

je glagol svaki puta preveden perfektivnim vidom, kao i većina ostalih glagola s ovom česticom:

- (330) *Och jag visste att något **gått sönder**.
I znao sam da **se** nešto **pokvarilo**. (MN)*
- (331) *Det skulle ju ändå bara **gå sönder**.
Ionako **bi se** samo **razbilo**. (JG)*
- (332) *Någonting **gick sönder** där nere, hon gissade på kaffebryggaren.
Nešto **se razbilo** tamo dolje, pretpostavljala je aparat za kavu. (LM)*
- (333) *- Jo du, det ska du veta, ett av mina fönster **har blåst sönder**!
"O da, da samo znaš, **razbio** mi **se** jedan prozor!" (LM)*
- (334) *I slutet av låten **slet** han **sönder** T-shirten han hade på sig.
Na kraju pjesme **strgnuo je** majicu sa sebe. (JG)*

Imperfektivnim je vidom preveden manji broj dvočlanih glagola, a on je uporabljen kad se izriče stanje ili radnja u tijeku:

- (335) *- Akta! skriker Ritva, du kan få cancer! Nej, den **är sönder**, och Gud vet vad den läcker ut! Jag låser in den i finskåpet.
Pazi! - vrisne Ritva - možeš dobiti rak! Ne, **ne radi**, a Bog zna što sve curi van! Zaključat ću ga u regal. (JG)*
- (336) *De slog farsgubben så svetten sipprade, **bankade sönder** det där gamla alkoholistsiktet, spöade livskraften ur vraket, knäckte honom en gång för alla.
Tukli su gadnog starca tako da im je znoj curio, **razbijali** staro alkoholičarsko lice, ubijali život u podrtini, slamali ga jednom zauvijek. (MN)*

Tri je puta imperfektivni glagol uporabljen uz glagol *početi*, nakon kojega je imperfektivan vid obavezan. Na primjer:

- (337) *Taklamporna gungar, möblerna roterar, radion vrålar och föräldrarna har troget börjat skrika, sucka, stöna, stånka, gräla, klagga och **slamra sönder** dagen.
Stropne lampe se ljuljaju, namještaj rotira, radio urla i roditelji su, naravno, počeli vikati, uzdisati, stenjati, podbadati jedno drugo, svađati se, žaliti i **razbijati** dan. (JG)*

Perfektivnim vidom prevedeni prijelazni dvočlani glagoli svi osim jednoga, koji potvrđuje da se perfektivnim vidom mogu prevoditi i prijelazni glagoli s neodređenim objektima (v. pr. 338), uza sebe imaju određene objekte (v. pr. 334, 337)

- (338) *Pajala-grabbarna undrade då spydigt vad revolutionärerna uträttat i den lokala historien mer än **slagit sönder en buss** i Kengistrakten och viftat med revolverar i avsides belägna skogskojor.*
*Dečki iz Pajale su se podrugljivo upitali što su to važno revolucionari napravili u mjesnoj povijesti osim što su **razbili** jedan autobus iz područja Kengis i mahali pištoljima u udaljenim šumskim kolibama. (MN)*

Tablica 44. Dvočlani glagoli s česticom *sönder* prema hrvatskome glagolskome vidu

(55)	impf	pf	drugo
DG	0.13	0.76	0.11
O	0.23	0.77	0
odr.	1.00	0.94	0
neodr.	0	0.06	0

Čestica *sönder* može se povezati s prefiksom *raz-*, a zajedničko im je da znače 'na manje dijelove':

<i>banka</i>	<i>sönder</i>	<i>razbijati</i> ⁴⁹
<i>blåsa</i>	<i>sönder</i>	<i>razbiti se</i>
<i>blåsa</i>	<i>sönder</i>	<i>razbiti se</i>
<i>falla</i>	<i>sönder</i>	<i>raspadati se</i>
<i>gå</i>	<i>sönder</i>	<i>raspasti se</i>
<i>gå</i>	<i>sönder</i>	<i>razbiti</i>
<i>gå</i>	<i>sönder</i>	<i>razbiti se</i>
<i>hoppa</i>	<i>sönder</i>	<i>razbiti</i>
<i>mala</i>	<i>sönder</i>	<i>razbiti se</i>
<i>slå</i>	<i>sönder</i>	<i>razbiti</i>
<i>slamra</i>	<i>sönder</i>	<i>razbijati</i>
<i>slita</i>	<i>sönder</i>	<i>razbiti</i>
<i>slita</i>	<i>sönder</i>	<i>raznijeti</i>
<i>slitas</i>	<i>sönder</i>	<i>rastrgati</i>

6.42. GLAGOLSKA ČESTICA *TILL*

Till je plodna čestica koja može označavati da se nešto događa iznenada ili u kratkome vremenskome razdoblju (*hosta till* – 'zakašljati'), da se nešto zatvara ili da je čvrsto (*stänga till* – 'zatvoriti'), da nastaje nered (*ställa till* – 'praviti nered') ili da se što dodaje (*bygga till* – 'nadograditi'). Pojavljuje se i u značenju 'roditi se', 'postojati' (*bli till*, *finnas till*), označava smjer ili završnu točku (*lägga till* – 'dodati') ili rezultat radnje (*klippa till* – 'odrezati').

⁴⁹ Glagoli u popisima razvrstani su abecedno prema švedskim dvočlanim glagolima. Posebno su, na kraju popisa, razvrstane jednorječni dvočlani glagoli, ako ih ima.

U građi je zabilježena 361 pojava dvočlanih glagola s *till*, među kojima je bilo pedeset jednorječnih. Jednorječne i dvorječne inačice analizirane su zajedno. Među dvočlanim glagolima s *till* postoji nekoliko njih koji su česti u jeziku, a teško se izravno prevode na hrvatski. To je razlog većem broju primjera koji su svrstani u stupac „Drugo” (Tablica 45). Takvi su, na primjer, glagoli *synas till* i *ta sig till*.

Veći je broj pojava dvočlanih glagola s *till* preveden perfektivnim vidom (60%), a uvijek su tim vidom prevedeni glagoli *rycka till* (*trznuti se*, *trgnuti se*, *kliznuti*), *rätta till* (*popraviti*, *poravnati*, *ispraviti*), *skratta till* (*nasmijati se*), *stanna till* (*zastati*, *stati*, *zaustaviti se*), *stelnä till* (*ukočiti se*), *säga till* (*reći*) i *tillägga* (*dodati*), a uvijek je imperfektivnim vidom preveden samo glagol *tillhöra* (*pripadati*).⁵⁰

Imperfektivnim se vidom prevode ponajprije dvočlani glagol s *till* koji označavaju stanje ili imaju značenje ‚roditi se’, ‚postojati’:

- (339) *De kanske har mycket högre kostnader, sådant som jag **inte känner till**.
Možda imaju puno više troškova, neke za koje ja **ne znam**. (LM)*
- (340) *Men jag har inte heller känt att jag **hörde till**.
Ali, ni ja nisam osjetio da **pripadam**. (MF)*
- (341) *Hon började med att berätta om hur barnen **kommer till**, hur mannen för in
sin lem i kvinnans slida och fyller den med säd.
Počela je s pričom kako **nastaje** dijete, kako muškarac stavi svoj ud u ženinu
rodnicu i ispuni je sjemenom. (MF)*

Također se imperfektivnim vidom dvočlani glagoli s *till* prevode kad je istaknuto trajanje radnje, habitualnost ili iterativnost:

- (342) *Jag fick ändå mera pengar i min sparbössa sedan, för jag **hjälpte till** att
gallra rovor.
Kasnije sam zaradila još novca za kasicu jer **sam pomagala** prorjeđivati
repu. (AL)*
- (343) *Ingen får ta bort, **lägga till** eller byta ut något gods förrän transporten
kommer fram till rätt mottagarland.
Nitko ne smije uzimati, **dodavati** ili mijenjati robu sve dok transport ne stigne
u zemlju koja to preuzima." (LM)*
- (344) *Bilar **stannade till**, förvirring uppstod, ett visst kaos infann sig.
Auti **su se zaustavljali**, pojavila se zbunjenost, neka vrsta kaosa. (LM)*

⁵⁰ Odnosi se na glagole s pet i više pojava.

Ipak, većina se dvočlanih glagola u prijevodima pojavljuje u oba vida, ovisno o kontekstu:

- (345) *Mördade människor **drog till sig** polisens uppmärksamhet och krävde större försiktighet under en period.*
*Ubijeni ljudi **privlače** pozornost policije, što onda neko vrijeme zahtijeva veći oprez. (LM)*
- (346) *Nu la hon sina armar runt Maria och **drog** henne **till sig**.*
*Sada zagrlj Mariju i **privuče je** k sebi. (MF)*
- (347) *Annika **flämtade till**.*
*Annika **je ubrzano disala**. (LM)⁵¹*
- (348) *Jenny **flämtar till**.*
*Jenny **se zadiše**. (JG)*
- (349) *Det drog från fönstret, jävla fuskbygge, han **frös till**, suckade, gick och hämtade morgonrocken.*
*Odmaknuo se od prozora (prokleta loša gradnja) **smrzavao se**, uzdahnuo i otišao po kućni ogrtač. (LM)*
- (350) *Det låg is i luften, havet **skulle frysa till**.*
*Osjetio je led u zraku, more **će se zalediti**. (LM)*
- (351) - *Vi **hjälppte till**, mor och jag, vi bar papper från kontoret, viktiga papper för bruket.*
*"**Pomagale smo**, majka i ja, nosile smo papire iz ureda, važne papire za tvornicu. (LM)*
- (352) *Britta och Anna och Olle kom och **hjälppte till**.*
*Poslije su došli Britta, Anna i Olle i **pomogli** nam. (AL)*
- (353) - *Du citerar ställen ur den heliga skrift som jag **känner** dåligt **till**.*
*- Citiraš mjesto iz Svetog pisma koje baš ne **poznajem** najbolje. (MF)*
- (354) *Även sådant var svårt att förutse innan man själv provat, men viktigt att **känna till**, eftersom dåligt ölsinne var det som orsakade böter och svårläkta knivsår och förde folk till finkan i Haparanda.*
*To je bilo teško predvidjeti prije nego se kuša alkohol, ali važno je takvu sklonost **prepoznati**, jer loše raspoloženje prouzrokovano alkoholom dovodi*

⁵¹ Glagol *flämta till* imperfektivnim je vidom preveden samo u romanu Lise Marklund. Od ukupno četrnaest pojavnica u građi, od kojih se većina pojavljuje u tom istom romanu, dvije su prevedene imperfektivnim vidom, a dvije pomoću glagola *početi* (*početi teško disati*). U drugim romanima ovaj je glagol uvijek preveden kao *zadihati se* ili *zadrhtati*.

do globa i rana od noža koje se teško zaliječe te odvodi ljude u buksu u Haparandi. (MN)

- (355) *Enligt Jansson gjorde hon ett jävla bra jobb på natten, skrev om, **lade till**, kontrollerade faktauppgifter, gjorde bildtexter och skrev ettapuffar, gjorde aldrig något väsen av sig. Jansson je rekao da je obavljala prokleta dobar posao po noći, prepravljala tekstove, **dodavala** informacije, provjeravala podatke, pisala tekstove uz slike i za naslovnice, nikada se nije ništa bunila. (LM)*
- (356) *Skrev ut faktarutan, **lade till** sin byline och dunkade över texten i burken. Napisala je podatke u tablicu, **dodala** svoje ime i ostavila tekst u serveru za pohranjivanje tekstova. (LM)*
- (357) *För varje skopa **ryckte** han **till** som en försvarslös boxare som sakta drevs mot knockuten. Sa svakom kutlačom **se trzao** kao bokser koji se ne može braniti i kojega polako tjeraju prema knockoutu. (MN)*
- (358) *Jag **ryckte till** och slängde undan tidningen och vek snabbt upp benen för att dölja bulan. Trznuo sam se i sakrio časopis pa brzo savio noge da sakrijem grbu. (MN)*
- (359) *Det var jag, som fick **se till** att han fick mat. Ja sam bila ta koja se morala **brinuti** da Mucko dobije hranu. (AL)*
- (360) *Nu måste vi **se till** att du snart blir alldeles bra. "Sada se moramo **pobrinuti** da ti brzo bude dobro." (LM)*
- (361) *Egentligen bor Thomas så långt bort att han borde cykla till skolan, men hans mamma **tillåter** inte det. Ustvari, Thomas stanuje tako daleko da bi trebao dolaziti biciklom u školu, ali mu mama to ne **dopušta**. (JG)*
- (362) *Vi skulle aldrig ha **tillåtit** landet att falla sönder. Nikada nismo smjeli **dopustiti** raspad zemlje." (LM)*

Navedeni primjeri svjedoče da *till* često označava perfektivan *aktionsart* (inkoativni i trenutačni glagoli), ali da se u prijevodima isti glagoli mogu pojaviti u imperfektivnome vidu kad to zahtijeva kontekst rečenice, odnosno, kad iz konteksta proizlazi da radnja nije, na primjer, trenutačna, nego iterativna (v. 357).

Većina perfektivnim vidom prevedenih dvočlanih glagola s *till* ima uz sebe određeni objekt. Međutim, mogući su i neodređeni:

(363) *Juha funderar på att **lägga till** ett A eftersom ändå ingen är där och kan se att han fuskar.*
*Juha razmišlja da li da **doda** E, jer ionako nitko nije tamo i ne može vidjeti da vara. (JG)*

(364) *Krossade den mot barens golv, **vinkade till sig** en shot till.*
*Ugasio ju je na podu bara, **mahnuo** da hoće još jedno piće. (LM)*

Tablica 45. Dvočlani glagoli s česticom *till* prema hrvatskome glagolskome vidu

(361)	impf	pf	drugo
DG	0.30	0.60	0.10
O	0.33	0.59	0.08
odr.	0.76	0.83	0.63
neodr.	0.24	0.17	0.37

Jedno je od osnovnih značenja čestice *till* trenutačnost ili rezultativnost. U tim se značenjima rabi i hrvatski prefiks *za-* i sufiks *-nu-*, a to se vidi u nizu primjera:

<u>TILL : ZA-</u>			<u>TILL : -NU-</u>		
<i>blinka</i>	<i>till</i>	<i>zatreptati</i> ⁵²	<i>blixtra</i>	<i>till</i>	<i>sinuti</i>
<i>brumma</i>	<i>till</i>	<i>zabrundati</i>	<i>dra</i>	<i>till</i>	<i>stegnuti</i>
<i>dra</i>	<i>till</i>	<i>zategnuti</i>	<i>drämma</i>	<i>till</i>	<i>klepnuti</i>
<i>dunka</i>	<i>till</i>	<i>zatutnjati</i>	<i>fnysa</i>	<i>till</i>	<i>otpuhnuti</i>
<i>flämta</i>	<i>till</i>	<i>zadihati se</i>	<i>hicka</i>	<i>till</i>	<i>štucnuti</i>
<i>flämta</i>	<i>till</i>	<i>zadrhtati</i>	<i>klinga</i>	<i>till</i>	<i>zveknuti</i>
<i>frysa</i>	<i>till</i>	<i>zalediti se</i>	<i>knuffa</i>	<i>till</i>	<i>gurnuti</i>
<i>glimma</i>	<i>till</i>	<i>zasvijetliti</i>	<i>kvida</i>	<i>till</i>	<i>viknuti</i>
<i>glimta</i>	<i>till</i>	<i>zaiskriti</i>	<i>peta</i>	<i>till</i>	<i>dodirnuti</i>
<i>gunga</i>	<i>till</i>	<i>zaljuljati</i>	<i>rycka</i>	<i>till</i>	<i>kliznuti</i>
<i>haja</i>	<i>till</i>	<i>zastati</i>	<i>rycka</i>	<i>till</i>	<i>trgnuti (se)</i>
<i>knyta</i>	<i>till</i>	<i>zavezati</i>	<i>rycka</i>	<i>till</i>	<i>trznuti se</i>
<i>lura</i>	<i>till</i>	<i>zaspiti</i>	<i>rygga</i>	<i>till</i>	<i>ustuknuti</i>
<i>slumra</i>	<i>till</i>	<i>zadrijemati</i>	<i>rygga</i>	<i>till</i>	<i>uzmaknuti</i>
<i>snyfta</i>	<i>till</i>	<i>zašmrcati</i>	<i>skrika</i>	<i>till</i>	<i>vrisnuti</i>
<i>somna</i>	<i>till</i>	<i>zaspiti</i>	<i>slita</i>	<i>till</i>	<i>istrgnuti</i>
<i>spritta</i>	<i>till</i>	<i>zadahtati</i>	<i>slita</i>	<i>till sig</i>	<i>skinuti</i>
<i>stanna</i>	<i>till</i>	<i>zastati</i>	<i>slumra</i>	<i>till</i>	<i>usnuti</i>
<i>täppa</i>	<i>till</i>	<i>začepiti</i>	<i>studsä</i>	<i>till</i>	<i>ustuknuti</i>
<i>vingla</i>	<i>till</i>	<i>zanjihati se</i>	<i>sucka</i>	<i>till</i>	<i>nagnuti se</i>
<i>vingla</i>	<i>till</i>	<i>zateturati</i>	<i>trycka</i>	<i>till</i>	<i>pritisnuti</i>
<i>vissla</i>	<i>till</i>	<i>zazviždati</i>	<i>trycka</i>	<i>till (sig)</i>	<i>stisnuti</i>
			<i>vända</i>	<i>till</i>	<i>okrenuti</i>
			<i>vinka</i>	<i>till sig</i>	<i>mahnuti</i>

⁵² Glagoli u popisima razvrstani su abecedno prema švedskim dvočlanim glagolima. Posebno su, na kraju popisa, razvrstane jednorječni dvočlani glagoli, ako ih ima.

Kad izražava rezultat, *till* se u hrvatskim prijevodima može pojaviti kao prefiks *na-* ili *po-* :

<u>TILL : NA-</u>			<u>TILL : PO-</u>		
<i>ställa</i>	<i>till</i>	<i>napraviti</i>	<i>bjuda</i>	<i>till</i>	<i>ponuditi</i>
<i>kvicka</i>	<i>till</i>	<i>natjerati</i>	<i>hoppa</i>	<i>till</i>	<i>poskočiti</i>
<i>bli</i>	<i>till</i>	<i>nastati</i>	<i>kalla</i>	<i>till sig</i>	<i>pozvati</i>
<i>skratta</i>	<i>till</i>	<i>nasmijati se</i>	<i>räta</i>	<i>till</i>	<i>poravnati</i>
<i>rysa</i>	<i>till</i>	<i>naježiti se</i>	<i>räta</i>	<i>till</i>	<i>popraviti</i>
<i>drämma</i>	<i>till</i>	<i>nakapati</i>	<i>se</i>	<i>till</i>	<i>pobrinuti se</i>
<i>vrida</i>	<i>till</i>	<i>namjestiti</i>	<i>trycka</i>	<i>till</i>	<i>pojačati</i>
<i>tillta</i>	<i>(till)</i>	<i>nastupiti</i>	<i>tillkomma</i>	<i>(till)</i>	<i>pojaviti se</i>

Kad *till* označava dodavanje, prevodi se prefiksom *do-*:

<i>lägga</i>	<i>till</i>	<i>dodati, dodavati</i>
<i>peta</i>	<i>till</i>	<i>dodirnuti</i>
<i>tillåta</i>	<i>(till)</i>	<i>dopuštati</i>
<i>tillägga</i>	<i>(till)</i>	<i>dodati</i>

Veza se može uočiti i između čestice *till* i prefiksa *pri-* i *u-*:

<u>TILL : PRI-</u>			<u>TILL : U-</u>		
<i>dra sig</i>	<i>till</i>	<i>prisjetiti se</i>	<i>göra sig</i>	<i>till</i>	<i>uobraziti se</i>
<i>dra</i>	<i>till sig</i>	<i>privući, privlačiti</i>	<i>göra sig</i>	<i>till</i>	<i>umišljati se</i>
<i>lura</i>	<i>till sig</i>	<i>prisvojiti</i>	<i>göra sitt</i>	<i>till</i>	<i>učiniti svoje</i>
<i>höra</i>	<i>till</i>	<i>pripadati</i>	<i>känna</i>	<i>till</i>	<i>upoznati</i>
<i>slita</i>	<i>till sig</i>	<i>privući</i>	<i>säga</i>	<i>till</i>	<i>ukazati</i>
<i>strömma</i>	<i>till</i>	<i>pristići</i>	<i>slå</i>	<i>till</i>	<i>uhvatiti</i>
<i>trycka</i>	<i>till</i>	<i>pritisnuti</i>	<i>slå</i>	<i>till</i>	<i>udariti</i>
<i>tvinga</i>	<i>till sig</i>	<i>prisiliti</i>	<i>slumra</i>	<i>till</i>	<i>usnuti</i>
<i>tvinga sig</i>	<i>till</i>	<i>prisiljavati se</i>	<i>ställa</i>	<i>till</i>	<i>uvaliti se</i>
<i>tillfalla</i>	<i>(till)</i>	<i>pripasti</i>	<i>ställa</i>	<i>till med</i>	<i>učiniti</i>
<i>tillhöra</i>	<i>(till)</i>	<i>pripadati</i>	<i>stelna</i>	<i>till</i>	<i>ukočiti se</i>
<i>tillskriva</i>	<i>(till)</i>	<i>pripisati</i>	<i>stelna</i>	<i>till</i>	<i>ukipiti se</i>
<i>tillstå</i>	<i>(till)</i>	<i>priznati</i>	<i>stöta</i>	<i>till</i>	<i>udariti</i>
			<i>täppa</i>	<i>till</i>	<i>ukloniti</i>
			<i>tillfråga</i>	<i>(till)</i>	<i>upitati</i>

6.43. GLAGOLSKA ČESTICA *TILLBAKA*

Česticom *tillbaka* označava se smjer, u doslovnom (*gå tillbaka* – ,vratiti se') ili prenesenom smislu (*längta tillbaka* – ,čeznuti'). U građi je zabilježeno 246 pojava dvočlanih glagola s česticom *tillbaka*, a veći dio čine glagoli *gå tillbaka* (*vratiti se/vraćati*

se, otići), *komma tillbaka* (vratiti se/vraćati se, doći ponovo)⁵³, *luta sig tillbaka* (nagnuti se, nasloniti se), *vara tillbaka* (vratiti se, biti nazad). Perfektivnim je vidom prevedeno 83% svih pojava, a isključivo su tim vidom prevedeni glagoli *le tillbaka* (nasmiješiti se, odgovoriti osmijehom)⁵⁴, *luta tillbaka* (nagnuti se, nasloniti se) i *tvinga tillbaka* (potisnuti, zaustaviti).

Mnogi se glagoli u prijevodima pojavljuju u oba vida:

- (365) - *Stanna där, ropar Juha, jag **är** snart tillbaka.*
*Ostani tamo - više Juha - odmah **se vraćam**. (JG)*
- (366) *De andra **är tillbaka** vilken minut som helst och då är det försent.*
*Drugi **će se vratiti** svakog trenutka, a onda je prekasno. (JG)*
- (367) - *Den lilla vinst vi har gjort **har gått tillbaka** in i stiftelsen, den har använts för att bygga upp verksamheten.*
*"Ono malo dobitka koji ostvarimo **ide natrag** u Zakladu, koristi k za izgradnju djelatnosti. (LM)*
- (368) *Sedan **gick** han tillbaka in till sovrummet, gled ur sin rock och ner mellan lakanen.*
*Zatim **se vratio** u spavaću sobu, izvukao se iz ogrtača i uvukao pod pokrivač. (LM)*
- (369) *Mörkret därute **kastade tillbaka** bilden av hans rum, en annan ekonomiskt ansvarig socialtjänsteman i en annan värld, likadan, fast spegelvänd.*
*Vani **je mrak reflektirao**⁵⁵ sliku njegove sobe, još jedan činovnik odgovoran za ekonomiju u socijalnim službama u drugom svijetu, isti, samo okrenut kao u zrcalu. (LM)*
- (370) *Då **kastade** han huvudet tillbaka och skrattade (...)*
*On **zabaci** glavu i nasmije se (...) (MF)*
- (371) *Hon försökte sova men minnesbilderna **kom tillbaka** med full styrka så snart hon blundade.*
*Pokušala je zaspati, ali **su se** slike uspomena **vraćale** punom snagom čim bi zaklopila oči. (MF)*
- (372) *Det var sen natt när Leonidas **kom tillbaka**.*
*Bila je kasna noć kad **se** Leonidas **vratio**. (MF)*

⁵³ 30% od ukupnoga broja pojava.

⁵⁴ U nekim prijevodima dvočlanih glagola s *tillbaka* prijevod je nepotpun, tj. izostavljeno je značenje 'natrag', kao što je to slučaj u ovome primjeru, ali i drugim primjerima (npr. v. pr. 373).

⁵⁵ Dvovidni je glagol ovdje uporabljen za izricanje imperfektivne radnje.

- (373) - *Bussiga Thompa **slår** inte **tillbaka**, och han skvallrar inte heller, för han är så himla hygglig.*
 - *Dobri Thomašić **se** ne **tuče** i ne cinka, jer on je tako jako dobar. (JG)*
- (374) - *Tja, vad ska jag säga, **slår** Bengt **tillbaka**, läkarna menar ju att katarr faktiskt kan vara värre än magsår så...*
 - *Ma, što da ti kažem - **vrati** Bengt **udarac** - liječnici misle da bi gastritis ustvari mogao biti još gori od čira, tako da... (JG)*

Primjeri pokazuju da je imperfektivni vid odabran kad je radnja izražena prezentnom (npr. 365), kad se govori o uobičajenoj radnji (npr. 367, 371), durativnoj radnji (369) ili kad se govori o općim karakteristikama čega (373).

Perfektivnim je vidom izražena radnja kojoj se vidi kraj (364), jednokratna, završena radnja (368, 372, 374) ili kratkotrajna završena radnja (370).

Dvočlani glagoli s česticom *tillbaka* rijetko su prijelazni, a kada jesu, sudeći prema građi, gotovo isključivo uz sebe imaju određene objekte. Od toga odstupa samo ovaj primjer, koji je preveden perfektivnim vidom

- (375) *Hon såg honom kämpa med sina minnen, framåtlutad, armbågarna på knäna, det vilda blanka håret stelt av blod, fick **tvinga tillbaka** en impuls att stryka det åt sidan.*
*Vidjela je kako se bori sa svojim sjećanjima, nagnut prema naprijed, ruke na koljenima, divlja sjajna kosa kruta od krvi, s mukom **je potisnula** pobudu da je pogladi u stranu. (LM)*

Tablica 46. Dvočlani glagoli s česticom *tillbaka* prema hrvatskome glagolskome vidu

(246)	impf	pf	drugo
DG	0.15*	0.83	0.02
O	0.17*	0.83	0
odr.	1.00	0.97	0
neodr.	0	0.33	0

* označava da je u skupini bio dvovidan glagol, kojem je vid određen prema kontekstu

6.44. GLAGOLSKA ČESTICA *UNDAN*

Undan može značiti da se nešto udaljava (*dra undan* – ‚odmaknuti‘; ‚odvući‘) ili da se nešto događa brzo (*gå undan* – ‚brzo napredovati‘). Pojavljuje se u dvočlanim glagolima koji znače ‚sakriti‘ ili ‚štedjeti‘ (*gömma undan* – ‚sakriti‘) ili ‚nestati‘, odnosno ‚jedva se

izvući' (*komma undan* – ,pobjeći'). U građi se od ukupno 87 pojavnica dvočlanih glagola s česticom *undan* pojavio jedan jednorječni (*undanhålla*). Velika većina dvočlanih glagola u ovoj skupini prevedena je perfektivnim vidom (87%). Imperfektivan se vid rabi za izražavanje iterativnosti, durativnosti ili habitualnosti:

- (376) *Barnblickar som glodde och sedan tvärt **vek undan**, som halkade runt längs köksväggarna och över furugolvets men ständigt kom tillbaka till mig. Dječji pogledi koji su zurili i onda **se** brzo **odvračali**, koji su klizili uokolo duž kuhinjskih zidova i preko jelovog poda ali su se neprestano vraćali na mene.* (MN)
- (377) *De satte sig mitt emot varandra och Magdalenas ögon **vek** inte **undan** från den andras ansikte. Sjele su jedna nasuprot drugoj, a Magdalenin pogled **se** nije **spuštao** s lica druge žene.* (MF)
- (378) *Hon har fått tag i någon skum stiftelse som gör sådant som socialtjänsten inte längre förmår, de **gömmar undan** mordhotade kvinnor och barn. Saznala je za neku mutnu zakladu koja radi ono što socijalne ne mogu - **skriva** žene i djecu kojima se prijeti smrću." (LM)*

Neki se od imperfektivnim vidom prevedenih glagola mogu prevesti i perfektivnim:

- (379) *Annika letade i minnet, det **slank undan**. Annika je tražila u sjećanju, ali **nije uspijevala**.* (LM)

Dio glagola u prijevodima se pojavljuje u oba vida, a argumenti za odabir jednoga ili drugoga isti su kao i kod do sada analiziranih glagola (trajanje:rezultat/završenost; iterativnost;jednokratnost i sl.):

- (380) *Han ägnar veckor åt att memorera Hasseåtagesketcher och Povel Ramel-sånger, **drar sig undan** för att repetera, för att sedan när allt är klart slå dem alla med häpnad. Troši tjedne pamteći skečeve i popularne pjesme, **povlači se** da ih uvježba, tako da ih sve zaprepasti kad bude spreman.* (JG)
- (381) *Instinktivt **drog** vi **oss undan**. Mi **smo se** instinktivno **povukli**.* (MN)
- (382) *Barnblickar som glodde och sedan tvärt **vek undan**, som halkade runt längs köksväggarna och över furugolvets men ständigt kom tillbaka till mig. Dječji pogledi koji su zurili i onda **se** brzo **odvračali**, koji su klizili uokolo duž kuhinjskih zidova i preko jelovog poda ali su se neprestano vraćali na mene.* (MN)
- (383) *Niila **vek undan** skjortkragen, och jag upptäckte en blåröd rand över halsen, som om någon dragit åt ett rep.*

*Niila **je odmaknuo** ovratnik košulje tako da sam vidio plavocrvenu prugu oko vrata, kao da je netko preko vrata potegao užetom. (MN)*

Otprilike je polovica svih prikupljenih glagola prijelazna. Premda većina perfektivnim vidom prevedenih prijelaznih glagola uza sebe ima određeni objekt, pojavljuju se i s neodređenima. Obično je riječ o zbirnim ili apstraktnim imenicama:

(384) *De kanske är brottslingar som vill **komma undan polis och rättsväsende?**
Možda su to kriminalci koji žele **pobjeći** policiji i pravosuđu?" (LM)*

Tablica 47. Dvočlani glagoli s česticom *undan* prema hrvatskome glagolskome vidu

(87)	impf	pf	drugo
DG	0.09	0.87	0.03
O	0.06	0.93	0
odr.	0.33	0.93	0
neodr.	0.67	0.07	0

Glagolska čestica *undan* često se prevodi glagolima prefigiranima s *od-*, *po-* i *iz-*. Prevedena s *od-* i *iz-* označava smjer, a s *po-* rezultat. Osim rijetkih sekundarnom imperfektivizacijom dobivenih glagola, svi su perfektivni:

<u>UNDAN : OD-</u>			<u>UNDAN : PO-</u>		
<i>föra</i>	<i>undan</i>	<i>odmaknuti</i> ⁵⁶	<i>backa</i>	<i>undan</i>	<i>povući se</i>
<i>rulla</i>	<i>undan</i>	<i>odmaknuti</i>	<i>dra sig</i>	<i>undan</i>	<i>povući, povlačiti se</i>
<i>rycka</i>	<i>undan</i>	<i>odmaknuti</i>	<i>glida</i>	<i>undan</i>	<i>povući se</i>
<i>skjuta</i>	<i>undan</i>	<i>odmaknuti</i>	<i>komma</i>	<i>undan</i>	<i>pobjeći</i>
<i>skjuta</i>	<i>undan</i>	<i>odgurnuti</i>	<i>lyfta</i>	<i>undan</i>	<i>podignuti</i>
<i>skjuta</i>	<i>undan</i>	<i>odmaknuti</i>	<i>rulla</i>	<i>undan</i>	<i>pomaknuti</i>
<i>slippa</i>	<i>undan</i>	<i>odbaciti</i>	<i>sjunka</i>	<i>undan</i>	<i>povući se</i>
<i>slå</i>	<i>undan</i>	<i>odgurnuti</i>	<i>sjunka</i>	<i>undan</i>	<i>potonuti</i>
<i>ta</i>	<i>undan</i>	<i>odnijeti</i>	<i>slippa</i>	<i>undan</i>	<i>pobjeći</i>
<i>vifta</i>	<i>undan</i>	<i>odmahnuti</i>	<i>springa</i>	<i>undan</i>	<i>pobjeći</i>
<i>vika</i>	<i>undan</i>	<i>odvratiti, odvracati</i>	<i>ställa</i>	<i>undan</i>	<i>pomaknuti se</i>
<i>vika</i>	<i>undan</i>	<i>odmaknuti</i>	<i>tränga</i>	<i>undan</i>	<i>potisnuti</i>
			<i>tvinga</i>	<i>undan</i>	<i>potisnuti</i>

⁵⁶ Glagoli u popisima razvrstani su abecedno prema švedskim dvočlanim glagolima. Posebno su, na kraju popisa, razvrstane jednorječni dvočlani glagoli, ako ih ima.

UNDAN : IZ-

<i>dra sig</i>	<i>undan</i>	<i>izbjegavati</i>
<i>dra sig</i>	<i>undan</i>	<i>izvući se</i>
<i>komma</i>	<i>undan</i>	<i>izbjeći</i>
<i>komma</i>	<i>undan</i>	<i>izmaći</i>
<i>komma</i>	<i>undan</i>	<i>izvući</i>
<i>komma</i>	<i>undan</i>	<i>izvući</i>
<i>slippa</i>	<i>undan</i>	<i>izvući (se)</i>
<i>vika</i>	<i>undan</i>	<i>izgubiti se</i>

6.45. GLAGOLSKA ČESTICA *UNDER*

Čestica *under* označava položaj ili smjer (*skriva under* – ‚potpisati’), a može značiti i da netko ili nešto umire ili se uništava (*gå under* – ‚biti uništen’). U građi je zabilježeno samo dvadeset i osam pojavnica s ovom česticom, od čega dvadeset jednorječnih. I jednorječne i dvorječne inačice podjednako su prevedene i imperfektivnim i perfektivnim vidom tako da su u Tablici 48 prikazani skupni podaci.

U prijevodima su podjednako česta oba vida. Katkada se isti dvočlani glagol prevodi i imperfektivnim i perfektivnim, ali je to rijetko, čemu zasigurno pridonosi skroman uzorak. Općenito se može zaključiti da i za ovu skupinu glagola vrijedi isto što i za druge – imperfektivnim se vidom izražava durativna, habitualna, iterativna i sadašnja radnja (385, 386), a perfektivnim završena, rezultativna (387, 388). Na primjer:

- (385) *Han såg sina landsmän **gå under** av arbetsskador och valde en annan väg: yrkesbrottslingens.*
*Gledao je kako njegovi sunarodnjaci **stradavaju** od ozljeda na radu i izabrao je drugi put: zanimanje zločinac." (LM)*
- (386) *De **underhåller** mängder av konflikter i Afrika, förser många afrikanska stater med vapen.*
***Podržavaju** mnoge sukobe u Africi, opskrbljuju mnoge afričke države oružjem. (LM)*
- (387) *Juha **undersöker** den noga och nickar sedan allvarligt.*
*Juha je pažljivo **pregleda**, a onda ozbiljno kimne. (JG)*
- (388) *De skulle bara försäkra att han har fel och inte ge sig förrän han medger att inget farligt finns, och sedan lämna honom att **gå under**.*
*Samo bi ga uvjeravali da je u krivu i ne bi odustajali dok ne bi priznao da ne postoji ništa opasno, a onda bi ga ostavili da **propadne**. (JG)*

Većina je dvočlanih glagola s *under* prijelazna, a uz sebe isključivo imaju određene objekte (Tablica 48).

Tablica 48. Dvočlani glagoli s česticom *under* prema hrvatskome glagolskome vidu

(29)	impf	pf	drugo
DG	0.45	0.55	0
O	0.44	0.55	0
odr.	0.89	1.00	0
neodr.	0.11	0	0

Čestica *under* ima isto značenje kao i prefiks *pod-*, pa se dvočlani glagoli s *under* katkada prevode glagolima prefigiranim s *pod-*:

<i>underordna</i>	<i>podrediti se</i>
<i>undervisa</i>	<i>podučavati</i>
<i>undergräva</i>	<i>potkopati</i>

6.46. GLAGOLSKA ČESTICA *UPP*

Upp je vrlo plodna čestica i ima čitav niz različitih značenja. Može označavati smjer (*gå upp* – ,dizati se’), završetak radnje (*äta upp* – ,pojesti’) ili da se nešto poboljšava s ciljem postizanja određenoga rezultata (*arbeta upp* – ,izraditi’; ,doraditi’). Također može značiti da je radnja završena (*dela upp* – ,podijeliti’; ,raspodijeliti’) ili da se što otvara (*låsa upp* – ,otključati’). Može se pojaviti i u značenju ,biti uz koga’ (*backa upp* – ,podupirati’) ili u značenju jačanja intenziteta (*skruva upp* – ,pojačati’).

U građi su zabilježene čak 1062 pojavnice dvočlanih glagola s *upp*. Od toga je 170 pojavnica jednorječno i s obzirom na veliki broj jedni i drugih, jednorječne i dvorječne pojavnice analizirane su zasebno. Međutim, Tablice 49 i 50 pokazuju da značajnijih razlika između dviju skupina nema, osim što su jednorječni glagoli nešto češće prevedeni imperfektivnim vidom (28%) nego dvorječni (16%). I u jednoj i u drugoj skupini više je dvočlanih glagola prevedeno perfektivnim vidom nego imperfektivnim.

Dio se dvočlanih glagola u prijevodima pojavljuje u samo jednome vidu. Samo su perfektivnim vidom prevedeni glagoli: *brinna upp* (*izgorjeti*), *dra upp* (*izvući, povući, podići, navući* itd.), *få upp* (*pronaći, ubrzati, izvaditi* itd.), *glida upp* (*otvoriti se, pojaviti se* itd.), *göra upp* (*napraviti, podignuti* itd.), *knäppa upp* (*otvoriti, otkopčati*), *lyfta upp*

(*podići, podignuti*), *låsa upp* (otključati), *lägga upp* (staviti), *plocka upp* (izvaditi, *podići*), *resa upp sig* (ustati), *slita upp* (staviti, otvoriti itd.), *stanna upp* (zastati, zaustaviti se), *ställa sig upp* (ustati, ispraviti se, popeti se itd.), *söka upp* (naći, potražiti itd.). Samo imperfektivnim vidom nije preveden ni jedan od glagola koji se pojavio pet ili više puta.

Mnogobrojni primjeri ipak svjedoče o tome da kod većine dvočlanih glagola s česticom *upp*, sama čestica nema presudnu važnost u odabiru aspekta u prijevodu:

- (389) *Han **dök** alltid **upp** som ur luften med radarblicken påslagen.*
*Uvijek **se pojavljivao** niotkuda, kao da ima radarski pogled. (MN)*
- (390) *Varje eftermiddag **dök** han **upp**, exakt vid elfte timmen.*
*Svako prijepodne **pojavio bi se** točno u jedanaest sati. (MF)*
- (391) *Flugorna **for upp** i tjocka moln men slog sig snart ner igen som en luden filt och sprutade in ägg i den solvarma förruttnelsen.*
*Muhe **su se dizale** u gustom oblaku ali se opet brzo spuštale kao krzneni pokrov i štrcale jajašca u trulež, toplu od sunca. (MN)*
- (392) *I detsamma **for** ett par mörka luckor **upp** och en gorilla med lysande röda ögon röt mot dem.*
*U tom trenutku **podignu se** tamna vrata i gorila s crvenim sjajnim očima zaurla na njih. (JG)*
- (393) *Om hon inte kom runt ett hinder så körde hon över det, **gav** aldrig **upp**.*
*Ako nije uspjela zaobići zapreku, pregazila bi je, nikada **nije odustajala**. (LM)*
- (394) *Nu **gav** farsan hostande **upp** som om han höll på att kvävas.*
*Sad **je** moj stari **odustao** kašljući kao da se guši. (MN)*
- (395) *Stirrade upp i en sextio år gammal sängbotten, brunbeige remtyg **höll upp** dammiga stålfjädrar.*
*Zurila je gore u šezdeset godina staro dno kreveta, smeđe remenaste trake **držale su** prašnjave čelične opruge. (LM)*
- (396) *Han **höll upp** en plastpåse med en massa skräp.*
***Podigao je** plastičnu vrećicu s gomilom smeća. (LM)*
- (397) *Thomas stod vid diskbänken, höll på att **hälla upp** kaffe.*
*Thomas je stajao pokraj sudopera, **točio** kavu. (LM)*
- (398) *Mannen vände sig hastigt om, gick till kylskåpet, tog fram en flaska Slivovits och **hällde upp** en skvätt i ett glas.*

Muškarac se brzo okrenuo, otišao do hladnjaka, izvadio bocu šljivovice i natočio malo u čašu. (LM)

(399) *Publiken **kastar upp** rosor på scenen.
Publika **baca** ruže na pozornicu. (JG)*

(400) *Sedan **kastar han upp** gruset i luften och vänder händerna.
Zatim **baci** kamenčiće u zrak i okrene ruke. (JG)*

Za odabir vida presudan je kontekst, pa se imperfektivni vid pojavljuje kad je radnja habitualna (389, 393), durativna (395), kad je u tijeku i(li) izražena prezentom (397, 399), a perfektivan kad je radnja kratkotrajna, čak i ako je iterativna (390), trenutačna (392), kad je naglašen njezin završetak (394, 396), kad je riječ o nizu uzastopnih radnji (404) ili jednokratnoj radnji (400).

Perfektivnim su vidom uglavnom prevedeni prijelazni dvočlani glagoli s određenim objektima, ali ni neodređeni objekti nisu rijetki:

(401) *Annika böjde sig fram, rev åt sig bagen, **fick upp block och penna**.
Annika se nagnula, uzela torbu, **izvadila** blok i kemijsku olovku. (MN)*

(402) *Sen skulle de gemensamt **göra upp en plan** för hur deras samarbete kunde fortsätta.
Potom će zajedno **načiniti** plan o tome kako bi mogle zajedno nastaviti rad koji su započele. (MF)*

(403) *Niila **knäppte upp ett par skjortknappar** och gömde skivan under kläderna, mot huden.
Niila **je otkopčao** nekoliko gumba na košulji i sakrio ploču ispod odjeće, uz kožu. (MN)*

Katkada su perfektivnim vidom prevedeni primjeri koji su vrlo slični Verkuylovim prototipnim primjerima u kojima se neodređeni objekti, koji se sastoje od gradivnih imenica, prevode imperfektivnim vidom. Primjeri iz građe pokazuju da to ne mora biti tako:

(404) *Annika nickade och **hällde upp te** i sin egen kopp.
Annika je kimnula i **natočila** čaj u svoju šalicu. (LM)*

(405) *Hon satte sig bredvid honom, **hällde upp kaffe** åt sig och vin åt honom, suckade.
Sjela je kraj njega, **natočila** sebi kavu, a njemu vino, uzdahnula. (LM)*

Tablica 49. Dvorječni dvočlani glagoli s česticom *upp* prema hrvatskome glagolskome vidu

(892)	impf	pf	drugo
DG	0.16*	0.82*	0.02
O	0.09	0.89	0.02
odr.	0.69	0.78	0.88
neodr.	0.31	0.22	0.12

* označava da je u skupini bio dvovidan glagol, kojem je vid određen prema kontekstu

Tablica 50. Jednorječni dvočlani glagoli s česticom *upp* prema hrvatskome glagolskome vidu

(170)	impf	pf	drugo
DG	0.28	0.64	0.08
O	0.31	0.60	0.08
odr.	0.94*	0.77	0.60
neodr.	0.06	0.23	0.40

* označava da je u skupini bio dvovidan glagol, kojem je vid određen prema kontekstu

Tablica 51. Dvočlani glagoli s česticom *upp* prema hrvatskome glagolskome vidu

(1062)	impf	pf	drugo
DG	0.18**	0.79*	0.03
O	0.12	0.85	0.03
odr.	0.77*	0.78	0.77
neodr.	0.23	0.22	0.23

* označava da je u skupini bio dvovidan glagol, kojem je vid određen prema kontekstu

Čestica *upp* često se povezuje sa slavenskim prefiksima, a posebno se obično naglašava povezanost s praznim prefiksima, što se onda rabi kao dokaz da je riječ o aspektnoj ulozi čestica. Praznim se prefiksima u hrvatskome obično smatraju prefiksi *na-* i *po-*. U popisu glagola koji pokazuje odnos čestice *upp* u prefiksa *na-* i *po-* navedeni su i neki glagoli s istim prefiksima u kojima prefiks, prema pravilu o mogućnosti sekundarne imperfektivizacije, nije prazan. Oni su označeni zvjezdicom (*). Dvovidan je glagol označen s dvije zvjezdice (**). Premda je većina hrvatskih glagola svršena, u popisu ih je nekoliko nesvršenih, a svi su nastali sekundarnom imperfektivizacijom:

<u>UPP: NA-</u>		
<i>beställa</i>	<i>upp</i>	<i>naručiti</i> ⁵⁷
<i>blåsa</i>	<i>upp</i>	<i>napuhavati</i> *
<i>bryta</i>	<i>upp</i>	<i>napustiti</i> *
<i>dra</i>	<i>upp</i>	<i>navući</i> *
<i>gå</i>	<i>upp</i>	<i>narasti</i>
<i>göra</i>	<i>upp</i>	<i>načiniti</i>
<i>göra</i>	<i>upp</i>	<i>napraviti</i>
<i>hacka</i>	<i>upp</i>	<i>narezati</i>
<i>hälla</i>	<i>upp</i>	<i>naliti</i> *
<i>hälla</i>	<i>upp</i>	<i>natočiti</i> *
<i>klippa</i>	<i>upp</i>	<i>napraviti</i>
<i>räkna</i>	<i>upp</i>	<i>nabrojiti</i>
<i>skriva</i>	<i>upp</i>	<i>napisati</i> *

⁵⁷ Glagoli u popisima razvrstani su abecedno prema švedskim dvočlanim glagolima. Posebno su, na kraju popisa, razvrstane jednorječni dvočlani glagoli, ako ih ima.

<i>slå</i>	<i>upp</i>	<i>napraviti</i>
<i>slå</i>	<i>upp</i>	<i>napuniti*</i>
<i>slå</i>	<i>upp</i>	<i>nazvati</i>
<i>söka sig</i>	<i>upp</i>	<i>napipati*</i>
<i>trä</i>	<i>upp</i>	<i>nanizati**</i>
<i>torna</i>	<i>upp sig</i>	<i>nagomilati se*</i>

UPP : PO-

<i>böja</i>	<i>upp</i>	<i>podíci*</i>	<i>se</i>	<i>upp</i>	<i>podíci*, podignuti</i>
<i>dra</i>	<i>upp</i>	<i>podíci*, podignuti</i>	<i>se</i>	<i>upp</i>	<i>pògledati*</i>
<i>dra</i>	<i>upp</i>	<i>podvući*</i>	<i>sil</i>	<i>upp</i>	<i>poći*</i>
<i>dra</i>	<i>upp</i>	<i>povući*</i>	<i>sköta</i>	<i>upp</i>	<i>povući*</i>
<i>dricka</i>	<i>upp</i>	<i>popiti</i>	<i>slita</i>	<i>upp</i>	<i>potrgati</i>
<i>duka</i>	<i>upp</i>	<i>postaviti*</i>	<i>slita</i>	<i>upp</i>	<i>povući*</i>
<i>dyka</i>	<i>upp</i>	<i>pojavit se*</i>	<i>slå</i>	<i>upp</i>	<i>postaviti*</i>
<i>dyka</i>	<i>upp</i>	<i>pojavit se/pojajljivati se*</i>	<i>smyga</i>	<i>upp</i>	<i>povući se*</i>
<i>fara</i>	<i>upp</i>	<i>podíci se*</i>	<i>snappa</i>	<i>upp</i>	<i>pokupiti</i>
<i>flyga</i>	<i>upp</i>	<i>poletjeti*</i>	<i>snegla</i>	<i>upp</i>	<i>pògledati*</i>
<i>fälla</i>	<i>upp</i>	<i>podíci*</i>	<i>springa</i>	<i>upp</i>	<i>popeti se</i>
<i>glida</i>	<i>upp</i>	<i>pojavit se*</i>	<i>stiga</i>	<i>upp</i>	<i>podíci se*</i>
<i>gå</i>	<i>upp</i>	<i>popeti se</i>	<i>stiga</i>	<i>upp</i>	<i>pojavit se*</i>
<i>göra</i>	<i>upp</i>	<i>podignuti</i>	<i>ställa</i>	<i>upp</i>	<i>pomoći*</i>
<i>hissa</i>	<i>upp</i>	<i>povući*</i>	<i>ställa</i>	<i>upp</i>	<i>popisati*</i>
<i>hålla</i>	<i>upp</i>	<i>podíci*</i>	<i>ställa sig</i>	<i>upp</i>	<i>popeti se</i>
<i>hålla</i>	<i>upp</i>	<i>podignuti</i>	<i>sätta</i>	<i>upp</i>	<i>postaviti/postavljati*</i>
<i>hålla</i>	<i>upp</i>	<i>pokazati*</i>	<i>sätta sig</i>	<i>upp</i>	<i>podíci se* i sjesti</i>
<i>håva (sig)</i>	<i>upp</i>	<i>podignuti (se)</i>	<i>söka</i>	<i>upp</i>	<i>posjetiti*</i>
<i>klättra</i>	<i>upp</i>	<i>popeti se</i>	<i>söka</i>	<i>upp</i>	<i>potražiti*⁵⁸</i>
<i>komma</i>	<i>upp sig</i>	<i>podíci se*</i>	<i>ta</i>	<i>upp</i>	<i>podíci*</i>
<i>komma</i>	<i>upp</i>	<i>popeti se</i>	<i>ta</i>	<i>upp</i>	<i>postaviti*</i>
<i>kravla sig</i>	<i>upp</i>	<i>podíci*</i>	<i>ta sig</i>	<i>upp</i>	<i>popeti se</i>
<i>liva</i>	<i>upp</i>	<i>popraviti*</i>	<i>titta</i>	<i>upp</i>	<i>podíci*</i>
<i>lyfta</i>	<i>upp</i>	<i>podíci*, podignuti/podizati</i>	<i>titta</i>	<i>upp</i>	<i>pògledati*</i>
<i>palla</i>	<i>upp</i>	<i>postaviti*</i>	<i>torna</i>	<i>upp sig</i>	<i>pojavit se*</i>
<i>plocka</i>	<i>upp</i>	<i>podíci*</i>	<i>virvla</i>	<i>upp</i>	<i>podizati*</i>
<i>pressa sig</i>	<i>upp</i>	<i>podignuti</i>	<i>visa</i>	<i>upp</i>	<i>pokazati/pokazivati*</i>
<i>rada</i>	<i>upp sig</i>	<i>postrojiti se</i>	<i>vrida</i>	<i>upp</i>	<i>pojačati*</i>
<i>resa sig</i>	<i>upp</i>	<i>podíci se*</i>	<i>äta</i>	<i>upp</i>	<i>pojesti</i>
<i>rigga</i>	<i>upp</i>	<i>postaviti*</i>			

Osim s prefiksima *na-* i *po-*, *upp* se često prevodi hrvatskim glagolima prefigiranim s *iz-*, *od-*, *u-*, *uz-* i *za-*:

<u>UPP : IZ-</u>			<u>UPP : OD-</u>		
<i>blossa</i>	<i>upp</i>	<i>izbiti</i>	<i>bära</i>	<i>upp</i>	<i>odnijeti</i>
<i>brinna</i>	<i>upp</i>	<i>izgorjeti</i>	<i>bära</i>	<i>upp</i>	<i>odvesti</i>
<i>brösta</i>	<i>upp sig</i>	<i>isprsi se</i>	<i>bläddra</i>	<i>upp</i>	<i>otvoriti</i>
<i>bygga</i>	<i>upp</i>	<i>izgraditi</i>	<i>bryta</i>	<i>upp</i>	<i>otići</i>

⁵⁸ Glagol *potražiti* može se sekundarno imperfektivizirati (*potraživati*), ali tada ima sasvim drugačije značenje od značenja perfektivnoga glagola.

<i>dra</i>	<i>upp</i>	<i>iščupati</i>	<i>bryta</i>	<i>upp</i>	<i>otkinuti</i>
<i>dra</i>	<i>upp</i>	<i>izvaditi</i>	<i>bryta</i>	<i>upp</i>	<i>otputiti se</i>
<i>dra</i>	<i>upp</i>	<i>izvući</i>	<i>bryta</i>	<i>upp</i>	<i>otputovati</i>
<i>dyka</i>	<i>upp</i>	<i>izroniti/izranjati</i>	<i>bryta</i>	<i>upp</i>	<i>otvarati</i>
<i>få</i>	<i>upp</i>	<i>iskašljati</i>	<i>dra</i>	<i>upp</i>	<i>otvoriti</i>
<i>få</i>	<i>upp</i>	<i>izvaditi</i>	<i>dyka</i>	<i>upp</i>	<i>odjeknuti</i>
<i>fiska</i>	<i>upp</i>	<i>izvaditi</i>	<i>få</i>	<i>upp</i>	<i>otpetljati</i>
<i>föda</i>	<i>upp</i>	<i>izroditi</i>	<i>få</i>	<i>upp</i>	<i>otvoriti</i>
<i>fylla</i>	<i>upp</i>	<i>ispuniti</i>	<i>flyga</i>	<i>upp</i>	<i>odskočiti</i>
<i>gå</i>	<i>upp</i>	<i>ispariti</i>	<i>gå</i>	<i>upp</i>	<i>otići</i>
<i>gå</i>	<i>upp/ned</i>	<i>izlaziti</i>	<i>gå</i>	<i>upp</i>	<i>otvoriti se</i>
<i>ge</i>	<i>upp</i>	<i>izdahnuti</i>	<i>gänga</i>	<i>upp sig</i>	<i>odšarafiti</i>
<i>hala</i>	<i>upp</i>	<i>izvaditi</i>	<i>ge</i>	<i>upp</i>	<i>odreći se</i>
<i>hälla</i>	<i>upp</i>	<i>istresti</i>	<i>ge</i>	<i>upp</i>	<i>odustati/odustajati</i>
<i>häva</i>	<i>upp</i>	<i>ispuštati</i>	<i>glida</i>	<i>upp</i>	<i>otvoriti se</i>
<i>kämpa sig</i>	<i>upp</i>	<i>izboriti se</i>	<i>hälla</i>	<i>upp</i>	<i>otvoriti</i>
<i>klänga sig</i>	<i>upp</i>	<i>izvući se</i>	<i>hänga</i>	<i>upp</i>	<i>odustati</i>
<i>klättra</i>	<i>upp</i>	<i>ispenetrati</i>	<i>knalla</i>	<i>upp</i>	<i>odtabanati gore</i>
<i>kliva</i>	<i>upp</i>	<i>izaći</i>	<i>knäppa</i>	<i>upp</i>	<i>otkopčati</i>
<i>komma</i>	<i>upp</i>	<i>izaći</i>	<i>knäppa</i>	<i>upp</i>	<i>otvoriti</i>
<i>komma</i>	<i>upp med</i>	<i>iznaći</i>	<i>knyta</i>	<i>upp</i>	<i>odvezati</i>
<i>kravla sig</i>	<i>upp</i>	<i>iskobeljati se</i>	<i>köra</i>	<i>upp</i>	<i>odvesti</i>
<i>lägga</i>	<i>upp</i>	<i>izvaditi</i>	<i>läsa</i>	<i>upp</i>	<i>otključati</i>
<i>öva</i>	<i>upp</i>	<i>izvježbati</i>	<i>lösas</i>	<i>upp</i>	<i>otopiti se</i>
<i>peta</i>	<i>upp</i>	<i>izvući</i>	<i>riva</i>	<i>upp</i>	<i>otvoriti</i>
<i>piska</i>	<i>upp</i>	<i>išibati</i>	<i>rycka</i>	<i>upp</i>	<i>odvući</i>
<i>plocka</i>	<i>upp</i>	<i>izvaditi</i>	<i>rycka</i>	<i>upp</i>	<i>otvoriti</i>
<i>rada</i>	<i>upp sig</i>	<i>izredati se</i>	<i>skjuta</i>	<i>upp</i>	<i>otvoriti</i>
<i>riva</i>	<i>upp</i>	<i>izvući se</i>	<i>skruvas</i>	<i>upp</i>	<i>otvoriti</i>
<i>ryckas</i>	<i>upp</i>	<i>istrgnuti,</i>	<i>slå</i>	<i>upp</i>	<i>otvarati se</i>
<i>sätta</i>	<i>upp</i>	<i>iznijeti</i>	<i>slå</i>	<i>upp</i>	<i>otvoriti</i>
<i>sega sig</i>	<i>upp</i>	<i>izvući se</i>	<i>slängas</i>	<i>upp</i>	<i>otvoriti se</i>
<i>skrapa</i>	<i>upp</i>	<i>izgrebati</i>	<i>slås</i>	<i>upp</i>	<i>otvoriti se</i>
<i>slita</i>	<i>upp</i>	<i>izvaditi</i>	<i>slita</i>	<i>upp</i>	<i>otvoriti</i>
<i>spöa</i>	<i>upp</i>	<i>išibati</i>	<i>smyga</i>	<i>upp</i>	<i>odlaziti potajice</i>
<i>ställa sig</i>	<i>upp</i>	<i>ispraviti se</i>	<i>snöra</i>	<i>upp</i>	<i>odvezati</i>
<i>ställa sig</i>	<i>upp</i>	<i>izaći</i>	<i>spärta</i>	<i>upp</i>	<i>otvoriti</i>
<i>stappla</i>	<i>upp</i>	<i>izvući se posrćući</i>	<i>spelas</i>	<i>upp</i>	<i>odigravati se</i>
<i>sträcka</i>	<i>upp</i>	<i>ispružiti</i>	<i>ta</i>	<i>upp</i>	<i>oduzeti</i>
<i>styra</i>	<i>upp</i>	<i>izvesti</i>	<i>tassa</i>	<i>upp</i>	<i>otapkatiti</i>
<i>ta</i>	<i>upp</i>	<i>izvaditi</i>	<i>växa</i>	<i>upp</i>	<i>odrasti/odrastati</i>
<i>torna</i>	<i>upp sig</i>	<i>ispraviti se</i>	<i>växa</i>	<i>upp</i>	<i>odrasti</i>
<i>växa</i>	<i>upp</i>	<i>izrasti</i>	<i>vinkla</i>	<i>upp</i>	<i>okrenuti</i>
<i>vrida</i>	<i>upp</i>	<i>iskrenuti</i>	<i>vräka</i>	<i>upp</i>	<i>otvoriti</i>
<i>vridas</i>	<i>upp</i>	<i>izvući</i>	<i>vrida</i>	<i>upp</i>	<i>okrenuti</i>
			<i>åka</i>	<i>upp</i>	<i>otići</i>

UPP : U-

<i>bryta</i>	<i>upp</i>	<i>ulaziti</i>
<i>dra</i>	<i>upp</i>	<i>uključiti</i>
<i>dyka</i>	<i>upp</i>	<i>ukazati se</i>
<i>dyka</i>	<i>upp</i>	<i>ući</i>
<i>få</i>	<i>upp</i>	<i>uhvatiti</i>

UPP : UZ-

<i>backa</i>	<i>upp</i>	<i>uzmicati</i>
<i>dra sig</i>	<i>upp</i>	<i>uspinjati se</i>
<i>gå</i>	<i>upp</i>	<i>uspeti se</i>
<i>hetsa</i>	<i>upp sig</i>	<i>uspaliti se</i>
<i>hävda sig</i>	<i>upp</i>	<i>uspeti se</i>

<i>få</i>	<i>upp</i>	<i>ubrzati</i>	<i>krypa</i>	<i>upp</i>	<i>uspentrati se</i>
<i>fånga</i>	<i>upp</i>	<i>uhvatiti</i>	<i>kämpa sig</i>	<i>upp</i>	<i>uspraviti se</i>
<i>fara</i>	<i>upp</i>	<i>ustati</i>	<i>plocka</i>	<i>upp</i>	<i>uzeti</i>
<i>gå</i>	<i>upp</i>	<i>ući</i>	<i>resa sig</i>	<i>upp</i>	<i>uspraviti se</i>
<i>gå</i>	<i>upp</i>	<i>ustati</i>	<i>snurra</i>	<i>upp</i>	<i>uzdići se</i>
<i>kliva</i>	<i>upp</i>	<i>ustati</i>	<i>stiga</i>	<i>upp</i>	<i>uzdignuti se/uzdizati se</i>
<i>komma</i>	<i>upp</i>	<i>ući</i>	<i>ställa sig</i>	<i>upp</i>	<i>uspraviti se</i>
<i>koppla</i>	<i>upp sig</i>	<i>uključiti se</i>	<i>störta</i>	<i>upp</i>	<i>uzlijetati</i>
<i>resa sig</i>	<i>upp</i>	<i>ustati</i>	<i>sätta sig</i>	<i>upp</i>	<i>uspraviti se</i>
<i>slå</i>	<i>upp</i>	<i>uključiti</i>	<i>torna</i>	<i>upp sig</i>	<i>uspraviti se</i>
<i>stå</i>	<i>upp</i>	<i>ustati</i>	<i>torna</i>	<i>upp sig</i>	<i>uzdizati se</i>
<i>stiga</i>	<i>upp</i>	<i>ustati/ustajati</i>	<i>trilla</i>	<i>upp</i>	<i>uspentrati se</i>
<i>ställa</i>	<i>upp</i>	<i>učiniti</i>			
<i>ställa</i>	<i>upp</i>	<i>uskočiti</i>			
<i>ställa sig</i>	<i>upp</i>	<i>uključiti se</i>			
<i>ställa sig</i>	<i>upp</i>	<i>ustati</i>			
<i>söka</i>	<i>upp</i>	<i>uvući se</i>			
<i>ta</i>	<i>upp</i>	<i>uzeti</i>			
<i>ta sig</i>	<i>upp</i>	<i>ustati/ustajati</i>			
<i>trampa</i>	<i>upp</i>	<i>ugaziti</i>			
<i>värma</i>	<i>upp</i>	<i>ugrijati</i>			
<i>växa</i>	<i>upp</i>	<i>uvećavati se</i>			

UPP : ZA-

<i>blåsa</i>	<i>upp</i>	<i>zapuhati</i>	<i>reta</i>	<i>upp sig</i>	<i>započeti</i>
<i>bubbla</i>	<i>upp</i>	<i>zakupjeti</i>	<i>skina</i>	<i>upp</i>	<i>zasjati</i>
<i>dra</i>	<i>upp</i>	<i>zagrijati</i>	<i>skjuta</i>	<i>upp</i>	<i>zajecati</i>
<i>få</i>	<i>upp</i>	<i>zagrijati</i>	<i>skrämma</i>	<i>upp</i>	<i>zastrašivati</i>
<i>få</i>	<i>upp</i>	<i>zanjihati se</i>	<i>skriva</i>	<i>upp</i>	<i>zapisati/zapisivati</i>
<i>göra</i>	<i>upp</i>	<i>zaključiti (posao)</i>	<i>spika</i>	<i>upp</i>	<i>zakucati</i>
<i>göra</i>	<i>upp</i>	<i>zapaliti</i>	<i>stanna</i>	<i>upp</i>	<i>zastati</i>
<i>hålla</i>	<i>upp</i>	<i>zaklanjati se</i>	<i>stirra</i>	<i>upp</i>	<i>zabuljiti se</i>
<i>kavla</i>	<i>upp</i>	<i>zavrnuti/zavrtati</i>	<i>supa</i>	<i>upp</i>	<i>zapiti</i>
<i>koka</i>	<i>upp</i>	<i>zagrijati</i>	<i>ta</i>	<i>upp</i>	<i>zauzimati (se)</i>
<i>komma</i>	<i>upp</i>	<i>završiti</i>	<i>tejpa</i>	<i>upp</i>	<i>zalijepiti</i>
<i>köra</i>	<i>upp</i>	<i>zagurati</i>	<i>tina</i>	<i>upp</i>	<i>zagrijavati se</i>
<i>lysa</i>	<i>upp</i>	<i>zablistati</i>	<i>värma</i>	<i>upp (sig)</i>	<i>zagrijavati (se)</i>

Zajedničko je ovim prefiksima i čestici *upp* što ponajprije izražavaju rezultat ili radnju koja vodi prema rezultatu (sekundarnom imperfektivizacijom dobiveni glagol). Kad su dvočlani glagoli prevedeni glagolima prefigiranim sa *za-*, naglašena je i njihova mogućnost da izražavaju početak radnje (npr. *zabuljiti se*) ili trenutačnost (*zajecati*).

6.47. GLAGOLSKA ČESTICA UR

Ur označava smjer (,prema van'), pa ovisno o glagolu uz koji stoji, može pridonosi značenju da se što udaljava ili prazni (*kliva ur* – ,izaći'; *vrida ur* – ,iscijediti' npr. vodu iz krpe). U građi su zabilježene pedeset i četiri dvorječne pojavnice dvočlanih glagola s *ur*. Većina je dvočlanih glagola prevedena perfektivnim vidom, a imperfektivni je uporabljen za izricanje durativne i/ili sadašnje radnje, paralelnosti radnji, habitualnost i sl.:

- (406) *En rännil av slem och blod **rinner ur** ena mungipan.
Potočić sline i krvi **teče** joj iz ugla usana. (JG)*
- (407) *Jag **hällde ur** dunken medan Niila langade fram muggarna.
Ja **sam nalijevao** iz kante dok je Niila dodavao lončice. (MN)*
- (408) *Det han mindes bast från sin barndom var hur han satt i faderns famn medan denne spelade Liikavaaralåtar och sjöng med frejdig stämman i berusningens euforiska stadium, hur han **torkade** saliv **ur** mustaschen som han brukade ansa med nagelsaxen, och sedan bjöd sonen på pix.
Iz djetinjstva se najbolje sjećao kako je sjedio u očevu krilu dok je ovaj svirao pjesme iz Liikavaare i pjevao prkosnim glasom u euforičnom stanju pijanstva, kako **je brisao** slinu s brkova koje je obično štucalo škarama za nokte, i onda nudio sina mentolnim bombonima. (MN)*

Perfektivnim su vidom prevedeni dvočlani glagoli u kontekstima kada se naglašava završenost radnje i/ili rezultat (409), radnje u slijedu (410), kratke završene radnje (411):

- (409) - ***Drick ur** din choklad, så ska vi se om vi kan leta reda på någon present efteråt.
- **Popij** čokoladu, a onda ćemo pogledati možemo li ti pronaći kakav poklon. (AL)*
- (410) *Långsamt gick han fram till sängen, lyfte undan överkastet, **gled ur** sina kläder.
Polako je prišao krevetu, podigao pokrivač, **skinuo** odjeću. (LM)*
- (411) *Raskt **loggade** hon **ur**, tog telefonen och slog direktnumret till kronoinspektören från gårdagen.
Brzo **se isključila**, uzela telefon i nazvala direktni broj ovrhovoditelja od jučer. (LM)*

Da sama čestica ne utječe na izbor vida, nego da je vid uvjetovan širim kontekstom, svjedoče primjeri u kojima se isti glagol pojavljuje preveden različitim vidovima:

- (412) *Men kan en karl sy på en symaskin? Vispa grädde med en elvisp? Mjölka korna med mjölkmaskin? **Plocka ur** diskmaskinen? Kan en riktig karl dammsuga sin bil med äran i behåll? Där har ni frågor att fundera över.*

*Ali može li muškarac šivati na šivaćem stroju? Tući vrhnje mikserom? Musti krave muzilicom? **Vaditi** suđe iz stroja za pranje suđa? Može li pravi muškarac usisavati prašinu u svom automobilu i zadržati dostojanstvo? Evo vam pitanja za razmišljanje. (MN)*

(413) *Han **plockar ur** porslinet fast det ännu är så varmt att han bränner sig på det. **Izvadi** porculan iako je još tako vruć da se opeče. (JG)*

Manji je broj dvočlanih glagola (17) s *ur* prijelazan, svi su osim jednoga prevedeni perfektivnim vidom i svi imaju određene objekte (v. pr. 409, 410).

Tablica 52. Dvočlani glagoli s česticom *ur* prema hrvatskome glagolskome vidu

(54)	impf	pf	drugo
DG	0.15	0.81	0.04
O	0.06	0.94	0
odr.	1.00	1.00	0
neodr.	0	0	0

Čak je dvadeset i šest pojava (48%) ovih glagola prevedeno hrvatskim glagolom prefigiranim s *iz*:-

<i>blåsa</i>	<i>ur</i>	<i>ispuhati</i>
<i>dra (sig)</i>	<i>ur</i>	<i>izvući (se)</i>
<i>dricka</i>	<i>ur</i>	<i>iskapiti</i>
<i>dricka</i>	<i>ur</i>	<i>ispiti</i>
<i>få</i>	<i>ur sig</i>	<i>izbaciti</i>
<i>flyga</i>	<i>ur</i>	<i>istrgnuti</i>
<i>halka</i>	<i>ur</i>	<i>ispasti</i>
<i>kliva</i>	<i>ur</i>	<i>izaći</i>
<i>kliva</i>	<i>ur</i>	<i>izmiliti</i>
<i>ladda</i>	<i>ur</i>	<i>isprazniti se</i>
<i>logga</i>	<i>ur</i>	<i>isključiti</i>
<i>plocka</i>	<i>ur</i>	<i>izvaditi</i>
<i>plugga</i>	<i>ur</i>	<i>isključiti</i>
<i>rusa</i>	<i>ur</i>	<i>izjuriti</i>
<i>slinka</i>	<i>ur sig</i>	<i>izletjeti</i>
<i>spotta</i>	<i>ur sig</i>	<i>ispuhati</i>
<i>stiga</i>	<i>ur</i>	<i>izaći, izlaziti</i>
<i>strömma</i>	<i>ur</i>	<i>izlaziti</i>
<i>vrida</i>	<i>ur</i>	<i>iscijediti</i>

6.48. GLAGOLSKA ČESTICA *UT*

Čestica *ut* jedna je od najplodnijih čestica. Može stajati uz velik broj glagola (statičnih, dinamičnih, pomoćnih), od kojih su mnogi vrlo česti pa je i broj pojava dvočlanih glagola s ovom česticom iz tih razloga vrlo velik (911). Dvočlani se glagoli s ovom česticom mogu pojaviti i u jednorječnome i u dvorječnome obliku, ali su, barem sudeći prema građi, dvorječni oblici češći. *Ut* je jedna od čestica (uz *upp*) koje se najčešće dovode u vezu sa slavenskim prefiksima (usp. Lindvall 1999, 2000; Strzelecka 1988 itd.). Uz statične glagole, kao što je pomoćni glagol *vara* (,biti'), katkada se pojavljuje kao *ute*. Zbog svih navedenih značajki obje čestice i dvočlanih glagola čiji je sastavni dio, opis je ove skupine dvočlanih glagola zahtjevniji i traži više prostora.

Ut se pojavljuje u dva osnovna značenja: označava smjer (*gđ ut* – ,izlaziti') ili potpuni završetak radnje (*klara ut* – ,razjasniti'). Pojavljuje se i u nizu leksikaliziranih konstrukcija, među kojima je najčešća *se ut* (,izgledati'; ,činiti se'; ,djelovati'). U tom se značenju ovaj dvočlani glagol u građi pojavio 107 puta i isključivo je preveden imperfektivnim vidom. Dvije od tri inačice u hrvatskim prijevodima čine glagoli koji se mogu pojaviti samo u tom obliku (*imperfektiva tantum: izgledati, djelovati*), dok glagol *činiti se* ima svoj perfektivni par (*učiniti se*). Glagol *se ut* statičan je glagol, kao i mogući hrvatski prijevod *izgledati* i *činiti se*, pa su to dodatni argumenti za uporabu imperfektivnoga vida.

Ukupno je zabilježeno 127 jednorječnih i 784 dvorječnih dvočlanih glagola s česticom *ut*. Prema broju dvočlanih glagola koji su prevedeni imperfektivnim, odnosno perfektivnim vidom između ove dvije skupine nema značajnih razlika (Tablice 53 i 54). Podjednak je broj jednorječnih i dvorječnih dvočlanih glagola preveden imperfektivnim (oko 30%), ali su jedni i drugu češće prevedeni perfektivnim oblicima hrvatskih glagola (oko 65%). Izuzmu li se od ukupnoga broja imperfektivnim vidom prevedenih dvočlanih glagola inačice prijevoda leksikaliziranoga glagola *se ut*, broj je imperfektivnim vidom prevedenih glagola malen. No, u tom slučaju jednorječni se i dvorječni oblici počinju razlikovati, jer glagol *utse* (*imenovati, odabrati*) nije podjednako čest kao *se ut*, pa je broj jednorječnih glagola prevedenih imperfektivnim vidom veći od dvorječnih (29:20%), a broj dvorječnih glagola prevedenih perfektivnim vidom, sukladno tome, veći nego broj jednorječnih glagola (75:60%).

Izuzme li se glagol *se ut* u značenju ,izgledati', ,djelovati', ,činiti se', bez obzira na oblik dvočlanoga glagola može se zaključiti da se imperfektivnim vidom dvočlani glagoli s

ut prevode u istim kontekstima kao i većina do sada opisanih dvočlanih glagola.

Imperfektivni je vid u prijevodu odabran za izricanje:

b) prave sadašnjosti:

(414) *Stefan **spottar ut** orden som loskor.*

*Stefan **pljuje** riječi poput hračaka. (JG)*

(415) *Jag vet exakt hur lite chefredaktören kan och vet och jag **hänger ut** honom till allmänt åtlöje.*

*Točno znam koliko malo glavni urednik zna i može, a **izvrgavam** ga sveopćem izrugivanju. (LM)*

(416) - *Jag **utgår** från att ni har mer att komma med än vad som står i tryck, sa han.*

*"**Pretpostavljam** da imate još toga, osim onog što je objavljeno", rekao je. (LM)*

c) durativne radnje:

(417) - *Hälsa den räven att i dag och i morgon **driver** jag **ut** demoner och gör de sjuka friska, och på tredje dagen är jag vid målet.*

*- Reci tom liscu da ću danas i sutra **istjerivati** demone i iscjeljivati bolesne, a da trećega dana dolazim na cilj. (MF)*

(418) ***Såg** tomt **ut** i luften en stund. Och påstod sedan med säkerhet att baksmällan minskat.*

*Neko vrijeme je prazno **gledao** u zrak, a onda je pouzdano ustvrdio da mu mamurluk prolazi. (MN)*

(419) *Han **stirrade ut** genom fönstret, ut mot havet.*

***Zurio je** kroz prozor prema moru. (LM)*

(420) *Hans nya verksamhet **skulle** inte **utövas** på platser där det någonsin fallit snö.*

*Njegova nova djelatnost **odvijat će se** na mjestima na kojima nikada nije padao snijeg. (LM)*

d) istovremenosti dviju radnji od kojih je barem jedna durativna:

(421) *Hans rop, "Maria, Maria", nådde henne på morgonen när hon **rullade sig ut** ur båten.*

Njegovo dozivanje, "Marija, Marija", doprlo je do nje ujutro dok se izvlačila iz čamca. (MF)

(422) *Det skrapade och rasslade när Tore Brand **fick ut** luren genom glasluckan.*

*Pucketalo je i šušalo dok **je** Tore Brand **dodavao** slušalicu kroz otvor u staklu. (LM)*

e) habitualnosti:

- (423) *Modern andades sina gråa hinnor över barnen, de slet dem av sig och **strückte ut** tungorna mot livet.*
*Majka je izdisala sive opne po djeci, ali oni su ih trgali sa sebe i **plazili** jezik životu. (MN)*
- (424) *Jag brukar alltid **ge ut** det här numret på nätterna.*
*"Po noći uvijek **dajem** ovaj broj. (LM)*
- (425) *Vid middagsmålet runt det stora bordet i köket **utbytte** kvinnorna åsikter om nattens gäster och upplevelser, klagade, skrattade, grät.*
*U vrijeme objeda, za velikom stolom u kuhinji, žene **bi razmjenjivale** stavove o noćnim gostima i doživljajima, žalile bi se, smijale, plakale. (MF)*

f) iterativnosti:

- (426) *När det är vackert väder, **går** farfar **ut** och promenerar.*
*Kad je lijepo vrijeme, Dida **izlazi** iz kuće u šetnju. (AL)*
- (427) *Kanske har jag i alla dessa år **skickat ut** mina brev i intet.*
*Možda sam sve ove godine **slao** pisma u ništavilu. (JG)*
- (428) ***Pustade ut**, svettig under armarna.*
***Dahtala je**, oznojila se pod pazusima. (LM)*

g) opće činjenice:

- (429) *Linden **sträcker ut** grenarna ända fram till Lasses och Bosses fönster och till Olles fönster också.*
*Njene grane **dosiju** do Lasseovog i Bosseovog prozora, a isto tako i do Olleovog prozora. (AL)*
- (430) *Och veckorna **tänjs ut** till månader.*
*I tjedni **se izdužuju** u mjesece. (MN)*
- (431) - *RDB **utfördar** alla typer av pass, skandinaviska, franska, amerikanska.*
*"SDB **izdaje** sve vrste putovnica: skandinavske, francuske, američke. (LM)*

Što se tiče slaganja vida s objektima, jednorječni i dvorječni glagoli s *ut* značajno se razlikuju (Tablice 53 i 54). Znatno veći broj perfektivnim vidom prevedenih jednorječnih prijelaznih dvočlanih glagola veže uz sebe neodređene objekte (53%) nego što je to slučaj s dvorječnim dvočlanim glagolima (13%).

Kad se perfektivnim vidom prevode kombinacije dvočlanih glagola i neodređenih objekata, obično je riječ o slijedu dvije ili više radnji:

- (432) *Hur kunde skrovligt grus bli slätt som ett lakan? Jag **slängde ut en gaffel från kökslådan**, och sedan min plastspade, som även de försvann spårlöst. Kako može hrapavi šljunak biti gladak kao plahta? **Bacio sam** van jednu vilicu iz kuhinjskog ormara, i onda svoju plastičnu lopaticu, koji su također netragom nestali. (MN)*

Isto se događa kad je u prijevodu uporabljjen historijski prezent:

- (433) *Tillsynsläraren håller tal till Sommaren och **delar ut stipendier**. Ravnatelj održa govor o ljetu i **podijeli** stipendije. (JG)*

Katkada se perfektivnim vidom prevode i prijelazni dvočlani glagoli s neodređenim objektima:

- (434) *Men för att det skulle gå lättare, gick Britta och Anna och jag och **la ut pilar** av träpinnar på marken. Kako bismo im ipak malo pomogle, Britta i Anna i ja **smo** po zemlji **složile** strelice od štapića i grančica. (AL)*

Kod jednorječnih se inačica glagola primjećuje da se uvijek isti glagoli pojavljuju samo s određenim, odnosno samo s neodređenim objektom. Uvijek s neodređenim objektom stoje glagoli *utarbета, utbyta, utse, utspisa, utstöta*, a s određenim *utnyttja*, i *uttrycka*. S oba se objekta pojavljuju glagoli *utföra, utgöra, uträtta, uttala, utveckla*⁵⁹:

- (435) *Gubben kunde alltså ännu bära bössan och tålde regn och kyla och **utförde sin plikt**, men fan om han blev åderförcalkad! Då var det bättre att nöta sofflocket med sina brakare. Starac dakle još može nositi pušku i izdržati na kiši i hladnoći i **obavljati** svoje dužnosti, ali prokletstvo, ako posenili! Onda je bolje da izbuši sofу svojim gromovitim prdežima. (MN)*
- (436) *De talade lugnt med varandra, **utförde effektiva rörelser**. Razgovarali su međusobno mirno, **izvodili** učinkovite pokrete. (LM)*

Tablica 53. Dvorječni dvočlani glagoli s česticom *ut* prema hrvatskome glagolskome vidu

(784)	impf	pf	drugo
DG	0.31	0.65	0.05
O	0.19	0.79	0.01
odr.	0.83	0.87	0.67
neodr.	0.18	0.13	0.33

Tablica 54. Jednorječni dvočlani glagoli s česticom *ut* prema hrvatskome glagolskome vidu

(127)	impf	pf	drugo
DG	0.29	0.61	0.10
O	0.34	0.59	0.07
odr.	0.43	0.47	0.50
neodr.	0.67	0.53	0.50

⁵⁹ Ipak, s obzirom na mali broj pojava svakoga glagola, ove rezultate treba promatrati s oprezom. Oni mogu poslužiti tek kao naznaka određenih jezičnih pojava koje treba detaljnije istražiti.

Tablica 55. Dvočlani glagoli s česticom *ut* prema hrvatskome glagolskome vidu

(911)	impf	pf	drugo
DG	0.31	0.64	0.05
O	0.23	0.75	0.03
odr.	0.69	0.80	0.57
neodr.	0.31	0.20	0.43

Glagolska čestica *ut* pokazuje izražene sličnosti s hrvatskim prefiksom *iz-*. Da se dvočlani glagoli s *ut* prevode hrvatskim glagolima prefigiranim s *iz-* zabilježeno je samo kod dvorječnih dvočlanih glagola, od kojih je većina perfektivnoga vida, rijetki su imperfektivnoga, a neznatan ih se broj pojavljuje u oba vida.

UT : IZ-

<i>andas</i>	<i>ut</i>	<i>izdahnuti</i> ⁶⁰	<i>rulla sig</i>	<i>ut</i>	<i>izvlačiti se</i>
<i>bära</i>	<i>ut</i>	<i>iznijeti</i>	<i>rulla</i>	<i>ut</i>	<i>iskotrljati se</i>
<i>betala</i>	<i>ut</i>	<i>isplatiti</i>	<i>rusa</i>	<i>ut</i>	<i>izjuriti</i>
<i>blåsa</i>	<i>ut</i>	<i>ispuhati</i>	<i>såga</i>	<i>ut</i>	<i>ispiliti</i>
<i>bryta</i>	<i>ut</i>	<i>izbiti/ izbijati</i>	<i>sätta</i>	<i>ut</i>	<i>izbaciti</i>
<i>dika</i>	<i>ut</i>	<i>isušiti</i>	<i>se</i>	<i>ut</i>	<i>izgledati</i>
<i>dö</i>	<i>ut</i>	<i>izumrijeti</i>	<i>se</i>	<i>ut</i>	<i>iznenaditi se</i>
<i>dra</i>	<i>ut</i>	<i>iščupati</i>	<i>skälla</i>	<i>ut</i>	<i>izderati se</i>
<i>dra</i>	<i>ut</i>	<i>izvaditi</i>	<i>skilja</i>	<i>ut</i>	<i>izdvojiti</i>
<i>dra</i>	<i>ut</i>	<i>izvući</i>	<i>skilja</i>	<i>ut sig</i>	<i>izdvojiti</i>
<i>driva</i>	<i>ut</i>	<i>istjerati/ istjerivati</i>	<i>skotta</i>	<i>ut</i>	<i>izlopatati</i>
<i>få</i>	<i>ut</i>	<i>izdavati</i>	<i>skynda</i>	<i>ut</i>	<i>izjuriti</i>
<i>få</i>	<i>ut</i>	<i>izvući</i>	<i>slå</i>	<i>ut</i>	<i>ispružiti</i>
<i>flåsa</i>	<i>ut</i>	<i>ispuhivati</i>	<i>slänga</i>	<i>ut</i>	<i>izbaciti</i>
<i>fösa</i>	<i>ut</i>	<i>izgurati</i>	<i>släppa</i>	<i>ut</i>	<i>izvući</i>
<i>fylla</i>	<i>ut</i>	<i>ispunjavati</i>	<i>släppa</i>	<i>ut</i>	<i>ispustiti</i>
<i>gå</i>	<i>ut</i>	<i>isteći</i>	<i>slåta</i>	<i>ut</i>	<i>izgladiti</i>
<i>gå</i>	<i>ut</i>	<i>izaći/ izlaziti</i>	<i>slåta</i>	<i>ut</i>	<i>izravnati</i>
<i>ge</i>	<i>ut</i>	<i>izdati</i>	<i>slinka</i>	<i>ut</i>	<i>iskrasti se</i>
<i>glida</i>	<i>ut</i>	<i>izaći</i>	<i>slinka</i>	<i>ut</i>	<i>išuljati se</i>
<i>gnaga</i>	<i>ut</i>	<i>izglodati</i>	<i>slippa</i>	<i>ut</i>	<i>izići</i>
<i>hälla</i>	<i>ut</i>	<i>istresti</i>	<i>smyga sig</i>	<i>ut</i>	<i>izvući se</i>
<i>hälla</i>	<i>ut</i>	<i>izdržati</i>	<i>smyga sig</i>	<i>ut</i>	<i>išuljati se</i>
<i>hälla</i>	<i>ut</i>	<i>izlijevati</i>	<i>smyga</i>	<i>ut</i>	<i>iskrasti se</i>
<i>hälla</i>	<i>ut</i>	<i>izvaditi</i>	<i>smyga</i>	<i>ut</i>	<i>išuljati se</i>
<i>hänga</i>	<i>ut</i>	<i>izvrgavati</i>	<i>snyta</i>	<i>ut</i>	<i>ispuhivati</i>
<i>härda</i>	<i>ut</i>	<i>izdržati</i>	<i>spotta</i>	<i>ut</i>	<i>izbaciti</i>
<i>hosta</i>	<i>ut</i>	<i>iskašljati</i>	<i>spotta</i>	<i>ut</i>	<i>ispljunuti</i>
<i>kasta</i>	<i>ut</i>	<i>istjerati</i>	<i>springa</i>	<i>ut</i>	<i>istrčati/ istrčavati</i>
<i>kasta</i>	<i>ut</i>	<i>izbaciti</i>	<i>springa</i>	<i>ut</i>	<i>izjuriti</i>
<i>kasta</i>	<i>ut</i>	<i>izroniti</i>	<i>stå</i>	<i>ut</i>	<i>izdržati</i>

⁶⁰ Glagol potražiti može se sekundarno imperfektivizirati (*potraživati*), ali tada ima sasvim drugačije značenje od značenja perfektivnoga glagola.

<i>kila</i>	<i>ut</i>	<i>iskrasti se</i>	<i>stappla</i>	<i>ut</i>	<i>isteturati</i>
<i>klippa</i>	<i>ut</i>	<i>izrezivati</i>	<i>sticka</i>	<i>ut</i>	<i>ispružiti</i>
<i>kliva</i>	<i>ut</i>	<i>izaći</i>	<i>sticka</i>	<i>ut</i>	<i>izvući</i>
<i>klösa</i>	<i>ut</i>	<i>izgresti</i>	<i>sticka</i>	<i>ut</i>	<i>isplaziti</i>
<i>komma</i>	<i>ut</i>	<i>istrčati</i>	<i>sticka</i>	<i>ut</i>	<i>isticati se</i>
<i>komma</i>	<i>ut</i>	<i>izaći/ izlaziti</i>	<i>stiga</i>	<i>ut</i>	<i>izaći/ izlaziti</i>
<i>köra</i>	<i>ut</i>	<i>izaći</i>	<i>stöta</i>	<i>ut</i>	<i>izopćiti</i>
<i>köra</i>	<i>ut</i>	<i>izbaciti</i>	<i>stöta</i>	<i>ut</i>	<i>izbaciti</i>
<i>krångla sig</i>	<i>ut</i>	<i>iskobeljati se</i>	<i>sträcka</i>	<i>ut (sig)</i>	<i>ispružiti (se)</i>
<i>kratta</i>	<i>ut</i>	<i>izgrebati</i>	<i>sudda</i>	<i>ut</i>	<i>izbrisati</i>
<i>läcka</i>	<i>ut</i>	<i>iscuriti</i>	<i>sugas</i>	<i>ut</i>	<i>iscijediti se</i>
<i>lägga</i>	<i>ut</i>	<i>isploviti</i>	<i>sugas</i>	<i>ut</i>	<i>isisati</i>
<i>lalla</i>	<i>ut</i>	<i>izaći</i>	<i>ta sig</i>	<i>ut</i>	<i>izaći</i>
<i>leta sig</i>	<i>ut</i>	<i>izlaziti</i>	<i>ta</i>	<i>ut</i>	<i>iznijeti</i>
<i>lösas</i>	<i>ut</i>	<i>ispratiti</i>	<i>ta</i>	<i>ut</i>	<i>izvaditi</i>
<i>operera</i>	<i>ut</i>	<i>izrezati</i>	<i>ta</i>	<i>ut</i>	<i>izvući</i>
<i>peta</i>	<i>ut</i>	<i>iščeprkati</i>	<i>tåga</i>	<i>ut</i>	<i>izići</i>
<i>peta</i>	<i>ut</i>	<i>izvaditi</i>	<i>tänjas</i>	<i>ut</i>	<i>izduživati se</i>
<i>pilla</i>	<i>ut</i>	<i>izvaditi</i>	<i>tassa</i>	<i>ut</i>	<i>iskrasti</i>
<i>pilla</i>	<i>ut</i>	<i>izvući</i>	<i>tömma</i>	<i>ut</i>	<i>istresti</i>
<i>plana</i>	<i>ut</i>	<i>izjednačavati se</i>	<i>träda</i>	<i>ut</i>	<i>izići</i>
<i>plana</i>	<i>ut</i>	<i>izravnati</i>	<i>tränga</i>	<i>ut</i>	<i>izlaziti</i>
<i>pressa</i>	<i>ut</i>	<i>iscijediti</i>	<i>tränga</i>	<i>ut</i>	<i>ispasti</i>
<i>räcka</i>	<i>ut</i>	<i>isplaziti</i>	<i>trilla</i>	<i>ut</i>	<i>ispasti</i>
<i>räkna</i>	<i>ut</i>	<i>izračunati</i>	<i>trycka</i>	<i>ut</i>	<i>istisnuti</i>
<i>rasa</i>	<i>ut</i>	<i>ispasti</i>	<i>tumla</i>	<i>ut</i>	<i>isteturati</i>
<i>räta</i>	<i>ut</i>	<i>ispraviti (se)</i>	<i>våga sig</i>	<i>ut</i>	<i>izaći</i>
<i>rinna</i>	<i>ut</i>	<i>iscuriti</i>	<i>välja</i>	<i>ut</i>	<i>izabrati</i>
<i>riva</i>	<i>ut</i>	<i>istrgnuti</i>	<i>vräka</i>	<i>ut</i>	<i>izvrnuti i isprazniti</i>
<i>riva</i>	<i>ut</i>	<i>izvaditi</i>	<i>åka</i>	<i>ut</i>	<i>izaći</i>

Osim s prefiksom *iz-*, čestica *ut* razmjerno se često prevodi glagolima prefigiranim s *po-* i *od-*. *Ut* preveden prefiksom *po-* označava udaljavanje (npr. *rusa ut* – *odjuriti*), početak radnje (npr. *bryta ut* – *poteći*, *springa ut* – *potrčati*), rezultat radnje (*dela ut* – *podijeliti*, *hälla ut* – *popiti*), ili ‚malo‘ radnje (*se ut* – *pògledati*, *släta ut* – *poravnati*, *ta ut* – *poveseliti se*). Čestica i prefiks podudaraju se i u onim slučajevima kad značenje glagola nije zbroj značenja njegovih dijelova (*gå ut* – *pokazati*, *låna ut* – *posuditi*).

Gotovo isto može se zaključiti za odnos čestice *ut* i prefiksa *od-*. Označavaju rezultat (*rulla ut* – *odmotati*) i/ili udaljavanje (*ragla ut* – *oteturati*, *rusa ut* – *odjuriti*, *skiljas ut* – *odvojiti*). Podudaraju se i u nekim leksikaliziranim kombinacijama (*ta ut* – *odrediti*).

I u jednoj i u drugo skupini prevladavaju perfektivni oblici glagola:

<u>UT : PO-</u>			<u>UT : OD-</u>		
<i>bära</i>	<i>ut</i>	<i>ponijeti</i>	<i>rusa</i>	<i>ut</i>	<i>odjuriti</i>
<i>bryta</i>	<i>ut</i>	<i>poteći</i>	<i>gå</i>	<i>ut</i>	<i>odlaziti</i>
<i>bryta</i>	<i>ut</i>	<i>postati</i>	<i>fara</i>	<i>ut</i>	<i>odletjeti</i>
<i>dela</i>	<i>ut</i>	<i>podijeliti</i>	<i>söka sig</i>	<i>ut</i>	<i>odlutati</i>

<i>ebba</i>	<i>ut</i>	<i>popustiti</i>	<i>rulla</i>	<i>ut</i>	<i>odmotati</i>
<i>gå</i>	<i>ut</i>	<i>povesti</i>	<i>bäras</i>	<i>ut</i>	<i>odnijeti</i>
<i>gå</i>	<i>ut</i>	<i>pokazati</i>	<i>ta</i>	<i>ut</i>	<i>odrediti</i>
<i>ge sig</i>	<i>ut</i>	<i>poći</i>	<i>ragla</i>	<i>ut</i>	<i>odteturati</i>
<i>hälla</i>	<i>ut</i>	<i>popiti</i>	<i>stappla</i>	<i>ut</i>	<i>odteturati</i>
<i>komma</i>	<i>ut</i>	<i>pojaviti se</i>	<i>brumma</i>	<i>ut</i>	<i>odtutnjati</i>
<i>lägga</i>	<i>ut</i>	<i>položiti</i>	<i>rulla</i>	<i>ut</i>	<i>odvesti</i>
<i>låna</i>	<i>ut</i>	<i>posuditi</i>	<i>skiljas</i>	<i>ut</i>	<i>odvojiti</i>
<i>peka</i>	<i>ut</i>	<i>pokazivati</i>	<i>släpa</i>	<i>ut</i>	<i>odvući</i>
<i>sända</i>	<i>ut</i>	<i>poslati</i>	<i>klinga</i>	<i>ut</i>	<i>odzvanjati</i>
<i>se</i>	<i>ut</i>	<i>pogledati</i>	<i>gå</i>	<i>ut</i>	<i>otići</i>
<i>skämma</i>	<i>ut</i>	<i>posramiti</i>	<i>rulla</i>	<i>ut</i>	<i>otkotrljati se</i>
<i>skicka</i>	<i>ut</i>	<i>poslati</i>	<i>lämna</i>	<i>ut</i>	<i>otkriti</i>
<i>skynda sig</i>	<i>ut</i>	<i>požuriti</i>	<i>pusta</i>	<i>ut</i>	<i>otpuhnuti</i>
<i>släta</i>	<i>ut</i>	<i>poravnati</i>			
<i>springa</i>	<i>ut</i>	<i>potrčati</i>			
<i>ställa</i>	<i>ut</i>	<i>poleći</i>			
<i>ta</i>	<i>ut</i>	<i>poveseliti se</i>			
<i>titta</i>	<i>ut</i>	<i>pogledati</i>			

Osim s navedenim razmjerno se često dvočlani glagoli s *ut* prevode hrvatskim glagolima prefigiranim sa *za-*, a samo kad je riječ o jednorječnim dvočlanim glagolima, i s *uz-*. Prevedeni su glagolom prefigiranim sa *za-* dvočlani glagoli kojima se izražava trenutačna radnja (*ringa ut* – *zazvoniti*, *utstöta* – *zacviliti*) ili kraj radnje (npr. *dö ut* – *zamrijeti*, *rinna ut* – *završiti*), a s *uz-* također neki trenutačni (npr. *utropa* – *uzviknuti*) ili rezultativni glagoli (*utmana* – *usprotiviti se*):

	<u>UT : ZA-</u>		<u>UT : UZ-</u>	
<i>dö</i>	<i>ut</i>	<i>zamrijeti</i>	<i>utbrista</i>	(<i>ut</i>) <i>uskliknuti</i>
<i>dra</i>	<i>ut</i>	<i>zamrijeti</i>	<i>utbrista</i>	(<i>ut</i>) <i>uzviknuti</i>
<i>gå</i>	<i>ut</i>	<i>završiti</i>	<i>utmana</i>	(<i>ut</i>) <i>usprotiviti se</i>
<i>ringa</i>	<i>ut</i>	<i>zazvoniti</i>	<i>utropa</i>	<i>uzviknuti</i>
<i>rinna</i>	<i>ut</i>	<i>završiti</i>		
<i>skriva</i>	<i>ut</i>	<i>zapisati</i>		
<i>spotta</i>	<i>ut</i>	<i>zaurlati</i>		
<i>utbrista</i>	(<i>ut</i>)	<i>zakliktati</i>		
<i>utdela</i>	(<i>ut</i>)	<i>zaskočiti</i>		
<i>utplåna</i>	(<i>ut</i>)	<i>zatrți</i>		
<i>utstöta</i>	(<i>ut</i>)	<i>zacviliti</i>		

6.49. GLAGOLSKA ČESTICA ÅT

Åt može označavati da je nešto pričvršćeno (*dra åt* – ‘stegnuti’) ili da je što vrlo blizu čemu (*sitta åt* – ‘stezati’). Može značiti i da se što čini ili ne čini zajedno (*följas åt* – ‘ići zajedno’; *skiljas åt* – ‘rastaviti se’). Pojavljuje se u značenju ‘kazniti’ (*klämma åt*) i ‘istrošiti’, ‘umrijeti’ (*gå åt* – ‘potrošiti’).

U građi su zabilježene četrdeset i dvije pojavnice dvočlanih glagola s *åt*, a samo je jedna bila jednorječna. Većinom su ovi glagoli prevedeni perfektivnim vidom. Rijetki primjeri kada se isti glagol pojavljuje u oba vida ponovo svjedoče o tome da sama čestica nema (presudnoga) utjecaja na odabir vida:

(437) *Vad **gör** jag **åt** det då?*
*"I što da onda **radim**?" (LM)*

(438) *Trist läge, hemsk historia, inget hon kunde **göra** något **åt**.*
*Tužna situacija, grozna priča, ništa nije mogla **učiniti**. (LM)*

Imperfektivni je vid uporabljjen za izricanje radnje u prezentu (pr. 437), ali i općih činjenica (439) te za glagole koji se u hrvatskome prevode glagolima koji su *imperfektiva tantum* (440):

(439) *Järnet **suger** **åt sig värmen** men förblir lika kallt.*
*Željezo **upija** toplinu i ostaje hladno kao i prije. (MN)*

(440) *Svipp såg lika arg ut som vanligt och **bar sig inte** **åt** som någon fin hund alls.*
*A Svipi je izgledao ljut kao i obično i **nije se** uopće **ponašao** kao neki dobar pas. (AL)*

Otprilike je polovica dvočlanih glagola s *åt* u građi prijelazna. Znatno je veći broj određenih objekata, ali su uz njih (pr. 439) perfektivnim vidom prevedeni i prijelazni glagoli s neodređenim objektima. Na primjer:

(441) *Muodoslompolo skrattade våldsamt **åt scenen tills han slet** **åt sig en tom** **mäskhink** och spydde.*
*Mudoslompolo se tako strahovito smijao tom prizoru da je morao **privući** praznu kantu od komovine i povratiti. (MN)*

Tablica 56. Dvočlani glagoli s česticom *åt* prema hrvatskome glagolskome vidu

(42)	impf	pf	drugo
DG	0.29	0.69	0.02
O	0.20	0.79	0
odr.	0.80	0.74	0
neodr.	0.20	0.26	0

6.50. GLAGOLSKA ČESTICA ÖVER

Över je vrlo plodna čestica i pojavljuje se u različitim značenjima. Može se pojaviti u dvočlanim konstrukcijama gdje pridaje značenje smjera (*hoppa över* – ‚preskočiti‘), da nešto nestaje ili završava (*gå över* – ‚proći‘), da se nešto skriva (*täcka över* – ‚prekriti‘). Dvočlani glagoli s ovom česticom mogu značiti da se što provjerava (*se över* – ‚provjeriti‘) ili da tko što preuzima (*ta över* – ‚preuzeti‘). Također se može pojaviti u značenju da nešto traje dulje nego što je uobičajeno (*arbeta över* – ‚raditi prekovremeno‘) ili da je što prepuno (*svämma över* – ‚preplaviti‘).

U građi su zabilježene 152 dvorječne i 79 jednorječnih pojavnica dvočlanih glagola s česticom *över*. U Tablicama 57, 58 i 59 prikazani su podaci za dvorječne, jednorječne oblike te skupni podaci. Osnovna je razlika među dvjema skupinama da se jednorječni oblici češće prevode imperfektivnim vidom od dvorječnih. Međutim, opće su značajke i jednorječnih i dvorječnih oblika prema ostalim dvočlanim glagolima i česticama iste. Jedna je od njih da se isti glagoli, ovisno o kontekstu, u prijevodima mogu pojaviti u oba vida:

- (442) *Nu **går** vi **över** till vintertid, och då finns ju inget kvar att hoppas på.*
*Sada **prelazimo** na zimsko vrijeme, a onda se više nema ničemu nadati. (JG)*
- (443) *Nöjd **gick** Juha **över** till nästa bokstav som var ett O.*
*Zadovoljan, Juha **je prešao** na sljedeće slovo koje je bilo O. (JG)*
- (444) *Ingen la märke till de två kvinnorna som **klättrade över** raserade butiker med den rymliga korgen mellan sig.*
*Nitko nije primijetio dvije žene koje **su se penjale** preko razorenih trgovina noseći između sebe veliku košaru. (MF)*
- (445) *Nere vid strandkanten **klättrade** han **över** och fann ett gömställe mellan några stickiga buskar.*
*Dolje, na rubu obale, **popeo se** preko njega i našao skrovište u bodljikavom grmlju. (MF)*
- (446) *Ryssarna **tar över**. Friden varade inte länge.*
*Rusi **preuzimaju**. Mir nije dugo potrajao. (LM)*
- (447) - *Det är ryssarna som **tagit över**, säger en poliskälla till Kvällspressen.*
*"Sada **su** Rusi **preuzeli**", kaže policijski izvor za Večernje novine. (LM)*
- (448) - *Irisen **överlever** med knapp nöd.*
*- Iriši **preživljavaju** uz neznatnu muku. (MF)*

- (449) *De skulle överleva hettan även denna sommar. Och blomma på nytt efter vinterregnen.*
Preživjet će vrućinu čak i ovoga ljeta, i ponovno cvasti nakon zimskih kiša.
 (MF)

Iz navedenih se primjera vidi da se i glagoli s *över* prevode imperfektivnim vidom kad je riječ o stvarnoj sadašnjosti (442, 446), durativnoj radnji (444) ili općoj činjenici (448), a u građi su i primjeri u kojima se imperfektivnim vidom prevode rečenice kojima je izražena habitualnost ili iterativnost.

Uvijek⁶¹ su perfektivnim vidom prevedeni glagoli *falla över* (*preplaviti, preliti, pasti, obasuti*), *hoppa över* (*preskočiti*), *rulla över* (*okrenuti, prevrnuti*), *räcka över* (*pružiti*), *övergå* (*prijeći*).

Tablica 57. Dvorječni dvočlani glagoli s česticom *över* prema hrvatskome glagolskome vidu

(152)	impf	pf	drugo
DG	0.11	0.78	0.12
O	0.10	0.87	0.03
odr.	0.71	0.79	0
neodr.	0.29	0.21	1.00

Tablica 58. Jednorječni dvočlani glagoli s česticom *över* prema hrvatskome glagolskome vidu

(79)	impf	pf	drugo
DG	0.21	0.77	0.01
O	0.21	0.78	0
odr.	1.00	0.90	0
neodr.	0	0.10	0

Tablica 59. Dvočlani glagoli s česticom *över* prema hrvatskome glagolskome vidu

(231)	impf	pf	drugo
DG	0.14	0.77	0.08
O	0.14	0.84	0.02
odr.	0.87	0.82	0
neodr.	0.13	0.18	1.00

Čestica *över* znači isto što i hrvatski prefiks *pre-*, a ta se veza vidi i u prijevodima glagola:

<i>dra</i>	<i>över</i>	<i>prevući</i>
<i>falla</i>	<i>över</i>	<i>prekriti</i>
<i>falla</i>	<i>över</i>	<i>preplaviti</i>
<i>fara</i>	<i>över</i>	<i>prijeći</i>
<i>flytta</i>	<i>över</i>	<i>premjestiti se</i>
<i>gå</i>	<i>över</i>	<i>prijeći/prelaziti</i>
<i>gå</i>	<i>över</i>	<i>prelijevati se</i>
<i>kasta</i>	<i>över</i>	<i>prebaciti</i>
<i>kliva</i>	<i>över</i>	<i>prekoračiti</i>

⁶¹ Samo glagoli s pet i više pojava.

<i>komma</i>	<i>över</i>	<i>preživjeti</i>
<i>komma</i>	<i>över</i>	<i>prijeći (preko)</i>
<i>köra</i>	<i>över</i>	<i>pregaziti</i>
<i>lämma</i>	<i>över</i>	<i>predati</i>
<i>rinna</i>	<i>över</i>	<i>preliti se</i>
<i>rulla</i>	<i>över</i>	<i>prevrnuti se</i>
<i>skölja</i>	<i>över</i>	<i>preliti</i>
<i>sova</i>	<i>över</i>	<i>prespavati</i>
<i>spola</i>	<i>över</i>	<i>premotavati</i>
<i>svämma</i>	<i>över</i>	<i>preplaviti</i>
<i>svepa</i>	<i>över</i>	<i>prijeći /prelaziti</i>
<i>ta</i>	<i>över</i>	<i>preuzeti/preuzimati</i>

U ovome su dijelu rada analizirani dvočlani glagoli s četrdeset i devet različitih čestica. Promatrao se odnos dvočlanih glagola u švedskim izvornim tekstovima i glagolskoga vida u hrvatskim prijevodima. Dvočlani su glagoli promatrani u minimalnom kontekstu, tj. u rečenici. Osim što željelo utvrditi kakav je odnos između uporabe dvočlanih glagola u švedskome i kako se s obzirom na glagolski vid dvočlani glagoli ostvaruju u prijevodima, promatran je i odnos između uporabe određenih objekata (uz prijelazne dvočlane glagole) u švedskome i glagolskoga vida u hrvatskim prijevodima. O rezultatima se raspravlja u sljedećem poglavlju.

7. ODNOS DVOČLANIH ŠVEDSKIH GLAGOLA I HRVATSKOGA VIDA

Ukupno je analizirano 7736 pojava dvočlanih glagola s 49 različitih čestica. Najveći broj pojava u građi imala je čestica *upp* (14%), a slijede *ut* (12%), *in* (9%), *ner/ned* (6%), *fram*, *på*, *av* i *till* (oko 5%). Zastupljenost je ostalih čestica u građi manja od 5%. Podaci za sve čestice, s obzirom na broj pojava, prikazani su u popisu koji slijedi.

Broj uz čestice označava broj pojava određene čestice:

<i>upp</i>	1062	<i>runt</i>	94	<i>samman</i>	40
<i>ut</i>	911	<i>efter</i>	92	<i>ifrån</i>	36
<i>in</i>	654	<i>undan</i>	87	<i>för</i>	33
<i>ner/ned</i>	478	<i>emot</i>	71	<i>loss</i>	32
<i>fram</i>	421	<i>iväg</i>	70	<i>under</i>	29
<i>på</i>	383	<i>fast</i>	60	<i>ihjäl</i>	28
<i>av</i>	361	<i>igenom</i>	60	<i>hit</i>	25
<i>till</i>	361	<i>igång</i>	60	<i>ihåg</i>	19
<i>om</i>	267	<i>förbi</i>	57	<i>bakom</i>	14
<i>tillbaka</i>	246	<i>i</i>	55	<i>omkull</i>	10
<i>bort</i>	233	<i>sönder</i>	55	<i>ifatt</i>	6
<i>över</i>	231	<i>ur</i>	54	<i>ikapp</i>	6
<i>med</i>	189	<i>före</i>	50	<i>isär</i>	5
<i>ihop</i>	162	<i>omkring</i>	47	<i>itu</i>	4
<i>an</i>	158	<i>dit</i>	45	<i>emellan</i>	1
<i>hem</i>	137	<i>inne</i>	45		
<i>igen</i>	104	<i>åt</i>	42		

S obzirom na različiti broj pojava, podaci dobiveni za sve skupine dvočlanih glagola nisu jednako vjerodostojni, pa je stoga svaka skupina glagola zasebno analizirana u prethodnome poglavlju. Međutim, kako je većina skupina dvočlanih glagola pokazala slične težnje, mogu se iznijeti uopćeni zaključci. Teme, odnosno zaključci, o kojima se ovdje raspravlja, brojne su i raznorodne pa se obrađuju u manjim cjelinama, a prema pretpostavkama iznesenim u 6. poglavlju.

7.1. ULOGE GLAGOLSKIH ČESTICA

Četrdeset i devet proučavanih glagolskih čestica značajno se razlikuje. Neke su čestice poput punoznačnih riječi i jasno daju naslutiti značenje dvočlane konstrukcije u

kojoj se pojavljuju. Na primjer, čestica *igång* u dvočlanim konstrukcijama uvijek znači da se što pokreće, bilo da je u pitanju stroj (*få igång motorn*, 'pokrenuti, upaliti motor') ili aktivnost (*sätta igång att le*, 'početi se smijati'), *ihjäl* označava da se što radi 'do smrti', doslovno ili u prenesenome značenju (*slå ihjäl*, 'istučiti na smrt', *skratta ihjäl*, 'smijati se do suza'), *ifatt* znači da se nešto sustiže, *ikapp* da je riječ o utrci, *sönder*, *isär* i *itu* da se nešto rastavlja ili raspada na više ili dva dijela itd. Ove čestice, pridodane jednostavnome glagolu, uvijek mu dodaju isto značenje. Iz perspektive hrvatskoga jezika, one su najčešće lako razumljive i često se doživljavaju kao zasebne leksičke jedinice. Tek u slučajevima kad su leksikalizirane u visokome stupnju i kada njihovo prvotno značenje ne pomaže za razumijevanje značenja dvočlanoga glagola, one, kao i niz drugih čestica s istom ulogom, predstavljaju poteškoću i zahtijevaju dodatnu pozornost (pr. *ta itu*, 'riješiti problem').

Slične su ovim česticama one čiju ulogu neki nazivaju priložnom. Značenje je mnogih od njih u dvočlanim glagolima „prozirno”, jasno i prepoznatljivo. U prijevodima se takve čestice katkad ostvaruju kao zasebne leksičke jedinice (npr. *tamo* za *dit*, *kući* za *hem* itd.), ali češće kao prefiksi (npr. *u-*, *iz-*, *s-*, *pod-*). Kad se ostvaruju kao prefiksi, teško ih je razlikovati od oblikom jednakih čestica, koje su također redom u homonimnome odnosu s prijedlozima i prilozima, a koje utječu na značajnu promjenu značenja pa u dvočlanim konstrukcijama nemaju doslovno, nego preneseno značenje. Još je teže razlikovati one među njima koje dvočlani glagol leksikaliziraju u nižem stupnju (tako da značenje dvočlanoga glagola bude dokučivo uz nešto mentalnoga napora) od onih koje ga leksikaliziraju u visokome stupnju (tako da se pojedinačno značenje dijelova u potpunosti gubi). U slučaju mnogih glagola razlike su između podskupina ovih čestica teško odredive. Ista čestica, dakle, može imati barem tri razine značenja: doslovno (npr. *komma ut*, 'izaći', 'izlaziti' (iz nekoga prostora)), blago preneseno (npr. *tänka ut*, 'smisliti') ili leksikalizirano u visokome stupnju (*peka ut*, 'optužiti'; 'okriviti'). Doslovno značenje naziva se katkada priložnim, blago preneseno aspektnim, a preneseno leksičkim (npr. Lindvall 1999, 2000). No, sudeći prema građi analiziranoj u ovome radu, takva je klasifikacija uloga pojednostavljena, a dijelom i pogrešna. Ponajprije se to odnosi na poistovjećivanje stupnja leksikaliziranosti i uloge čestica – dviju kategorija koje su međusobno vrlo različite i stoga se trebaju promatrati odvojeno: leksičku ulogu nemaju samo čestice u visokoleksikaliziranim dvočlanim konstrukcijama, nego sve čestice, kao što ni aspektnu, ako se o njoj govori, nemaju samo čestice koje leksikaliziraju značenje dvočlane konstrukcije u nižem stupnju.

Teško je prihvatiti tvrdnju da čestice u dvočlanim konstrukcijama mogu imati (samo) jednu od tri različite uloge. Ne pomaže ni tvrdnja da tri različite uloge zapravo predstavljaju tri različita stupnja (Lindvall 2000). Točnijim se čini da čestice imaju najmanje jednu od tri uloge, a češće barem dvije. Pritom je važno naglasiti da je aspektna uloga, kako se ovdje definira, općenito diskutabilna.

U definicijama se dvočlanih glagola često naglašava da su to spojevi glagola i čestice koji su, između ostaloga, i semantički povezani tako da čine novu jezičnu jedinicu. Bez obzira na stupanj prozirnosti značenja, to znači da svaka čestica u dvočlanome glagolu ima leksičku ulogu, a ne samo one koje utječu na visok stupanj leksikaliziranosti dvočlane konstrukcije.

Iz opisa čestica kakav je naveden gore, može se zaključiti da samo jedna skupina čestica ima aspektnu ulogu. To su one čestice koje mijenjaju značenje osnovnoga glagola, ali samo u tolikoj mjeri da je značenje dvočlanoga glagola još uvijek moguće dokučiti, a u odnosu na jednostavan glagol, mijenja se samo perspektiva. Ta je uloga čestica „somewhere in-between adverbial and lexical” (Lindvall 2000:155). Ona se obično dokazuje minimalnim parovima rečenica ili u usporedbi sa slavenskim jezicima. Na primjer, u (13 b.) čestica je naglašena, što znači da je riječ o dvočlanome glagolu. Ta se rečenica tumači kao perfektivna, jer znači ‚ispiti sve što je u čaši’ (Lindvall 2000:156):

- (13 a.) **Drick ur glaset!**
 drink out-of the-glass
 = ‚Have a sip¹ from the glass’
- (13 b.) **Drick ’ur glaset!**
 drink out-of the-glass
 = ‚Finish (the content of) the glass/Drink it up’

Međutim, čestica u toj rečenici ima aspektnostnu, ne aspektnu ulogu – ona nije morfološko-gramatička, već leksičko-sintaktička jedinica: na leksičkoj razini ona mijenja glagol iz durativnoga² u rezultativni, a na sintaktičkoj priložnu oznaku u određeni objekt. To znači da čestica utječe, s jedne strane, na *aktionsart* glagola, a s druge na teličnost rečenice.

S druge strane, ni tumačenje primjera (13 a.), nije posve točno. Ako se željela dokazati aspektna uloga čestice, u smislu da se imperfektivno tumačenje mijenja u perfektivno, onda se ovaj primjer trebao tumačiti kao ‚Drink from the glass’ (‚Pij iz čaše’),

¹ Kod Lindvall (2000:156) stoji gramatički neispravano ‚Have some sip from the glass’, što je ovdje promijenjeno u gramatički prihvatljivo ‚Have a sip from the glass’.

² Treba zanemariti englesko tumačenje u izvornome primjeru. Objašnjenje slijedi u nastavku teksta.

gdje je *piti* durativan glagol. ‚Have a sip from the glass’ perfektivno je tumačenje iste rečenice i ništa ne dokazuje (‚Popij (gutljaj) iz čaše’) osim da se i rečenica bez dvočlanoga glagola, dakle i bez čestice, može tumačiti kao perfektivna.

U drugom svojem radu Lindvall (1999) je aspekt pokušala dokazati pomoću poljskih prefigiranih glagola, smatrajući da švedski jednostavan i dvočlani glagol stoje u istome odnosu kao poljski jednostavan i prefigirani glagol (2000:160):

(20.)

<i>torka / torka upp</i>	<i>suszyć / wysuszyć</i>	‚dry’
<i>äta / äta upp</i>	<i>jeść / zjeść</i>	‚eat’
<i>dricka / dricka upp</i>	<i>pić / wypić</i>	‚drink’
<i>bränna / bränna upp</i>	<i>palić / spalić</i>	‚burn’
<i>ringa / ringa upp</i>	<i>dzwonić / zadzwonić</i>	‚ring, call’
<i>skriva / skriva upp</i>	<i>pisać / zapisać</i>	‚write’
<i>värma / värma upp</i>	<i>grzać / podgrzać</i>	‚warm’

Hrvatski prijevodi gotovo su identični poljskima ((*o*)*sušiti*, (*po*)*jesti*, (*po*)*piti*, (*s*)*paliti*, (*za*)*zvoniti*, (*za*)*pisati*, (*pod*)*grijati*), ali se već na prvi pogled nameće pitanje što je s oblicima nastalima sekundarnom imperfektivizacijom, tamo gdje su oni mogući (*spaljivati*, *zapisivati*, *podgrijavati*), jer i oni imaju isti prefiks kao i perfektivni oblici koji se dovode u izravnu vezu s dvočlanim glagolima.

Problem je, čini se, u tome što Lindvall, kao i mnogi drugi³, poistovjećuje gramatičko i leksičko, pa leksičku promjenu smatra aspektnom. U navedenim primjerima može se primijetiti da prefiksi imaju jednaku ulogu kao i čestice, odnosno da i prefiksi i čestice na isti način utječu na promjenu značenja jednostavnoga glagola. Riječ je, čini se, ipak o *aktionsartu*, a ne o aspektu. Dokaz su tome i brojni primjeri dvočlanih glagola koji se, ovisno o kontekstu, mogu tumačiti i perfektivno i imperfektivno, što je pokazano na brojnim primjerima u prethodnome poglavlju. Aspektno tumačenje dvočlanih glagola može ovisiti o kontekstu ili o govornikovu (prevoditeljevu) doživljaju je li za kontekst presudno da je radnja trajala ili se ponavljala ili da se radnja promatra kao ograničena i cjelovita:

- (450) *Har man tur kommer man just i det ögonblick gatlyktorna med ett plötsligt knäpp slår på och sedan sakta **värmer upp sig** med ett brummande rosa ljus - och i det ögonblicket skälver Sävbyholm stilla och längs dess ryggrad går en rysning av välbehag.*
*Imaš li sreće, doći ćeš baš u onom trenutku kad se ulične svjetiljke naglim pritiskom uključe i onda polako **zagrijavaju** do zujeće ružičaste svjetlosti - i u*

³ Toivonen (2001, 2003), na primjer, razlikuje gramatičko od leksičkoga, ali svejedno smatra da čestice *på*, *till* i *upp* imaju aspektnu ulogu. Kod Toivonen se pod aspektom podrazumijeva aspektnost.

tom trenutku Sävbyholm lagano zadrhti i niz kralježnicu mu podu trnci ugođe.
(JG)

- (451) *I vardagsrummet har de parkettgolv, och om sommarmorgnarna har solen redan **värmt upp** en bit av det fernissade träet när han vaknar, och på den varma plätten kan han krypa ihop till ett foster och somna om. U dagvnoy sobi imaju parkete na podu, a u ljetnim jutrima kad se on probudi, sunce **je već ugrijalo** dio lakiranog drveta, i na toj toploj ploči može se stisnuti poput dojenčeta i ponovno zaspati.* (JG)

U primjeru (450) prilogom *polako* željelo se naglasiti trajnost radnje, pa se *värma upp* prevodi imperfektivnim glagolom, a u primjeru (451) presudan je rezultat prve radnje (ugrijan pod) kao uvjet za drugu (može se stisnuti i ponovo zaspati). To pokazuje da je „aspektna” uloga čestica također leksička uloga, ali i sintaktička, jer je ovisna o kontekstu.

Jedina uloga za koju se sa sigurnošću može reći da je nemaju sve čestice je priložna, jer podrazumijeva značenjsku „prozirnost”, i, naravno, prijedložno ili priložno podrijetlo. Ponajprije se to odnosi na visokoleksikalizirane fraze gdje čestice u potpunosti gube svoje prvotno značenje, kao što je na primjer *upp* u *ge upp* (,odustati’; ,predati se’).

7.2. ISTOVJETNE LEKSIČKE ULOGE ČESTICA I PREFIKSA

Leksička uloga čestica i prefiksa najjača je poveznica između švedskih dvočlanih i hrvatskih prefigiranih glagola. To se primjećuje i kada čestica, tj. prefiks, zadržavaju priložno značenje (*dra ut – izvući*), kada pridodaju značenje jednostavnome glagolu (*äta upp – pojesti*, ,jesti do kraja’), pa čak i kada jednostavnome glagolu sasvim mijenjaju značenje (*tillhöra – pripadati*).

Sličnosti se uočavaju kada čestica i prefiks „potječu” od istoga prijedloga ili priloga, pa čestice i odgovarajući prefiksi, pridodani jednostavnim glagolima, izražavaju iste nijanse u značenju, i u doslovnome, a često i u prenesenome. U prethodnome poglavlju popisana je većina glagola iz građe kod kojih se primjećuje izraženija sličnost između čestice i prefiksa, a te se sličnosti ovdje pokušavaju uopćiti.

Podje li se od pretpostavke da nema „praznih” prefiksa, svaki prefiks pridonosi značenju glagola. Ni čestice nisu leksički prazne. Razlika je u tome koliko novoga značenja i koju vrstu značenja dodaju glagolu. Podudaranja su čestica i prefiksa prisutna kada je riječ o pojedinim vrstama *aktionsarta* ili kada švedski i hrvatski rabe istu metaforu

u visokoleksikaliziranim konstrukcijama. Prvi je slučaj, budući da je riječ o utjecaju na aspektnost rečenice, važniji za ovo istraživanje. U Tablici 60 navedena su sva češća poklapanja čestica i prefiksa zabilježena u građi, a prema prototipnome značenju.

Tablica 60. Podudarnost švedskih glagolskih čestica s hrvatskim prefiksima

ZNAČENJE	ČESTICA	PREFIKS		PRIMJER
,smjer'	fram	do-	komma fram	doći
		iz-	dra fram	izvući
	i	u-	proppa i sig	ulijevati
	in	u-	andas in	udahnuti/udisati
		do-	bära in	donijeti
		od-	släpa in	odvući
		pro-	sticka in	proviriti
	iväg ner	od-	segla iväg	otploviti
		s-	slå sig ner	spuštati se
		u-	pressa ner	ugurati
		od-	ställa ner	odložiti
	om	za-	krama om	zagrliti
		på	s-	glida på
	u-		smyga sig på	uvlačiti se
	runt	o-	svänga runt	okretati se
		za-	springa runt	zaobići
	undan	od-	rycka undan	odmaknuti
		upp	po-	dra upp
	iz-		kliva upp	izaći
	od-		bryta upp	otputovati
	u-		ställa upp	uskočiti
	uz-		resa sig upp	uspraviti se
	iz-		blåsa ur	ispuhati
	ur	iz-	andas ut	izdahnuti
		od-	rusa ut	odjuriti
	ut	över	kliva över	prekoračiti
	,rezultat'	fram	iz-	tälja fram
i		u-	hålla i sig	uhvatiti se
ihop		s-/sa-	falla ihop	srušiti se
		u-	koppla in	uključiti
in		od-	köpa in	otkupiti
		iz-	sträcka in	ispružiti
		po-	dela in	podijeliti
		pro-	föra in	proknjižiti
ner/ned		po-	hugga ner	posjeći
		pro-	svälja ned	progutati
		s-/sa-	packa ner	spakirati
på		na-	fylla på	natočiti
		po-	fylla på	popuniti
		s-	hitta på	smisliti
		u-	sätta på	uključiti
		za-	gå på	zaletjeti se
till		na-	drämma till	nakapati

		<i>u-</i>	<i>stelna till</i>	<i>ukočiti se</i>
		<i>za-</i>	<i>dra till</i>	<i>zategnuti</i>
	<i>undan</i>	<i>po-</i>	<i>komma undan</i>	<i>pobjeći</i>
		<i>iz-</i>	<i>vika undan</i>	<i>izgubiti se</i>
	<i>upp</i>	<i>na-</i>	<i>räkna upp</i>	<i>nabrojiti</i>
		<i>po-</i>	<i>sätta upp</i>	<i>postaviti, postavljati</i>
		<i>iz-</i>	<i>bygga upp</i>	<i>izgraditi</i>
		<i>od-</i>	<i>växa upp</i>	<i>odrasti</i>
		<i>u-</i>	<i>slå upp</i>	<i>uključiti</i>
		<i>za-</i>	<i>bubbla upp</i>	<i>zakupjeti</i>
	<i>ur</i>	<i>iz-</i>	<i>logga ur</i>	<i>isključiti</i>
	<i>ut</i>	<i>iz-</i>	<i>dö ut</i>	<i>izumrijeti</i>
		<i>po-</i>	<i>hälla ut</i>	<i>popiti</i>
	<i>över</i>	<i>pre-</i>	<i>leva över</i>	<i>preživjeti</i>
<i>„kraj radnje”</i>	<i>igen</i>	<i>za-</i>	<i>slå igen</i>	<i>zalupiti</i>
<i>„početak radnje”</i>	<i>in</i>	<i>po-</i>	<i>skynda in</i>	<i>požuriti</i>
	<i>ner</i>	<i>po-</i>	<i>sticka ner</i>	<i>porinuti</i>
	<i>om</i>	<i>za-</i>	<i>somna om</i>	<i>zaspiti</i>
	<i>på</i>	<i>za-</i>	<i>vrida på</i>	<i>zavrtjeti</i>
	<i>runt</i>	<i>za-</i>	<i>snurra runt</i>	<i>zavrtjeti</i>
	<i>till</i>	<i>za-</i>	<i>gunga till</i>	<i>zaljuljati</i>
	<i>upp</i>	<i>za-</i>	<i>blåsa upp</i>	<i>zapuhati</i>
	<i>ut</i>	<i>po-</i>	<i>bryta ut</i>	<i>poteći</i>
<i>„približavati, pripadati, biti zajedno”</i>	<i>ihop</i>	<i>s-/sa-</i>	<i>samla ihop</i>	<i>skupiti/skupljati</i>
	<i>till</i>	<i>pri-</i>	<i>höra till</i>	<i>pripadati</i>
<i>„ponovo”</i>	<i>om</i>	<i>pre-</i>	<i>göra om</i>	<i>preurediti</i>
<i>„jednom”</i>	<i>på</i>	<i>po-</i>	<i>ringa på</i>	<i>pozvoniti</i>
	<i>till</i>	<i>za-</i>	<i>blinka till</i>	<i>zatreptati</i>
		<i>-nu-⁴</i>	<i>fnysa till</i>	<i>otpuhnuti</i>
		<i>po-</i>	<i>se till</i>	<i>pobrinuti se</i>
	<i>ut</i>	<i>za-</i>	<i>utstöta</i>	<i>zacviliti</i>
<i>„u dijelove”</i>	<i>sönder</i>	<i>raz-</i>	<i>slita sönder</i>	<i>razbiti</i>
<i>„pojača(va)ti”</i>	<i>till</i>	<i>do-</i>	<i>lägga till</i>	<i>dodati, dodavati</i>
<i>„ispod”</i>	<i>under-</i>	<i>pod-</i>	<i>undergräva</i>	<i>potkopati</i>
<i>„previše”</i>	<i>över</i>	<i>pre-</i>	<i>sova över</i>	<i>prespavati</i>

U Tablici 60 naveden je samo po jedan primjer parova glagola u kojima se može govoriti o podudaranju čestice i prefiksa u obliku i/ili značenju. U prethodnome je poglavlju bilo pokazano da je za navedena značenja moguće pronaći brojne primjere i da je riječ o razmjerno čestoj pojavi.

Očito je da švedske čestice i hrvatski prefiksi izražavaju ista značenja: smjer, rezultat, početak ili kraj radnje, pripadnost, ponavljanje radnje, jednokratnost, da se što rastavlja na dijelove ili pojačava, da je što ispod (doslovno ili metafora sa značenjem manje značajno, manje vrijedno) ili da je čega previše itd. Neka je od značenja teško

⁴ Infiks *-nu-*, naravno, nije prefiks, ali je (jedini) infiks kojim se, kao i većinom prefiksa, izražava *aktionsart*. Stoga je i on uvršten u ovaj popis.

međusobno razlikovati pa većina čestica (i glagola) kojima se izriče smjer, istovremeno označava i rezultat (npr. *pressa ner* ,ugurati'). Može se, dakle, govoriti o nekoliko najčešćih vrsta *aktionsarta* (prema Babić i dr. 1991):

1. rezultativni
 - a. prostorni (*segla iväg* ,otploviti')
 - b. finitivni (*pressa ner* ,ugurati')
 - c. distributivni (*fylla på* ,popuniti')
2. inkoativni (*blåsa upp* ,zapuhati')
3. jednokratni, semelfaktivni (*ringa på* ,pozvoniti'; *fnysa till* ,otpuhnuti')
4. mnogokratni (*lägga till* ,dodavati')
5. statalni (*höra till* ,pripadati').

Značenja *aktionsarta* od 1. do 3. su perfektivna, a 4. i 5. su imperfektivna. Upravo odatle vjerojatno potječe poistovjećivanje, najčešće, rezultativnosti i perfektivnoga aspekta i tvrdnja da čestice imaju aspektnu ulogu. Da aspektnost rečenice, a time i izbor hrvatskoga glagola, ne ovisi isključivo o čestici, pokazano je u brojnim primjerima u prethodnome poglavlju. To potvrđuje i ovaj, u kojem se može govoriti o sukladnosti čestice i prefiksa (*på* : *na-*), o prošloj radnji radnji u oba primjera, ali, unatoč tome, o različitom odabiru vida u hrvatskom prijevodu. U prvom je primjeru naglašena trajnost (durativnost) radnje, a u drugom rezultat:

(293) *Hans hustru stod med ytterkläderna på i öppningen till gillestugan, drog på sig nappahandskarna.*
Njegova je žena stajala na vratima dnevne sobe u kaputu i navlačila rukavice od nape. (LM)

(294) *Hämtade fårsaxen och drog på mig ett par trasiga arbetshandskar.*
Uzeo sam škare za striženje ovaca i navukao poderane radne rukavice. (NM)

Unatoč brojnim sličnostima, nije moguće pouzdano predvidjeti česticu u švedskome na temelju hrvatskoga prefiksa niti predvidjeti prefiks u hrvatskome na temelju glagolske čestice u švedskome. Razlog je tomu što se jedna čestica u nekom svojem značenju može ostvariti ne kao jedan, nego katkada čitav niz prefiksa. Isto tako, jedan se hrvatski prefiks može ostvariti kao niz različitih čestica u švedskome. Na primjer: *upp* se u hrvatskome može ostvariti kao *na-*, *po-*, *iz-*, *od-*, *u-* ili *za-*, a *za-* se u švedskom može ostvariti kao *om*, *på*, *runt*, *till*, *upp* itd.

7.3. UTJECAJ ODREĐENIH OBJEKATA NA ODABIR VIDA U PRIJEVODIMA

Perfektivnim su vidom češće prevedeni prijelazni dvočlani glagoli s određenim nego s neodređenim objektima. Poklapanje određenih objekata i perfektivnoga vida u cjelokupnoj građi iznosi 87%, a dobiveni rezultati za svaku česticu prikazani su u ovome popisu, gdje je čestici, osim broja kojim se označava postotak perfektivnim vidom prevedenih određenih objekata, pridružen broj pojava (u zagradama):

<i>bakom</i>	(14)	1.00	<i>runt</i>	(94)	0.86
<i>för</i>	(33)	1.00	<i>igenom</i>	(60)	0.85
<i>förbi</i>	(57)	1.00	<i>ner/ned</i>	(478)	0.85
<i>ifatt</i>	(6)	1.00	<i>efter</i>	(92)	0.83
<i>igen</i>	(104)	1.00	<i>igång</i>	(60)	0.83
<i>ihåg</i>	(19)	1.00	<i>till</i>	(361)	0.83
<i>ikapp</i>	(6)	1.00	<i>hem</i>	(137)	0.82
<i>isär</i>	(5)	1.00	<i>över</i>	(231)	0.82
<i>itu</i>	(4)	1.00	<i>ut</i>	(911)	0.80
<i>under</i>	(29)	1.00	<i>i</i>	(55)	0.79
<i>ur</i>	(54)	1.00	<i>iväg</i>	(70)	0.79
<i>om</i>	(267)	0.98	<i>upp</i>	(1062)	0.78
<i>tillbaka</i>	(246)	0.97	<i>med</i>	(189)	0.75
<i>ifrån</i>	(36)	0.95	<i>åt</i>	(42)	0.74
<i>ihjäl</i>	(28)	0.95	<i>före</i>	(50)	0.73
<i>ihop</i>	(162)	0.95	<i>hit</i>	(25)	0.67
<i>sönder</i>	(55)	0.94	<i>omkull</i>	(10)	0.67
<i>undan</i>	(87)	0.93	<i>på</i>	(383)	0.65
<i>loss</i>	(32)	0.92	<i>fast</i>	(60)	0.63
<i>av</i>	(361)	0.90	<i>fram</i>	(421)	0.58
<i>bort</i>	(233)	0.89	<i>dit</i>	(45)	--
<i>samman</i>	(40)	0.89	<i>emellan</i>	(1)	--
<i>an</i>	(158)	0.87	<i>inne</i>	(45)	--
<i>emot</i>	(71)	0.86	<i>omkring</i>	(47)	--
<i>in</i>	(654)	0.86			

Skupni rezultati, kao i pojedinačni rezultati za većinu čestica (v. 6. poglavlje), svjedoče o tome da paralelizam određenih objekata i perfektivnoga vida postoji u većem broju primjera. Međutim, da bi se moglo govoriti o potpunome paralelizmu određenih objekata i perfektivnoga vida i s time u skladu o teoriji prema kojoj perfektivnost u germanskim jezicima nose određeni objekti, postotak bi poklapanja određenih objekata i perfektivnoga vida trebao biti veći. Brojnim je primjerima u prethodnome poglavlju pokazano da su razmjerno često perfektivnim vidom na hrvatski prevedeni predikati s neodređenim objektima, a da je pritom u oba jezika rečenica gramatična, što znači da

određenost objekata nema (presudan) utjecaj na odabir glagolskoga vida i ne može biti (jedini) pokazatelj aspektnosti:

- (134) *Om man hittade ett färskt råttbål i marken kunde man **hälla i några hinkar** vatten.
Ako se naiđe na svježu mišju rupu u zemlji može se u nju **uliti** nekoliko kanta vode. (MN)*
- (432) *Hur kunde skrovligt grus bli slätt som ett lakan? Jag **slängde ut en gaffel** från kökslådan, och sedan min plastspade, som även de försvann spårlöst.
Kako može hrapavi šljunak biti gladak kao plahta? **Bacio sam** van jednu vilicu iz kuhinjskog ormara, i onda svoju plastičnu lopaticu, koji su također netragom nestali. (MN)*

Oba navedena primjera pokazuju da je unatoč neodređenim objektima perfektivan vid nužan u prijevodima i da bi uporaba imperfektivnoga vida rezultirala semantičkom nelogičnošću:

- (*) *Ako se naiđe na svježu mišju rupu u zemlji može se u nju **ulijevati** nekoliko kanta vode.*
- (*) *Kako može hrapavi šljunak biti gladak kao plahta? **Bacao sam** van jednu vilicu iz kuhinjskog ormara, i onda svoju plastičnu lopaticu, koji su također netragom nestali.*

Perfektivno tumačenje ne ovisi, dakle, (isključivo) o određenim objektima. Perfektivno se mogu tumačiti i švedske glagolske fraze s neodređenim objektima, a da pritom rezultat bude gramatična hrvatska rečenica s predikatom u perfektivnom obliku. To, ukratko, znači da se Veruylova teorija ne potvrđuje u slučaju hrvatskoga i švedskoga ni u kojem smjeru – ne podudara se ni uporaba imperfektivnoga vida s neodređenim objektima, što su drugi već dokazali za druge kombinacije slavenskih i germanskih jezika, ali se u potpunosti ne podudara ni uporaba perfektivnoga vida s određenim objektima.

7.4. ŠVEDSKI DVOČLANI GLAGOLI U ODNOSU PREMA VIDU U HRVATSKIM PRIJEVODIMA

Jedna je od temeljnih pretpostavki u ovome radu bila da postoji sukladan odnos između uporabe dvočlanih glagola, tj. čestica u germanskim i glagolskoga vida u

slavenskim jezicima. Ta se pretpostavka temelji na radovima u kojima se pokazuje da čestice i prefiksi imaju istovjetnu aspektnu, najčešće perfektivizirajuću ulogu (npr. Strzelecka 1988, Lindvall 2000, Salinger Sundqvist 2001). Katkada je takva aspektna uloga pripisivana samo nekim česticama (npr. Lindvall 2000, Toivonen 2001) i samo u slučajevima kad nemaju (i) leksičku ulogu, a katkada se o aspektnoj ulozi govori općenito. U 5. je poglavlju pokazano da se u navedenim radovima u vezu, s obzirom na aspekt, najčešće dovode samo dvočlani glagoli čiji su korespondenti u slavenskim jezicima prefigirani „praznim” prefiksima. Dvije činjenice dokazuju da je takav pristup pogrešan – kao prvo, utemeljenost je kategorije „praznih” prefiksa upitna; i drugo, ako se pretpostavi da neki prefiksi zaista jesu „prazni”, oni se razlikuju u slavenskim jezicima, pa „prazan” prefiks u jednom nije prazan u drugome slavenskome jeziku, što znači da utvrđene sličnosti tada vrijede samo za dva proučavana jezika, a nemaju opće, univerzalno značenje. Pođe li se od pretpostavke da svaki prefiks doprinosi promjeni značenja, to znači da svaki ima i aspektno i *aktionsart* značenje. S tim u svezi nije dovoljno promatrati samo dvočlane glagole koji se prevode glagolima prefigiranim „praznim” prefiksima, nego sve dvočlane glagole.

Analiza je dvočlanih glagola pokazala da ih je većina prevedena perfektivnim hrvatskim glagolom. Za razliku od nekih skupina dvočlanih glagola u kojima je broj perfektivnim vidom prevedenih glagola bio znatno veći od broja dvočlanih glagola prevedenih imperfektivnim vidom, na razini je cjeloga korpusa perfektivnim vidom prevedeno 67% dvočlanih glagola. U popisu koji slijedi čestice su navedene prema tome koliki je udio⁵ dvočlanih glagola u ukupnome broju dvočlanih glagola s nekom česticom preveden perfektivnim vidom. U zagradama je naveden broj pojava u pojedinoj skupini dvočlanih glagola:

<i>ifatt</i>	(6)	1.00	<i>åt</i>	(42)	0.69
<i>itu</i>	(4)	1.00	<i>hem</i>	(137)	0.68
<i>igång</i>	(60)	0.90	<i>fast</i>	(60)	0.67
<i>loss</i>	(32)	0.88	<i>igen</i>	(104)	0.72
<i>undan</i>	(87)	0.87	<i>igenom</i>	(60)	0.67
<i>iväg</i>	(70)	0.86	<i>ut</i>	(911)	0.64
<i>hit</i>	(25)	0.84	<i>emot</i>	(71)	0.61
<i>ner/ned</i>	(478)	0.83	<i>i</i>	(55)	0.60
<i>tillbaka</i>	(246)	0.83	<i>isär</i>	(5)	0.60
<i>ikapp</i>	(6)	0.83	<i>till</i>	(361)	0.60
<i>ihjäl</i>	(28)	0.82	<i>förbi</i>	(57)	0.58
<i>ifrån</i>	(36)	0.81	<i>på</i>	(383)	0.57
<i>ur</i>	(54)	0.81	<i>med</i>	(189)	0.56

⁵ 1.00 = 100%

<i>ihop</i>	(162)	0.80	<i>under</i>	(29)	0.55
<i>omkull</i>	(10)	0.80	<i>före</i>	(50)	0.54
<i>upp</i>	(1062)	0.79	<i>ihåg</i>	(19)	0.53
<i>av</i>	(361)	0.79	<i>samman</i>	(40)	0.53
<i>bakom</i>	(14)	0.79	<i>efter</i>	(92)	0.51
<i>för</i>	(33)	0.79	<i>om</i>	(267)	0.50
<i>bort</i>	(233)	0.78	<i>an</i>	(158)	0.38
<i>dit</i>	(45)	0.78	<i>runt</i>	(94)	0.35
<i>över</i>	(231)	0.77	<i>omkring</i>	(47)	0.21
<i>in</i>	(654)	0.76	<i>emellan</i>	(1)	0
<i>sönder</i>	(55)	0.76	<i>inne</i>	(45)	0
<i>fram</i>	(421)	0.75			

Prema dobivenim rezultatima može se zaključiti da su glagoli s nekim česticama „perfektivniji” od drugih, da se neki podjednako često mogu tumačiti imperfektivno i perfektivno, a neki teže imperfektivnome tumačenju. To, dakako, ovisi i o značenju pojedinoga glagola, tj. čestice (v. 7.2.).

Hrvatske gramatike i priručnici katkada navode podatak da su imperfektivni glagoli češći u hrvatskome jeziku, pa bi se, s obzirom na veći broj perfektivnih glagola u građi moglo zaključiti da dvočlani glagoli zaista teže perfektivnome tumačenju. S druge strane, analiza je građe pokazala za postojanje objektivni jezični razlozi za uporabu jednoga ili drugoga vida u prijevodima dvočlanih glagola i da su čestice, time što najčešće izražavaju *aktionsart*, samo jedan od čimbenika u aspektnosti švedske rečenice (v. 7.2.).

Sve su analizirane skupine dvočlanih glagola pokazale da se perfektivnim vidom prevode radnje u kojima se naglašava rezultat, ograničenost, postignuće i sl., što je najčešće sadržano u glagolu – njegovu inherentnome značenju, ako je riječ o visokoleksikaliziranim dvočlanim glagolima, odnosno o *aktionsartu*, ako je značenje glagola i čestice barem djelomično prepoznatljivo. Osim značenja sadržanoga u glagolu, na odabir vida u prijevodima utječu mikro i makrokontekst (usp. Bauer 1978:169). Perfektivnim se vidom prevode radnje koje slijede jedna nakon druge, pod uvjetom da je naglašeno da prva radnja završava prije druge ili kada druga počinje. Jako kratke i jednokratne radnje također su prevedene perfektivnim vidom. Svim je nabrojanim vrstama radnji zajedničko da se u njima naglašava njezina cjelovitost. Radnje prevedene perfektivnim vidom obično su prošle ili buduće. Prošle perfektivne radnje mogu biti izražene historijskim prezentom.

Imperfektivnim su vidom, neovisno o čestici, izražene prava sadašnjost, stanje, habitualne, iterativne i durativne radnje, paralelne radnje i radnje kojima se izriču opće tvrdnje. Imperfektivne se radnje pojavljuju u svim glagolskim vremenima. Da je riječ

upravo o ovim situacijama, često se može utvrditi pomoću imperfektivnih oznaka, najčešće durativnih, iterativnih, habitualnih i sl. priloga, a katkada je za razumijevanje potreban makrokontekst, koji je često neverbalan (usp. Bauer 1978).

Iz navedenoga se lako može zaključiti da se odabir vida u prijevodima vrši prema nizu čimbenika, a nikako samo prema česticama, tj. dvočlanim glagolima. Značenje glagola, na koje utječu i čestice, samo je prvi u nizu čimbenika, a slijede mikrokontekst (kontekst rečenice – vrijeme radnje i glagolsko vrijeme, vremenski prilozi i veznici itd.) i makrokontekst (npr. čemu se pridaje veća pozornost – samome trajanju radnje ili radnji kao cjelini).

7.4.1. PERFEKTIVNO TUMAČENJE DVOČLANIH GLAGOLA

U prethodnim je poglavljima pokazano da se švedskim dvočlanim glagolima ne izriče glagolski vid, ali da se u određenim sintaktičkim okolnostima dvočlani glagoli mogu tumačiti perfektivno ili imperfektivno. Kategorija presudna za perfektivno tumačenje dvočlanih glagola je ograničenost⁶.

7.4.1.1. OGRANIČENOST

Pod ograničenošću se smatra ono što prosječan govornik hrvatskoga jezika pomisli kad čuje termin „svršeni vid” i što se u definicijama najčešće navodi kao obilježje perfektivnoga vida – radnja koja je završena, koja je dovedena do svojega kraja ili vrhunca, radnja kojoj je u središtu rezultat ili točka početka ili završetka, odnosno radnja koja se promatra kao cjelina. Ograničenost uključuje i Vendlerovo postignuće (*achievement*) i Verkuylovu teličnost. Pritom je važno da se misli na širi kontekst, na radnju, a ne samo na glagole.

Sve radnje nisu ograničene na isti način, pa se pod ograničenošću podrazumijevaju različite podvrste radnji: rezultativna, inkoativna, trenutačna (v. 7.2.) itd. Neke su radnje takve jer su izražene takvom vrstom glagola (npr. trenutačna radnja posljedica je uporabe

⁶ Drugdje *telicity*, *boundedness* i sl.

trenutačnoga glagola), druge su takve jer u kontekstu postoji nešto što ih tako određuje, a to nije glagol (npr. prilozi *jednom*, *odjednom* i sl. mogu radnju obilježiti kao jednokratnu, odnosno kao trenutačnu ili inkoativnu). Neosporno je, dakle, da vrsta radnje ovisi (i) o vrsti glagola: njegovome inherentnome značenju, ako je riječ o jednostavnim glagolima ili glagolskim složenicama, ili njegovome *aktionsartu*, ako je riječ o prefigiranim glagolima i glagolima kojima je *aktionsart* sadržan u sufiksu (v. 7.2.).

Ograničenost radnje vidljiva je, dakle, iz samoga glagola i/ili iz širega konteksta i ona je preduvjet za odabir perfektivnoga vida u hrvatskome jeziku. U švedskom se ona očituje u glagolima s perfektivnim *aktionsartom* (npr. rezultativni, ingresivni, distributivni, jednokratni itd.; v. Gojmerac 1980) ili u širem kontekstu. Čestice, tj. dvočlani glagoli jedan su od mogućih načina izražavanja ograničenosti zahvaljujući upravo svojem *aktionsartu* (v. 7.2.), koji utječe na aspektnost čitave rečenice, dakle na perfektivno, ili rjeđe, imperfektivno tumačenje. Kao i u hrvatskome, gdje je uloga prefiksa prvotno leksička, uloga je čestica također leksička, a tek drugotno aspektnostna i to ovisno o drugim čimbenicima aspektnosti u rečenici (prilozi, veznici, neverbalni kontekst).

Osim leksičkoga značenja glagola, mogući su pokazatelji ograničenosti u švedskome neki vremenski prilozi (npr. *genast* (*odmah*), *plötsligt* (*iznenada*, *odjednom*, *najednom*), *på en gång* (*odjednom*), *slutligen* (*napokon*) itd.) (v. pr. 452-454), prijedlozi (*på*: npr. *på 10 minuter* = *za, u vremenu od 10 minuta*) (pr. 455), zavisni veznici (*så fort* (*čim*), *när* (*kad*)) (v. pr. 456-457) te preterit (prošlo svršeno vrijeme), posebno kad je riječ o glagolima s rezultativnim *aktionsartom* (pr. 454, 457, 458), i određeni objekti uz prijelazne glagole (pr. 458). Dakako, na ograničenost radnje ukazuje i makrokontekst – na primjer, prethodna rečenica (pr. 454) ili podatak da je promatrana rečenica dio slijeda zbivanja (458) itd.

(452) *Smeksamt rufsar hon Thomas i håret, Thomas **slår** genast **bort** handen.*
*Nježno raskuštra Thomasovu kosu, Thomas joj odmah **odgurne** ruku. (JG)*

(453) *I samma ögonblick far Juha upp och **borstar** hastigt **av** sanden från byxorna.*
*U tom trenutku Juha ustane i brzo **otrese** pijesak s hlača. (JG)*

(454) *Ett disigt regnmoln lyfte och **avslöjade** plötsligt landskapets skönhet.*
*Oblak magle se digao i najednom **otkrio** ljepotu krajobraza. (MN)*

(455) *Han rökte cigaretten på två minuter, den blev bara en stor jävla glöd som hängde ut som en skitkorp på slutet.*

***Popušio** je cigaretu za dvije minute, samo je dugački žar ostao visjeti na kraju. (LM)⁷*

(456) – *Vad i själva helvete! fräser Bengt, ska du ge ungen en ny **när** hon inte har **ätit upp** den första?*

– *Koji je to vrug! - obrecne se Bengt, zar ćeš dati maloj novi **kad** još nije **pojela** prvi? (JG)*

(457) *Lät Mia ha folk från socialtjänsten med sig **så fort** hon **gick ut**.*

*Sredili su da Mia ima sa sobom socijalne radnike **čim** **izađe** iz kuće. (LM)*

(458) ***Åt upp** **mackan**, tog grejerna och gick mot telefonautomaterna.*

***Pojela** je sendvič, uzela stvari i otišla prema telefonima. (LM)*

7.4.2. IMPERFEKTIVNO TUMAČENJE DVOČLANIH GLAGOLA

7.4.2.1. SADAŠNJOST

Dvočlani glagoli mogu se rabiti za izražavanje prave sadašnjosti. To znači da se moraju moći prevesti imperfektivnim vidom, jer je samo on moguć za izražavanje prave sadašnjosti u hrvatskome jeziku. Tijekom analize građe moglo se primijetiti da su mnogi oblici hrvatskih glagola u takvim slučajevima prefigurirani imperfektivni glagoli, dakle glagoli nastali sekundarnom imperfektivizacijom. To znači da zadržavaju isto leksičko značenje, tj. *aktionsart* u prefiksu, ali se radnja ne promatra kao cjelina nego je „vidljiv” samo jedan njezin odsječak, što je postignuto imperfektivnim sufiksima:

(21) *Jag är ensam på restaurangen sänär som på två unga män som **avslutar** sin måltid med kaffe.*

*Sam sam u restoranu, osim dvojice mladića koji **završavaju** svoj obrok kavom. (JG)*

(143) *Och han är stor som en vuxen, och man **känner** inte **igen** honom.*

*A velik je kao odrasli, pa ga ne **prepoznaješ**. (MN)*

(162) *Som alla byungar kunde jag tekniken för att **slå ihjäl** råttor.*

*Kao svi seoski dečki, znao sam tehniku kojom **se uništavaju** miševi. (MN)*

⁷ U građi nije pronađen primjer u kojem bi se fraza *på* + *oznaka vremena* pojavila uz dvočlani glagol, ali i rečenica s jednostavnim glagolom, koji je preveden perfektivnim vidom, jednako dobro ilustrira utjecaj vremenske oznake na aspektno tumačenje.

7.4.2.2. STANJE

Stanja su, budući da podrazumijevaju trajanje i neograničenu radnju, neovisno o glagolskome vremenu, u prijevodima na hrvatski uvijek izražena imperfektivnim vidom:

(103) *Han granskade mig för att se vad jag **gick för**, reste sig från den knarrande stolen och kom närmare.*
*Proučavao me da vidi koliko **vrijedim**, te ustao sa škripavog stolca i prišao mi. (MN)*

(335) – *Akta! skriker Ritva, du kan få cancer! Nej, den **är sänder**, och Gud vet vad den läcker ut! Jag låser in den i finskåpet.*
*Pazi! - vrisne Ritva - možeš dobiti rak! Ne, **ne radi**, a Bog zna što sve curi van! Zaključat ću ga u regal. (JG)*

(339) *De kanske har mycket högre kostnader, sådant som jag **inte känner till**.*
*Možda imaju puno više troškova, neke za koje ja **ne znam**. (LM)*

Stanja su izražena statalnim glagolima, ali mogu biti izražena i frazama, odnosno dvočlanim glagolima sa statalnim značenjem (npr. *gå för* u primjeru 103). Čitav je niz statalnih dvočlanih glagola dosljedno na hrvatski preveden imperfektivnim vidom: *ha med* (*imati sa sobom*), *ha emot* (*imati što protiv*), *innebära* (*sadržavati*), *ligga/stå bakom* (*biti iz čega* (*preneseno*)), *pågå* (*trajati*), *påstå* (*tvrditi*), *se ut* (*izgledati*; *činiti se*) itd.

7.4.2.3. DURATIVNOST

Durativne radnje, odnosno radnje u kojima je naglašen tijek, vrijeme, odnosno trajanje, prototipan su primjer za imperfektivnost. Na radnju se gleda kao na proces, a ne kao na cjelinu. Početak i kraj radnje najčešće se nalaze izvan konteksta, a radnja može biti iskazana bilo kojim glagolskim vremenom:

(82) *Flingor **kladdade fast** på jackan, gjorde Annikas hår och framsida vit.*
*Pahuljice **su se lijepile** za jaknu, pobijelile Annikinu kosu i prednju stranu tijela. (LM)*

(89) *Låga moln **drar fram** och sveper in passet i dimma.*
*Niski **se oblaci skupljaju** i zavijaju prijevoj u maglu. (MN)*

- (232) *Träflisor sprutade från trumstockarna, skinnen fick gropar, stativskruvarna gängade upp sig så delarna föll isär.*
*Iverje je lejtelo s palica, koža na bubnju je dobila rupe, vijci stalka su se odšarafili tako da **su** dijelovi **otpadali**. (MN)*

Durativnost može biti dio inherentnoga značenja glagola ili može biti izražena vremenskim oznakama (*i* + oznaka vremena, *hela* + oznaka vremena itd.), kojima se naglašava trajanje ili vremenskim rečenicama u kojima se veznikom naglašava da se radnje odvijaju paralelno:

- (459) *Det fanns ingen parkeringsplats på hela Kungsholmen, Thomas **hade kört runt i tjugo minuter** och inte hittat någon.*
*Nije bilo ni jednog mjesta za parkiranje na cijelom Kungsholmenu. Thomas je **vozio uokolo dvadeset minuta** i nije našao niti jedno. (LM)*
- (460) *Hela eftermiddagen **hade** han **gått igenom** rapporten där människor berättade hur de upplevde att leva på socialbidrag, hur den ständiga tillvaron på marginalen nötte ner dem, (...)*
*Cijelo **je** poslijepodne **pregledavao** izvještaje u kojima su ljudi opisivali kako je to živjeti na socijalnoj pomoći, kako ih je konstantan život na rubu istrošio, (...) (LM)*
- (461) *Det var elden som sög till sig syret, eldens egen andning, en vind som växte sig starkare medan flammorna **letade sig upp** genom grenverket.*
*Blagi povjetarac koji je počeo puhati prema žarištu, vatra je usisavala kisik, vatrini vlastiti dah, vjetar koji je jačao dok su plamenovi **tražili** put kroz krošnje. (MN)*

Durativnost, odnosno radnja u tijeku u švedskome se izražava i pomoću fraze s dvočlanim glagolom *hålla på* + *infinitiv*:

- (462) *Holgeri hade redan pluggat ur sin gitarr och **höll på att packa ihop**.*
*Holgeri je već isključio gitaru i **spremao je** stvari. (MN)*
- (463) *Hela redaktionen **håller på att jobba ihjäl sig**, alla hatar programledaren och bildproducenten vänsterprasslar med projektledaren.*
*Cijela redakcija **radi dok ne padnu mrtvi**, svi mrze voditeljicu, a redatelj vara ženu s voditeljicom projekta." (LM)*

7.4.2.4. HABITUALNOST

Habitualnost se također smatra prototipnim imperfektivnim kontekstom. Pod tim se terminom podrazumijeva da se neka radnja događa često, da je uobičajena i stoga obično

predvidljiva. Habitualnost se najčešće iščitava iz konteksta, a katkada je obilježena glagolima (*bruka* u švedskom) ili priložima *alltid* (uvijek), *aldrig* (nikada), *ofta* (često), *sällan* (rijetko), *ibland* (ponekad, katkad) itd.

- (77) – Du vet mycket väl att lagen säger att kvinnan bara får ta emot undervisning i stillhet och alltid **underordna sig**.
– Vrlo dobro znaš da zakon kaže kako žena može samo primiti poduku u miru i uvijek **se pokoravati**. (MF)
- (258) Och Lydia **skrev ner** våra minnen.
A Lidija **bi zapisivala** naša sjećanja. (MF)
- (272) På hippor gör man allt sånt på riktigt, **håller om** varandra och sitter under bord och pussas.
Na tulumima se sve takve stvari rade za ozbiljno, **grli se** i sjedi pod stolom i ljubi. (JG)
- (292) Oförstående vuxna brukade dock **peta omkull** högen innan antändandet.
Odrasli, koji obično nisu imali razumijevanja za to, **rušili su** takve tornjeve prije nego su i zapaljeni. (MN)
- (295) Journalisterna skarvade ibland, spekulerade, **hittade på**, men de kunde också veta mer än de skrev.
Novinari ponekad uvećavaju stvari, domišljaju se, **izmišljaju**, ali isto tako bi mogli znati više nego što su napisali. (LM)

Habitualnost se, međutim, može izreći i perfektivnim vidom, pa treba obratiti pozornost i na druga obilježja aspektnosti, posebice na značenje glagola (*aktionsart*), odnosno na to što je važnije – rezultat radnje, trenutačnost, iznenadnost i sl. ili sama radnja:

- (193) Maria tänkte som många gånger förr: Hur sprids ryktet, hur får de veta, hur kan de alltid **hinna i kapp** oss?
Marija se zapita, kao i mnogo puta do tada, na koji način se glas širi, kako doznaju, kako nas uvijek **sustignu**? (MF)
- (464) Jansson hävdade att förgätaren var samma jävel som bodde i hans tvättmaskin och ständigt åt upp den ena strumpan.
Jansson je tvrdio da je taj gutač boja isti onaj vrag koji živi u njegovu stroju za pranje rublja i uvijek **pojede** jednu čarapu. (LM)

7.4.2.5. ITERATIVNOST

Iterativnost podrazumijeva da se radnja ponavlja, u kraćim ili dužim vremenskim razdobljima. Iterativnost može biti sadržana u samome glagolu, tj. radnji koju glagol opisuje (npr. *rycka till* 'trzati se') ili može biti uvjetovana kontekstom (357, 427). Premda zasebne radnje mogu biti kratke, jednokratne, u iterativnim je radnjama naglašeno ponavljanje, a time i trajanje pa su one još jedan primjer kada se u hrvatskome jeziku rabi imperfektivan vid.

(357) *För varje skopa **ryckte** han **till** som en försvarslös boxare som sakta drevs mot knockouden.*
*Sa svakom kutlačom **se trzao** kao bokser koji se ne može braniti i kojega polako tjeraju prema knockoutu. (MN)*

(427) *Kanske har jag i alla dessa år **skickat ut** mina brev i intet.*
*Možda sam sve ove godine **slao** pisma u ništavilo. (JG)*

Međutim, iterativne se radnje, mogu, kao i habitualne, prevoditi i perfektivnim vidom, ali je tada u središtu trenutačnost, iznenadnost ili brzina pojedinačnih radnji, a podatak se se ponavljaju ima sporednu ulogu. U hrvatskom se za izražavanje takve iterativnosti rabi kondicional perfektivnih glagola:

(390) *Varje eftermiddag **dök** han **upp**, exakt vid elfte timmen.*
*Svako prijepodne **pojavio bi se** točno u jedanaest sati. (MF)⁸*

7.4.2.6. OPĆENITOST

Pod općenitošću, općim istinama ili tvrdnjama podrazumijevaju se radnje u kojima se govori o općim činjenicama, informacijama, saznanjima i sl. Općenitosti su često slične stanjima, obično se pojavljuju u prezentu i u pravilu je u njihovim prijevodima na hrvatski uporabljen imperfektivni vid:

(231) *- Låt oss ta detta som Simon säger som ett exempel på hur våra åsikter **går isär**.*
*Uzmimo ovo što Šimun kaže kao primjer koliko **se** naša shvaćanja **razlikuju**. (MF)*

⁸ U analizi građe ovakvi su primjeri bilježeni kao prijevodi perfektivnim vidom iako je kontekstualno riječ o imperfektivnoj radnji.

- (326) *I mitt fall **sammanfaller** skulden och skammen.*
*U mojem **se** slučaju **poklapaju** krivnja i sramota. (LM)*

- (429) *Linden **sträcker ut** grenarna ända fram till Lasses och Bosses fönster och till Olles fönster också.*
*Njene grane **dosižu** do Lasseovog i Bosseovog prozora, a isto tako i do Olleovog prozora. (AL)*

7.4.3. DVOJAKO TUMAČENJE

Katkada ne postoje jasni i nedvojbeni pokazatelji za imperfektivno ili perfektivno tumačenje – niti je perfektivno, tj. imperfektivno značenje izraženo u samome glagolu, niti postoje oznake (prilozi, glagoli i sl.) pojedinoga tumačenja u kontekstu. Na primjer:

- (172) – *Kära hjärtans, kära hjärtans, sa hon och **slog ihop** händerna.*
 – *Oj-oj-oj, bože moj, bože moj! – rekla je **sklapajući** ruke. (AL)*

U primjeru (172) nema morfoloških, sintaktičkih ili semantičkih oznaka zbog kojih se *slå ihop* mora prevesti imperfektivnim vidom (ovdje izražen u obliku glagolskoga priloga sadašnjega). *Slå ihop* mogao je biti preveden i glagolskim prilogom prošlim – *sklopivši*, međutim u tome je slučaju naglašen završetak radnje i rezultat, odnosno jedna radnja prethodi drugoj, a uporabom se imperfektivnoga vida naglašava paralelnost radnji i njihovo trajanje. Prema Verkuylovoj teoriji, zbog određenoga objekta, u ovome bi slučaju trebao biti uporabljen perfektivan vid. Budući da je analiza dvočlanih glagola pokazala da, barem u slučaju švedskoga i hrvatskoga, nema potpunoga paralelizma između određenih objekata i perfektivnoga vida, procjena o tome što je važnije – trajanje i istovremenost ili rezultat i radnja kao cjelina – isključivo ovisi o prevoditelju (općenito, primatelju poruke), jer ni u širem kontekstu nema oznaka prema kojima bi moralo biti drugačije:

- (172a) *Kristin är en gammal gumma, hon ser ut som en farmor ungefär. Och hon är så snäll. Jag har varit hos henne många gånger.*
 - *Kära hjärtans, kära hjärtans, sa hon och slog ihop händerna.*
Och sen sa hon: Oj, oj, oj, stackars barn!

Ona je prilično stara.
Izgleda otprilike kao nečija baka, a i tako je dobra. Ja sam već mnogo puta bila kod nje.
 - *Oj-oj-oj, bože moj, bože moj! – rekla je sklapajući ruke.*
A onda je rekla: "Jao, jao, jao, jadna moja dječice!" (AL)

To nije jedini primjer gdje u švedskim rečenicama nema nepobitnih oznaka aspektnosti. Takvi su primjeri česti u građi i govore u prilog tvrdnji da je aspekt, kako se obično naziva, subjektivna kategorija (npr. Agrell 1908, Porzig 1927, Leskien 1962, prema Młynarczyk 2004 itd.). Kako je u ovome radu aspekt (glagolski vid) razdvojen od aspektnosti, a zna se da se u povijesti termin aspekt rabio i u značenju kako se ovdje rabi aspektnost, onda se može reći da je aspektnost subjektivna kategorija koja predstavlja način promatranja radnje. U slavenskim jezicima to se odnosi i na glagolski vid, gramatikaliziranu sastavnicu aspektnosti. U praktičnom smislu ovaj zaključak znači da se katkada, i u švedskome i u hrvatskome, iste situacije mogu vidjeti kao imperfektivne ili perfektivne. Pritom je u hrvatskome gramatičkim i(li) leksičkim sredstvima iskazan vid (sufiksi i(li) prefiksi), a u švedskome je interpretacija aspektnosti najčešće prepuštena slušatelju, tj. čitatelju, s time da većina čestica može poslužiti kao „putokaz” prema perfektivnome tumačenju.

8. ZAKLJUČAK

Na temelju proučene aspektološke literature (opće, švedske i hrvatske) te u skladu s pristupom primijenjenim i provjerenim u ovome radu, može se zaključiti da je aspekt definiran kao morfološki obilježena gramatička kategorija, *aktionsart* kao morfološki obilježena leksička kategorija (prefiksima, sufiksima, prijeglasima i(li) naglascima, česticama), inherentno glagolsko značenje kao morfološki neobilježena leksičko-semantička kategorija, a aspektnost je izjednačena s aspektom na razini rečenice, tj. sintaktičkim aspektom. Aspekt, *aktionsart* i inherentno glagolsko značenje, uz sintaktička sredstva, pridonose i dio su aspektnosti. U skladu s tim općim postavkama, za jezike proučavane u ovome radu, dakle za švedski i hrvatski, može se zaključiti da su u oba izražene tri navedene kategorije, a jedna samo u hrvatskome jeziku – inherentno glagolsko značenje, *aktionsart* i aspektnost prisutni su i u švedskome i u hrvatskome, a samo hrvatski ima i aspekt.

Drugim riječima, oba jezika mogu izražavati ista značenja, ali to čine drugačijim sredstvima: švedski leksičkim i sintaktičkim, a hrvatski uz to i morfološko-gramatičkim. Aspekt, definiran kao gramatičko-morfološka kategorija, samo je jedan od čimbenika aspektnosti, koja je složena kategorija.

Aspektnost je, dakle, u hrvatskome izražena glagolskim vidom, tj. aspektom kako je definiran gore, leksičkim sredstvima (*aktionsartom*, inherentnim glagolskim značenjem) te mikro i makro kontekstom, pri čemu mikrokontekst podrazumijeva sintaktička (prilozi i veznici), a makrokontekst najčešće neverbalna sredstva (cjelokupan pogled na situaciju). U švedskome je aspektnost izražena leksičkim sredstvima (*aktionsartom*, inherentnim glagolskim značenjem), mikrokontekstom (prilozima, veznicima, određenim objektima, imperfektivizirajućom frazom *hålla på (med) att*) i makrokontekstom (kao i u hrvatskome, podrazumijeva neverbalni kontekst) (Tablica 61).

Tablica 61. Aspektnost u švedskome i hrvatskome jeziku

	<u>ŠVE</u>	<u>HRV</u>
glagolski vid (aspekt)	ne	da
inherentno gl. značenje	da	da
<i>aktionsart</i>	da	da
kontekst	da	da

Promatra li se aspektnost na ovaj način, švedski i hrvatski pokazuju znatne sličnosti. Švedskome i hrvatskome zajedničke su čak tri od četiri sastavnice aspektnosti. Međutim, premda se na prvi pogled katkada čini, te sličnosti nisu takve prirode da bi se moglo tvrditi da se, na primjer, samo dvočlanim glagolima ili samo određenošću objekata u švedskome izražava aspektnost (a pogotovo ne aspekt) i da im u hrvatskome odgovaraju perfektivni glagoli. Aspektnost je u oba jezika složena jezična kategorija i ovisi o većem broju čimbenika, od kojih neki jače utječu na aspektnost od drugih.

Polazišna je pretpostavka ovoga rada, preuzeta iz dijela aspektološke literature švedskih jezikoslovaca, bila da se dvočlanim švedskim glagolima izražava perfektivnost, tj. da švedske glagolske čestice i hrvatski prefiksi imaju istovjetnu, aspektnu ulogu. U ovome je radu pokazano da između čestica i prefiksa zaista postoje brojne sličnosti. One su najočitije izražene u frekvenciji prijevoda, u činjenici da se dvočlani švedski glagoli vrlo često prevode upravo prefigiranim hrvatskim glagolima (perfektivnim ili imperfektivnim). Nadalje, utvrđeno je da čestice i prefiksi potječu od istih prijedloga i priloga, a često čestica pokriva ista značenja kao i odgovarajući hrvatski prefiks. Sličnost je i u tome što i čestice i prefikse s aspektnim kategorijama povezuje njihova semantika, točnije mogućnost izražavanja *aktionsarta*. Međutim, dok se švedskom česticom može izraziti samo *aktionsart*, hrvatski se prefiks najčešće ipak smatra gramatikaliziranim aspektnim sredstvom, premda je ta njegova gramatikaliziranost zapravo vidljiva tek u aspektnome paru, odnosno u odsutnosti imperfektivizirajućega sufiksa. Česticama i prefiksima, dakle, zajednička je njihova leksička uloga, a s obzirom na tu ulogu, mogu se podijeliti u dvije podskupine – prefiksi i čestice kojima se izražava *aktionsart*, te prefiksi i čestice koje u visokome stupnju leksikaliziraju svoj spoj s jednostavnim glagolom.

Unatoč sličnostima koje pokazuju zahvaljujući sličnim ulogama čestica i prefiksa, između švedskih dvočlanih i hrvatskih prefigiranih glagola postoje značajne razlike. Osnovna je razlika u tome što se hrvatski glagoli pojavljuju u parovima, a švedski ne. Često se upravo ova osobina slavenskih glagola smatra ključnom za razmatranje glagolskoga aspekta, a kako slično uparivanje glagola nije prisutno u švedskome jeziku, može se uzeti kao jedan u nizu dokaza da švedski jezični sustav ne poznaje kategoriju (glagolskoga) aspekta.

Sljedeća je razlika između dvočlanih i prefigiranih glagola što se većina prefigiranih glagola može dalje imperfektivizirati, što je jasno vidljivo iz sufikslnih

morfema koji se dodaju prefigiranome glagolu. Švedski jezik nema tu mogućnost, jer ne postoje istovrsni gramatički morfemi.

Da dvočlani glagoli nisu isto što i prefigirani perfektivni glagoli u ovome je radu pokazano i na nizu primjera gdje je dvočlani glagol s rezultativnim značenjem, koje se često izjednačava s perfektivnim, u hrvatskome morao biti preveden imperfektivnim glagolom:

(450) *De åt upp, tysta, hungriga.*
Jeli su u tišini, gladni. (LM)¹

→ **Pojeli su u tišini, gladni.*
Pojeli su u tišini./Gladni, pojeli su u tišini².

Ovaj primjer, kao i mnogi drugi primijećeni u građi, pokazuju da ne postoji jednostavna veza između (rezultativnih) dvočlanih i perfektivnih hrvatskih glagola. U određenim se okolnostima švedski dvočlani glagoli tumače imperfektivno, na što utječe kontekst u kojem se pojavljuju, a u ovome slučaju to je trajnost radnje na razini rečenice koja u hrvatskome rezultira uporabom imperfektivnoga glagola.

Jesu li onda *äta* i *äta upp* u istom odnosu kao i *jesti* i *pojesti*? Odgovor je na ovo pitanje s početka ovoga rada nešto složeniji od jednostavnoga da ili ne. Jesu, jer i u švedskome i u hrvatskome jednostavan glagol prototipno označava durativnu radnju, a dvočlani, odnosno prefigirani glagol (rezultativan) *aktionsart*. Nisu iz (najmanje) dva razloga – jer švedski jezični sustav ne pretpostavlja pojavljivanje glagola u parovima i jer dvočlani glagol nema gramatičkih obilježja po kojima bi bio perfektivan ili imperfektivan, pa se u hrvatskome jeziku može prevesti ili perfektivnim ili imperfektivnim glagolom, a to podrazumijeva da mu „aspektno tumačenje” ovisi o kontekstu. Hrvatski glagoli čine aspektni par, a prefigirani glagol je perfektivan i kontekst ne može utjecati na njegov aspekt (v. hrvatske rečenice u pr. 450)³, unatoč tome što njegovo gramatičko obilježje nije

¹ U građi su se mogli pronaći još i jasniji primjeri kada se, pod utjecajem čimbenika iz mikrokonteksta, rezultativan dvočlani glagol u hrvatskome prevodi imperfektivnim glagolom. Na primjer:

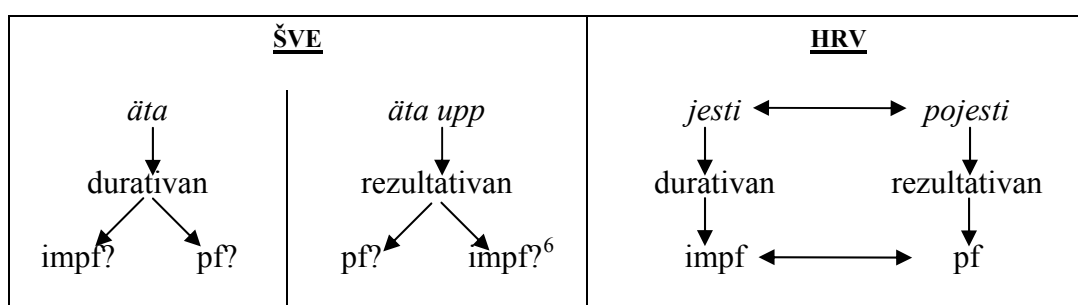
(451) *Jag ringer upp min telefonsvarare.*
Zovem svoju telefonsku sekretaricu. (JG)

² Na primjer, dvočlani glagol *äta upp* ima rezultativno, dakle perfektivno značenje i najčešće se navodi kao primjer glagola kojim se izražava ista opreka u švedskome kakva postoji u slavenskim jezicima: *äta* : *äta upp* = *jesti* : *pojesti*. Međutim, u odgovarajućem kontekstu, i taj se glagol može tumačiti imperfektivno, a u primjeru (450) to je postignuto pridjevom *hungriga*, kojim se označava paralelna radnja, točnije stanje: jeli su u isto vrijeme dok su bili gladni.

³ Kontekst može na imati utjecaja na aspektnost rečenice. Na primjer, rečenica u kojoj je uporabljen perfektivni glagol može imati „imperfektivno” značenje, jer se perfektivnim glagolom u kondicionalu izražava iterativna radnja. Ipak, „imperfektivno” se tada tumači rečenica (koja je tada atelična, tj. neograničena), pa je riječ o aspektnosti, a aspekt je samoga glagola i dalje nepobitno perfektivan.

jasno izraženo⁴. Švedski jezik ne pretpostavlja postojanje glagolskih parova pa se gotovo svaki (dvočlani) glagol može, u hrvatskome prijevodu, ostvariti i kao perfektivan i kao imperfektivan, što se može zaključiti iz rječničkih natuknicama, u kojima se za jedan švedski dvočlani glagol na hrvatskoj strani najčešće pojavljuje aspektni par (*sätta in* – uložiti/ulagati; *sätta på* – uključiti/uključivati; *sätta upp* – postaviti/postavljati; *sätta ut* – navesti/navoditi itd.⁵), a što je pokazala i analiza građe prikazana u 6. poglavlju,

Ukratko, *äta* : *äta upp* nije sasvim isto što i *jesti* : *pojesti*. S obzirom na mogućnost dvojake realizacije u hrvatskim prijevodima, na (ne)pojavljivanje u aspektnim parovima i negramatikalizaciju čestica, a gramatikalizaciju prefiksa, neispravno je švedske dvočlane glagole, pa čak i one koji se u hrvatskome prevode „praznim” prefiksima, poistovjećivati s hrvatskim perfektivnim glagolima. Oni se mogu poistovjećivati samo s obzirom na svoj *aktionsart*.

Slika 7. Usporedba odnosa jednostavnoga i dvočlanoga švedskoga glagola s hrvatskim aspektnim parom *jesti* : *pojesti*

Nesumnjivo je da u oba jezika prilozi i veznici imaju važnu ulogu u aspektnosti. S druge strane, Verkuylova teorija o određenim objektima kao obilježjima aspekta u germanskim jezicima samo je djelomično točna primijeni li se na švedski i hrvatski. Građa je pokazala da se uistinu perfektivno češće tumače, tj. perfektivnim vidom češće prevode, prijelazni dvočlani glagoli s određenim nego s neodređenim objektima. Međutim, i ovdje je, kao i u slučaju leksičkoga značenja dvočlanih glagola, barem jednako važan i mikrokontekst, koji ovdje uključuje i činjenicu da je glagol dvočlan, a ne jednostavan.

⁴ U slučaju parova koji se sastoje od prefigiranoga perfektivnoga glagola i prefigiranoga imperfektivnoga glagola dobivenoga sekundarnom imperfektivizacijom, gramatička se obilježnost perfektivnoga glagola može opisati pomoću sufiksa *-ø-* sa značenjem (*-impf*), jer imperfektivni član para ima jedan od vidskih sufiksa sa značenjem (*+impf*).

⁵ Izvor: Svensk-kroatisk ordbok. Lexin: <http://lexin.nada.kth.se/sve-kro.html>

⁶ Posljednji redak „švedskoga” dijela tablice ima smisla samo u usporedbi s hrvatskim (slavenskim) jezikom. Unutar sustava švedskoga jezika, nema značaja.

Perfektivnim se vidom mogu prevesti čak i rečenice koje Verkuyl i njegovi sljedbenici smatraju prototipnim uzorkom, a to su one s nebrojivim imenicama:

- (404) *Annika nickade och **hällde upp** te i sin egen kopp.
Annika je kimnula i **natočila** čaj u svoju šalicu. (LM)*
- (405) *Hon satte sig bredvid honom, **hällde upp** kaffe åt sig och vin åt honom,
suckade.
Sjela je kraj njega, **natočila** sebi kavu, a njemu vino, uzdahnula. (LM)*

Prema Verkuylu, u hrvatskim je rečenicama, s obzirom na neodređene objekte, trebao biti uporabljen imperfektivni oblik glagola. No, hrvatske bi rečenice u tome slučaju bile barem nelogične, ako ne i negramatične (*Annika je kimnula i **točila** čaj u svoju šalicu; Sjela je kraj njega, **točila** sebi kavu, a njemu vino, uzdahnula*). I u prvoj i u drugoj riječ je o nizu radnji, pa su upravo perfektivni oblici očekivani. Zaključiti se može da u ovakvim slučajevima važniji utjecaj od (ne)određenoga objekta na aspektnostno tumačenje imaju rezultativna čestica i širi kontekst (slijed radnji). Je li pri tome važnija uloga čestice ili uloga konteksta, nije moguće odrediti na temelju rezultata ovoga rada između ostaloga i jer nisu analizirane i švedske rečenice s jednostavnim glagolima.

Općenito se može zaključiti da je u hrvatskome prisutna i jednostavna (aspekt, odnosno glagolski vid) i složena aspektnost (*aktionsart*, inherentno glagolsko značenje, sintaktički kontekst), a u švedskome samo složena aspektnost (*aktionsart*, inherentno glagolsko značenje, sintaktički kontekst) (v. Dahl 1985:86). U skladu s ovom tvrdnjom hrvatski perfektivni i švedski dvočlani glagoli ne bi se smjeli poistovjećivati. Oni dijele niz zajedničkih osobina, ali ne i aspektne značajke. Pretpostavka je da pokazano za švedski i hrvatski vrijedi i za većinu drugih germanskih i slavenskih jezika.

Osim što su neke teorije osporene (npr. Verkuyllova), a druge, u većoj ili manjoj mjeri, potvrđene (npr. Dahlova), rezultati dobiveni istraživanjem i prikazani u ovome radu imaju i praktičnu vrijednost. Naime, poznato je da aspekt slavenskih jezika predstavlja jednu od najteže savladivih jezičnih značajki za govornike germanskih jezika. Također se zna da učenici germanskih jezika, na primjer engleskoga i švedskoga, imaju značajnih poteškoća sa savladavanjem dvočlanih glagola. Premda se rezultati ne mogu svesti na jedno jednostavno pravilo, pa ni na niz pravila, oni u mnogočemu rasvjetljuju odnose između dvočlanih i prefigiranih glagola. Pretpostaviti se može da se odnosi utvrđeni za

švedski i hrvatski, barem u osnovnim postavkama, mogu preslikati i na druge kombinacije jezika – na primjer, na engleski i hrvatski ili švedski i ruski, poljski, slovenski itd. Utvrđeni odnosi mogu doprinijeti razumijevanju problematike aspektnosti u germanskim i slavenskim jezicima pa se spoznaje o tome mogu primijeniti u nastavi kako bi hrvatski studenti lakše savladali švedske dvočlane glagole, a švedski studenti bolje razumjeli glagolski vid u hrvatskome. U tom bi se slučaju, naravno, dobivene spoznaje najprije trebale pedagoški prilagoditi i oblikovati.

9. SAŽETAK

Osnovni je cilj ovoga rada usporediti švedski i hrvatski jezik s obzirom na (glagolski) aspekt. Posebna je pozornost posvećena „aspektnoj” ulozi švedskih glagolskih čestica, odnosno švedskim dvočlanim glagolima te ulozi hrvatskih prefiksa u prefigiranim glagolima.

Općenito govoreći, aspekt se često različito definira i u germanskim i u slavenskim jezicima. U germanskim jezicima promatra se kao leksička i(li) sintaktička kategorija, a u slavenskim kao gramatička kategorija svojstvena glagolima. Iz slavenske perspektive često se stoga tvrdi da germanski jezici nemaju aspekt. S druge strane, sličnosti su između germanskih dvočlanih glagola i slavenskih prefigiranih glagola očigledne i katkada navode jezikoslovce na zaključak da se jednima i drugima izražava upravo aspekt. Suprotna gledišta rezultat su duge i zamršene povijesti, o čemu se govori u prvome dijelu rada, gdje su također definirani osnovni aspektološki pojmovi – aspekt (glagolski vid) kao gramatička kategorija slavenskih glagola, inherentno glagolsko značenje kao značajka svih glagola, *aktionsart* kao leksička značajka izvedenih (složenih) glagola i aspektnost kao složena sintaktička kategorija. Na temelju proučene literature, postavljene su tri osnovne pretpostavke: da švedske čestice i hrvatski prefiksi pokazuju niz zajedničkih osobina (isto podrijetlo, uporaba i uloga), pa se može pretpostaviti da čestice, kao i prefiksi, imaju aspektnu ulogu; da postoji podudaranje u uporabi određenih objekata u germanskim i perfektivnih glagolskih oblika u slavenskim jezicima; da švedske čestice i hrvatski prefiksi imaju istovjetnu leksičku ulogu, tj. da i jedni i drugi izražavaju *aktionsart*.

Građu čini 7736 švedskih rečenica s dvočlanim glagolima i njihovih prijevoda na hrvatski, a prikupljena je iz pet romana švedskih književnika i njihovih prijevoda na hrvatski. Raščlamba je pokazala da oba jezika imaju mogućnost izražavanja istih aspektnih značenja, ali to čine djelomično različitim sredstvima – oba jezika to čine pomoću inherentnoga glagolskoga značenja, *aktionsarta* i aspektnosti, a hrvatski još i pomoću gramatičke kategorije glagolskoga aspekta (vida). To znači da se prva pretpostavka nije potvrdila, tj. dok su hrvatski glagoli jasno perfektivni ili imperfektivni, aspektno tumačenje švedskih dvočlanih glagola moguće je tek iz njihova sintaktičkoga konteksta, što znači da ovisi o aspektnim obilježjima na sintaktičkoj razini. S druge strane, raščlamba je potvrdila da švedske čestice i hrvatski prefiksi imaju istovjetne leksičke uloge, odnosno mogućnost izražavanja *aktionsarta*, koji doprinosi aspektnom tumačenju rečenice, ali nije aspekt sam za sebe. Na temelju građe pretpostavka o sukladnome odnosu između određenih objekata u švedskome i perfektivnih glagolskih oblika u hrvatskome također nije u potpunosti dokazana. Podudaranje je primijećeno u 87% primjera prijelaznih dvočlanih glagola, koji su prevedeni perfektivnim glagolima u hrvatskome. Međutim, raščlamba je pokazala da su drugi elementi sintaktičkoga konteksta (prilozi, veznici, glagolska vremena, *aktionsart*) barem podjednako važni za perfektivno tumačenje švedskih rečenica kao što su to određeni objekti. Drugim riječima, samo određeni objekti nisu dovoljni za perfektivno tumačenje švedske rečenice.

Na temelju građe zaključeno je da je osnovna razlika između švedskoga i hrvatskoga aspektnoga sustava u tome što hrvatski ima i jednostavnu (glagolski vid) i složenu aspektnost (*aktionsart*, inherentno glagolsko značenje, sintaktički kontekst), dok švedski ima samo složenu aspektnost.

Ključne riječi: aspekt, aspektnost, *aktionsart*, glagolski vid, dvočlani glagoli, glagolske čestice, prefigirani glagoli

10. SUMMARY

The main purpose of this thesis is to compare the Swedish and the Croatian language with respect to verbal aspect. Special attention is given to the “aspectual” role of Swedish verbal particles and to the comparison of the Swedish verbal particles, i.e. Swedish phrasal verbs, and Croatian prefixes, i.e. Croatian prefixed verbs.

Aspect is in many ways a controversial term, defined differently in Germanic and Slavic languages. The Germanic tradition perceives aspect as a lexical and/or syntactic category whereas the Slavic tradition mostly perceives aspect as a grammatical category characteristic of Slavic verbs. From the Slavic perspective it is therefore often claimed that Germanic languages do not have the category of aspect. On the other hand, some linguists claim that there are significant similarities between Germanic phrasal verbs and Slavic prefixed verbs and that both express verbal aspect. Contradictory attitudes are a result of a long and complicated history, presented in the first part of the thesis, in which Germanic and Slavic traditions were viewed separately in some periods and joined in others. Consequently, different categories are understood under the term *aspect*: verbal category of Slavic verbs, lexical category of all verbs, lexical category of derived verbs (phrasal or prefixed), syntactic category, etc. In this dissertation the first category is called *(verbal) aspect*, the second is called *inherent verbal meaning*, the third is understood under the term *aktionsart*, and the fourth is called *aspectuality*.

Based on previous research conducted by other linguists, three major hypotheses were proposed:

- a) Swedish particles and Croatian prefixes have very similar characteristics – they have the same origin, use and function (e.g. Strzelecka 1988, Lindvall 2000). Therefore it can be concluded that particles, as well as prefixes, have the aspectual function, i.e. some express perfective, others imperfective aspect.
- b) According to the Verkuyl’s theory of parallelism (1972, 1993 etc.), in Germanic languages definite nominal phrases used as arguments have the same role as perfective verbs in Slavic languages. In other words, if an object in a Swedish sentence is a definite nominal phrase, in the Croatian translation of the same sentence, the perfective verb will be used. In the dissertation this hypothesis has been tested only on sentences with phrasal verbs.

- c) Swedish particles and Croatian prefixes have the same lexical function – both can modify the meaning of the main verb in the same manner and express *aktionsart*.

The data was collected from five Swedish novels (Friedriksson, Gardell, Lindgren, Marklund, Niemi) and their Croatian translations. Altogether 6,472 Swedish sentences and their Croatian translations were analyzed. The total number of Swedish phrasal verbs was 7,736. Each Croatian verb used as the translation of a Swedish phrasal verb was marked for aspect. Swedish sentences with definite objects were also marked. Three types of relations were investigated: Swedish phrasal verbs vs. Croatian (im)perfective verbs, definite objects in Swedish sentences vs. Croatian perfective verbs and the meaning and function of Swedish particles vs. the meaning and function of Croatian prefixes.

The analysis showed that both languages have the ability to express the same aspectual meanings using partially different means. Whereas both languages have the categories of inherent verbal meaning, *aktionsart* and aspectuality, only Croatian has verbal aspect, a grammatical category which clearly differentiates perfective from imperfective verbs. The first hypothesis, that Germanic (i.e. Swedish) particles express perfective aspect just like Slavic prefixes, could therefore not be supported – Croatian (prefixed) verbs are undoubtedly recognized as perfective or imperfective but aspectual reading of Swedish phrasal verbs can be determined only from their syntactic context, which means that it depends on other aspectual markers on the syntactic level. The analysis has, on the other hand, proved that Swedish particles and Croatian prefixes share lexical characteristics, i.e. both have the ability to express *aktionsart* (resultative, semelfactive, incoative, iterative etc.). *Aktionsart* contributes to the aspectual reading of a sentence, but it is not aspect *per se*.

Based on the evidence from the analyzed data it was concluded that Verkuyl's theory of parallelism between Germanic definite objects and Slavic perfective aspect cannot be supported, at least not in the case of languages studied here. It is true that in 87% of sentences Swedish transitive phrasal verbs with definite objects were translated into Croatian with perfective verb forms. However, the analysis showed that other elements of the syntactic context (eg. adverbials, conjunctions, verbal tense, *aktionsart*, etc.) are at least as important for the perfective reading of a Swedish sentence as the presence of a direct object. In other words, direct objects alone are not enough for a Swedish sentence to have the perfective reading.

Based on the analyzed data the author concludes that the main difference between Croatian and Swedish aspectual system is that Croatian has both simple (verbal aspect) and compound aspectuality (*aktionsart*, inherent verbal meaning, syntactic context), whereas in Swedish there is only the compound aspectuality. Therefore Croatian (prefixed) perfective verbs and Swedish phrasal verbs should not be perceived as identical in function. They definitely share a certain number of common characteristics, but the ability to express the verbal aspect is not one of them.

Key words: aspekt, aspectuality, *aktionsart*, verbal aspect, phrasal verbs, particles, prefixed verbs

11. LITERATURA

GRADA

Friedriksson, Marianne. (1997). *Enligt Maria Magdalena*. Wahlström & Widstrand.

Friedriksson, Marianne. (1999). *Prema Mariji Magdaleni*. Biblioteka Ambrozija. Zagreb.

prijevod: Sanja Žuljević

Gardell, Jonas. (1997). *En komikers uppväxt*. Bokförlaget Pan. Norstedts. Stockholm.

Gardell, Jonas. (2004). *Odrastanje komičara*. AGM. Zagreb. prijevod: Željka Černok

Lindgren, Astrid. (1999). *Alla vi barn i Bullerbyn*. Rabén & Sjögren bokförlag.

Lindgren, Astrid. (2003). *Mi, djeca Graje Male*. Golden marketing. Zagreb. prijevod:

Goranka Antunović

Marklund, Lisa. (2000). *Paradiset*. Piratförlaget. Stockholm.

Marklund, Lisa. (2005). *Raj*. Algoritam. Zagreb. prijevod: Željka Černok

Niemi, Mikael. (2001). *Populärmusik från Vittula*. Norstedts Förlag. Stockholm.

Niemi, Mikael. (2005). *Pop glazba iz Vitulle*. AGM. Zagreb. prijevod: Dora Maček

TEORIJA

Agrell, Sigurd. (1908). *Aspektänderung und Aktionsartbildung beim polnischen Zeitworte:*

ein Beitrag zum Studium der indogermanischen Präverbia und ihrer

Bedeutungsfunktionen. Lund: Ohlsson.

Allén, Sture. (1980). *Nusvensk frekvensordbok – baserad på tidningstext*. Stockholm:

Almqvist & Wiksell

Andersson, Erik. (1977). *Verbfrasens struktur i svenskan: en studie i aspekt, tempus,*

tidsadverbial och semantisk räckvidd. Meddelanden från Stiftelsens för Åbo akademi

forskningsinstitut, nr 18. Åbo akademi. Åbo.

Andersson, Sven-Gunnar. (1972). „Aktionalität im Deutschen, Eine Untersuchung unter

Vergleich mit dem russischem Aspektsystem”. U: *Die Kategorien Aspekt und Aktionsart*

im Russischen und im Deutschen. Studia Germanistica Upsaliensia 10, Uppsala

- Andersson**, Sven-Gunnar. (1983). „What is aspectual about the perfect and the pluperfect in Swedsh?”. *Aspect bound*. 199-207
- Anward**, Jan; Linell, Per. (1976). „Om lexikaliserade fraser i svenskan”. *Nysvenska studier* 55–56. 77–119.
- Babić**, Stjepan. (1978). „Imperfectivization and the Types of Prefix-Derivation”. U: *Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika*. vol.II. Zagreb. 71-100
- Babić**, Stjepan i dr. (1991). *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: HAZU – Globus.
- Barić**, Eugenija i dr. (1997). *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bauer**, Ivan. (1978). „Verbal aspect. Error analysis”. U: *Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika*. vol.II. Zagreb.
- Binnick**, Robert I. (1991). *Time and the Verb: A Guide to Tense & Aspect*. Oxford: Oxford University Press.
- Bodegård**, Anders. (1985). „Artikel om partikelverb”. *LFI-nytt. Medlemsblad för Lärarföreningen för Invandrarundervisning* 4. 38-45
- Bodegård**, Anders. (1988). „Partikelverb och sammansättning – analys och syntes i ordbildningen”. U: Hyltenstam, K.; Lindberg, I. (ur.): *Första symposiet om svenska som andraspråk*. Vol.1. 246–251.
- Bodegård**, Anders. (1985/1994). *Tänk efter*. Almqvist & Wiksell Förlag. Stockholm.
- Borik**, Olga (2002). *Aspect and Reference time*. Doctoral Dissertation. Utrecht University, UiL OTS, Utrecht. <http://igitur-archive.library.uu.nl/dissertations/2002-1025-092957/inhoud.htm>
- Brabec**, Ivan; Hraste, Mate; Živković, Sreten. (1958). *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Školaska knjiga.
- Budja**, Jurica. (2001). „Dopune značenjima glagolnih predmetaka u hrvatskom jeziku”. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. 1, 27. 49-95
- Bybee**, Joan L. (1985). *Morphology: a study of the relation between meaning and form*. *Typological studies in language* Vol. 9. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

- Bybee**, Joan L.; Perkins, Revere; Pagliuca, William. (1994). *The evolution of grammar. Tense, aspect, and modality in the lanaguages of the world*. The University of Chicago Press. Chicago – London.
- Chomsky**, Noam. (1975). *Syntactic Structures*. Mouton, The Hague – Paris, 1.izd. 1957.
- Christensen**, Lisa. (1995). *Svenskans aktionsarter*. Nordlund. Småskrifter från Institutionen för nordiska språk i Lund 20. Lund.
- Coleman**, Robert. (1996). „Exponents of futurity in Gothic”. *Transactions of the Philological Society* 94:1–30.
- Comrie**, Bernard. (1976). *Aspect: An Introduction to the Study of Verbal Aspect and Related Problems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dahl**, Östen. (1981). „On the definition of the telic-atelic (bounded-nonbounded) distinction”. U: Tedeschi, Phil; Zaenen, Annie (ur.): *Syntax and Semantics. Vol. 14 Tense and Aspect*. New York: Academic Press.
- Dahl**, Östen. (1985). *Tense and Aspect Systems*. Basil Blackwell Ltd
- Dahl**, Östen. (1989). „Synchronic and Diachronic Generalisations about Tense-Aspect Systems”. U: Larsson, Lars-Gunnar (ur.) *Proceedings of the Second Scandinavian Symposium on Aspectology*. Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Uralica et Altaica Upsaliensia 19. Uppsala
- De Groot**, C. (1985). „Predicates and Features” . (Bolkestein, A.M.; de Groot, C.; Mackensie, J.L. (ur.): *Predicates and Terms in Functional Grammar*. Dordrecht: Foris
- Dehé**, Nicole; Jackendoff, Ray; McIntyre, Andrew; Urban, Silke (ur.) (2002). *Verb-Particle Explorations*. Berlin / New York: Mouton de Gruyter.
- Deutschbein**, Max. (1940). „Die Muttersprache als Grundlage des Verstehens des sprachlichen Lebens”. *Zeitschrift für Mundartforschung* 16:72–82.
- Dickey**, Steven. (2000). *Parameters of Slavic Aspect: A Cognitive Approach*. CSLI Center for the Study of Language and Information. Stanford, California
- Diderchen**, P. (1966). *Helhed og struktur*. Udvalgte sprogvidenskabelige afhandlinger. København.
- Dowty**, David. (1972). *Studies in the logic of verb aspect and time reference in English*. Doctoral Dissertation, Department of Linguistics, Austin, Texas.

- Dowty**, David. (1979). *Word meaning and Montague grammar. The semantics of verbs and times in generative semantics and in Montague's PTQ*, vol.7 of Synthese Language Library. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company.
- Ejerhed** Eva. (1978). „Verb-partikel-konstruktionen i svenska: syntaktiska och semantiska problem”. *Svenskans beskrivning* 11. 49–64.
- Ekberg** Lena. (1989). *Gå till anfall och falla i sömn. En strukturell och funktionell beskrivning av abstrakta övergångsfraser*. Lund.
- Filip**, Hana. (1999). *Aspect, Eventuality Types and Nominal Reference*. London: Routledge
- Filipović**, Rudolf. (1966). *Principi lingvističkog posuđivanja II. Morfološki aspekt*. Filološki pregled I-IV. 1-15
- Filipović**, Rudolf. (1978). *Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika, Svezak II. a) Glagolski aspekt, b) Red riječi*, Zagreb
- Forsyth**, James. (1970). *A grammar of aspect: usage and meaning in the Russian verb*. Studies in the modern Russian language. Cambridge: Cambridge University Press.
- Geld**, Renata; Cvikić, Lidija. (2004). „Engleski i hrvatski glagolski sustav - što im je zajedničko?”. *Semantika prirodnog jezika i metajezik semantike*. HDPL. Split, Hrvatska, 14.-16.05.2004.
- Gojmerac**, Mirko. (1980). *Glagolski vid u hrvatskome ili srpskom i njemačkom jeziku*. Doktorska dizertacija. Zagreb
- Grubor**, Đuro. (1953). *Aspektna značenja*. Zagreb : JAZU.
- Hedelin**, Per. (1997). *Norstedts svenska uttalslexikon*. Norstedts Ordbok.
- Hermann**, Eduard. (1927). „Objektive und subjektive Aktionsart”. *Indogermanische Forschungen* XLV:207–228.
- Hewson**, John, Bubenik, Vit (1997). *Tense and aspect in Indo-European languages. IV – Current Issues in Linguistic Theory* Vol.145. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Hirtle**, Walter H. (1975). *Time, aspect and the verb*. Les Presses de l'université Laval – Québec
- Holm** Brita, Nylund, Elizabeth. (ur.). (1991). *Deskriptiv svensk grammatik*. Utarbetad av lärare vid IES. Stockholms universitet. Skriptor. Stockholm.

- Holmberg**, Karl Axel. (1977). „Aktionsart, aspekt och aktionalitet. en diskussionsöversikt”. *Nysvenska studier* 57. 227–258.
- Holmgren Ording**, Hans. (1998). *Se Upp! : Svenska Partikelverb*. Bokförlaget Natur och Kultur Läromedel
- Holmes**, Philip; Hinchliffe, Ian. (1994). *Swedish, A comprehensive grammar*. Routledge Grammars, London
- Hultman**, Tor G. (2003). *Svenska Akademiens språklära*. Svenska Akademien. Stockholm.
- Isačenko**, Aleksandr V. (1962). *Die Russische Sprache der Gegenwart*, vol. I. Halle (Saale): Niemeyer.
- Jakobson**, R. (1957/1971). *Shifters, verbal categories, and the Russian verb*. Cambridge, Mass.: Dept. of Slavic Languages and Literatures, Harvard University.
- Jakobson**, R. 1984 [1932], „The Structure of the Russian Verb”. U: Waugh, L., Halle, M. (ur.) *Russian and Slavic Grammar*, Mouton, Berlin. 1-15.
- Jakobson**, Roman O. (1971b). „Zur Structur des Russischen Verbums”. U: Jakobson, R. (ur.): *Selected writings* 3–15. The Hague: Mouton.
- Jelaska**, Zrinka; Opačić, Nives. (2005): „Glagolski vid i vidski parovi”. U: Jelaska, Zrinka (ur.): *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb. 152-169.
- Johannisson**, Ture. (1954). „Om sammansatta verb i svenskan”. *Nysvenska studier* 34, 162-181
- Johnson**, Marion R. (1981). „A unified temporal theory of tense and aspect”. U: Phil Tedeschi und Annie Zaenen (ur.), *Syntax and Semantics*. Vol. 14 Tense and Aspect. New York: Academic Press.
- Jonke**, Ljudevit. (!964/65). „Glagolski aspekt u tvorbi i u rečenici”. *Jezik* XII:3. Zagreb. 65-72
- Jørgensen**, Nils; Svensson, Jan. (1986). *Nusvensk grammatik*. Liber Tryck AB, Stockholm
- Kabakčiev**, Krasimir. (1989). „On 'Telicity' and Related Problems”. U: Larsson, Lars-Gunnar (ur.) *Proceedings of the Second Scandinavian Symposium on Aspectology*. Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Uralica et Altaica Upsaliensia 19. Uppsala
- Kamp**, Hans. (1981). „A theory of truth and semantic representation”. U: *Formal Methods in the Study of Language*. ur. Jeroen A. G. Groenendijk, Theo M.V Janssen, and Martin J.B. Stokhof. vol. I, 277–322. Amsterdam: Mathematical Center Tracts 136.

- Kenny**, Anthony. (1963). *Action, Emotion and Will*. Routledge and K. Paul. Humanities Press. New York – London
- Kiparsky**, Paul. (1998). „Partitive Case and Aspect”. U: Butt, M.; Geuder, W. (ur.): *The Projection of Arguments*. Stanford (CSLI Publications). 265-307.
- Klein**, Horst G. (1974). *Tempus, Aspekt, Aktionsart*. Max Niemeyer Verlag, Tübingen
- Kratzer**, Angelika. (2002). „Telicity and the Meaning of Objective Case”. U: Guéron, J.; Lecarme, J. (ur.): *The Syntax of Time*. Cambridge, Mass.: MIT Press. 389-424.
<http://semanticsarchive.net/Archive/DZkY2FmY/kratzer.telicity.viewable.in.browser.pdf>
- Kravar**, Miroslav. (1976). *Glagolski vid kao tipološko-komparativni problem*, Radovi FF Zadar 14-15. 289-312
- Kravar**, Miroslav. (1980). „Neke suvremene dileme oko glagolskoga vida (na građi hrvatsko-srpskoga jezika)”. U: *Jugoslavenski seminar za strane slaviste*, knj.31. Beograd. 5-17.
- Krifka**, Manfred. (1989a). „Nominal reference, temporal constitution and quantification in event semantics”. U: Renate Bartsch, Johan van Benthem, Peter van Emde Boas (ur.) *Semantics and contextual expression*. Vol. 11 Groningen-Amsterdam Studies in Semantics, 75–115. Dordrecht: Foris Publications.
- Krifka**, Manfred. (1989b). *Nominalreferenz und Zeitkonstitution*. Vol. 10 Studien zur Theoretischen Linguistik. München: Wilhelm Fink Verlag.
- Krifka**, Manfred. (1992). „Thematic Relations as Links between Nominal Reference and Temporal Constitution”. U: Sag, I.A., Szabolsci (ur.): *Lexical Matters*. Center for the Study of Language and Information - Lecture Notes 24. Stanford, California
- Krifka**, Manfred. (1998). „The Origins of Telicity”. U: Rothstein, S. (ur.) *Events and Grammar*. Dordrecht: Kluwer. 197-235. <http://amor.rz.hu-berlin.de/~h2816i3x/TELICITY.pdf>
- Kučera**, Henry. (1983). „A Semantic Model of Verbal Aspect”. U: Flier, Michael S. (ur.) *American Contributions to the Ninth International Congress of Slavists*. Vol. I: Linguistics. Slavica. Columbus, Ohio. str. 171-185
- Svensk-kroatisk lexikon**. Lexin. Institutet för språk och folkminnen.
<http://lexin.nada.kth.se/sve-kro.html>
- Leskien**, August. (1962). *Handbuch der altbulgarischen (altkirchenslavischen) Sprache*. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag. 8.

- Lindberg**, Ebba. (1980). *Beskrivande svensk grammatik*. AWE/GEBERS Stockholm
- Lindner**, Susan Jean. (1983). *A Lexico-Semantic Analysis of English Verb-Particle Constructions with OUT and UP*. Ph. D. dissertation. Bloomington.
- Lindroth**, Hjalmar. (1906). „Zur Lehre von Aktionsarten”. *Beiträge zur Geschichte der Deutschen Sprache und Kultur* 31, 239-260
- Lindvall**, Anna. (1998). *Transitivity in discourse – a comparison of Greek, Polish and Swedish*. Doktorsavhandling. Lund University Press.
- Lindvall**, Anna. (1999). „Partikelverb i svenskan i jämförelse med slaviska språk”. *Sesam*. Lärar–pm 20/99.
- Lindvall**, Anna. (2000). „Swedish verb particle and Polish aspect marking”. U: Holmer, A.; Svantesson, J.-O.; Viberg, Å. (ur.): *Proceedings of the 18th Scandinavian Conference of Linguistics*. Vol 2. Lund. 151–165.
- Ljung**, Magnus; Ohlander, Sölve. (1972). *Allmän grammatik*. Gleerups, Malmö
- MacDonald**, Jonathan Eric. (2006). *The Syntax of Inner Aspect*. Doktorska disertacija. Stony Brook University. svibanj 2006.
http://www.linguistics.stonybrook.edu/pub/papers/MacDonald_2006.pdf
- Malmgren**, Sven-Göran. (1984/1990). *Adjektiviska funktioner i svenskan*. Acta Universitatis Gothoburgensis. Göteborg
- Maslov**, Jurij S. (1948/84). „Vid i leksičeskoe značenje glagola v sovremennom. ruskom literaturnom jazyke”. U: *Očerki po aspektologii*. Leningrad.
- Maslov**, Jurij S. (1961). „Rol’ tak nazyvaemoj perfektivacii i imperfektivacii v processe vozniknovenija slavjanskogo glagol’nogo vida”. U: Vinogradov V.V. (ur.): *Issledovanija po slavjanskomu jazykoynaniju*. Moscow: Izdatel'stvo Akademii nauk SSSR.
- Maslov**, Jurij S. (1962). *Voprosy glagol’nogo vida. Sbornik*. Moskva: Izdelatel’stvo inostrannoju literatury.
- Maslov**, Jurij S. (1963). *Morfologija glagol’nogo vida v sovremennom bolgarskom literaturnom jazyke*. Moskva : Izdelatel’stvo Akademii nauk SSSR.
- Mihaljević**, Milan. (1979). „Montagueova gramatika”. *Suvremena lingvistika* 19-20. 65-71
- Mihaljević**, Milan. (1982/83). „Neke lingvističke ideje Richarda Montaguea”. *Suvremena lingvistika* 23-24. 47-57

- Miklosich**, Franz von. (1926-73). *Vergleichende Grammatik der slawischen Sprachen*. Osnabrück: Biblio Verlag. Reprint iz 1868-1875.
- Mitani**, Keiko. (1986). *Glagolski vid u hrvatskom ili srpskom jeziku*. Doktorska disertacija. Zagreb
- Mitani**, Keiko. (2001). „Glagoli i prefiksacija. O glagolima s prefiksom pre-“. U: *Drugi hrvatski slavistički kongres, Zbornik radova I*. Hrvatsko filološko društvo. Zagreb. 527-531
- Młynarczyk**, Anna Katarzyna. (2004). *Aspectual Piring in Polish*. Profschrift Universiteit Utrecht. www.library.uu.nl/digiarchief/dip/diss/2004-0309-140804
- Moens**, M. (1987). *Tense, Aspect and Temporal Reference*. PhD Thesis. Centre for Cognitive Science, University of Edinburgh.
- Mønnesland**, Svein. (2003). „Glagolski vid u hrvatskom jeziku“. *Zbornik Zagrebačke slavističke škole*. FF Press, Zagreb. 21-51
- Mourelatos**, Alexander P.D. (1981). „Events, processes, and states“. U: Phil Tedeschi, Annie Zaenen (ur.), *Syntax and Semantics*. Vol. 14 Tense and Aspect. New York: Academic Press.
- Svenskt språkbruk – Ordbok över konstruktioner och fraser**. (2003). Norstedts Ordbok
- Noreen**, Adolf. (1904). *Vårt språk V: Betydelselära*. CKW Gleerups Förlag. Lund.
- Norén**, Kerstin. (1985). „Partikelverb – är det något särskilt?“. *Svenskans beskrivning* 15. 375–386.
- Norén**, Kerstin. (1995). „Partikelverb och lexikon: kriterier för att finna lexikaliserade partikelverb“. U: *Nordiske studier i leksikografi III. Skrifter utgitt av nordisk forening for leksikografi*. Reykjavik. 321–329.
- Norén**, Kerstin. (1996). *Svenska partikelverbens semantik*. Nordistica Gothoburgensia 17. Acta Universitatis Gothoburgensis. Göteborg.
- Opačić**, Nives. (1978). U: *Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika*. vol.II. Zagreb.
- Opačić**, Nives. (2001a). „Vidski glagolski parovi u dvojezičnoj leksikografiji (hrvatski jezik – strani jezik)“. Treći međunarodni leksikološko-leksikografski znanstveni skup. Zagreb: HAZU (izlaganje)

- Opačić**, Nives. (2001b). „Odrazi aspektualnosti u rječnicima tipa strani jezik – hrvatski jezik”. *Rasprave instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 27: 311-316.
- Pettersson**, T. (1980). „Review of Christer Platzack. The semantic interpretation of aspect and aktionsarten. A study of internal time reference in Swedish”. *Studia Linguistica* 34. 197-202
- Pihlström**, Sven. (1988). „Hålla på att och hålla på och”. *Språkvård* 2/1988
- Platzack** Christer. (1998). *Svenskans inre grammatik – det minimalistiska programmet*. Lund: Studentlitteratur.
- Platzack**, Christer. (1979). *The semantic interpretation of aspect and aktionsarten: a study of internal time reference in Swedish*. Foris Publications. Dordrecht.
- Porzig**, Walter. (1927). „Zur Aktionsart indogermanischer Präsensbildungen”. *Indogermanische Forschungen* XLV:152–167.
- Raguž**, Dragutin. (1997). *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Rassudova**, Olga P. (1975). „Aspectual Meaning and Aspectual Context in the Teaching of the Russian Verbal Aspects”. *Slavic and East European Journal* 19.139-44.
- Ridjanović**, Midhat. (1976). *A Synchronic Study of Verbal Aspect in English and Serbo-Croatian*. Slavica Publishers. Inc.
- Sadalska**, Genowefa. (1993). *Tidskategorin i svenskan*. Nakladem uniwersytetu Jagielloń, Kraków
- Salinger Sundqvist**, Julitta. (2001). *Partikelverb i svenska. Användning av 15 partikelverb hos svensktalande polacker*. Högskolan Dalarna. C-uppsats
- Scherer**, Philip. (1954). „Aspect in Gothic”. *Language* 30:211–223.
- Schneider**, K. (1977). *Aktionalitet, aktionsart och aspekt i svenskan och danskan jämförda med tyskan och nederländskan*. Annales universitatis turkuensis. Serie B 143. Åbo.
- Schoorlemmer**, Maaïke. (1995). *Participial passive and aspect in Russian*. Doctoral Dissertation, Utrecht University, UiL OTS, Utrecht.
- Silić**, Josip. (1977). „Pristup kategoriji aspektualnosti u hrvatskom književnom jeziku”. *Suvremena metodika nastave hrvatskog i srpskog jezika* II: 1. Zagreb. 1-11.
- Silić**, Josip. (1978). „An Approach to the Study of Aspectuality in the Croatian Literary Language”. U: Filipović, R. (ur.): *Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika*. vol.II, Zagreb. 42-70

- Silić**, Josip; Pranjković, Ivo. (2005.) *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Smith**, C. S. (1993./1997). *The Parameter of Aspect* (2. izdanje). Vol. 43. Studies in Linguistics and Philosophy. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Spencer**, Andrew. (1991). *Morphological theory*. Oxford: Basil Blackwell.
- Streitberg**, W. (1891). „Perfektive und imperfektive Aktionsart im Germanischen”. *Paul und Braunes Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur* 15:70–177.
- Strzelecka**, Elżbieta. (1988). „Svenska rumsliga verbpartiklar och deras polska motsvarigheter”. U: *Nysvenska studier* 68. S. 57–74.
- Strzelecka**, Elżbieta. (2003). *Svenska partikelverb med in, ut, upp och ner: En semantisk studie ur kognitivt perspektiv*. Uppsala University, Department of Scandinavian Languages.
- Teleman**, Ulf. (1972). *Om svenska ord*. Gleerup. Lund.
- Teleman**, Ulf. (1974). *Manual för grammatisk beskrivning av talad och skriven svenska*. Lundastudier i nordisk språkvetenskap. Lund.
- Teleman**, Ulf; Hellberg, Staffan; Andersson, Erik. (1999). *Svenska Akademiens grammatik*, 2 Ord. Norstedts Ordbok. Svenska Akademien. Stockholm.
- Tenny**, Carol L. (1989). *The Aspectual Interface Hypothesis*. Center for Cognitive Science. Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, MA
- Težak**, Stjepko; Babić, Stjepan. (1992/2004). *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Thorell** Olof. (1981). *Svensk ordbildningslära*. Esselte studium. Solna.
- Thorell**, Olof. (1973). *Svensk grammatik*. Esselte Studium. Stockholm.
- Toivonen**, Ida. (2001). *The Phrase-Structure of Non-Projecting Words. A dissertation*.
<http://www-cml.concordia.ca/linguistics/toivonen/> 2002-04-15
- Toivonen**, Ida. (2002a). „Swedish particles and syntactic projection”. U: Dehé, N., Jackendoff, R., McIntyre, A., Urban, S. (ur): *Verb-Particle Explorations*. Mouton de Gruyter, Berlin-New York
- Toivonen**, Ida. (2003). *Non-projecting words. A case study of Swedish Verbal Particles*. Dordrecht. The Netherlands: Kluwer
- Townsend**, Charles E. (1975). *Russian word formation*. Columbus OH: Slavica

- Trnka**, Bohumil. (1982). *Selected papers in structural linguistics. Contributions to English and general linguistics written in the years 1928–1978*. Janua Linguarum; Series Maior. Vol. 88. Berlin: Mouton Publishers.
- Valin**, Roch. (1975). „The Aspects of the French Verb”. U: Hirtle, W. H. (ur.): *Time, aspect, and the Verb*. Quebec: Les presses de l'Université Laval. 131–45.
- Vannebo**, K.I. (1969). *Aksjonsart i norsk. Ein syntaktisk funksjonsanalyse*. Skrifter fra instituttene for nordisk språk og litteratur ved universitetene i Bergen og Oslo. 2. Oslo.
- Vendler**, Zeno. (1967). „Verbs and Times”. U: *Linguistics in Philosophy*, Ithaca, NY: Cornell University Press
- Verkuyl**, Henk J. (1972). *On the compositional nature of the aspect*. D. Reidel Publishing Company, Dordrecht-Holland
- Verkuyl**, Henk J. (1993). *A theory of aspectuality. The interaction between temporal and atemporal structure*. vol. 64 of *Cambridge Studies in Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Verkuyl**, Henk J. (1999). *Aspectual issues. Structuring time and quantity*. vol. 98 of *CSLI Lecture Notes*. Stanford, California: CSLI Publications.
- Vinogradov**, Viktor V. (1947). *Russkij jazyk: grammatičeskoe učenie o slove*. Moskva.
- Wellander**, Erik. (1964). „Aktionsart och aspekt”. Anteckningar till föredrag i „Samfundet för nordisk språkforskning” 7.12.1964. U: *Nysvenska studier* 44. 184–252.
- Wellander**, Erik. (1973). *Riktig svenska*. Esselte Stadium AB, Stockholm
- Zandvoort**, Reinard W. (1962). „Is ‘Aspect’ an English verbal category?” *Gothenburg Studien in English* 14:161–169.

12. ŽIVOTOPIS

Rođena sam u Zagrebu, 2. svibnja 1972. Na Filozofskome fakultetu u Zagrebu diplomirala sam kroatistiku i južnoslavenske filologije 1996. godine, završila trogodišnji dopunski studij švedskoga jezika i skandinavistike 1997. godine i magistrirala na Poslijediplomskome znanstvenome studiju lingvistike 2002. godine.

Nakon diplome jednu sam školsku godinu radila kao nastavnik hrvatskoga jezika i književnosti u I. ekonomskoj školi u Zagrebu. Od studenoga 1998. radim kao znanstvena novakinja na Katedri za skandinavistiku pri Odsjeku za anglistiku Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Predajem nekoliko lingvističkih kolegija te sam do sada sudjelovala u trima znanstvenim projektima na Katedri. Već više od deset godina predajem hrvatski kao strani jezik u Sveučilišnoj školi hrvatskoga jezika i kulture, a bila sam i lektor hrvatskoga jezika na Sveučilištu u Indijani u Bloomingtonu u akademskoj godini 2000./2001. Hrvatski jezik također sam predavala na raznim tečajevima u zemlji i u inozemstvu.

Još tijekom studija dobila sam nekoliko nagrada i stipendija uključujući i Rektorovu nagradu 1993, a 2000. godine dobila sam Fulbrightovu stipendiju.

Članica sam Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku i Hrvatskoga filološkoga društva, na čijim kongresima redovito sudjelujem. Do sada sam sudjelovala na desetak kongresa u zemlji i u inozemstvu. Objavljeno mi je sedam samostalnih i pet radova u koautorstvu u različitim časopisima i zbornicima te nekoliko poglavlja u dvije knjige.

13. PRILOZI

Prilog 1. Dvočlani glagoli prema broju pojava

Prilog 2. Dvočlani glagoli prema broju pojava prevedenih perfektivnim vidom

Prilog 1. Dvočlani glagoli prema broju pojavnica¹

stupac 1		ukupno	pf	impf	drugo	stupac 2		ukupno	pf	impf	drugo	stupac 3		ukupno	pf	impf	drugo	stupac 4		ukupno	pf	impf	drugo
se	ut	136	15	109	12	se	på	6	1	5	0	kliva	av	3	3	0	0	kosta	på sig	2	1	1	0
gå	ut	112	98	8	6	skiljas	åt	6	5	0	1	kliva	på	3	3	0	0	krama	ihop	2	2	0	0
komma	tillbaka	76	67	8	1	slita	av sig	6	4	2	0	klä	av sig	3	2	1	0	kravla sig	upp	2	2	0	0
gå	in	75	54	20	1	spotta	ut	6	5	1	0	klä	ut sig	3	3	0	0	krypa	f ram	2	2	0	0
komma	in	64	56	6	2	springa	efter	6	3	2	1	koka	ihop	3	2	0	1	kränga	på sig	2	2	0	0
gå	fram	52	46	6	0	sticka	ner	6	6	0	0	komma	förbi	3	3	0	0	kämpa	emot	2	0	2	0
se	upp	50	46	4	0	svepa	in	6	4	2	0	komma	till	3	0	2	1	köpa	in	2	1	1	0
tycka	om	50	7	38	5	torna	upp sig	6	5	1	0	koppla	upp	3	3	0	0	köpa	med sig	2	2	0	0
vända sig	om	45	39	6	0	trilla	ner	6	6	0	0	krypa	in	3	3	0	0	köra	ner	2	1	1	0
gå	bort	43	41	1	1	undersöka	(under)	6	6	0	0	krypa	upp	3	3	0	0	köra	runt	2	0	2	0
komma	ut	42	38	3	1	upplösa	(upp)	6	5	1	0	kura	ihop sig	3	3	0	0	köra	tillbaka	2	1	1	0
ta	upp	41	38	2	1	uppmuntra	(upp)	6	1	4	1	kämpa sig	upp	3	3	0	0	köra	över	2	1	1	0
sjunka	ned	39	37	2	0	uppskatta	(upp)	6	2	4	0	köra	fram	3	0	3	0	lasta	av	2	2	0	0
inse	(in)	37	32	4	1	utgå	(ut)	6	2	4	0	köra	hem	3	2	1	0	leva	om	2	1	0	1
komma	hem	36	30	4	2	utnyttja	(ut)	6	2	4	0	köra	igång	3	3	0	0	ligga	inne	2	0	1	1
känna	igen	36	29	0	7	utplana	(ut)	6	6	0	0	köra	in	3	2	0	1	lyfta	undan	2	2	0	0
använda	(an)	35	14	20	1	överge	(över)	6	4	2	0	leta sig	in	3	2	1	0	lyfta	ut	2	1	0	1
gå	hem	35	18	13	4	övergå	(över)	6	6	0	0	ligga	till	3	0	2	1	lägga	ihop	2	2	0	0
ta	emot	35	17	16	2	andas	in	5	3	2	0	låtsas	om	3	0	3	0	lägga	tillbaka	2	2	0	0
dra	upp	33	32	1	0	antyd	(an)	5	3	1	1	läcka	ut	3	1	2	0	lägga	över	2	2	0	0
komma	fram	32	26	2	4	avvakta	(av)	5	3	2	0	lägga	av	3	1	0	2	lämna	bakom sig	2	1	1	0
gå	tillbaka	31	29	2	0	binda	fast	5	5	0	0	lägga	dit	3	3	0	0	lämna	efter sig	2	0	2	0
gå	upp	31	22	9	0	bli	ihop	5	2	1	2	lägga	ifrån sig	3	3	0	0	lämna	ut	2	1	1	0
vara	med	31	6	19	6	breda	ut	5	3	2	0	lämna	ifrån sig	3	3	0	0	läsa	upp	2	2	0	0
slå sig	ner	30	28	2	0	brinna	upp	5	5	0	0	läsa	ut	3	2	1	0	lösas	upp	2	2	0	0
slå	upp	29	26	3	0	brista	ut	5	5	0	0	meddela	(med)	3	3	0	0	mala	ned	2	1	1	0
avslöja	(av)	27	19	7	1	bryta	av	5	5	0	0	måste	bort	3	0	0	3	medge	(med)	2	2	0	0
dra	på sig	27	25	2	0	bryta	fram	5	4	1	0	måste	upp	3	0	3	0	måste	hem	2	0	0	2
dyka	upp	27	23	3	1	bygga	upp	5	3	0	2	måste	ut	3	0	0	3	nappa	åt sig	2	2	0	0
se sig	omkring	27	8	19	0	bära sig	åt	5	1	4	0	nå	in	3	1	1	1	nypa	fast	2	1	1	0
gå	igenom	26	18	6	2	börja	om	5	5	0	0	omfamna	(om)	3	3	0	0	omvända	(om)	2	2	0	0
känna	till	26	5	20	1	dela	ut	5	5	0	0	omsluta	(om)	3	2	1	0	palla	upp	2	2	0	0
resa sig	upp	26	26	0	0	dra	ned	5	5	0	0	packa	ner	3	3	0	0	passa	ihop	2	0	2	0
sätta sig	upp	26	23	3	0	falla	ihop	5	5	0	0	packa	upp	3	3	0	0	pila	fram	2	1	1	0
upptäcka	(upp)	26	24	0	2	få	ihop	5	3	0	2	passa	in	3	1	2	0	pilla	ut	2	2	0	0

¹Glagoli s dvije i više pojavnica.

Prilog 1. Dvočlani glagoli prema broju pojavnica¹

ta	fram	25	24	1	0	få	ner	5	5	0	0	peka	ut	3	1	2	0	plaska	ner	2	0	2	0
anse	(an)	24	4	16	4	få	ut	5	3	2	0	peta	in	3	3	0	0	plocka	ihop	2	1	1	0
avbryta	(av)	24	20	1	3	gå	efter	5	2	3	0	peta	ut	3	3	0	0	plocka	på sig	2	2	0	0
upprepa	(upp)	24	19	5	0	gå	hit	5	4	1	0	plana	ut	3	2	1	0	plocka	ur	2	1	1	0
bry sig	om	23	0	14	9	hinna	fram	5	5	0	0	rafsa	ihop	3	2	0	1	plocka	ut	2	0	2	0
dra	fram	23	21	2	0	hålla	ihop	5	3	2	0	ramla	ner	3	3	0	0	pressa	ihop	2	2	0	0
komma	upp	23	20	3	0	hänga	ner	5	1	4	0	rasa	omkull	3	3	0	0	pressa	in	2	2	0	0
ge	upp	22	17	4	1	hänga	upp	5	5	0	0	ringa	hem	3	3	0	0	rada	upp sig	2	2	0	0
gå	runt	22	9	12	1	hänga	ut	5	0	5	0	riva	sönder	3	3	0	0	rama	in	2	2	0	0
stiga	upp	22	12	9	1	kika	fram	5	4	1	0	rulla	igång	3	3	0	0	ramla	av	2	2	0	0
vara	borta	22	14	8	0	klippa	av	5	5	0	0	rulla	in	3	3	0	0	ramla	fram	2	1	1	0
gå	förbi	21	16	5	0	kliva	ur	5	5	0	0	rusa	förbi	3	0	3	0	ramla	ihop	2	2	0	0
innebära	(inne)	21	0	21	0	knacka	på	5	5	0	0	rycka	loss	3	3	0	0	rasa	ned	2	2	0	0
se	in	21	17	4	0	komma	efter	5	3	2	0	rycka	upp	3	2	1	0	rasa	ut	2	2	0	0
se	ned	21	13	8	0	köra	ihjäl	5	5	0	0	rycka sig	loss	3	3	0	0	resa	på sig	2	1	1	0
få	upp	20	20	0	0	köra	om	5	1	3	1	räkna	ut	3	1	1	1	resa	upp	2	0	2	0
följa	efter	20	3	15	2	le	tillbaka	5	5	0	0	röra sig	om	3	0	3	0	resa	dit	2	2	0	0
följa	med	20	6	14	0	lysa	upp	5	2	3	0	se	bort	3	3	0	0	reta	upp sig	2	1	1	0
gå	ned	20	14	5	1	låsa	in	5	5	0	0	se	tillbaka	3	1	2	0	ringa	runt	2	1	1	0
lägga	på	20	19	1	0	låsa	in sig	5	5	0	0	se	bort	3	1	2	0	ringa	tillbaka	2	2	0	0
sätta sig	ner	20	20	0	0	låsa	upp	5	5	0	0	sega sig	fram	3	0	3	0	ringa	upp	2	1	1	0
gå	över	19	13	6	0	nå	dit	5	5	0	0	sitta	ned	3	1	1	1	ringa	ut	2	2	0	0
hålla	på	19	2	15	2	påbörja	(på)	5	4	1	0	sjunka	tillbaka	3	3	0	0	riva	fram	2	2	0	0
komma	ihåg	19	10	9	0	ringa	in	5	5	0	0	skaka	av sig	3	3	0	0	riva	upp	2	2	0	0
påstå	(på)	19	0	19	0	ringa	på	5	5	0	0	skjuta	ifrån sig	3	3	0	0	riva	ut	2	2	0	0
vara	tillbaka	19	11	5	3	rulla	undan	5	5	0	0	skrämma	upp	3	0	3	0	rivas	sönder	2	1	0	1
överleva	(över)	19	17	2	0	rulla	ut	5	4	1	0	skölja	över	3	3	0	0	ropa	in	2	2	0	0
dra	av sig	18	17	1	0	räcka	över	5	5	0	0	slicka	av	3	2	1	0	rosta	sönder	2	2	0	0
gå	sönder	18	18	0	0	se	igenom	5	2	3	0	slita	sönder	3	3	0	0	rota	fram	2	2	0	0
hjälpa	till	18	9	8	1	skriva	upp	5	4	1	0	slå	av	3	3	0	0	rulla	bort	2	2	0	0
andas	ut	17	17	0	0	skriva	ut	5	5	0	0	slå	emot	3	2	1	0	rulla	fram	2	1	1	0
anta	(an)	17	1	14	2	skruva	på sig	5	3	2	0	slå	i	3	3	0	0	rulla	ihop sig	2	2	0	0
gå	med	17	13	4	0	slå	fast	5	4	1	0	slå	sönder	3	3	0	0	rulla	på	2	1	1	0
lägga	ner	17	16	1	0	slå	igång	5	5	0	0	slå	undan	3	3	0	0	rusa	efter	2	2	0	0
påmina	(på)	17	3	13	1	slå	till	5	5	0	0	slänga	bort	3	3	0	0	rusa	iväg	2	1	1	0
bryta	upp	16	12	3	1	sparka	av sig	5	4	1	0	slänga	ut	3	3	0	0	rusa	tillbaka	2	2	0	0
flämta	till	16	9	4	3	springa	ner	5	3	2	0	släpa	bort	3	2	1	0	rusa	upp	2	2	0	0
få	fram	16	14	1	1	springa	runt	5	1	4	0	släta	ut	3	3	0	0	ryckas	upp	2	1	1	0

¹Glagoli s dvije i više pojavnica.

Prilog 1. Dvočlani glagoli prema broju pojavnica¹

hälsa	på	16	8	5	3	stiga	ut	5	4	1	0	smyga	in	3	2	1	0	rygga	till	2	2	0	0
slå	ner	16	16	0	0	sträcka	ut	5	3	2	0	smyga sig	in	3	3	0	0	räkna	in	2	0	2	0
stanna	till	16	15	1	0	stå	på	5	0	1	4	smyga sig	på	3	1	1	1	ränna	iväg	2	2	0	0
anteckna	(an)	15	8	6	1	ställa	fram	5	4	1	0	spana	runt	3	1	2	0	räta	på sig	2	2	0	0
ha	med sig	15	7	8	0	ställa	in	5	4	1	0	springa	iväg	3	3	0	0	räta	till	2	2	0	0
hitta	på	15	11	4	0	svämma	över	5	3	2	0	springa	upp	3	3	0	0	räta	ut	2	2	0	0
hålla	på med	15	0	14	1	svänga	av	5	4	0	1	spärra	upp	3	3	0	0	röra	om	2	1	1	0
hålla	upp	15	13	2	0	säga	åt	5	5	0	0	stappla	upp	3	2	1	0	sakta	ner	2	1	1	0
luta sig	fram	15	14	0	1	sätta	ner	5	5	0	0	stappla	ut	3	3	0	0	se	efter	2	2	0	0
sjunka	ihop	15	15	0	0	ta sig	fram	5	3	2	0	sticka	fram	3	0	3	0	se	fram emot	2	0	2	0
ställa sig	upp	15	15	0	0	ta sig	upp	5	3	2	0	stiga	fram	3	3	0	0	se	om	2	1	1	0
ta	bort	15	12	2	1	tränga	fram	5	3	2	0	stirra	fram	3	0	3	0	se	över	2	2	0	0
ta	över	15	12	3	0	uppgä	(upp)	5	2	1	2	stoppa	tillbaka	3	3	0	0	segla	iväg	2	2	0	0
vara	över	15	5	0	10	upphandla	(upp)	5	3	2	0	stå	bakom	3	0	3	0	silas	in	2	0	2	0
dra	in	14	10	3	1	uppnå	(upp)	5	3	0	2	ställa	tillbaka	3	2	1	0	singla	ner	2	1	1	0
komma	på	14	14	0	0	utropa	(ut)	5	5	0	0	ställa	undan	3	3	0	0	sippra	ner	2	0	2	0
slita	upp	14	14	0	0	vara	igång	5	2	3	0	stöta	ut	3	3	0	0	sitta	med	2	1	1	0
släppa	ner	14	14	0	0	vika	ihop	5	5	0	0	sudda	ut	3	3	0	0	sitta	upp	2	2	0	0
stirra	ut	14	3	11	0	vrida	om	5	4	1	0	suddas	ut	3	1	1	1	sjunka	in	2	2	0	0
tala	om	14	11	3	0	åka	ut	5	4	1	0	svepa	över	3	3	0	0	skaka	loss	2	2	0	0
titta	upp	14	11	3	0	övertala	(över)	5	5	0	0	säga	emot	3	0	2	1	skicka	bort	2	2	0	0
tänka	efter	14	10	4	0	avböja	(av)	4	4	0	0	säga	ifrån	3	2	1	0	skina	upp	2	2	0	0
upphöra	(upp)	14	11	2	1	avrätta	(av)	4	4	0	0	sätta	ihop	3	3	0	0	skjutas	upp	2	1	0	1
utföra	(ut)	14	4	9	1	avstanna	(av)	4	3	1	0	söka sig	ut	3	2	1	0	skola	ut	2	0	1	1
gå	till	13	2	11	0	avstå	(av)	4	1	2	1	ta	om	3	2	1	0	skrapa	av	2	2	0	0
komma	hit	13	13	0	0	bli	av med	4	4	0	0	ta	till	3	2	0	1	skrika	till	2	2	0	0
ställa	upp	13	10	1	2	bli	över	4	0	0	4	ta	tillbaka	3	3	0	0	skrika	ut	2	0	2	0
ta	av sig	13	12	1	0	blinka	till	4	4	0	0	ta sig	samman	3	3	0	0	skrynkla	ihop sig	2	2	0	0
ta	på sig	13	10	2	1	bära	in	4	4	0	0	ta sig	ut	3	3	0	0	skrämma	bort	2	1	1	0
uppfatta	(upp)	13	9	4	0	bära	ut	4	4	0	0	tala	ut	3	1	1	1	skynda	ut	2	1	1	0
vända sig	bort	13	13	0	0	dra	av	4	3	1	0	tas	ifrån	3	1	0	2	skynda sig	ner	2	2	0	0
äta	upp	13	12	1	0	dra	till sig	4	1	2	1	tejpa	fast	3	2	1	0	skynda sig	ut	2	2	0	0
böja sig	ner	12	12	0	0	driva	ut	4	3	1	0	tillfalla	(till)	3	3	0	0	sköta	om	2	0	2	0
ha	på sig	12	1	11	0	falla	i	4	1	3	0	tillåta	(till)	3	2	1	0	slamra	sönder	2	0	2	0
klättra	upp	12	10	2	0	fara	in	4	3	1	0	titta	in	3	2	1	0	slarva	bort	2	2	0	0
komma	undan	12	12	0	0	fylla	på	4	3	1	0	trolla	fram	3	3	0	0	slicka	i sig	2	0	2	0
slappna	av	12	12	0	0	få	bort	4	4	0	0	trycka	in	3	2	1	0	slinka	ut	2	2	0	0
släpa	ut	12	12	0	0	få	igång	4	4	0	0	trycka	till	3	3	0	0	slippa	ut	2	2	0	0

¹Glagoli s dvije i više pojavnica.

Prilog 1. Dvočlani glagoli prema broju pojavnica¹

sätta	igång	12	12	0	0	få	in	4	4	0	0	tvätta	av	3	3	0	0	slumra	till	2	2	0	0
sätta	upp	12	9	3	0	få	tillbaka	4	3	1	0	tänka	ut	3	3	0	0	slå	bort	2	2	0	0
tillhöra	(till)	12	0	9	3	ge	ut	4	1	3	0	underhålla	(under)	3	0	3	0	slå	igen	2	0	2	0
växa	upp	12	5	7	0	ge sig	av	4	2	2	0	undervisa	(under)	3	0	3	0	slås	fast	2	1	0	1
dra	igen	11	11	0	0	gräva	fram	4	3	1	0	utdela	(ut)	3	2	1	0	slänga	in	2	2	0	0
dra	ut	11	11	0	0	gå	an	4	0	3	1	uthärda	(ut)	3	2	1	0	släpa	in	2	2	0	0
gå	på	11	8	1	2	göra	upp	4	4	0	0	utreda	(ut)	3	2	1	0	släpas	ut	2	1	1	0
komma	med	11	9	1	1	ha	emot	4	0	4	0	utstöta	(ut)	3	2	1	0	smita	in	2	2	0	0
luta sig	tillbaka	11	11	0	0	haka	på	4	3	1	0	vara	efter	3	0	3	0	smyga	efter	2	1	1	0
slå	ihjäl	11	10	1	0	hinna	ikapp	4	3	1	0	vara	förbi	3	1	1	1	smyga	upp	2	1	1	0
slå	ihop	11	10	1	0	hinna	med	4	3	1	0	vinka	till sig	3	2	1	0	smyga sig	ut	2	2	0	0
slå	in	11	8	1	2	hoppa	till	4	4	0	0	vrida	upp	3	3	0	0	smälla	upp	2	1	1	0
stirra	in	11	1	10	0	hålla	inne	4	1	0	3	välla	fram	3	3	0	0	smälta	in	2	2	0	0
stänga	av	11	11	0	0	hålla	med	4	0	4	0	åka	in	3	3	0	0	snegla	ut	2	1	1	0
ta	med sig	11	11	0	0	hånga	av sig	4	3	1	0	åka	ner	3	2	1	0	snurra	igång	2	1	0	1
tränga	in	11	8	2	1	hånga	med	4	2	2	0	åka	upp	3	3	0	0	snyfta	till	2	2	0	0
åka	hem	11	7	2	2	kasta	bort	4	3	1	0	överdriva	(över)	3	0	3	0	snöa	igen	2	0	0	2
anstränga	(an)	10	3	7	0	klara	av	4	2	0	2	översätta	(över)	3	1	2	0	snöras	samman	2	2	0	0
böja sig	fram	10	10	0	0	kliva	upp	4	4	0	0	överträffa	(över)	3	3	0	0	sopa	ihop	2	1	1	0
falla	ner	10	7	2	1	klä	på sig	4	4	0	0	övertyga	(över)	3	3	0	0	sova	över	2	2	0	0
flyta	in	10	7	3	0	kolla	in	4	1	3	0	anförtro	(an)	2	2	0	0	sparka	in	2	2	0	0
gå	omkring	10	1	9	0	komma	emot	4	1	3	0	anlita	(an)	2	0	1	1	spela	in	2	1	1	0
hålla	i	10	3	7	0	komma	igen	4	1	0	3	anmäla	(an)	2	1	0	1	spotta	ur sig	2	2	0	0
känna	igen	10	10	0	0	komma	igång	4	4	0	0	antända	(an)	2	1	1	0	sprida	ut sig	2	2	0	0
lägga	upp	10	10	0	0	komma	åt	4	4	0	0	avgöra	(av)	2	1	0	1	springa	dit	2	2	0	0
omge	(om)	10	3	6	1	koppla	in	4	4	0	0	avlida	(av)	2	2	0	0	springa	fram	2	2	0	0
plocka	upp	10	10	0	0	krama	om	4	4	0	0	avlägsna sig	(av)	2	2	0	0	springa	ifatt	2	2	0	0
se	till	10	5	5	0	känna	efter	4	1	3	0	avlöpa	(av)	2	2	0	0	spänna	fast	2	2	0	0
skjuta	upp	10	6	2	2	ladda	om	4	4	0	0	avskilja	(av)	2	2	0	0	stampa	ut	2	2	0	0
sticka	in	10	8	2	0	lura	in	4	4	0	0	avsäga	(av)	2	2	0	0	stappla	fram	2	1	1	0
sticka	ut	10	3	7	0	lägga	fram	4	3	1	0	avvisa	(av)	2	2	0	0	sticka	hem	2	0	2	0
stirra	upp	10	0	10	0	lägga	om	4	3	1	0	banka	sönder	2	1	1	0	sticka	upp	2	0	2	0
synas	till	10	2	0	8	lämna	tillbaka	4	4	0	0	be	om	2	1	1	0	stiga	på	2	2	0	0
sätta	på sig	10	10	0	0	nå	fram	4	2	2	0	beställa	upp	2	2	0	0	stirra	tillbaka	2	0	2	0
uppstå	(upp)	10	5	4	1	packa	ihop	4	4	0	0	betala	ut	2	2	0	0	stoppa	om	2	2	0	0
uppträda	(upp)	10	1	7	2	pressa	ner	4	4	0	0	blanda	ihop	2	2	0	0	sträcka sig	fram	2	1	1	0
avsluta	(av)	9	6	1	2	pusta	ut	4	3	1	0	blinka	bort	2	0	2	0	strömma	ur	2	0	2	0
dra	med sig	9	8	1	0	påpeka	(på)	4	4	0	0	blåsa	ut	2	2	0	0	stå	på sig	2	2	0	0

¹Glagoli s dvije i više pojavnica.

Prilog 1. Dvočlani glagoli prema broju pojavnica¹

dricka	ur	9	9	0	0	reda	ut	4	3	0	1	bläddra	fram	2	0	2	0	stå	upp	2	1	1	0
ge	efter	9	9	0	0	rinna	ner	4	0	4	0	bläddra	igenom	2	0	2	0	stå	ut (med)	2	1	1	0
glida	iväg	9	6	3	0	rinna	över	4	1	1	2	bläddra	tillbaka	2	0	2	0	städa	upp	2	2	0	0
glida	ner	9	9	0	0	rusa	bort	4	3	1	0	bläddra	upp	2	1	1	0	ställa	ifrån sig	2	1	1	0
glida	upp	9	9	0	0	rusa	in	4	1	3	0	borra sig	in	2	2	0	0	ställa	till med	2	2	0	0
gå	fram	9	7	1	1	rusa	ut	4	4	0	0	brusa	upp	2	2	0	0	stämma	in	2	2	0	0
hoppa	över	9	8	0	1	räcka	ut	4	4	0	0	bära	hem	2	1	1	0	stänga	igen	2	2	0	0
hålla	upp	9	8	1	0	räkna	upp	4	2	0	2	bära	iväg	2	2	0	0	stängas	av	2	1	0	1
kasta	ut	9	9	0	0	rätta	till	4	4	0	0	bära	med sig	2	1	1	0	störta	fram	2	2	0	0
lägga sig	ner	9	9	0	0	se	efter	4	4	0	0	bära	upp	2	2	0	0	störta	upp	2	1	1	0
pågå	(på)	9	0	9	0	skicka	ut	4	3	1	0	dela	in	2	1	1	0	stöta	till	2	1	1	0
samla	ihop	9	7	1	1	skjuta	fram	4	3	1	0	dimpa	ner	2	2	0	0	stövla	in	2	0	2	0
slå	ut	9	8	1	0	skjuta	undan	4	4	0	0	dra	bort	2	2	0	0	suga	i sig	2	1	1	0
snurra	runt	9	7	2	0	skriva	in	4	2	2	0	dra	hem	2	0	2	0	suga	åt sig	2	0	2	0
springa	in	9	9	0	0	slinka	in	4	4	0	0	dra	i sig	2	2	0	0	sugas	in	2	1	0	1
söka	upp	9	9	0	0	slippa	undan	4	4	0	0	dra	loss	2	2	0	0	svänga	in	2	2	0	0
ta	med	9	8	1	0	slita	till sig	4	4	0	0	dra	samman	2	1	0	1	svänga	runt	2	1	1	0
titta	ut	9	4	5	0	slita	åt sig	4	4	0	0	dra	till	2	2	0	0	sy	ihop	2	2	0	0
trycka	ned	9	8	1	0	slå	tillbaka	4	1	3	0	dras	in	2	1	1	0	sända	ut	2	1	1	0
uppleva	(upp)	9	6	3	0	släpa	fram	4	3	1	0	dras	med	2	0	1	1	sändas	iväg	2	2	0	0
uttala	(ut)	9	6	1	2	smyga	ut	4	3	1	0	dras	ut	2	2	0	0	sänka	ner	2	2	0	0
vara	inne	9	0	1	8	smyga	ner	4	4	0	0	driva	in	2	2	0	0	sätta	dit	2	1	0	1
anlända	(an)	8	6	2	0	smälla	igen	4	4	0	0	droppa	ner	2	1	1	0	sätta	i	2	2	0	0
avsky	(av)	8	0	8	0	somna	om	4	4	0	0	drypa	av	2	2	0	0	sätta	i sig	2	2	0	0
bita	ihop	8	7	1	0	springa	hem	4	4	0	0	drämma	till	2	2	0	0	sätta	ut	2	2	0	0
bryta	ut	8	6	2	0	springa	tillbaka	4	4	0	0	drömma sig	bort	2	0	2	0	sörpla	i sig	2	0	2	0
dra	igång	8	7	1	0	springa	ut	4	3	1	0	dukas	fram	2	1	1	0	ta	efter	2	0	2	0
glida	förbi	8	3	5	0	stiga	av	4	4	0	0	dunsa	ner	2	2	0	0	ta	emot sig	2	2	0	0
glömma	bort	8	8	0	0	stoppa	upp	4	3	1	0	dö	bort	2	2	0	0	ta	hit	2	1	1	0
göra	om	8	8	0	0	sträcka	på sig	4	4	0	0	dö	ifrån	2	2	0	0	ta	i	2	1	0	1
hålla	om	8	3	4	1	stå	emot	4	4	0	0	ebba	ut	2	2	0	0	ta	igen	2	2	0	0
hålla	ut	8	7	1	0	ställa	till	4	4	0	0	falla	fram	2	2	0	0	ta	av sig	2	2	0	0
komma	över	8	7	1	0	stöta	ihop	4	3	1	0	fara	runt	2	0	2	0	ta sig	ned	2	2	0	0
köra	iväg	8	7	1	0	sugas	ut	4	2	0	2	fiska	upp	2	2	0	0	ta sig	över	2	2	0	0
lyfta	upp	8	7	1	0	sätta	in	4	4	0	0	flyga	fram	2	2	0	0	tappa	bort	2	2	0	0
lägga	till	8	3	5	0	ta	hem	4	3	1	0	flytta	upp	2	1	0	1	tassa	fram	2	1	1	0
påverka	(på)	8	0	7	1	ta	ner	4	4	0	0	flytta	ut	2	1	1	0	tassa	in	2	1	1	0
rulla	över	8	8	0	0	ta	till sig	4	4	0	0	frambringa	(fram)	2	2	0	0	tilldela	(till)	2	0	0	2

¹Glagoli s dvije i više pojavnica.

Prilog 1. Dvočlani glagoli prema broju pojavnica¹

rycka	till	8	7	1	0	ta sig	till	4	0	1	3	framkalla	(fram)	2	2	0	0	tillkänna	(till)	2	2	0	0
sitta	fast	8	2	1	5	tillbringa	(till)	4	2	2	0	framställa	(fram)	2	0	1	1	tilltala	(till)	2	0	2	0
sjunka	undan	8	7	0	1	tillta	(till)	4	2	2	0	framträda	(fram)	2	0	0	2	titta	efter	2	2	0	0
slå	igen	8	7	0	1	tillverka	(tii)	4	0	4	0	frysa	till	2	1	1	0	titta	igenom	2	2	0	0
slå	på	8	8	0	0	titta	ned	4	3	1	0	fräsa	tillbaka	2	2	0	0	torka	av sig	2	2	0	0
släppa	in	8	5	3	0	torka	av	4	4	0	0	få	av sig	2	2	0	0	torka	in	2	2	0	0
stirra	ned	8	1	7	0	trycka	av	4	3	1	0	få	hem	2	2	0	0	torka	upp	2	2	0	0
stoppa	ner	8	8	0	0	tränga	igenom	4	3	1	0	följa	hem	2	2	0	0	trampa	ner sig	2	2	0	0
sträcka	fram	8	8	0	0	underordna	(under)	4	3	1	0	föra	in	2	2	0	0	trassla	in sig	2	2	0	0
säga	till	8	8	0	0	uppfinna	(upp)	4	4	0	0	föra	ut	2	0	2	0	trolla	dit	2	2	0	0
ta	in	8	4	4	0	uppfylla	(upp)	4	2	2	0	försvinna	in	2	2	0	0	trycka	igen	2	2	0	0
ta	ut	8	8	0	0	utbyta	(ut)	4	2	2	0	fösa	in	2	2	0	0	trycka	igång	2	2	0	0
torka	bort	8	8	0	0	uttrycka	(ut)	4	4	0	0	gasa	bort	2	1	1	0	trycka	tillbaka	2	2	0	0
utveckla	(ut)	8	7	1	0	vara	ute	4	0	1	3	gaska	upp sig	2	2	0	0	trycka	upp	2	2	0	0
vika	undan	8	5	3	0	vika	av	4	4	0	0	ge	ifrån sig	2	0	2	0	träda	in	2	1	1	0
glida	in	7	6	1	0	vilja	hem	4	0	4	0	ge	med sig	2	2	0	0	tränga	bort	2	2	0	0
gå	igen	7	7	0	0	vingla	till	4	2	2	0	ge sig	in	2	2	0	0	tränga	på	2	1	1	0
gå	med på	7	7	0	0	visa	upp	4	3	1	0	ge sig	på	2	1	1	0	tränga	undan	2	2	0	0
gå	under	7	5	2	0	vrida	på sig	4	3	1	0	glida	ur	2	2	0	0	tränga	ut	2	1	1	0
ha	med	7	0	7	0	vända	om	4	2	2	0	glimma	till	2	1	0	1	tränga sig	fram	2	0	2	0
höra	av sig	7	7	0	0	åka	fast	4	4	0	0	glömma	undan	2	0	2	0	tränga sig	på	2	1	1	0
höra	till	7	0	5	2	överrösta	(över)	4	2	2	0	gripa	in	2	2	0	0	tumla	runt	2	2	0	0
kliva	in	7	7	0	0	överta	(över)	4	4	0	0	gräva	ner	2	2	0	0	tvinga	fram	2	2	0	0
knipa	ihop	7	7	0	0	angripa	(an)	3	2	1	0	gunga	till	2	2	0	0	tvinga	ner	2	2	0	0
knäppa	upp	7	7	0	0	anhålla	(an)	3	3	0	0	gå	av	2	2	0	0	tvätta	bort	2	2	0	0
komma	av sig	7	7	0	0	anklaga	(an)	3	1	1	1	gå	i	2	2	0	0	tänka	över	2	2	0	0
komma	dit	7	6	1	0	anpassa	(an)	3	0	2	1	gå	ihop	2	1	1	0	täppa	till	2	2	0	0
krypa	ihop	7	7	0	0	ansluta	(an)	3	3	0	0	gå	iväg	2	2	0	0	undersöka	(under)	2	0	2	0
krypa	ner	7	7	0	0	ansluta sig	(an)	3	2	1	0	gå	emot	2	2	0	0	upprätta	(upp)	2	2	0	0
känna	på sig	7	3	4	0	avta	(av)	3	1	2	0	gå	fram och t.	2	0	2	0	uppvakta	(upp)	2	0	1	1
leta	fram	7	7	0	0	blåsa	in	3	3	0	0	gå	ut på	2	0	2	0	utarbete	(ut)	2	2	0	0
ligga	bakom	7	0	7	0	blåsa	sönder	3	2	0	1	göra	med	2	0	2	0	utfärda	(ut)	2	0	1	1
omfatta	(om)	7	2	4	1	borsta	av	3	3	0	0	göra	åt	2	1	1	0	utlösa	(ut)	2	2	0	0
passa	på	7	6	1	0	bre	ut sig	3	1	2	0	göra sig	av	2	2	0	0	utmana	(ut)	2	2	0	0
plocka	fram	7	6	1	0	bromsa	in	3	3	0	0	ha	ihjäl	2	1	1	0	utmåla	(ut)	2	0	1	1
rinna	ut	7	6	0	1	brotta	ned	3	3	0	0	hacka	fram	2	2	0	0	uträtta	(ut)	2	2	0	0
se sig	om	7	4	3	0	dra	undan	3	3	0	0	halka	ur	2	1	1	0	utse	(ut)	2	2	0	0
skrattna	till	7	7	0	0	dra sig	tillbaka	3	3	0	0	hemsöka	(hem)	2	2	0	0	utspisa	(ut)	2	1	1	0

¹Glagoli s dvije i više pojavnica.

Prilog 1. Dvočlani glagoli prema broju pojavnica¹

skriva	ner	7	4	2	1	dricka	upp	3	3	0	0	hitta	hem	2	1	0	1	utstå	(ut)	2	2	0	0
stanna	upp	7	7	0	0	dyka	ner	3	3	0	0	hitta	tillbaka	2	1	1	0	utsätta	(ut)	2	1	0	1
stelna	till	7	7	0	0	falla	in	3	2	1	0	hitta	ut	2	2	0	0	utvidga	(ut)	2	2	0	0
stiga	in	7	6	0	1	falla	sönder	3	1	1	1	hosta	ut	2	2	0	0	utöva	(ut)	2	0	2	0
stoppa	in	7	7	0	0	fara	upp	3	2	1	0	hålla	igång	2	1	1	0	vakna	till	2	2	0	0
stå	ut	7	4	3	0	flyga	iväg	3	3	0	0	hålla	tillbaka	2	1	1	0	vandra	in	2	2	0	0
ställa	ner	7	7	0	0	flyga	upp	3	3	0	0	hålla sig	till	2	0	2	0	vara	emot	2	0	2	0
sätta	på	7	7	0	0	flytta	hem	3	3	0	0	hälla	i sig	2	1	1	0	vara	fast	2	0	0	2
ta	av	7	7	0	0	framgå	(fram)	3	0	1	2	hälla	på	2	2	0	0	veckla	ut	2	1	1	0
ta	ifrån	7	7	0	0	framhålla	(fram)	3	0	1	2	hånga	på	2	2	0	0	veta	med sig	2	0	2	0
ta sig	in	7	6	0	1	frammana	(fram)	3	3	0	0	hånga	samman	2	0	1	1	veta	till sig	2	0	2	0
tillåga	(till)	7	7	0	0	få	i sig	3	3	0	0	hävda	upp	2	2	0	0	vifta	bort	2	2	0	0
tvinga	tillbaka	7	7	0	0	få	iväg	3	3	0	0	hävda sig	upp	2	2	0	0	vifta	undan	2	2	0	0
uppmåna	(upp)	7	3	4	0	få	loss	3	3	0	0	införa	(in)	2	2	0	0	vika	upp	2	2	0	0
utbrista	(ut)	7	6	0	1	få	ur sig	3	3	0	0	ingripa	(in)	2	2	0	0	vilja	bort	2	1	1	0
utgöra	(ut)	7	0	3	4	försvinna	ut	3	3	0	0	intala	(in)	2	1	1	0	vilja	tillbaka	2	1	1	0
bli	av	6	4	1	1	ge sig	ut	3	2	1	0	kasta	tillbaka	2	1	1	0	visa	fram	2	2	0	0
blåsa	upp	6	2	3	1	glida	bort	3	2	1	0	kasta sig	in	2	2	0	0	visa	runt	2	1	1	0
dra	ihop sig	6	5	1	0	glida	fram	3	1	2	0	kasta sig	över	2	2	0	0	vissla	till	2	2	0	0
dra sig	undan	6	4	2	0	gå	igång	3	3	0	0	kika	in	2	1	1	0	vrida	ur	2	2	0	0
dö	ut	6	6	0	0	göra	bort sig	3	1	2	0	kika	ner	2	1	1	0	vräka	in	2	2	0	0
falla	över	6	6	0	0	göra	upp	3	3	0	0	kika	upp	2	2	0	0	vräka	ner	2	2	0	0
få	med sig	6	6	0	0	haja	till	3	3	0	0	klampa	in	2	2	0	0	vräka	upp	2	2	0	0
gå	dit	6	4	2	0	hicka	till	3	3	0	0	klamra sig	fast	2	1	1	0	välja	ut	2	2	0	0
göra sig	till	6	3	2	1	hinna	ifatt	3	3	0	0	klarna	till	2	2	0	0	vända	bort	2	2	0	0
hoppa	ner	6	5	1	0	hinna	upp	3	3	0	0	klippa	ut	2	0	2	0	vända	till	2	2	0	0
hålla	fast	6	3	3	0	hoppa	av	3	3	0	0	klistra	in	2	0	2	0	värma	upp	2	1	1	0
inleda	(in)	6	6	0	0	hoppa	i	3	3	0	0	kliva	fram	2	2	0	0	värmas	upp	2	1	1	0
innehålla	(inne)	6	0	5	1	hålla	av	3	0	3	0	kliva	ner	2	2	0	0	växa	fram	2	2	0	0
kliva	ut	6	6	0	0	hålla	fram	3	3	0	0	kliva	över	2	2	0	0	växa	ut	2	1	1	0
komma	ner	6	6	0	0	hänga	ihop	3	0	2	1	klättra	ner	2	2	0	0	åka	dit	2	1	1	0
köra	upp	6	5	1	0	höra	på	3	0	3	0	klättra	omkring	2	0	2	0	åka	iväg	2	2	0	0
köra	ut	6	3	3	0	inbilla	(in)	3	2	1	0	klättra	över	2	1	1	0	åka	runt	2	1	0	1
lugna	ned sig	6	6	0	0	infinna	(in)	3	1	1	1	knappa	in	2	2	0	0	åka	tillbaka	2	1	1	0
lägga	in	6	4	2	0	infinna sig	(in)	3	2	1	0	knyckla	ihop	2	2	0	0	överfalla	(över)	2	2	0	0
lägga	ut	6	5	1	0	ingå	(in)	3	1	1	1	knyta	upp	2	1	0	1	överklaga	(över)	2	1	1	0
läsa	igenom	6	5	1	0	innefatta	(inne)	3	0	3	0	knöla	ner	2	2	0	0	överlämna	(över)	2	1	1	0
rusa	fram	6	5	1	0	inreda	(in)	3	1	0	2	kolla	igenom	2	2	0	0	överrätta	(över)	2	2	0	0

¹Glagoli s dvije i više pojavnica.

Prilog 1. Dvočlani glagoli prema broju pojavnica¹

räcka	upp	6	5	1	0	inträffa	(in)	3	3	0	0	komma	loss	2	1	0	1	övervaka	(över)	2	0	2	0
sammanfalla	(samman)	6	3	2	1	intyga	(in)	3	2	1	0	komma	runt	2	1	0	1	överväga	(över)	2	0	2	0
						kasta	upp	3	2	1	0	koppla	bort	2	1	1	0	överväldiga	(över)	2	2	0	0

¹Glagoli s dvije i više pojavnica.